

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Τόμος 1ος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας: **A. B. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ**

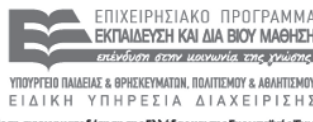
Εξώφυλλο
και κοσμήματα: **ΤΑΣΟΣ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου
πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α' Β' Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 1ος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για να εκφραστεί μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα, δηλαδή για να σχηματιστεί λόγος, οι λέξεις, όπως και στη νέα ελληνική γλώσσα, συντάσσονται, δηλαδή μπαίνουν η μια κοντά στην άλλη, σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Οι κανόνες αυτοί, οι συντακτικοί κανόνες, εξετάζονται στο μέρος της Γραμματικής που λέγεται Συντακτικό.

Στο Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής εξετάζονται:
Α΄ Η πρόταση και οι όροι της, δηλαδή τα στοιχεία που την αποτελούν,

Β΄ Η σχέση των προτάσεων μεταξύ τους και

Γ΄ Τα σχήματα λόγου, δηλαδή οι ιδιορρυθμίες του λόγου που γίνονται με παράβαση των συντακτικών ή άλλων γλωσσικών κανόνων.

Η μελέτη του Συντακτικού έχει ως βασικούς σκοπούς να δείξει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι λέξεις μέσα στο λόγο, να δώσει τη σημασία των διάφορων συντακτικών στοιχείων με τα οποία σχηματίζεται μια φράση, και τελικά να βοηθήσει κυρίως στην κατανόηση και στη σωστή μετάφραση ενός αρχαίου κειμένου στη νέα ελληνική.

Το Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δε διαφέρει πολύ από το Συντακτικό της νέας. Σε πολλά σημεία οι συντακτικοί κανόνες της αρχαίας διατηρήθηκαν οι ίδιοι και στη νέα γλώσσα, αφού άλλωστε η τελευταία δεν είναι παρά η συνέχεια και η εξέλιξη της ίδιας γλώσσας, της αρχαίας ελληνικής.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε.	= νέα ελληνική γλώσσα
πβ.	= παράβαλε
βλ.	= βλέπε
ενν.	= εννοείται
κ.τ.ό.	= και τα όμοια
κ.ε.	= και εξής

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1) Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενο

1 Πρόταση λέγεται το συντομότερο τμήμα του λόγου που εκφράζει μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα. Έτσι τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους, όπως και στη ν.ε., είναι:

α) προτάσεις κρίσεως, με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη ή δίνεται μια πληροφορία κ.τ.ό.:

Σὺ Ἕλλην εἶ (= είσαι).

Τὴν πόλιν ὄντως ἂν ἡγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι (= θα νόμιζες πράγματι ότι η πόλη είναι...).

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος (= δεν μπορείς να πάρεις απ' αυτόν που δεν έχει).

Οι προτάσεις κρίσεως εκφέρονται με **οριστική** (απλή ή δυνητική) ή με **δυνητική ευκτική** και έχουν άρνηση οὐ (βλ. §85 κ.ε.).

β) προτάσεις επιθυμίας, με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, μια προσταγή, μια ευχή κ.τ.ό.:

Ίωμεν (= ας πάμε).

Μὴ θορυβεῖτε.

Εἴθ' ἦσθα δυνατός (= μακάρι να ήσουν δυνατός).

Ἐγὼ θρασὺς καὶ ἀναιδὴς οὗτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην
(η πρώτη πρόταση είναι κρίσεως, η δεύτερη επιθυμίας).

Οι προτάσεις επιθυμίας εκφέρονται με υποτακτική, προστακτική και με τις δύο ευχετικές εγκλίσεις (ευχετική ευκτική και ευχετική οριστική). Ἐχουν ἄρνηση μή (βλ. §85 κ.ε.).

γ) προτάσεις επιφωνηματικές, με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα:

ὦ μήτερ, ὡς καλὸς μοι ὁ πάππος (= μητέρα, τι ωραίος που μου είναι ο παππούς).

δ) προτάσεις ερωτηματικές, με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση:

Τίς εἶ; (= ποιος είσαι;)

Τί εἶπω; (= τι να πω;)

Οι ερωτηματικές προτάσεις είναι προτάσεις κρίσεως ή επιθυμίας με ερωτηματική μορφή, γι' αυτό εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως ή με υποτακτική ανάλογα, αν δηλαδή έχουν αντίστοιχη πρόταση κρίσεως ή επιθυμίας:

- Τίς εἶ; – Εἰμί...
- Πῶς ἂν σκοποῖμεθα αὐτά; (= πῶς θα μπορούσαμε να τα εξετάσουμε αυτά;) — Σκοποῖμεθα ἂν αὐτά, εἰ...
- Τί εἶπω; – Εἰπέ...
- Μὴ ἀποκρίνωμαι; (= να μην απάντησω;)
- Ἀπόκριναι ἢ Μὴ...

2 Οι ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται, όπως και στη ν.ε., σε: α) ερωτήσεις που δηλώνουν **ολική ἀγνοια** και στις οποίες η απάντηση μπορεί να είναι ένα ναί ή ένα οὐ (= όχι) ή κάποια άλλη αντίστοιχη λέξη: μάλιστα, οὐδαμῶς (= με κανέναν τρόπο), πῶς γάρ οὐ κτλ., γιατί η απάντηση αφορά ὅλο το περιεχόμενο της προτάσεως:

- Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης; – Ναί.
- Μὴ ἀρχιτέκτων βούλει (= θέλεις) γενέσθαι; — Οὐκουν ἔγωγε (= όχι εγώ τουλάχιστο).
- Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶν μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= ἀραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;) — Οὐδαμῶς.

Οι ερωτήσεις αυτές εισάγονται με ένα ερωτηματικό μόριο ἄρα, ἄρά γε, οὐκοῦν, οὐκουν κτλ. ή απλῶς η ερωτηματική τους μορφή δηλώνεται με τον τόνο της φωνής.

β) ερωτήσεις που δηλώνουν **μερική ἀγνοια** και στις οποίες η απάντηση δεν μπορεί να είναι ένα ναί ή ένα

οὐ, γιατί αναφέρεται σ' ένα μόνο μέρος του περιεχομένου της προτάσεως:

- Τίς εἶ; – Εἰμί...
- Πόσα ἂν μοι χρήματα δοίης; (= πόσα χρήματα θα μου δώσεις;)
- Ὅποσα ἂν δυναίμην (= ὅσα θα μπορέσω).
- Ἐμὲ δὲ ποῦ χρὴ οἰκεῖν; (= ἐγὼ που πρέπει να κατοικῶ;) — Ἐν τῇ πατρίδι τῇ σαυτοῦ (= στην πατρίδα σου).

Οι ερωτήσεις μερικής άγνοιας εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες ή με ερωτηματικά επιρρήματα (τίς, ποῖος, πόσος κτλ. ή ποῦ, πόθεν, πῶς κτλ.).

2α

Όταν οι ερωτηματικές προτάσεις είναι **διμελείς**, δηλαδή περιέχουν δύο ερωτήσεις, τότε στο α' μέρος τους προτάσσεται συνήθως η ερωτηματική αντωνυμία **πότερον** ή **πότερα**, ενώ στο β' μέρος ο διαχωριστικός σύνδεσμος **ἢ**. Κατά τη μετάφραση στη ν.ε. η λέξη **πότερον** ή **πότερα** μπορεί να παραλείπεται:

Ἀπιόντες ἐνθένδε ἡμεῖς **πότερον** κακῶς τινὰς ποιοῦμεν ἢ οὔ; (= αν φύγουμε εμεῖς από δω, βλάπτουμε κάποιους ή όχι;)

Σημείωση. Πολλές φορές, όπως και στη ν.ε., η ερώτηση διατυπώνεται, όχι για να πληροφορηθεί

κανείς κάτι, αλλά για να εκφραστεί εντονότερα:

α) μια προτροπή ή μια παράκληση:

Τί οὐ καλοῦμεν δήτα Λυσιστράτην; (αντί: καλέσωμεν τάχιστα Λυσ.) (= ας καλέσουμε αμέσως τη Λυσ.).

Οὐ περιμενεῖς; (= δε θα περιμένεις;) (αντί: περίμενε) (πβ. ν.ε. δεν έρχεστε για λίγο;).

β) μια βεβαίωση ή μια άρνηση:

Τοῦτ' οὐκ ἔστι μεγάλη καὶ περιφανὴς ἀναισχυντία;
(αντί: τοῦτ' ἔστι ἀναμφισβητήτως μεγάλη καί...)

Τίνι ἂν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; (αντί: οὐδενὶ ἀρέσκοι ἂν πόλις...) (πβ. ν.ε. δε σου το 'λεγα εγώ;).

γ) μια υπόθεση:

Ἐξήμαρτέ τις ἄκων; (= έκανε κάποιος ένα λάθος χωρίς να το θέλει;) Συγγνώμη τούτῳ (αντί: εάν τις έξαμάρτη ἄκων...) (πβ. ν.ε. έχεις γρόσια; έχεις γλώσσα).

Οι ερωτηματικές αυτές προτάσεις λέγονται **ρητο-
ρικές ερωτήσεις**.

2) Τα είδη των προτάσεων ως προς το ποιόν

3 Μια πρόταση κατά το ποιόν λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) αρνητική ή αποφατική, όταν περιέχει άρνηση:

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.
Μὴ θορυβεῖτε.
Μὴ ἀποκρίνωμαι;

β) καταφατική, όταν δεν περιέχει άρνηση:

Σὺ Ἕλλην εἶ.
Ἵωμεν.
Τίς εἶ;

3) Τα είδη των προτάσεων ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις

4 Ως προς τη σχέση της με άλλες προτάσεις μια πρόταση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) κύρια ή ανεξάρτητη, όταν μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἀρμοστήν.
Ταύτη ἔστω (= ἔτσι ας γίνει).
Μὴ θορυβεῖτε.

Οι κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με τους παρατακτικούς συνδέσμους (συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς κτλ.). Βλ. παρατακτική σύνδεση προτάσεων §144 κ.ε.

β) δευτερεύουσα ή εξαρτημένη, όταν δεν μπορεί να σταθεί μόνη της, αλλά εξαρτάται από μια άλλη πρόταση την οποία και προσδιορίζει:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἄρμοστήν, ἵνα δύναίτο διασώζειν τὰς πόλεις (= για να μπορεί να προστατεύει τις πόλεις).

Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ ἔστω.

Η πρόταση: ἵνα δύναίτο... προσδιορίζει την κύρια πρόταση: Ἀγησίλαος κατέλιπεν... από την οποία και εξαρτάται.

Η πρόταση: εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον προσδιορίζει την κύρια πρόταση: ταύτῃ ἔστω και από αυτήν εξαρτάται. Η δευτερεύουσα πρόταση με την πρόταση που προσδιορίζει συνδέεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους (ειδικούς, αιτιολογικούς, τελικούς, υποθετικούς κτλ.) ή με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα ή με ερωτηματικές αντωνυμίες και ερωτηματικά επιρρήματα. Βλ. υποτακτική σύνδεση προτάσεων §153 κ.ε.

Σημείωση. Με παρατακτικούς συνδέσμους μπορεί να συνδέονται μεταξύ τους και δευτερεύουσες προτάσεις:

Εἰ ἄμα ἐλεύθερος τ' εἷης καὶ πλούσιος γένοιο, τίνας ἂν δέοις (= αν ήσουν ελεύθερος και μαζί γινόσουν και πλούσιος, από τι θα είχες ανάγκη;) (βλ. και §143γ).

4) Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους

5 Οι προτάσεις με βάση τον αριθμό ή την πληρότητα των όρων τους λέγονται, όπως και στη ν.ε., απλές, σύνθετες, ελλειπτικές και επαυξημένες. Βλ. στα επόμενα κεφάλαια §§7, 13, 19, 23.

Περίοδος και ημιπερίοδος

6 Ένα κείμενο, συνήθως όταν είναι μεγάλο, διαιρείται σε περιόδους ή ημιπεριόδους.

Περίοδος λέγεται ένα μέρος του κειμένου που

αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και έχει ολοκληρωμένο νόημα. Η περίοδος καταλήγει σε τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δυο τελείες.

Ημιπερίοδος (ή κῶλον περιόδου) λέγεται το μέρος μιας περιόδου που δεν έχει ολοκληρωμένο νόημα, αλλά έχει νοηματική αυτοτέλεια και αποτελείται επίσης από μια ή περισσότερες προτάσεις. Η ημιπερίοδος καταλήγει σε άνω τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε τελεία και άνω τελεία ή ανάμεσα σε δύο άνω τελείες.

Λ.χ. Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο. Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ἄλλοι ὀπισθοφύλακες ᾤθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἶποντο γὰρ ὀπισθεν ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ ἐζώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι.

Το προηγούμενο απόσπασμα από την Κύρου Ανάβαση του Ξενοφώντα (4, 7, 21-22) αποτελείται από τρεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπεριόδους με μία κύρια πρόταση στην καθεμιά. Η δεύτερη περίοδος αποτελείται από τρεις προτάσεις, δύο δευτερεύουσες και μία κύρια. Η τρίτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπεριόδους, και απ' αυτές η

πρώτη περιλαμβάνει μία κύρια πρόταση, ενώ η δεύτερη ημιπερίοδος περιλαμβάνει τρεις κύριες προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1. ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

7 Κάθε πρόταση, όπως και στη ν.ε., αποτελείται από δύο κύριους όρους, δύο κύρια στοιχεία απαραίτητα, για να σχηματιστεί και η πιο απλή πρόταση. Οι κύριοι όροι σε μια πρόταση είναι: το υποκείμενο και το κατηγορημα:

Κῦρος ἦν φιλομαθέστατος.

Ἡ πόλις κατέστη φρούριον.

Σὺ Ἕλλην εἶ.

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μακάριός ἐστιν ὅστις οὐσίαν (= περιουσία) καὶ νοῦν ἔχει.

Οἱ φθονοῦντες μισοῦνται.

Οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔφυγον.

Υποκείμενο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση (Κῦρος, ἡ πόλις, σύ, τὸ λακωνίζειν, ὅστις... ἔχει, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ).

Κατηγόρημα είναι ό,τι λέγεται στην πρόταση για το υποκείμενο (ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλλην εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν, μισοῦνται, ἔφυγον).

Η πρόταση που αποτελείται μόνο από το υποκείμενο και το κατηγόρημα λέγεται **απλή πρόταση**.

Το κατηγόρημα σε μια πρόταση μπορεί να είναι:

α) μονολεκτικό και να εκφράζεται μόνο με ρηματικό τύπο (μισοῦνται, ἔφυγον) ή

β) περιφραστικό και να αποτελείται από έναν τύπο του ρήματος εἰμί (= εἶμαι) ή άλλου συγγενικού ρήματος και από ένα όνομα, επίθετο ή ουσιαστικό (ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλλην εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν).

Το όνομα που φανερώνει ποιο γνώρισμα αποδίδεται στο υποκείμενο λέγεται **κατηγορούμενο** (φιλομαθέστατος, φρούριον, Ἕλλην, φιλοσοφεῖν, μακάριος), και το ρήμα που συνδέει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγεται **συνδετικό ρήμα** (ἦν, κατέστη, εἶ, ἐστὶ).

1) Το υποκείμενο

8 Το υποκείμενο μιας προτάσεως μπορεί να είναι, όπως και στη ν.ε., ουσιαστικό (Κῦρος, ἡ πόλις) ή αντωνυμία (σύ), αλλά και κάθε άλλη λέξη ή ομάδα λέξεων ή

και πρόταση ολόκληρη (τὸ λακωνίζειν, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅστις... ἔχει). (πβ. ν.ε. το πότε θα φύγεις είναι δικό σου ζήτημα).

Το υποκείμενο του ρήματος στην πρόταση βρίσκεται πάντοτε σε πτώση ονομαστική (για το υποκείμεν. του απαρεμφάτου και της μετοχής βλ. §§94, 102).

Σημείωση. Όταν πρόκειται να δηλωθεί κάποιο ποσό κατά προσέγγιση, το υποκείμενο εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, συνήθως με τις προθέσεις: εἰς, ἀμφί, περί, και αιτιατική:

Περὶ τοὺς ἑπτακοσίους ἀπέθανον (= περίπου εφτακόσιοι).

2) Το κατηγορούμενο

9 Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι, όπως και στη ν.ε., όχι μόνο όνομα, ουσιαστικό ή επίθετο (φρούριον, Ἕλλην, φιλομαθέστατος, μακάριος) αλλά και κάθε λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μάτην ἐστὶ τὸ μεμνησθαι περὶ τούτων (= είναι μάταιο να κάνει κανείς λόγο γι' αυτά).

Φίλιππος ἐστὶν ὅ,τι ἂν εἴπῃ τις. (πβ. ν.ε. αυτό ήταν ὅ,τι πιο παράξενο είδα στη ζωή μου).

Σημείωση. Και το κατηγορούμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, όταν δηλώνεται ένα ποσό κατά προσέγγιση:

Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας (= περίπου δώδεκα...).

3) Το συνδετικό

10

Συνδετικά ρήματα εκτός από το ρήμα εἰμί είναι και άλλα που έχουν συγγενική σημασία, όπως:

α) γίγνομαι, τυγχάνω, διατελῶ (= είμαι διαρκώς), καθίσταμαι (= γίνομαι), ἀποβαίνω, ἔφυν (= γεννήθηκα), πέφυκα (= είμαι από τη φύση μου).

Ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων διατελεῖς (= είσαι διαρκώς χωρίς παπούτσια και χιτώνα).

Ἡρακλῆς κατέστη εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ (= ο λόγος της αλήθειας...).

β) αἰροῦμαι (= εκλέγομαι), ἀποδείκνυμαι (= διορίζομαι), λέγομαι καὶ τα συνώνυμά τους, όπως χειροτονοῦμαι, καλοῦμαι, ὀνομάζομαι κτλ.:

Ξενοφῶν ἡρέθη ἄρχων.
Στρατηγὸς τῶν πάντων ἀπεδέδεικτο Τισσαφέρνης.
Δερκυλίδας ἐπεκαλεῖτο Σίσυφος.
(πβ. ν.ε. Αυτὸς γεννήθηκε πλούσιος. Ο ἀδερφὸς
του ἐκλέγεται βουλευτὴς στο νομὸ μας).

11 Και ἄλλα ρήματα, ἐκτὸς ἀπὸ τα συνδετικά, (συχνά
ὅσα σημαίνουν κίνηση) μποροῦν να συνδέσουν το
υποκείμενο με ἓνα κατηγορούμενο που εἶναι συνήθως
ἐπίθετο, ἀλλὰ σημαίνει ὅ,τι και ἓνα ἐπίρρημα, δηλαδή
τόπο, χρόνο, τρόπο, σκοπὸ, σειρά κτλ., και γι' αὐτὸ
λέγεται **ἐπιρρηματικὸ κατηγορούμενο**:

Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= οἱ
ἀρρωστοί), οἱ δ' ἄλλοι σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι (= στο
ὑπαιθρο).

Ὅρθριος ἦκεις (= ἦρθες τα ξημερώματα).

Ἐγὼ σε ἄσμενος ἐόρακα (= ἐγὼ σε εἶδα με ευχαρί-
στηση).

Αἱ νῆες ἦλθον βοηθοί (= τα πλοία ἦρθαν για να
βοηθήσουν).

Ἐντεῦθεν ἐξῆσαν (= βγήκαν ἐξω) οἱ στρατηγοὶ
πρῶτοι.

Το ἐπιρρηματικὸ κατηγορούμενο μεταφράζεται με
ἐπιρρηματικὴ ἐκφραση.

(πβ. ν.ε. Περπατὰ καμαρωτὸς. Παντρεύτηκε γέρος.
Ἦρθε πρῶτος στο διαγωνισμό).

12

Με τα ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη, όπως αυξάνομαι, αίρομαι (= υψώνομαι), τρέφομαι κ.τ.ό. το κατηγορούμενο λέγεται **προληπτικό ή κατηγορούμενο του αποτελέσματος**, γιατί το υποκείμενο λαμβάνει από πριν, προλαμβάνει, ένα γνώρισμα που θα είναι το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος:

Τὸ Κύρου ὄνομα μέγιστον ηὔξητο.

Τὸ ὕψος τοῦ τείχους ἤρετο μέγα.

(πβ. ν.ε. ο Βασίλης σπουδάζει γιατρός).

Το προληπτικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με:

ὥστε να γίνει...., ή και ἐγινε ή γινόνταν κτλ.

2. ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

13

Μια πρόταση μπορεί να έχει, όπως και στη ν.ε., περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα:

Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.

Σοφὸς καὶ θεῖος ὁ ἀνὴρ ἐστι.

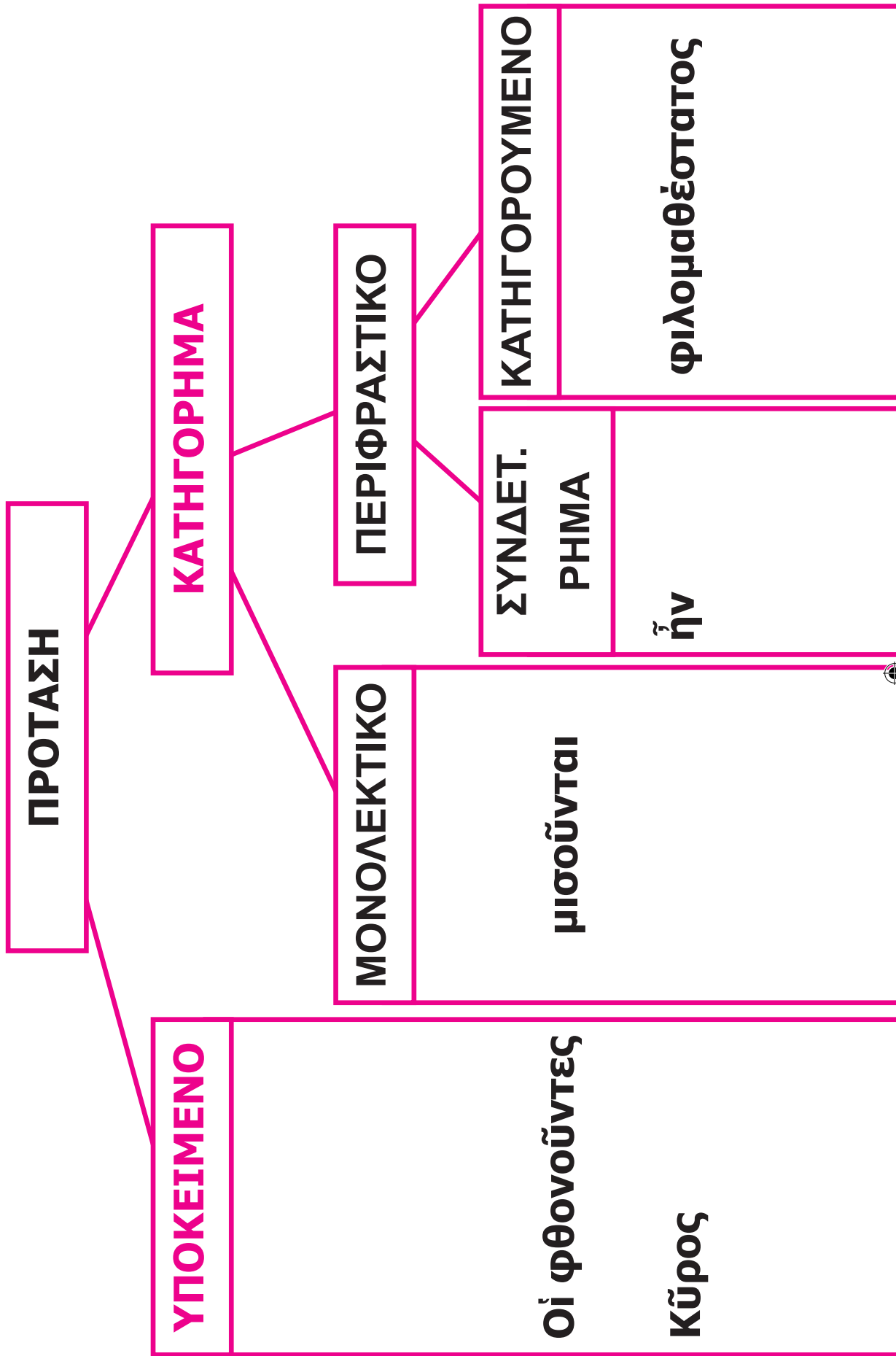
Αυτή η πρόταση λέγεται **σύνθετη**.

(πβ. ν.ε. Ο πατέρας και η μητέρα δε ζούσαν. Εκείνος ήταν εργατικός και τίμιος.)

Πίνακας 1

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

ουσιαστικό
αντωνυμία
ομάδα λέξεων
πρόταση κτλ.

ρήμα

είμι
γίγνομαι
καθίσταμαι
λέγομαι
κτλ.

ουσιαστικό
επίθετο
πρόταση
κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1) Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο

14 Το ρήμα σε μια πρόταση συμφωνεί με το υποκείμενό του, όπως και στη ν.ε., στο πρόσωπο και στον αριθμό:

Σὺ εἶπας.
Οὗτοι λέγουσιν.

Αλλά όταν το υποκείμενο του ρήματος είναι όνομα ουδέτερου γένους πληθυντικού αριθμού, τότε το ρήμα συνήθως μπαίνει όχι σε πληθυντικό αλλά σε ενικό αριθμό:

Τὰ παιδιά παίζει.
Πάντα τὰ δίκαια καλά ἐστί.

Η σύνταξη αυτή λέγεται αττική σύνταξη.

15

Σε μια πρόταση που τα υποκείμενα είναι δύο ή περισσότερα το ρήμα μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό. Αν τα υποκείμενα διαφέρουν στο πρόσωπο, το ρήμα μπαίνει στο επικρατέστερο πρόσωπο· επικρατέστερο είναι το πρώτο πρόσωπο από το δεύτερο και τρίτο και το δεύτερο πρόσωπο από το τρίτο:

Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.

Ἐγὼ καὶ σὺ φίλοι ἐσμέν.

Οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρῶτοι τὴν δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε.

Σημείωση. Πολλές φορές το ρήμα που έχει δύο ή περισσότερα υποκείμενα μπαίνει σε ενικό αριθμό και στο πρόσωπο του υποκειμένου που είναι το πλησιέστερο ή το σπουδαιότερο:

Οἶδα σαφῶς καὶ ἐγὼ καὶ σὺ (αντί: ἴσμεν σαφῶς...).

Βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων **εἰσπίπτει** εἰς τὸ στρατόπεδον (αντί: διώκοντες εἰσπιπτουσιν εἰς...).

(πβ. ν.ε. ἔλα κι εσύ και το παιδί, αντί: ελάτε κι εσύ και το παιδί).

2) Συμφωνία του κατηγορουμένου με το υποκείμενο

16

Το κατηγορούμενο σε μια απλή πρόταση, αν είναι επίθετο, συμφωνεί με το υποκείμενο στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση. Αν όμως το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, τότε συμφωνεί με το υποκείμενο υποχρεωτικά μόνο στην πτώση:

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.
Οἱ Δελφοί εἰσι πόλις.

Αλλά πολλές φορές, όταν το υποκείμενο δε φανερώνει κάτι ορισμένο αλλά μια έννοια σ' όλο της το είδος, τότε το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο μπαίνει σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού, ανεξάρτητα από το γένος και τον αριθμό του υποκειμένου:

Ἡ δ' ἀμαθία πάντων αἴσχιστον (= η αμάθεια γενικά).
Πονηρὸν ὁ συκοφάντης (= όλοι οι συκοφάντες).
Αἱ μεταβολαὶ λυπηρὸν (= οι μεταβολές γενικά).
(πβ. ν.ε. οι σεισμοί είναι κακό).

Σημείωση. Πολλές φορές με το κατηγορούμενο αυτό υπάρχει η λέξη πράγμα ή χρήμα ή κτήμα:

Ὁ δῆμος ἐστὶν ἀσταθμητότατον πρᾶγμα (=ο λαός είναι κάτι ασταθέστατο).

Γενική κατηγορηματική

17

Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, πολλές φορές δεν μπαίνει σε ονομαστική, σύμφωνα με τον κανόνα, αλλά σε γενική που λέγεται **γενική κατηγορηματική** και φανερώνει:

α) **κτήση** (γενική κατηγορηματική κτητική):

Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ τῆς πόλεως (= η ηγεμονία ανήκει στην πόλη)

(πβ. ν.ε. το βιβλίο είναι του Κώστα).

β) **ένα σύνολο**, από το οποίο ένα μέρος είναι το υποκείμενο (γενική κατηγ. διαιρετική):

Σόλων τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἐκλήθη (= ονομάστηκε ένας από τους επτά σοφούς)

(πβ. ν.ε. ο ένας ήταν της παρέας μας).

γ) **ῥλη** (γεν. κατηγ. της ῥλης):

Ἡ κρηπὶς (= το θεμέλιο) ἐστὶ λίθων μεγάλων

(αλλά ν.ε.: τα δαχτυλίδια της είναι καθαρό χρυσάφι, αλλά και: από χρυσάφι ή χρυσά).

δ) **ιδιότητα** (γεν. κατηγ. της ιδιότητας):

Τοῦ ποταμοῦ τὸ εὖρος ἐστὶν εἴκοσι ποδῶν.

Εἰμὶ τριάκοντα ἔτῶν.

(πβ. ν.ε. ο Νίκος είναι δέκα χρονών).

ε) **ἀξία** (γεν. κατηγ. της αξίας):

Ἡ οἰκία ἐστὶν **εἴκοσι μνῶν**.

(πβ. ν.ε. αυτή η τσάντα είναι των **χιλίων δραχμών**).

18

Όταν υπάρχουν στην πρόταση δύο ή περισσότερα υποκείμενα, το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο, μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και:

α) στο κοινό γένος των υποκειμένων, αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα του ίδιου γένους:

Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ **καλαῖ** εἰσιν.

β) στο επικρατέστερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα διαφορετικού γένους (επικρατέστερο γένος θεωρείται το αρσενικό από τα άλλα δύο και το θηλυκό από το ουδέτερο).

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ **ἀγαθοὶ** εἰσιν.

γ) στο ουδέτερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι άψυχα οποιουδήποτε γένους:

Αἰδῶς καὶ φόβος **ἐμφυτα** ἀνθρώποις εἰσίν.

(πβ. ν.ε. η ντροπή και ο φόβος είναι **ἐμφυτα**).

δ) στο γένος των εμψύχων, αν τα υποκείμενα είναι άλλα έμψυχα και άλλα άψυχα:

Ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων **κύριοι**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

19 **Ελλειπτική** λέγεται η πρόταση όταν παραλείπονται απ' αυτήν ένας ή περισσότεροι όροι, που εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα των ανθρώπων που έχουν την ίδια γλώσσα: Ἑλληνές ἐσμεν (ενν. ἡμεῖς). Μέτρον ἄριστον (ενν. ἐστί).

1) Παράλειψη του υποκειμένου

20 α) Το υποκείμενο του ρήματος στο α' και β' πρόσωπο (ἐγώ, ἡμεῖς, σύ, ὑμεῖς) παραλείπεται, γιατί δηλώνεται καθαρά με την κατάληξη του ρήματος. Μπαίνει μόνο για έμφαση ή αντιδιαστολή:

Οὕτως εἶ σοφός; (ενν. σύ).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

β) Το υποκείμενο του ρήματος στο γ' πρόσωπο κανονικά μπαίνει, γιατί δεν μπορεί να δηλωθεί με την κατάληξη. Παραλείπεται όμως, όταν εύκολα μπορεί να εννοηθεί από την έννοια του ίδιου του ρήματος ή όταν είναι

γενικό και αόριστο (κυρίως με τα ρ. λέγουσιν ή φασίν) ή εύκολα εννοείται από τα συμφραζόμενα:

Ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, οἱ στρατιῶται προβαλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῆσαν

(= ὅταν σάλπιγξε (ενν. ὁ σαλπικτής) οἱ στρατιῶτες προτείνοντας τὰ ὅπλα ἐπιτέθηκαν).

Τὰς Ἀθήνας **φασὶ** θεοσεβεστάτας εἶναι (= λένε, ενν. οἱ ἄνθρωποι). Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ (= ὅτι δήθεν σχεδιάζει κακό γι' αὐτόν) (δηλ. ὁ Κῦρος ἐπιβουλεύει τῷ ἀδελφῷ).

(πβ. ν.ε. Χτύπησε προσκλητήριο (στρατ.). **Λένε** ὅτι αὐτός τους πρόδωσε. Ο μαθητής ρώτησε τον καθηγητή του αν του δίνει την άδεια να απουσιάσει).

2) Παράλειψη του ρήματος

21

Κάθε ρήμα μπορεί να παραλείπεται, όταν εύκολα εννοείται ή από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα και τη χρήση της γλώσσας:

Ἐγὼ σὲ ἄσμενος ἐόρακα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες (ενν. ἐοράκασι).

Μηδὲν ἄγαν (ενν. ποίει) (= μην κάνεις τίποτε υπερβολικό).

(πβ. ν.ε. Περασμένα ξεχασμένα. Εσύ το ήξερες, αυτός όμως;).

Αλλά συνήθως παραλείπεται ο τύπος **ἐστί** του ρήματος είμί από τις απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με τα ουσιαστικά **ἀνάγκη**, **καιρός**, **ῥα**, **θέμις** κτλ.

β) με τα επίθετα **δῆλον**, **δυνατόν**, **οἶόν τε**, **ῥάδιον**, **χαλεπόν** κτλ. ή με τα ρηματικά επίθετα **σε-τέον**, λ.χ. **διδακτέον ἐστί**, **ποιητέον ἐστί** κτλ.

γ) με τις μετοχές **δέον**, **εἰκός**, **πρέπον** κτλ.:

Μοχθεῖν ἀνάγκη (ενν. ἐστί) τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν.

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον (ενν. ἐστί)

(= δεν είναι εύκολο

να αλλάξεις έναν κακό χαρακτήρα).

Ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιστέον (ενν. ἐστί)

(= πρέπει να αγωνιζόμαστε...).

Βαρβάρων Ἑλληνας ἄρχειν εἰκός (= ενν. ἐστί)

(= είναι λογικό να εξουσιάζουν οι Έλληνες τους βαρβάρους) (βλ. §73).

(πβ. ν.ε. **Ὡρα** να φύγουμε. **Δύσκολο** να πάμε τώρα).

3) Παράλειψη του κατηγορουμένου ή και δύο όρων της προτάσεως

22

Επίσης μπορεί να παραλείπεται και το κατηγορούμενο ή ακόμη και δύο συγχρόνως όροι της προτάσεως:

Οὐδεὶς θεὸς ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι· ἔστι γὰρ (αντί: ἔστι γὰρ σοφός)· παραλείπεται το κατηγορούμενο (σοφός).

Ὁ μὲν δειλὸς τῆς πατρίδος, ὁ δὲ φιλόδοξος τῆς πατρώας οὐσίας ἐστὶ προδότης (αντί: ὁ μὲν δειλός ἐστι προδότης τῆς πατρίδος)·

παραλείπεται το ρήμα (ἐστί) και το κατηγορούμενο (προδότης)

(πβ. ν.ε. Αυτός είναι πλούσιος· εγώ δεν είμαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

23

Οι κύριοι όροι μιας προτάσεως (το υποκείμενο, το ρήμα και το κατηγορούμενο) συνοδεύονται συνήθως από συμπληρώματα της έννοιάς τους που λέγονται **προσδιορισμοί** και με τους οποίους γίνεται ακριβέστερη η διατύπωση του λόγου. Οι προσδιορισμοί λέγονται **δευτερεύοντες όροι της προτάσεως**.

Η πρόταση που έχει εκτός από τους κύριους και δευτερεύοντες όρους λέγεται **επαυξημένη πρόταση**:

α) Μένων ὁ Θετταλὸς ἦν φίλος Ἀριαίου.

Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ὅδε ἐστίν.

β) Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα.

Οἱ Ἕλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον.

Οι προσδιορισμοί λέγονται:

α) **ονοματικοί**, όταν είναι ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, ή άλλες λέξεις που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν επίσης ονόματα. Και όταν συμφωνούν στην πτώση με τη λέξη που προσδιορίζουν λέγονται **ομοιόπτωτοι** (ὁ Θετταλός, ὅδε), όταν δε συμφωνούν λέγονται **ετερόπτωτοι** (Ἀριαίου, τούτων).

β) **επιρρηματικοί**, όταν είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις που έχουν θέση επιρρήματος και προσδιορίζουν κυρίως ρήματα (ἐνταῦθα, ἡμέρας, σὺν γέλωτι, ἐπὶ τὰς σκηνάς).

Πίνακας 2

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Ως προς το περιεχόμενο		Ως προς το ποιόν	
1. κρίσεως Σὺ Ἕλλην εἶ		1. καταφατικές Σὺ Ἕλλην εἶ	
2. επιθυμίας Μὴ θορυβεῖτε		2. αρνητικές ἢ αποφατικές Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται	
3. επιφωνηματικές Ὡς καλός μοι ὁ πάππος			
4. ερωτηματικές			
α) με ολική ἄγνοια Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης;	β) με μερική ἄγνοια Τίς εἶ;		

**Ως προς
τη σχέση τους
με άλλες προτάσεις**

**Ως προς
τους όρους**

**1. κύριες ή
ανεξάρτητες**
Ταύτη ἔστω

1. απλές
Σὺ Ἕλλην εἶ

**2. δευτερεύουσες
ή εξαρτημένες**
Εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς
φίλον, ταύτη ἔστω

2. σύνθετες
Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης
ἀθάνατοί εἰσι

3. ελλειπτικές
Ἕλληνές ἐσμεν

4. επαυξημένες
Μένων ὁ Θετταλὸς ἦν
φίλος Ἀριαίου

1) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ

α) Παράθεση και επεξήγηση

24

Το ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα άλλο ουσιαστικό στην ίδια πτώση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

1. **παραθετικός προσδιορισμός ή παράθεση**, όταν δίνει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα.

Η παράθεση μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Κῦρος ὁ βασιλεὺς (= ο Κ. που είναι βασιλιάς).

Περὶ χρημάτων λαλεῖς, ἀβεβαίου πράγματος

(= μιλάς για χρήματα, που είναι ένα αβέβαιο πράγμα).

(πβ. ν.ε. φτάσαμε στη Θεσσαλονίκη, στην πόλη του Αγίου Δημητρίου).

2. **επεξηγηματικός προσδιορισμός ή επεξήγηση***, όταν επεξηγεί, δηλαδή διασαφηνίζει την έννοια του ουσιαστικού που προσδιορίζει, η οποία είναι γενική και αόριστη. Η επεξήγηση μεταφράζεται με το δηλαδή και την αντίστοιχη λέξη:

Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος.

Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας.

* περισσότερη εξήγηση

(πβ. ν.ε. από τον αφρό της θάλασσας βγήκε η θεά της ομορφιάς, η **Αφροδίτη**).

Ως επεξήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο ουσιαστικό αλλά και άλλη λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.
Ταῦτα λέγω, ὥς τὸ παρὰπαν οὐ νομίζεις θεοὺς.

25

Παράθεση ή επεξήγηση, εκτός από τα ουσιαστικά δέχονται και οι αντωνυμίες αλλά και άλλα μέρη του λόγου ή και μια ολόκληρη πρόταση:

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοί (= εμεῖς που είμαστε...).

Παράθεση.

Τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλεον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν (= δηλαδή το να ζητάς να έχεις πιο πολλά από...). Επεξήγηση.

Πᾶς ἐλεύθερος ἐνὶ δοῦλός ἐστι, τῷ νόμῳ, ὁ δὲ δοῦλος **δυσί**, τῷ νόμῳ, καὶ τῷ δεσπότη (= κάθε ελεύθερος άνθρωπος είναι δούλος σε έναν, δηλαδή στο νόμο, αλλά ο δούλος σε δύο, δηλαδή...).

Επεξηγήσεις.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν, ἔκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης, ἡμύνοντο (= από δύο μεριές, δηλαδή και από την ξηρά και από...). Επεξήγηση.

Ἡ γὰρ νοεῖς **θάπτειν σφε**, ἀπόρρητον πόλει; (= αλήθεια, σκέφτεσαι να τον θάψεις, πράγμα που απαγορεύεται στην πόλη;). Παράθεση.

Ὡς μὴ τέκνα εἰσίδωμεν, ἀνόσιον θέαν, ψυχορραγοῦντα (= να μη δούμε να ξεψυχούν..., που είναι ένα ανίερο θέαμα). Παράθεση.

26

Η παράθεση που προσδιορίζει μια ολόκληρη πρόταση κανονικά προτάσσεται, και γι' αυτό λέγεται **προεξαγγελτική παράθεση**:

Ἄλλ' ἢ, τὸ λεγόμενον, κατόπιν ἐορτῆς ἤκομεν (= αλλά πράγματι, όπως λένε, ήρθαμε...)· (πβ. ν.ε. και το σπουδαιότερο, κανένας δεν αντιλήφθηκε την αλλαγή).

Ὡς προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιούνται οι φράσεις: τὸ λεγόμενον, τὸ τῆς παροιμίας, τὸ μέγιστον, τὸ δεινότατον, τούναντίον κ.τ.ό.

Σημείωση. Μερικές φορές η επεξήγηση εκφέρεται με το ρ. λέγω (= εννοώ) σε αιτιατική πτώση ως αντικείμενο του ρήματος:

Προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ, **Ἀνδροτίωνα** λέγω (= συνάντησα... εννοώ τον...). Εἶσω κομίζου καὶ σύ, **Κασσάνδραν** λέγω (= πήγαινε κι εσύ μέσα, εννοώ την...).

β) Επιθετικός προσδιορισμός

27

Επιθετικός προσδιορισμός λέγεται το επίθετο που προσδιορίζει ένα ουσιαστικό και φανερώνει μια μόνιμη ιδιότητά του. Συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει, όπως και στη ν.ε., στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση:

Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Αἱ Ἑλλησποντιακοὶ πόλεις. Μετεσχήκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων (= πήραμε μέρος μαζί σας...).

Ως επιθετικοί προσδιορισμοί εκτός από τα επίθετα χρησιμοποιούνται:

1. αντωνυμίες: Ὁ ἐμὸς πατήρ. Ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ (πβ. ν.ε. τέτοια λαχτάρα).

2. αριθμητικά: Τρεῖς ἄνδρες.

3. μετοχές: Ὁ λάμπων ἥλιος (πβ. ν.ε. τα γκρεμισμένα σπίτια).

4. ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα:

Γέρων ἀνὴρ. Ἄνθρωποι γραμματεῖς. Ἀνὴρ Πέρσης (πβ. ν.ε. γέρος ἄνθρωπος, επιστήμονας ἄνθρωπος, νοικοκύρης ἄνθρωπος).

5. κύρια ονόματα γεωγραφικών όρων, όταν είναι του ίδιου γένους και αριθμού και προτάσσονται με το άρθρο*:

Τὸ Πήλιον ὄρος. Ὁ Εὐξείνιος πόντος. Ὁ Ἀχελῷος ποταμός κτλ.

6. γενική πτώση ουσιαστικού ή επίρρημα ή εμπρόθετος προσδιορισμός με άρθρο:
Ὁ τοῦ βασιλέως θρόνος. Οἱ κάτω θεοί. Ἡ κατὰ νόμον τιμωρία.

28

Ο έναρθρος επιθετικός προσδιορισμός πολλές φορές εκφέρεται χωρίς το ουσιαστικό που προσδιορίζει, γιατί εύκολα εννοείται. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός παίρνει θέση ουσιαστικού, όπως:

οἱ ἀθάνατοι (= οι θεοί), οἱ θνητοί (= οι άνθρωποι), τό ιερόν (= ο ναός), τά ιερά (= τα σφάγια, η θυσία), τό ἱππικόν (ενν. στράτευμα), ἡ ὑστεραία (ενν. ἡμέρα), ἡ μουσική, ἡ ρητορική (ενν. τέχνη), ἡ εὐθεία (ενν. ὁδός ἢ γραμμή), οἱ λέγοντες (= οι ῥήτορες), ἡ ἐπιοῦσα (ενν. ἡμέρα) κτλ.

(πβ. ν.ε. οι πλούσιοι, τα ξένα, το πεζικό, το κοινό κτλ.).

* Αλλιώς έχουμε προσδιορισμούς παραθετικούς· λ.χ. Πάρνης τὸ ὄρος, Λευκίμμη τὸ ἀκρωτήριον· οι λέξεις το ὄρος, το ακρωτήριον είναι παραθέσεις στα κύρια ονόματα: Πάρνης, Λευκίμμη αντίστοιχα.

γ) Κατηγορηματικός προσδιορισμός

29

Κατηγορηματικός προσδιορισμός λέγεται, όπως και στη ν.ε., ο ομοιόπτωτος προσδιορισμός που εκφέρεται με επίθετο ή μετοχή και αποδίδει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει μια παροδική ιδιότητα:

Ἀγησίλαος **φαιδρῶ** τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε
(= με πρόσωπο γελαστό).

Προφαίνεται ἐλαύνων **ἰδροῦντι** τῷ ἵππῳ (= φαίνεται από μακριά να τρέχει με ιδρωμένο άλογο).

Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός δεν έχει άρθρο, ενώ το ουσιαστικό που προσδιορίζεται απ' αυτόν συνήθως έχει.

Σημείωση. Στον κατηγορηματικό προσδιορισμό αντιπαραβάλλεται μια ιδιότητα ή κατάσταση του ουσιαστικού που προσδιορίζεται με άλλες ιδιότητες ή καταστάσεις του ίδιου ουσιαστικού, ενώ στον επιθετικό προσδιορισμό το ουσιαστικό αντιπαραβάλλεται με άλλα όμοια ουσιαστικά· λ.χ. Κατέλαβον τὴν ἔρημον πόλιν (και όχι μιαν άλλη) = επιθετικός προσδιορισμός. Κατέλαβον τὴν πόλιν ἔρημον (και όχι με τον πληθυσμό της) = κατηγορηματικός προσδιορισμός.

(πβ. ν.ε. Ἦρθε το γελαστό παιδί· επιθετικός. Ἦρθε το παιδί γελαστό· κατηγορηματικός).

Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται συνήθως τα επίθετα:

ἄκρος, μέσος, ἔσχατος (= τελευταίος), πᾶς, ἅπας, ὅλος (= ολόκληρος), μόνος, αὐτός (= ο ίδιος), ἕκαστος:

Ἐν αἰθέρι μέσῳ κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος
(= στη μέση του ουρανού...).

Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θα σας πω ὅλη την ἀλήθεια).

Καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισε (= κι ἐμένα τον ίδιο...).

Σημείωση. Με ἄρθρο τα προηγούμενα επίθετα χρησιμοποιούνται ως επιθετικοί προσδιορισμοί και ἔχουν διαφορετική σημασία: ὁ μέσος = αὐτός που βρίσκεται στο μέσον, ο μεσαῖος· ὁ μόνος = ο μοναχικός, ο μοναδικός κτλ.

2) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

31 Οι ονοματικοί ετερόπτωτοι προσδιορισμοί προσδιορίζουν κυρίως ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, και εκφέρονται με τις πλάγιες πτώσεις: γενική, δοτική, αιτιατική.

Ι. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

α' Η γενική

32 Η γενική που προσδιορίζει ως ετερόπτωτος προσδιορισμός ονόματα, ουσιαστικά και επίθετα φανερώνει*:

1. τον κτήτορα (γενική κτητική) ή το δημιουργό:

Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτιάδου. Ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός. Τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου. Ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου.

2. ένα σύνολο από το οποίο ένα μέρος είναι το όνομα που προσδιορίζεται από τη γενική (γενική διαιρετική):

* πβ. και γενική κατηγορηματική §17.

Ἄνὴρ τοῦ δήμου. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν (= πολλοὶ ἀπὸ τους στρατιῶτες ἢ, καλύτερα, πολλοὶ στρατιῶτες). Ἄνὴρ τῶν πελταστῶν. (πβ. ν.ε. δύο μαθητές τοῦ Λυκείου μας).

Με γενική διαιρετική συντάσσονται συχνά επίθετα ἢ αντωνυμίες ουδέτερου γένους: πολύ, ἥμισυ, πᾶν, τί κτλ., ἢ επίθετα υπερθετικού βαθμοῦ:

Τῷ ἡμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.

Εἰς τοῦτο ἀναΐδειας ἀφίκετο (= ἐφτάσε σ' αὐτό το σημεῖο της ἀναΐδειας).

Σωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων.

3. τὴν ὕλη ἢ τὸ περιεχόμενο:

Ξίφος σιδήρου. Ἀγέλη βοῶν (= κοπάδι ἀπὸ βόδια) (ἀλλὰ ν.ε.: σπαθὶ ἀπὸ σίδερο· ἓνα ποτήρι κρασί = ἓνα π. που περιέχει κρασί).

4. ιδιότητα:

Ὀδὸς τριῶν ἡμερῶν. Τεῖχος ὀκτὼ σταδίων. Παῖς τριῶν ἐτῶν.

Με γενική της ιδιότητος συντάσσονται ονόματα που σημαίνουν μέγεθος ἢ ηλικία και συνοδεύονται ἀπὸ αριθμητικό (πβ. ν.ε.: Ἐνα παιδί πέντε ἐτῶν κι ἓνα παιδί της κούνιας. Ἐνα ρολόι της τσέπης. Ἐνα ποτήρι του κρασιού).

5. τὴν ἀξία ἢ τὸ τίμημα:

Δέκα μνῶν χωρίον (= κτήμα). Ἀγρὸς ταλάντου ἄξιος

(= που αξίζει ένα τάλαντο).

Δόξα χρημάτων οὐκ ὠνητή (ἐστι) (= η δόξα δεν αγοράζεται με χρήματα).

Με γενική της αξίας ή του τιμήματος συντάσσονται τα επίθετα: ἄξιος, ἀνάξιος, ὠνητός κ.τ.ό. (πβ. ν.ε. αυτοκίνητο ενός εκατομμυρίου).

6. την αιτία:

Ὁργή μεγάλων ἀδικημάτων (= οργή για μεγάλα αδικήματα).

Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστι. Ἕνοχος δειλίας.

Με γενική της αιτίας συντάσσονται συνήθως τα επίθετα αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων κ.τ.ό.

7. το υποκείμενο μιας ενέργειας (γενική υποκειμενική):

Πόλεμος Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων (ἐπολέμησαν οἱ Π. καὶ οἱ Ἀθ.). **Ἔριδες θεῶν καὶ θνητῶν** (ἐρίζουσιν οἱ θ. καὶ οἱ θν.).

8. το αντικείμενο μιας ενέργειας (γενική αντικειμενική):

Μιμηταὶ τῶν προγόνων (μιμοῦνται τοὺς...). **Πόθος πατρίδων** (ποθοῦσι τὰς πατρίδας).

33

Με γενική υποκειμενική ή αντικειμενική συντάσσονται τα ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα που έχουν αντίστοιχο ρήμα, λ.χ. πόλεμος - πολεμῶ, ἔρις - ἐρίζω,

μιμητής - μιμοῦμαι, πόθος - ποθῶ. Ἔτσι συντάσσονται με γενική αντικειμενική τα ακόλουθα επίθετα, που έχουν αντίστοιχα ρήματα, που κι εκείνα συντάσσονται με γενική ως αντικείμενο (βλ. §51), και σημαίνουν:

α) **μνήμη ἢ λήθη, όπως: μνήμων, ἀμνήμων, ἐπιλήσμων:**
Μνήμων τῶν προγόνων.

Ἀμνήμων τῶν κινδύνων.

β) **φροντίδα, επιμέλεια, φειδῶ και τα αντίθετα, όπως:**
ἐπιμελής, ἀμελής, φειδωλός, ἀφειδής, ὀλίγωρος:

Ἐπιμελής τῶν θείων. Φειδωλὸς χρημάτων.

γ) **συμμετοχή σε κάτι, πλησμονή ἢ το αντίθετο στέρηση, χωρισμό, απομάκρυνση ἢ απαλλαγή, όπως:**
μέτοχος, κοινωνός, μεστός, πλήρης, ἐνδεής (= φτωχός),
γυμνός, κενός, ὀρφανός:

Μέτοχος τῆς πόλεως. Πλήρης ὕδατος. Ἐνδεής χρημάτων.

Ὀρφανὸς πατρὸς (αλλά ν.ε. αποθήκες γεμάτες τρόφιμα, και: ορφανὸς ἀπὸ πατέρα).

δ) **χωρισμό, απομάκρυνση ἢ απαλλαγή, όπως:**
ἔρημος, ἐλεύθερος, ἄγνός κτλ.:

Ἐρημος φίλων. Φόνου ἄγνός (= καθαρὸς ἀπὸ φόνο),

καθὼς και ἐπίθετα με α στερητικό: Ἄμικτος κακοῦ.

Ἄγευστος συμφορῶν.

ε) **ἐμπειρία ἢ ἀπειρία, ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία, όπως:**

ἔμπειρος, ἄπειρος, ἐπιτυχής, ἀήθης (= ασυνήθιστος):

Ἔμπειρος πολέμου (= ἔμπειρος στον πόλεμο).

Ἄπειρος γραμμάτων.

Ἐκπληξίς ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης μάχης.

στ) ἐξουσία ή το ἀντίθετο, ὅπως κύριος (= αφέντης, κάτοχος), ἀκράτωρ, ὑπήκοος:

Κύριος τῆς Ἀσίας.

Ἐαυτοῦ ὢν ἀκράτωρ ἄλλων ἐπιχειρεῖ ἄρχειν.

Ὑπήκοοι τῶν γονέων (= πειθαρχικοί στους γονεῖς).

ζ) διαφορά ή σύγκριση, ὅπως διάφορος, ἕτερος, ἀλλότριος:

Ἐπιστήμη ἐπιστήμης διάφορος.

Ἔτερον τὸ ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ.

Πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ή ἀρετή ἢ ἄλλοῖον ἐπιστήμης; (= η ἀρετή εἶναι γνώση ή κάτι διαφορετικό από τη γνώση;)

Επίσης με γενική συντάσσονται και τα παραθετικά και ὅσα ἐπίθετα σημαίνουν σύγκριση (γενική συγκριτική, βλ. §34) ὅπως πρότερος, ὕστερος, πολλαπλάσιος κτλ.:

Ἡ βασίλισσα προτέρα Κύρου ἀφίκετο.

Πολλῶν χρημάτων κρείττων ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος (= ανώτερος από πολλά χρήματα εἶναι ο ἔπαινος του κόσμου).

Τὸ νικᾶν ἑαυτὸν πασῶν **νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη**
(= ἀπὸ ὅλες τις νίκες ἡ πρώτη καὶ ἡ καλύτερη εἶναι
να νικάς τον εαυτό σου).

Η σύνταξη των παραθετικών

34 Σε μια σύγκριση **α΄ ὀρος συγκρίσεως** λέγεται
το πρόσωπο ή το πράγμα που συγκρίνεται με κάτι άλ-
λο, ενώ **β΄ ὀρος** αυτό με το οποίο γίνεται η σύγκριση:

Ἀλκιβιάδης ἦν νεώτερος Περικλέους (Ἀλκιβιάδης **α΄ ὀρος**, Περικλῆς **β΄ ὀρος συγκρίσεως**).

Ο **β΄ ὀρος συγκρίσεως**, όταν εἶναι ουσιαστικό ή
ἄλλη λέξη που λαμβάνεται ως ουσιαστικό, εκφέρεται
κανονικά με γενική (**γενική συγκριτική**) ή σπανιό-
τερα με το ή και στην ίδια πτώση με τον **α΄ ὀρο**:
Ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις **πλούτου** μὲν κρείττων, χρησι-
μωτέρα δ' **εὐγενείας** ἐστί.

Τὸ φυλάξασθαι τάγαθὰ χαλεπώτερον **τοῦ κτήσα-
σθαι** ἐστίν.

Αἰροῦ μᾶλλον ζημίαν ἢ **κέρδος** αἰσχρόν (= να προτι-
μᾶς πιο πολύ...).

(πβ. ν.ε. Η Αναστασία εἶναι μικρότερή σου. Η
Χριστίνα εἶναι ψηλότερη ἀπὸ τη Μαρία. Καλύτερα
να πας εσύ παρὰ ἐγώ).

Όταν όμως ο β' όρος δεν είναι ουσιαστικό αλλά κάποια άλλη λέξη ή φράση, τότε εκφέρεται πάντοτε με το ή και με τον ίδιο τρόπο που εκφέρεται και ο α' όρος:

Τὰ ἐπιτήδεια βούλομαι ὑμᾶς μᾶλλον ἢ ἐμὲ ἔχειν.
Καλῶς ἀκούειν μᾶλλον ἢ πλουτεῖν θέλε. (= θέλε πιο πολύ να έχεις καλό όνομα παρά να είσαι πλούσιος).

Σημείωση. Το συγκριτικό πολλές φορές, όταν παραλείπεται ο β' όρος συγκρίσεως, ισοδυναμεί με το θετικό ή εκφράζει κάτι λιγότερο από το θετικό:

Οἱ πρεσβύτεροι και οἱ νεώτεροι = οἱ πρεσβῦται και οἱ νέοι (πβ. ν.ε. τι νεότερα = τι νέα;).

Τὸ στράτευμα ἀτακτότερον ἐχώρει· στη μετάφραση προστίθεται το κάπως: το στράτευμα προχωρούσε κάπως ἀτακτα (πβ. ν.ε. ο άρρωστός μας είναι καλύτερα).

35

Το υπερθετικό, όπως και στη ν.ε., δηλώνει ότι:
α) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε ανώτερο βαθμό από όλα τα όμοιά του και λέγεται **σχετικό υπερθετικό**:

Ἀθηναίων σοφώτατος Σωκράτης ἦν (= ο Σ. ήταν ο πιο σοφός από όλους τους Αθ.).

β) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον ανώτερο βαθμό χωρίς άμεση σύγκριση με τα όμοιά του, και τότε λέγεται **απόλυτο υπερθετικό**:

Κῦρος φιλομαθέστατος ἦν (= ο Κ. ήταν πολύ φιλομαθής).

Σημείωση. Η γενική με τα σχετικά υπερθετικά, ενώ δείχνει κάποια σύγκριση, καταλήγει να είναι διαιρετική (§32, 2) παρά β' όρος συγκρίσεως, αφού αυτό που συγκρίνεται λαμβάνεται από ένα σύνολο όμοιων προσώπων ή πραγμάτων.

Για τη γενική ως προσδιορισμό επιρρημάτων και επιφωνημάτων βλ. §39, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §43, και ως αντικείμενο βλ. §51 κ.ε.

β' Η δοτική

36 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός προσδιορίζει επίθετα (σπάνια ουσιαστικά) που σημαίνουν:

1. ωφέλεια ή, το αντίθετο, βλάβη, φιλία ή, το αντίθετο, έχθρα, όπως: ὠφέλιμος, βλαβερός, φίλος, ἐχθρός:

**Πιστοὶ ἦσαν τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Ἑλλησιν εὖνοι.
Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον εἰσιν ἢ φίλοι.**

**2. ευπείθεια ἢ υποταγή, ακολουθία ἢ διαδοχή,
προσέγγιση, επικοινωνία ἢ μείξη και τα αντίθετα,
ὅπως: εὐπειθής, ὑπήκοος, ἀκόλουθος, διάδοχος,
γείτων, ὄμορος (= γειτονικός) ἄμικτος κ.τ.ό.:**

**Ἴππος εὐπειθὴς τῷ ἡνιόχῳ.
Ἀκόλουθα τούτοις πράττω (= ενεργῶ σύμφωνα μ'
αυτά).
Ὅμοροι τοῖς Δωριεῦσι.
Ἡδονὴ ἄμικτος φρονήσει.**

**3. αυτό που πρέπει ἢ ταιριάζει και τα αντίθετα ὅπως:
πρεπώδης, ἀρμόδιος, ἀπρεπής, ἀνάρμοστος κ.τ.ό.:**

**Ἐπίστανται ἃ δοκεῖ πρεπωδέστατα γυναιξὶν εἶναι
(= γνωρίζουν πολύ καλά ὅσα θεωροῦνται κατάλληλα
για τις γυναῖκες).
Μέθη φύλαξιν (= στους φύλακες) ἀπρεπέστατον.**

**4. ταυτότητα ἢ ομοιότητα, ισότητα ἢ συμφωνία και
τα αντίθετα ὅπως: ὁ αὐτός, ὅμοιος, ἀνόμοιος, ἴσος,
ἄνισος, ἰσόρροπος, σύμφωνος:**

**Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι εἰσιν.
Ἡ νῆσος ἴση ἐστὶ τῇ πόλει.
Σύμφωνοι ἀλλήλοις εἰσί.**

Τα επίθετα αυτά που συντάσσονται με δοτική (αντικειμενική) έχουν αντίστοιχα ρήματα που παίρνουν αντικείμενο σε δοτική (βλ. §52).

37 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός σε επίθετα ή ουσιαστικά σημαίνει πολλές φορές **αναφορά** (= ως προς...) (**δοτική της αναφοράς**):

Ἐρρωμένεστατοι ταῖς ψυχαῖς (= πολύ δυνατοί ως προς την ψυχή, στην ψυχή).

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρὸς (= ούτε στα πόδια είμαι γρήγορος ούτε...).

Για τη δοτική ως προσδιορισμό επιρρημάτων βλ. §40, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §44, και ως αντικείμενο βλ. §52 κ.ε.

γ' Η αιτιατική

38 Η αιτιατική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός επιθέτων ή ουσιαστικών δεν είναι πολύ συχνή και σημαίνει κυρίως την **αναφορά** (το «κατά τι»)· μεταφράζεται: **ως προς, στο...:**

Ἀγαθὸς τὰ πολεμικά.

Τυφλὸς τὰ τ' ὥτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ

(= είσαι τυφλός και στ' αυτιά και στο νου και στα μάτια).

Σκόπει πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο
(= σκέψου πως θα γίνεις καλύτερος στην ψυχή).

Συχνές αιτιατικές της αναφοράς είναι οι: τὸν ἀριθ-
μόν, τὸ εὖρος, τὸ ὕψος, τὸ πλῆθος, τὸ ὄνομα:

Τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ
πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς.
Οἱ μὲν ἐπορεύοντο τὸ πλῆθος ὡς δισχίλιοι.
Πόλις αὐτόθι ὤκεῖτο,· Θάψακος ὄνομα (= ἐκεῖ κατοι-
κούσαν μια πόλη με το ὄνομα Θ.).

(πβ. ν.ε. δυνατός στην ψυχή αλλά και: ένα ἀγαλμα
το ὕψος δέκα μέτρα).

Για την αιτιατική ως προσδιορισμό επιρρημάτων
βλ. §41, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §45, και
ως αντικείμενο βλ. §54 κ.ε.

Πίνακας 3

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ				
ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ				
Παράθεση	Επεξήγηση	Επιθετικός Προσδιορισμός	Κατηγορηματικός Προσδιορισμός	
Κῦρος ὁ βασιλεὺς	Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος	Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός	Φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε	

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ

Σε γενική

1. κτητική
Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτ.
2. διαιρετική
Ἄνὴρ τῶν
πελταστῶν
3. της ὕλης
Ξίφος σιδήρου
4. της ιδιότητος
Παῖς τριῶν ἐτῶν
5. της αξίας
Χωρίον δέκα μνῶν
6. της αιτίας
Τοῦτου αἴτιος
7. υποκειμενική
Πόλεμος
Ἀθηναίων καὶ
Πελοποννησίων
8. αντικειμενική
Μιμηταὶ προγόνων

Σε δοτική

1. αντικειμενική
-πιστοὶ τῷ Κύρῳ
-ὄμοροι τοῖς
Δωριεῦσι
-σύμφωνοι
ἀλλήλοις
2. της αναφοράς
-ἐρρωμένεστατοι
ταῖς ψυχαῖς
-ταχύς ποσὶν

Σε αιτιατική

1. της
αναφοράς
- ἀγαθὸς τὰ
πολεμικά

-τάφρος
τὸ βάθος
ὄργυαὶ τρεῖς

II. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

α' Η γενική

39 Με γενική συντάσσονται:

1. επιρρήματα που παράγονται από επίθετα τα οποία συντάσσονται με γενική λ.χ. ἀξίως, ἀπείρως, ἔξω, ἐκτός, πόρρω (= παραπέρα, μακριά), λάθρα (= κρυφά) κτλ.:

Ἐμάχοντο ἀξίως λόγου.

Οὗτοι μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσι
(= είναι άπειροι από τα πολύ μεγάλα μαθήματα).

Πόρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου, θανάτου δὲ ἐγγύς.

Φθόνος ἔξω θείου χοροῦ ἴσταται.

Λάθρα μητρὸς καὶ πατρὸς.

2. επιρρήματα τοπικά, χρονικά, ποσοτικά, λ.χ.

Πολλαχοῦ τῆς γῆς (= σε πολλά μέρη της γης). Τῆς ἡμέρας ὅψε (= αργά) ἦν.

Τρὶς (= τρεις φορές) τῆς ἡμέρας.

(η γενική του ονόματος είναι διαιρετική, βλ. §32, 2).

(π.β. ν.ε. μακριά μου, μπροστά σου, μέσα του).

3. επιρρήματα τροπικά (κυρίως με τα ρήματα ἔχω, κεῖμαι, ἤκω),

λ.χ.: πῶς, ὅπως, ὥς, καλῶς, κακῶς, εὖ:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= πῶς πάει από παιδεία;).

Ἐδίωξαν ὡς τάχους ἕκαστος εἶχεν (= ὅπως μπορούσε από ταχύτητα ο καθένας).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παρά-
πλου κεῖται

(= καλῶς ως προς το ταξίδι για την Ιταλία και...).

(η γενική δείχνει αναφορά = ως προς...). Βλ. και §43,
4.

4. επιφωνήματα: Φεῦ τῆς ἀνοίας! Οἶμοι τῶν κακῶν!
(η γενική δείχνει την αιτία) (π.β. ν.ε. αλίμονό σου!).

β' Η δοτική

40

Με δοτική συντάσσονται τα επιρρήματα:

ἄμα (= συγχρόνως με), ὁμοῦ (= μαζί, με) και άλλα που αντιστοιχούν σε επίθετα που συντάσσονται με δοτική, λ.χ. ἐπομένως, συμφώνως κτλ.:

Ἄμα δὲ τῷ ἥρι ὁ Δερκυλίδας ἀφικνεῖται εἰς
Λάμψακον (= με την άνοιξη ο Δ. ...).

Τὸ ὕδωρ ἐπίνετο ὁμοῦ τῷ πηλῷ.

Ἐπομένως τῷ νόμῳ (= ακολουθώντας το νόμο,
σύμφωνα με το νόμο).

Συμφερόντως τοῖς φίλοις (= ὅπως συμφέρει στους
φίλους).

Με δοτική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:

Οὕτως ἔχει ταῦτα τῇ φύσει (= ἔτσι εἶναι αὐτά ως προς τὴ φύσιν, ἀπὸ τὴ φύσιν).
(Ἡ δοτικὴ δείχνει ἀναφορά). Βλ. καὶ §44, 7.

γ' Ἡ αἰτιατικὴ

41 Με αἰτιατικὴ συντάσσονται τὰ ορκωτικά μὰ ἢ νή. Για κατάφαση ἢ ἰσχυρὴ ἐπιβεβαίωση χρησιμοποιεῖται τὸ νή ἢ ναὶ μά, ἐνῶ για ἀρνήση τὸ οὐ μὰ ἢ συχνά τὸ μὰ: **μὰ Δία, νή Δία** (= μα τὸ Δία), **ναὶ μὰ Δία, οὐ μὰ Δία**.

Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; **Μὰ Δί'** ἀλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μα τὸ Δία, ἀλλὰ λιγότερο).

Με αἰτιατικὴ ἐπίσης συντάσσονται καὶ τροπικά επιρρήματα:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα (= εἶμαι καλὰ ως προς τὸ σῶμα, στὸ σῶμα). (Ἡ αἰτιατικὴ δείχνει ἀναφορά). Βλ. καὶ §45, 5.

III. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

42

Οι πλάγιες πτώσεις μερικών ονομάτων (ουσιαστικών και επιθέτων) ή αντωνυμιών χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα, όπως:

δίκην (= σαν), αρχήν (= από την αρχή, αρχικά), δωρεάν, κύκλω (= ολόγυρα), ιδία (= ιδιωτικά), δημοσία (= δημόσια), μακράν (= μακριά), τό ἀρχαῖον (= την παλιά εποχή), ἄλλη (= αλλού ή αλλιώς), ταύτη (= εδώ ή έτσι), αὐτοῦ (= εδώ ή εκεί), οὗ (= όπου) κτλ. (Βλ. παραδείγματα αμέσως παρακάτω).

(πβ. ν.ε. Αυτό γινόταν παλιά. Είμαι καλά. Στάσου αυτού).

43

Αλλά εκτός από τις προηγούμενες και σε πολλές άλλες περιπτώσεις οι πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί, δηλαδή προσδιορίζουν ρήματα (κάποτε και άλλους όρους της προτάσεως) και φανερώνουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις*. Έτσι:

* Περισσότερα για τις επιρρηματικές σχέσεις και τα επιρρήματα βλ. Κεφ. ΙΑ΄. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί §123 κ.ε. και Μόρια Επίμετρο Β΄.

α' Η γενική

Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. χρόνο:

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη (= εκείνη τη νύχτα...).

Οὐ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἤξει τὸ πλοῖον ἀλλὰ τῆς ἐτέρας (= το πλοίο δε θα φτάσει την επόμενη μέρα...).

Ἡ οἰκία χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστιν, θέρους δὲ εὖσκιος (= έχει ήλιο το χειμώνα και σκιά το...).

2. αιτία:

Τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων ὀργίζεται (= για τα ίδια αδικήματα...).

Φεύγω φόνου (= κατηγορούμαι στο δικαστήριο για φόνο),
(πβ. ν.ε. πεθαίνει της πείνας).

3. ποσό:

Πόσου διδάσκει Εὔηνος; (= πόσα παίρνει για τη διδασκαλία του ο Εύ.;).

Η γενική αυτή μπορεί να δηλώνει την αξία ή το τίμημα:

Εὔηνος διδάσκει πέντε μνῶν.

Φίλιππος ὠνεῖται (= αγοράζει) τοῦτο χρημάτων.

(πβ. γενική της αξίας ως ετερόπτ. προσδιορ. §32, 5).

4. αναφορά (= ως προς, σύμφωνα με):

Οἱ παρόντες ἔλεγον ὥς τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι.

Βλ. §39, 3.

Σημείωση. Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει τόπο με μερικές αντωνυμίες, που λαμβάνονται ως τοπικά επιρρήματα, λ.χ. αὐτοῦ (= εδῶ, ἐκεῖ), οὗ (= ὅπου), οὗπερ (= ὅπου ακριβῶς) κτλ.:

Ἐπίσχεσ αὐτοῦ (= στάσου ἐκεῖ).

Ἐς Μηλιά τε κόλπον, οὗ Σπερχειός ἄρδει πεδῖον (= και στο Μαλιακό κόλπο, ὅπου ο Σπερχειός ποτίζει την πεδιάδα).

Τέθνηκεν οὗπερ τοῖς νέοις θνήσκειν καλόν (= ὅπου εἶναι ωραίο για τους νέους...).

β' Η δοτική

44

Η δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. τόπο (στάση):

με τις λέξεις: τῇδε (= εδῶ), ταύτη (= ἐδῶ), ἐκείνη (= ἐκεῖ), ἄλλη (= αλλοῦ), ἧ (= ὅπου), πάντη (= παντού), κύκλῳ (= ολόγυρα) κτλ. (οι οποίες, ενώ είναι δοτικές ονομάτων και αντωνυμιών, λαμβάνονται ως επιρρήματα):

Ὡς εἶν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα...

§44

63 / 40

Ἔρχεται ἄλλη (= πηγαίνει αλλού).

Κύκλω δὲ αὐτοῖς πάντα πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμια ἦσαν.

ἢ με τα κύρια ονόματα των τόπων:

Τὰ τρόπαια τά τε Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι (= στο Μαρ. και στη Σαλ.).

2. χρόνο:

ταύτη τῇ ἡμέρᾳ, τῇδε τῇ νυκτί, τῷ ἐπιόντι ἔτει κτλ.

Παναθηναίοις, Θεσμοφορίοις κτλ. (= στη γιορτή των Παναθ. κτλ.)

Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει (= τον επόμενο χρόνο) οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.

Ἐνίκησε τρίτῳ μηνί (= τον τρίτο μήνα).

(πβ. ν.ε. με αιτιατική: Αυτά έγιναν τη νύχτα. Ἔτσι ἐγινε το '40).

3. αιτία:

Λιμῶ ἀπέθανον (= από πείνα).

Δειλία ἔλιπον τὴν τάξιν.

Με δοτική επιρρηματική της αιτίας συντάσσονται πολλά ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος, όπως: χαίρω, λυποῦμαι, ἡδομαι, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, ὀργίζομαι, ἀθυμῶ, κ.τ.ό.:

Ξέρξης ἦσθη (= ευχαριστήθηκε) τῇ ἐπιστολῇ.

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἠχθόμεθα τοῖς γεγενημένοις (= λυπόμαστε για τα γεγονότα).

4. το ὄργανο, το μέσο ἢ τον τρόπο:

Τὴν θύραν **τῇ βακτηρίᾳ** ἔκρουε (= χτυπούσε με το ραβδί).

Ἡ ψυχὴ τρέφεται **μαθήμασι** (= τρέφεται με μαθ.).

Δρόμῳ ἵεντο εἰς τοὺς βαρβάρους (= τρέχοντας ὁρμησαν...).

Τρόπο φανερώνουν και μερικά ονόματα ἢ αντωνυμίες στη δοτική που λαμβάνονται ως επιρρήματα, ὅπως:

σιγῇ, βία (= με βία), σπουδῇ (= βιαστικά), πεζῇ, ἰδίᾳ (= ιδιωτικά), κοινῇ (= ἀπὸ κοινού), δημοσίᾳ κτλ.

ἣ τῇδε (= ἔτσι), ταύτῃ (= ἔτσι), τῷδε ἢ τούτῳ τῷ τρόπῳ, ἄλλῃ (= αλλιῶς), παντί σθένει (= με κάθε δύναμη), πάσῃ τέχνῃ κτλ.

Ὅρα δὴ καὶ **τῇδε**, ὅτι ἐπειδάν... (= σκέψου το λοιπόν και ἔτσι ὅτι...).

Ἄλλῃ γέ πῃ ἐν νῷ ἔχω λέγειν (= κάπως αλλιῶς ἔχω στο νου μου να μιλήσω).

Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ **ἰδίᾳ** καὶ **δημοσίᾳ**.

5. συνοδεία:

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι **τῷ ἵππῳ** (= φαίνεται ἀπὸ μακριὰ να τρέχει με ἰδρωμένο ἄλογο).

Ἀλκιβιάδης κατέπλευσεν εἰς Πάρον **ναυσὶν** εἴκοσι.

6. ποσὸ (μέτρο ἢ διαφορά):

Ἀβροκόμας ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.

Τοσοῦτῳ ἥδιον ζῶ, **ὅσῳ** πλείω κέκτημαι.

Ἐπύαξα προτέρα Κύρου πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο (= πέντε μέρες πριν ἀπὸ τον Κύρο).

Πολλῷ κρεῖττον ἐστὶν ἐμφανῆς φίλος ἢ χρυσὸς ἀφανής (= κατὰ πολὺ ἀνώτερο πράγμα εἶναι...).

Με δοτική του ποσού, που δείχνει μέτρο ἢ διαφορά, συντάσσονται οἱ λέξεις που ἔχουν παραθετική ἐννοια (κρεῖττων, πρότερος, ὕστερος κτλ.).

7. αναφορά (= ως προς...):

Θεωρήσατε πῶς ἔχετε **ταῖς διανοίαις** (= εξετάστε πῶς εἰστε ως προς τη διάνοια).

Οὗτοι πῶς ἔχουσι **Φιλίππῳ**; (= πως εἶναι διατεθειμένοι ως προς το Φ.;).

Βλ. και §40

γ' Η αιτιατική

45

Η αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. χρόνο:

Φυλάξαντες ἔτι **νύκτα** ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.

Σιτέονται παντοίας ρίζας **τὸ θέρος** ὀρύσσοντες

(= το καλοκαίρι τρώνε διάφορες ρίζες που σκάβουν και τις βγάζουν).

(πβ. ν.ε. Έφυγαν τη νύχτα. Θα ξανάρθουν το καλοκαίρι).

Επίσης χρόνο φανερώνουν και μερικές λέξεις που ενώ είναι αιτιατικές ουσιαστικών και επιθέτων, χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα (πβ. δοτική 44, 1 και 4), όπως λ.χ. ἀρχήν (= από την αρχή, αρχικά), τό πρότερον, τό πρῶτον, τό λοιπόν, τό ἀρχαῖον (= την παλιά εποχή, παλιότερα):

Ἀρχήν δὲ οὐ πρέπει θηρᾶν τάμήχανα (= από την αρχή δεν πρέπει να κυνηγά κανείς τ' αδύνατα).
Βασιλεὺς νομίζει δίκαιον ταύτας τὰς πόλεις ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.
(πβ. ν.ε. ἔτσι γινόταν πρώτα).

2. ἔκταση (τοπική ή χρονική):

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.
Αἱ σπονδαὶ ἑνιαυτὸν ἔσσονται (= για ένα χρόνο),
(πβ. ν.ε. αυτό κράτησε ένα χρόνο).

Η αιτιατική των ονομάτων που σημαίνουν διαίρεση του χρόνου, λ.χ. ἡμέραν, ἔτος, μήνα κτλ. με τακτικό αριθμητικό ή με τη δεικτική αντωνυμία οὗτος, φανερώνει το χρόνο που έχει περάσει από τότε που έγινε κάτι:

Πρωταγόρας ἐπιδεδήμηκε τρίτην ἤδη ἡμέραν
(= ο Πρ. βρισκόταν στην πόλη μας εδώ και τρεις κιόλας μέρες).

Ἀπηγγέλθη Φίλιππος τρίτον ἢ τέταρτον ἔτος τουτὶ
Ἡραῖον τεῖχος πολιορκῶν (= ἐδῶ και τρία ἢ τέσσερα
χρόνια),
(πβ. ν.ε. βρίσκεται στην πόλη μας, τρίτη μέρα
σήμερα).

**3. αἰτία ἢ σκοπὸ, με τις αντωνυμίες τί; τοῦτο, ταῦτα,
ὅ,τι:**

Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε (= γι' αυτό και τους
ντρεπόμαστε κάπως).

Τί τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων;

Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ
διαλεχθῆς αὐτῷ (= γι' αυτό ακριβῶς και τώρα ἦρθα
σ' ἐσένα...).

Ἡρωτῶντο **ὅ,τι** ἤκοιεν (= τους ρωτούσαν γιατί
ἦρθαν).

(πβ. ν.ε. τι ἦρθες τέτοια ὦρα;).

4. τρόπο, κυρίως με τις λέξεις: τὴν ταχίστην (= πολὺ
γρήγορα), προῖκα (= χωρὶς μισθό, χάρισμα), δωρεάν,
δίκην (= ὅπως, σαν), οι οποίες ἐνῶ εἶναι αἰτιατικές
ονομάτων χρησιμοποιοῦνται και ως επιρρήματα (βλ.
και §45, 1):

Προῖκα ἐργάζεται. **Δίκην** λύκου (= σαν λύκος).

Ἐκπηδᾷ ἐς τὴν θάλασσαν **τὴν ταχίστην** (= πηδᾷ
ἀμέσως στη θ.)

(πβ. ν.ε. πάω γραμμὴ στο σπῆιτι).

5. αναφορά (= ως προς...):

Ἀλγῶ τὸν δάκτυλον (= πονῶ στο...). Τὰς φρένας
ὕγιαίνουσιν (= εἶναι γεροί ως προς τα ή στα μυαλά).
Οἱ στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύ-
τησαν (= πέθαναν αποκεφαλισμένοι).

Ἐλείποντο τῶν στρατιωτῶν οἱ διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς
χιόνος τοὺς ὀφθαλμοὺς (= ἔμεναν πίσω οἱ στρατι-
ώτες που εἶχαν καταστρέψει ἀπὸ το χιόνι, ἀπὸ τη
λάμψη του χιονιοῦ, τὰ μάτια τους).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΤΟ ΡΗΜΑ

46

Το ρήμα θεωρείται το βασικό στοιχείο για το σχηματισμό μιας προτάσεως κάθε είδους. Όπως και στη ν.ε., οι διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις: ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη. Έτσι και τα ρήματα είναι:

1. ενεργητικής διαθέσεως ή ενεργητικά (λαμβάνω, γελῶ),
2. μέσης διαθέσεως ή μέσα (γυμνάζομαι, πολιτεύομαι),
3. παθητικής διαθέσεως ή παθητικά (διδάσκομαι, ονομάζομαι),
4. ουδέτερης διαθέσεως ή ουδέτερα (ὕγιαίνω, ζῶ).

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

α) Είδη των ρημάτων ενεργητικής διαθέσεως

Τα ενεργητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί.

47

Από τα ενεργητικά ρήματα όσα φανερώνουν ενέργεια του υποκειμένου που μεταβαίνει σε κάτι άλλο λέγονται **ενεργητικά μεταβατικά**, ενώ όσα σημαίνουν ενέργεια που δε μεταβαίνει σε κάτι άλλο,

λέγονται ενεργητικά αμετάβατα:

Ὁ δὲ ἔλαβε τὸ χρυσίον (μεταβατικό).

Γελαῖ ὁ μωρός, κᾶν τι μὴ γελοῖον ἦ (= γελά ο
ανόητος, ακόμα κι αν...) (αμετάβατο).

48

Ὅπως και στη ν.ε.:

1. Πολλά μεταβατικά ρήματα λαμβάνονται και ως αμετάβατα:

Ἄγω τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους (= οδηγώ το στρατό εναντίον των εχθρών) (μεταβατ.) και

Ἄγω ἐπὶ τοὺς πολεμίους (βαδίζω εναντίον των εχθρών). (αμετάβ.).

Ἐλαύνω τὸν ἵππον (= κινώ το άλογο) (μεταβ.).

Ἐλαύνω τῷ ἵππῳ (= τρέχω με το άλογο, έφιππος) (αμετάβ.)..

Ἔχω τι ἐν χερσίν (= κρατώ κάτι στα χέρια μου) (μεταβ.).

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= είμαι καλά στο σώμα και...) (αμετάβ.).

(πβ. ν.ε. αρχίζω τη δουλειά — η δουλειά αρχίζει).

Μερικά ρήματα μεταβατικά γίνονται αμετάβατα ύστερα από σύνθεση με προθέσεις:

βάλλω (= ρίχνω) (μεταβ.), εἰσβάλλω εἰς... (= εισορμώ)

(αμετάβ.). δίδωμι (= δίνω) (μεταβ.), ἐπιδίδωμι εἰς τι (προοδεύω σε κάτι) (αμετάβ.) (πβ. ν.ε. ἔκαμα κάτι — ἀπόκαμα πια).

2. Αντίστροφα άλλα ρήματα αμετάβata λαμβάνονται και ως μεταβατικά:

πλέω (= ταξιδεύω με πλοίο) (αμετάβ.) — πλέω τήν θάλασσαν (μεταβ.)

(πβ. ν.ε. ζω καλά — ζω την οικογένειά μου. Χαίρομαι πολύ — σε χαίρομαι πολύ).

Αμετάβata ρήματα γίνονται μεταβατικά ὕστερα από σύνθεση με προθέσεις:

βαίνω (αμετάβ.) — παραβαίνω τοὺς νόμους (μεταβ.) (πβ. ν.ε. μένω κάπου — περιμένω κάποιον).

β) Το αντικείμενο

49

Τα μεταβατικά ρήματα ἔχουν ως συμπλήρωμα της ἔννοιάς τους **αντικείμενο**, δηλαδή ἕναν προσδιορισμό που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ή στο οποίο αναφέρεται η ενέργεια του υποκειμένου. Το αντικείμενο μπαίνει πάντοτε στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική):

Οὐδένα ἄνθρωπον ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε.

Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.

Ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν.

Μετεσχήκαμεν δὲ ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων
(= έχουμε πάρει μέρος μαζί σας στις θυσίες...).

Τούτοις ἐγὼ πολεμήσω.

Μίσει τοὺς κολακεύοντας (= να μισεῖς αυτούς
που...).

Ἔλεγον ὅτι Κῦρος τέθνηκεν.

Το αντικείμενο είναι συνήθως ὄνομα ουσιαστικό
(ἄνθρωπον, τοὺς θεούς, τοὺς παῖδας, σωφροσύνην, τήν
ἀλήθειαν, τήν ἀλήθειαν, ἱερῶν). Αλλά εκτός από ὄνομα
και κάθε άλλο μέρος του λόγου και πρόταση ολόκληρη
μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αντικείμενο (ὑμῖν, ἐμοῦ,
ὑμῖν, τούτοις, τοὺς κολακεύοντας, ὅτι Κῦρος τέθνηκεν).

Τα μεταβατικά ρήματα, ὅπως και στη ν.ε., είναι ἄλλα
μονόπρωτα, δηλαδή η ἔννοιά τους συμπληρώνεται
με ένα μόνο αντικείμενο λ.χ. προσκυνῶ, πολεμῶ κτλ.,
και ἄλλα δίπρωτα, που η ἔννοιά τους συμπληρώνεται
με δύο αντικείμενα, λ.χ.: διδάσκω τινὰ τι (διδάσκουσι
τοὺς παῖδας σωφροσύνην), λέγω τινὶ τι (λέγω ὑμῖν
τὴν ἀλήθειαν), ἀκούω τινός τι (ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν
ἀλήθειαν), μετέχω τινὶ τινος (μετεσχήκαμεν ὑμῖν ἱερῶν
τῶν σεμνοτάτων).

(πβ. ν.ε. Με εξέτασε γεωμετρία. Θα σου πω κάτι).

Σημείωση. Τα αντικείμενα των δίπτωτων ρημάτων
λέγονται το ένα ἄμεσο και το δεύτερο ἔμμεσο. Ἄμεσο
εἶναι το αντικείμενο σε αιτιατική (λέγω τὴν ἀλήθειαν)
και ἔμμεσο το αντικείμενο σε γενική (ἐμοῦ ἀκούσεσθε)

ή δοτική (λέγω ὑμῖν). Όταν και τα δύο αντικείμενα βρίσκονται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που δείχνει πρόσωπο: διδάσκουσι τους παῖδας (άμεσο), σωφροσύνην (έμμεσο). Όταν τέλος κανένα από τα δυο αντικείμενα δε βρίσκεται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που βρίσκεται σε γενική: μετεσχήκαμεν ὑμῖν (έμμεσο) ἱερῶν (άμεσο).

Για τη σύνταξη των ρημάτων μονόπτωτων ή δίπτωτων βλ. §51 κ.ε., §57 κ.ε.

50

Το αντικείμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να παραλείπεται, όταν εννοείται εύκολα στη φράση:

Πρὸς τὸν ἔχοντα ὁ φθόνος ἔρπει (ενν. τὸν ἔχοντα χρήματα).

Καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα, (= ας σηκώσει το χέρι του) καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες (ενν. ἀνέτειναν τὴν χεῖρα).

γ) Μονόπτωτα ρήματα

I. Με γενική

51

Με αντικείμενο σε γενική συντάσσονται τα ακόλουθα ρήματα, που αντιστοιχούν στα επίθετα που συντάσσονται με γενική αντικειμενική (βλ. §33), δηλαδή όσα σημαίνουν:

1. **μνήμη ἢ λήθη**, όπως: μέμνημαι (= θυμούμαι), ἐπιλανθάνομαι (= ξεχνώ):

Ἄνθρωπος ὦν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.
Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ.

2. **φροντίδα, επιμέλεια, φειδῶ** και τα αντίθετα, όπως: φροντίζω, ἐπιμέλομαι (και επιμελούμαι) κήδομαι (= φροντίζω), ἀμελῶ, φείδομαι, ἀφειδῶ κ.τ.ό.:

Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ (= φροντίζει για τον εαυτό του αυτός που προνοεί για τον...).
Σωκράτης τοῦ σώματος οὐκ ἡμέλει.
Χρόνου φείδου.

3. **απόλαυση ή επιθυμία, συμμετοχή** σε κάτι, **πλησμονή** (αφθονία) ή το αντίθετο **στέρηση, απαλλαγή, χωρισμό ή απομάκρυνση**, όπως: ἀπολαύω, ἐρῶ (= αγαπώ με πάθος), μετέχω, βρίθω (= είμαι γεμάτος), γέμω (= είμαι γεμάτος), στερῶ, ἀπαλλάττομαι, χωρίζομαι, ἀπέχω:

§51

75 / 46 - 47

Οἱ ἀπολαύσαντες **τῶν σῶν ἀγαθῶν**, εὖνοί σοι γίγνονται.

Οὐδενί φασι πολέμιοι ἥκειν ὅστις μὴ **πολέμου** ἐρᾷ. Ἄνθρωπος φύσει **τοῦ εἰδέναι** ὀρέγεται (= ἐπιθυμεί πολύ).

Ἀνθρώπου ψυχὴ **τοῦ θεοῦ** μετέχει.

Αἱ λήκυθοι (= τα δοχεῖα) **μύρου** γέμουσι.

Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη **δικαιοσύνης** καὶ τῆς ἄλλης **ἀρετῆς** πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται.

Τῶν ὄντων ἀπάντων στερήσομαι (= θα στερηθῶ ὅλη μου την παρουσία).

4. ἀπόπειρα, επιτυχία ἢ αποτυχία, ὅπως: πειρῶμαι (ἐπι)τυγχάνω, ἀποτυγχάνω, ἀμαρτάνω (= ἀποτυχαίνω, κάνω λάθος), ψεύδομαι (= διαψεύδομαι, γελιέμαι), κ.τ.ό.:

Πολλῶν **κακῶν** πεπειράμεθα (= ἔχουμε δοκιμάσει...).

Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα (= θα πετύχουμε ὅποιον θέλουμε).

Τῶν δικαίων **οὐδενὸς** ἀτυχήσεις.

Ἀμαρτάνω **γνώμης** (= πέφτω ἔξω στη γνώμη μου).

Ἐψευσμαι τῆς ἐλπίδος (= γελάστηκα...).

5. εξουσία, ὅπως, ἄρχω, κρατῶ (= νικῶ, υπερισχύω), ἡγοῦμαι, ἡγεμονεύω κ.τ.ό.:

Δεινόν (ἐστι) τοὺς χεῖρους **τῶν βελτιόνων** ἄρχειν (= εἶναι φοβερό οἱ χειρότεροι να κυβερνοῦν τοὺς καλύτερους).

Θυμοῦ κράτει.

Ἀθηναῖοι ἤρχον τῆς θαλάσσης.

6. σύγκριση, διαφορὰ ή υπεροχή, όπως: διαφέρω, πλεονεκτῶ, μειονεκτῶ, ὑπερτερῶ, ἠττῶμαι (= νικιέμαι) κ.τ.ό.:

Ἀγαθὸς ἄρχων οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.

Οὗτος περιγίγνεται (= υπερέχει) καὶ πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ τύραννοι μειονεκτοῦσι τῶν ἰδιωτῶν.

7. αἴσθησις (εκτός από το ρήμα ὀρῶ = βλέπω) όπως: αἰσθάνομαι, ἀκούω, ἄπτομαι (= αγγίζω), ψαύω (= ψηλαφῶ), γεύομαι, ὀσφραίνομαι (= μυρίζω), ἀκροῶμαι:

Ἄκουε πάντων, ἐκλέγου δ' ἃ συμφέρει.

Μὴ μου ἄπτου.

Ὀλίγοι σίτου ἐγεύσαντο.

Κρομμύων ὀσφραίνομαι.

Δίκαιόν ἐστι καὶ ἡμῶν ἀκροᾶσθαι ὥσπερ καὶ τῶν κατηγόρων.

(τα ρήματα αἰσθάνομαι και ἀκούω συντάσσονται και με αιτιατική (βλ. §100 Σημ. β'), το ρήμα ὀρῶ μόνο με αιτιατική).

8. ἐναρξῆ ή το αντίθετο λήξῃ, όπως ἄρχω, ἄρχομαι, λήγω, παύομαι:

Ξενοφῶν τοῦ λόγου ἤρχετο ὧδε.

Λῆγε τῶν πόνων ἔτι πονεῖν δυνάμενος (= σταμάτα

τους κόπους, ενώ ακόμα μπορείς να κοπιάσεις).
Παύσασθε μάχης.

9. Επίσης με γενική συντάσσονται και πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις από, έκ, κατά, πρό, υπέρ:
Ἀπέχει Πλάταια **Θηβῶν** σταδίους ἑβδομήκοντα.
Μένων **οὐδενός** κατεγέλα.
Πολλοῖς ἡ γλῶττα προτρέχει **τῆς διανοίας**.
Ἄνθρωπος συνέσει (= στη σύνεση) **τῶν ἄλλων ζώων**
ὑπερέχει.

II. Με δοτική

52

Με αντικείμενο σε δοτική συντάσσονται τα ρήματα που έχουν αντίστοιχα επίθετα που συντάσσονται με δοτική (βλ. §36) και σημαίνουν:

1. **φιλική ἢ εχθρική διάθεση ἢ ενέργεια**, όπως εὐνοῶ, ἀρέσκω, βοηθῶ, λυσιτελῶ (= ωφελῶ), φθονῶ, ἐπιβουλεύω, μάχομαι, πολεμῶ:

Ἄρεσκε **πᾶσι** μὴ **σαυτῷ** μόνῳ.

Βεβοηθήκαμεν **Εὐβοεῦσι**.

Οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο **τῷ Κλεάρχῳ**.

Δεινόν ἐστι μάχεσθαι **θεῷ** καὶ **τύχῃ**.

Σημείωση. Τα ρήματα ὠφελῶ και βλάπτω συντάσσονται με αιτιατική:

Κλέαρχος ἐπολέμει τοῖς Θραξὶ καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας.

2. ευπείθεια ή υποταγή, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία ή ανάμειξη, όπως: πείθομαι, ἀπειθῶ, δουλεύω (= εἶμαι δούλος), ἔπομαι (= ακολουθῶ), πελάζω (= πλησιάζω), μείγνυμι, κοινωνῶ, ὁμιλῶ (= συναναστρέφομαι), χρῶμαι (= χρησιμοποιῶ, ἔχω):

Τοῖς νόμοις πείθου.

Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία.

Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει.

Κακοῖς ὁμιλῶν καὺτὸς ἐκβήσει κακός (= ὅταν συναναστρέφεσαι με κακούς, θα γίνεις και ο ίδιος κακός).

Χρῶ τοῖς εἰρημένοις (= να χρησιμοποιεῖς ὅσα ἔχουν ειπωθεῖ).

3. πρέπει ή ταιριάζει:

Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει.

Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις.

4. ομοιότητα, ισότητα ή συμφωνία, όπως: ἰσοῦμαι, ὁμοιάζω, ἔοικα (= μοιάζω), συμφωνῶ κ.τ.ό.:

Φιλοσόφῳ ἔοικας, ὧ νεανίσκε.

Ἐξ ὀβολοὶ ἰσοῦνται **δραχμῇ**.
Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ **τοῖς λόγοις**.

5. ἐπίσης με **δοτική** συντάσσονται και πολλά ρήματα που είναι σύνθετα με τις προθέσεις: ἐν, σύν, ὑπό, ἐπί, παρά, περί, πρός και το επίρρημα ὁμοῦ, ὅπως: ἐμμένω, συνοικῶ, ὑπόκειμαι, ἐπιτίθεμαι, παραγίγνομαι, περιπίπτω, προσφέρομαι, ὁμολογῶ, ομονοῶ:

Ἐμμένω **τοῖς ὅρκοις**.
Οὔτοι οἱ λόγοι οὐ συνάδουσιν οὐδὲ **συναρμότ-
τουσιν ἀλλήλοις** (= δε συμφωνοῦν οὔτε ταιριάζουν
μεταξύ τους).

Ὅρθῶς **μοι ἐπέπληξας**.

Ἐνταῦθα πάντες προσέβλεψαν **αὐτῷ**.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ **ἀλλήλοις** ὁμονοεῖν τὴν ἀρχὴν τῶν
Ἑλλήνων κατειργάσαντο (= ἐπειδὴ εἶχαν ομόνοια
μεταξύ τους, κατόρθωσαν...).

Δοτική προσωπική

53

Εκτός από τα ρήματα που συντάσσονται με δοτική ως αντικείμενο τους, συντάσσονται επίσης και άλλα ρήματα με δοτική, η οποία φανερώνει το πρόσωπο για το οποίο υπάρχει ή γίνεται κάτι, και η οποία λέγεται **δοτική προσωπική** (πβ. ν.ε. γενική προσωπική), ὅπως:

α) Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις:

Ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν (= μου φαίνεται δεν είναι ώρα να κοιμόμαστε). Βλ. §74.

β) τα ρήματα εἰμί, γίγνομαι, ὑπάρχω με τα οποία η δοτική φανερώνει τον κτήτορα, γι' αυτό και λέγεται **δοτική προσωπική κτητική**:

Ἔστι μοι χρήματα (= ἔχω χρήματα).

Πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας (= ἔχουμε πολλές και βάσιμες ελπίδες για τη σωτηρία μας).

Τῷ δικαίῳ παρὰ τῶν θεῶν δῶρα γίγνεται (= στο δίκαιο άνθρωπο από τους θεούς...).

γ) κάθε άλλο ρήμα στο οποίο η δοτική δεν είναι αντικείμενό του και φανερώνει:

1. το πρόσωπο που συμμετέχει σε ό,τι εκφράζει το ρήμα (**δοτική της συμπάθειας**), χαίρεται ή λυπάται (**δοτική ηθική**), ωφελείται ή βλάπτεται (**δοτική χαριστική ή αντιχαριστική**):

Διέφθαρτο τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς (= ἔχει χαθεί για τον Κρ...).

Ὡς καλός μοι ὁ πάππος (= τι ωραίος που μου είναι ο π.).

Καί μοι τὴν γραφὴν ἀνάγνωθι (= διάβασέ μου την καταγγελία).

Πᾶς ἀνὴρ **ἑαυτῷ** πονεῖ (= κοπιᾷζει για τον εαυτό του).

Πάντες πάντα κακά νοοῦσι **τῷ τυράννῳ**.

(πβ. ν.ε. **Να μου φιλήσεις τα παιδιά. Θα σου τον κάνω εγώ... Του χάλασαν τα σχέδια**).

2. το πρόσωπο σύμφωνα με την κρίση του οποίου ή σχετικά με το οποίο ισχύει κάτι (**δοτική του «κρίνοντος προσώπου» ή της αναφοράς**):

Καίτοι σ' ἐγὼ ἐτίμησα **τοῖς φρονοῦσιν εὔ** (= κατά τη γνώμη των συνετών).

Γέρων **γέροντι** γλῶτταν ἡδίστην ἔχει καὶ παῖς **παιδί** (= ἓνας γέροντας σχετικά με ἓναν ἄλλο γέροντα...),
(πβ. ν.ε. το φόρεμα της εἶναι στενό).

3. το πρόσωπο που ενεργεί (**δοτική «του ενεργούντος προσώπου» ή ποιητικό αίτιο**). Η δοτική αυτή μπαίνει συνήθως με ρηματικά επίθετα σε -τέος και, συχνά, -τός και με παθητικά ρήματα συντελικού χρόνου (παρακειμένου, υπερσυντέλικου, συντελεσμένου μέλλοντα) ή, σπανιότερα, άλλου χρόνου:

Ὁ ποταμός **ἐστίν ἡμῖν διαβατέος** (= πρέπει εμεῖς να περάσουμε τον ποταμό).

Ἄρα **βιωτὸν ἡμῖν ἐστί** μετὰ μοχθηροῦ καὶ διεφθαρμένου σώματος; (= αξίζει εμεῖς να ζούμε με...).

Ταῦτα **Θεμιστογένει** τῷ Συρακοσίῳ **γέγραπται** (= ἔχουν γραφεί από το Θ. το Συρακούσιο).

Τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα (= θα
μας θαυμάζουν οι σύγχρονοι και οι μεταγενέστεροι).
(Βλ. §68β).

Σημείωση. Και η δοτική προσωπική μερικών απρό-
σωπων ρημάτων θεωρείται επίσης «δοτική του ενερ-
γούντος προσώπου», λ.χ.:

Οὔτε νῦν μοι μεταμέλει (= ούτε τώρα μετανιώνω).
Τὸ ἀδικεῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν (ἐστίν), ὥς
πολλάκις ἡμῖν καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ὠμολο-
γῆθη (= ὅπως πολλές φορές εμεῖς προηγουμένως
παραδεχτήκαμε).

Οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἐπειδὴ παρεσκεύαστο αὐτοῖς, ἐξῆσαν
(= Οι Πλ., αφού είχαν πια ετοιμαστεί, έκαναν την
έξοδο).

III. Με αιτιατική

54

Η αιτιατική είναι η κύρια πτώση του αντικειμένου
και αυτή είναι που εκφράζει κυρίως το άμεσο αντικεί-
μενο των μεταβατικών ρημάτων.

Με αιτιατική συντάσσονται τα ρήματα που
σημαίνουν:

§54

83 / 51 - 52

α) ενέργεια η οποία μεταβαίνει κατευθείαν και επιδρά σε κάποιο πρόσωπο ή πράγμα, που υπάρχει πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος, και του οποίου μεταβάλλει ή όχι την κατάσταση (**εξωτερικό αντικείμενο**):

Λούουσι τὸν παῖδα. Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα.

β) δημιουργία κάποιου πράγματος, που δεν υπήρχε πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος (**εσωτερικό αντικείμενο αποτελέσματος**): **Γράφω ἐπιστολήν. Ὀρύττω (= σκάβω) τάφρον.**

Το αντικείμενο σε αιτιατική όταν δείχνει το ίδιο το περιεχόμενο που εκφράζει το ρήμα, λέγεται κυρίως **εσωτερικό ή σύστοιχο αντικείμενο**:

Κινδυνεύουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον.
Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.

55

Με σύστοιχο αντικείμενο, όπως και στη ν.ε., μπορεί να συντάσσεται κάθε ρήμα, και όχι μόνο μεταβατικό ρήμα ενεργητικής διαθέσεως:

Ζήσεις βίον κράτιστον, ἂν θυμοῦ κρατεῖς.

Νοσεῖ νόσον ἀγρίαν.

(πβ. ν.ε. Ἐζησε μια ζωή πλούσια. Κοιμήθηκε τον ύπνο του δικαίου).

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο ετυμολογικά προέρχεται από την ίδια ρίζα του ρήματος αλλά και από τη ρίζα άλλου συνώνυμου ρήματος:

Ἐνίκησαν νίκην, αλλά και: Ἀσθενεῖ ταύτην τὴν νόσον.

Ζῆ βίον μοχθηρόν.

56

Το σύστοιχο αντικείμενο κανονικά συνοδεύεται από ομοιόπτωτο επιθετικό προσδιορισμό. Αλλά πολλές φορές το σύστοιχο αντικείμενο παραλείπεται, αφού η έννοιά του εκφράζεται με το ίδιο το ρήμα, και μένει μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός εκφέρεται σε ουδέτερο γένος συνήθως πληθυντικού αριθμού, οποιουδήποτε γένους και αν ήταν το σύστοιχο αντικείμενο που παραλείφτηκε:

λ.χ. η φράση: Ἐμὲ μὲν μεγάλας ζημίας ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰς βλάβας ἔβλαψε διατυπώνεται τελικά:
Ἐμὲ μὲν μεγάλα ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰ ἔβλαψε.

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο μπορεί να παραλείπεται και όταν συνοδεύεται από ετερόπτωτο προσδιορισμό:

ἀγωνίζομαι δρόμον (αντί: ἀγωνίζομαι ἀγῶνα δρόμου).

νικῶ ναυμαχίαν (αντί: νικῶ νίκην ναυμαχίας).

ἀποκρίνομαι τὸ ἐρωτώμενον (αντί: ἀποκρίνομαι ἀπόκρισιν τοῦ ἐρωτωμένου) κτλ.

Και ἐδῶ παραμένει ὁ ετερόπτωτος προσδιορισμός παίρνοντας τὴν πτώση τοῦ σύστοιχου αντικειμένου που παραλείπεται,

(πβ. ν.ε. μυρίζει λιβάρι, αντί: μυρίζει μυρωδιά λιβανιού).

Πίνακας 4

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

ΣΕ ΓΕΝΙΚΗ	
με ρήματα που σημαίνουν	Παραδείγματα
1. μνήμη ή λήθη 2. φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ και τα αντίθετα 3. απόλαυση, επιθυμία, συμμετοχή, πλησμονή, στέρηση, απαλλαγή, απομάκρυνση 4. απόπειρα, επιτυχία ή αποτυχία	Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης. Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. Χρόνου φείδου. Ἀπολαύσουσι τῶν σῶν ἀγαθῶν. Ἄνθρωπος τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται. Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου μετέχει. Αἱ λήκυθοι μύρου γέμουσι. Ἀπάντων στερήσομαι. Πολλῶν κακῶν πεπειράμεθα. Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα. Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχήσεις.

5. εξουσία

6. διαφορά

7. αίσθηση

8. έναρξη, λήξη

9. σύνθετα με: από, εκ,
κατά, προ, υπέρ

Θυμοῦ κράτει.

Οὗτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.

Μή μου ἄπτου.

Ξενοφῶν ἤρχετο τοῦ λόγου.

Παύσασθε μάχης.

Πολλοῖς ἡ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας.
Χρὴ μὴ καταφρονεῖν τοῦ πλήθους.

ΣΕ ΔΟΤΙΚΗ	
με ρήματα που σημαίνουν	Παραδείγματα
1. φιλική ή εχθρική διάθεση 2. ευπείθεια, ακολουθία, προσέγγιση, επικοινωνία 3. πρέπει ή ταιριάζει 4. ομοιότητα, ισότητα, συμφωνία 5. σύνθετα με: εν, συν, υπό, επί, παρά, περί, προς, όμοῦ	Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσι. Ἐπολέμει τοῖς Θοραξί. Τοῖς νόμοις πείθου. Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. Μὴ κακοῖς ὁμίλει. Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει. Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις. Φιλοσόφῳ ἔοικας. Ἐξ ὀβολοῖ ἰσοῦνται δραχμῇ. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις. Ἐμμένω τοῖς ὅρκοις. Οὔτοι οἱ λόγοι οὐ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις. Πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ.

ΣΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	
1. ενέργεια που μεταβαίνει σε κάτι που υπάρχει πριν από την ενέργεια του ρ.	Λαμβάνουσι τὰ ὅπλα (Εξωτερικό αντικείμενο).
2. δημιουργία κάποιου πράγματος που δεν υπήρχε πριν	Γράφω ἐπιστολήν (Εσωτερ. αντικείμενο αποτελέσματος).
3. Το αντικείμενο εκφράζει το ίδιο το περιεχόμενο του ρήματος	Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν (Σύστοιχο αντικείμενο).

Πίνακας 5

ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ				
ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	
Η ΓΕΝΙΚΗ				
Ἀρετὴ τοῦ ἀνδρὸς. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν. Ξίφος σιδήρου.	Ἀξίως λόγου. Πολλαχοῦ τῆς γῆς.	Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας.	Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης. Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ.	
Παῖς τριῶν ἐτῶν. Χωρίον δέκα μνῶν. Ἔνοχος δειλίας.	Ἡ Κέρκυρα καλῶς παράπλου κεῖται. Φεῦ τῆς ἀνοίας.	Ὀργίζεται τῶν ἀδικημάτων. Πόσου διδάσκει Εὐηνος;	Χρόνου φεΐδου. Ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου μετέχει.	

Πόλεμος
Πελοποννησίων
καί Ἀθηναίων.
Μιμηταὶ τῶν
προγόνων.
Ἀμνήμων τῶν
κινδύνων,
ἐπιμελὴς τῶν
θείων,
πλήρης ὕδατος
κτλ.
Ἀλκιβιάδης
νεώτερος
Περικλέους.

Ὡς τις ἔχει
εὐνοίας.

Ἐπίσχεσ αὐτοῦ.

Αἱ λήκυθοι μύρου
γέμουσι.

Ἀπάντων
στερήσομαι.
Τῶν δικαίων
οὐδενὸς
ἀτυχήσεις.
Θυμοῦ κράτει.
Οὗτος πλεονεκτεῖ
τῶν ἐχθρῶν.
Μή μου ἄπτου.
Ξενοφῶν ἤρχετο
τοῦ λόγου.
Μένων οὐδενὸς
κατεγέλα.

ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ				
ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	
Η ΔΟΤΙΚΗ				
Ἐχθροὶ ἀλλήλοις. Ὅμοροι τοῖς Δωριεῦσι. Ἀπρεπές τοῖς φύλαξιν. Ὅμοιοι ἀλλήλοις. Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς. Ταχύς ποσίν.	Ἄμα τῷ ἥρι. Ὅμοῦ τῷ πηλῷ. Συμφερόντως τοῖς φίλοις.	Τὰ τρόπαια Μαραθῶνι. Τῷ ἐπιόντι ἔτει. Λιμῷ ἀπέθανον. Ἐκρουε τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ. Δρόμῳ ἔεντο. Κατέπλευσεν εἰς Πάρον ναυσίν.	Βεβρηθήκαμεν Εὐβοεῦσιν. Ἐπολέμει τοῖς Θραξί. Τοῖς νόμοις πείθου. Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει.	

Ἐστέρησε τῆς
μάχης πέντε
ἡμέραις.
Πῶς ἔχετε ταῖς
διανοίαις;

Βασιλεῖ τοῦτο
πρέπει.
Φιλοσόφῳ ἔοικας.
Ἐξ ὀβολοῖ ἰσοῦνται
δραχμῇ
Τὰ ἔργα οὐ
συμφωνεῖ τοῖς
λόγοις.

Ἐμμένω τοῖς
ὅρκοις.

ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ				
ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	
Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ				
Τυφλὸς τὰ τ'ῶτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἰ.	Μὰ Δία. Νὴ Δία. Εὖ ἔχω τὸ σῶμα.	Ἐφύλαξαν ἔτι νύκτα. Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἐβδομήκοντα. Αἰ σπονδαὶ ένιαυτὸν ἔσσονται. Τί τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων; Προῖκα ἐργάζεται. Τὰς φρένας ύγιαίνουσιν.	Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα. Γράφω ἐπιστολήν. Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.	
Τάφρος τὸ βάθος ὀργυιαί τρεῖς.				

δ) Δίπτωτα ρήματα

1. Με δύο αιτιατικές:

57

Με δύο αντικείμενα και τα δύο σε αιτιατική συντάσσονται:

α. τα ρήματα αἰτῶ (= ζητώ), ἐρωτῶ, εἰσπράττω, ἀποκρύπτω, ἀποστερῶ κ.τ.ό.:

Ἀρίστιππος αἰτεῖ **Κῦρον** εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν.

Οὐ **τοῦτο** ἐρωτῶ **σε** (πβ. ν.ε. δε σε ρωτῶ αυτό).

Διογείτων **τὴν θυγατέρα** ἔκρυπτε **τὸν θάνατον** τοῦ ἀνδρός.

Σεύθης **ἡμᾶς** ἀποστερεῖ **τὸν μισθόν**.

(αλλά ν.ε. **Μου** ζήτησε **χρήματα**. **Της** ἔκρυβε **το θάνατο** του αντρός της. **Μου** στέρησε **αυτή τη χαρά**).

Σημείωση. Υπάρχει και η σύνταξη: αἰτῶ ἢ εἰσπράττω τι παρά τινος και ἀποστερῶ τινά τινος: Εὐθηδής (= αφελές) ἐστὶν αἰτεῖν **ἡγεμόνα** **παρὰ τούτου**. Οὔτος ἐμὲ **τῶν πατρώων** ἀπεστέρησεν.

β. τα ρήματα διδάσκω, αναμνησκω (= υπενθυμίζω)

κ.τ.ό.:

Οἱ Πέρσαι διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.
Ἀναμνήσω ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν
ἡμετέρων κινδύνους. (πβ. ν.ε. διδάσκει τον Πέτρο
χορό).

γ. τα ρήματα ἐνδύω, ἐκδύω (= ξεντύνω):

Ὁ πάππος τὸν Κῦρον καλὴν στολὴν ἐνέδυσε.
Παῖς μέγας παῖδα μικρὸν ἐξέδυσε τὸν χιτῶνα.

δ. πολλά μεταβατικά ρήματα, ὅταν παίρνουν ἐκτός ἀπὸ
το ἀντικείμενο σε αιτιατική και σύστοιχο ἀντικείμενο:

Ἕκαστον εὐηργέτουν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν
Σωκράτης τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους
ῥάλλει.

Τέτοια ρήματα συχνά εἶναι τα: δρῶ, ποιῶ, ἐργάζομαι,
ἀγορεύω, λέγω:

Ὁ πολλὰ κακὰ δρῶν τοὺς ἄλλους καὶ πάσχει αὐτὸς
πολλὰ ἕτερα.

Ἡμεῖς ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν πώποτε ἐποιήσαμεν.

Οἱ πονηροὶ αἰεὶ τι κακὸν ἐργάζονται τοὺς ἐγγυτάτω
ἐαυτῶν ὄντας (= σ' αὐτοὺς που εἶναι πολὺ κοντά
τους).

Οὐ φροντιστέον ὅ,τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς.

Ἄμεσο ἀντικείμενο εἶναι ἡ αιτιατική που δείχνει

πρόσωπο (λ.χ. Κύρον, σε, τήν θυγατέρα, ἡμᾶς κτλ.) και ἔμμεσο η ἄλλη αιτιατική (ξένους καί μισθόν, τοῦτο, τόν θάνατον, τόν μισθόν κτλ.).

58 Με δύο αιτιατικές συντάσσονται επίσης τα ρήματα: ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ κ.τ.ό.:

Τὴν τοιαύτην **δύναμιν ἀνδρείαν** ἔγωγε καλῶ.
Νόμιζε τὴν μὲν **πατρίδα οἶκον**, τοὺς δὲ **πολίτας**
ἐταίρους.

Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση ἡ μία ἀπὸ τὶς δύο αιτιατικές εἶναι κατηγορούμενο στὴν ἄλλη (λ.χ. ἀνδρείαν καὶ οἶκον εἶναι κατηγορούμενα στὰ ἀντικείμενα δύναμιν καὶ πατρίδα ἀντίστοιχα).

(π.β. ν.ε. **τον διόρισαν διευθυντή**).

59 2. Με αιτιατική και γενική:

Με δύο ἀντικείμενα τὸ ἓνα σε αιτιατική (τὸ ἄμεσο) καὶ τὸ δεύτερο σε γενική (τὸ ἔμμεσο) συντάσσονται:

α. τὰ ρήματα ἐστιῶ (= φιλεύω), πληρῶ (= γεμίζω), κενῶ (= ἀδειάζω) κ.τ.ό.:

Λόγων ὑμᾶς Λυσίας εἰστία.

Δοκῶ μοί σε εὐωχήσειν καινῶν **λόγων** (= μου φαίνεται ὅτι θα σου προσφέρω καινούριες εἰδήσεις).

Πληρῶ τὴν **ὑδρίαν ὕδατος**.

Μυριάδας **πόλεις ἀνδρῶν** ἀγαθῶν ἐκένωσεν.

(ἀλλὰ ν.ε. **Τον φίλεψαν ἀμύγδαλα. Γεμίζω τὸ ποτήρι κρασί**).

β. τα ρήματα ἀκούω, μανθάνω (= πληροφορούμαι):
Ἑμεῖς ἑμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.
Μάθε μου καὶ τὰδε.
(πβ. ν.ε. μου ἔμαθες κάτι χρήσιμο).

γ. τα ρήματα λαμβάνω (= πιάνω), ἄγω (= οδηγώ), κωλύω (= εμποδίζω), ἀποστερῶ κ.τ.ό.:

Ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὀρόνταν (= ἐπιασαν ἀπὸ τη ζώνη τον Ορ.)
Οἱ Ἡλεῖοι τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκώλυον τοῦ ἀγῶνος.
Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρώων ἀπεστέρησεν (βλ. και §57 α).
(πβ. ν.ε. της πήραν το παιδί της).

δ. τα ρήματα πωλῶ, ὠνοῦμαι (= αγοράζω), τιμῶ (= καθορίζω τιμή) κ.τ.ό. που αναφέρονται σε αξία, τίμημα:

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τάγαθὰ οἱ θεοί
(= με τους κόπους μας τα πουλούν...)
Ὡνούμεθα μικρὰ πολλοῦ ἀργυρίου.

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αξία ή το τίμημα (βλ. §43, 3).

ε. τα ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος όπως: θαυμάζω, μακαρίζω, ὀργίζομαι κ.τ.ό. και τα δικαστικά ρήματα, όπως: αἰτιῶμαι (= κατηγορώ), διώκω (= κατηγορώ στο δικαστήριο), γράφομαι (= καταγγέλλω):

**Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου (= σε ζηλεύω για τα πλούτη).
Μέλητος Σωκράτη ἀσεβείας ἐγράψατο (= τον κα-
τάγγειλε για ασέβεια).**

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αιτία (βλ. §43,2).

στ. Πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις από, εκ, προ, λ.χ. ἀποτρέπω, ἐκβάλλω (= εξορίζω, διώχνω), προτάσσω κτλ. και κυρίως ρήματα σύνθετα με την πρόθεση κατά που έχουν δικαστική έννοια, λ.χ. καταγι- γνώσκω, καταψηφίζομαι κτλ.:

Ἀποτρέπει με τούτου.

Μή με πλούτου τοῦ παρόντος ἐκβάλης.

Προέταξε τῶν ὀπλιτῶν τοὺς ἱππέας.

**Οἱ Ἀθηναῖοι Σωκράτους θάνατον κατέγνωσαν
(= καταδίκασαν το Σ. σε θάνατο).**

**Κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο (= τον καταδίκασαν
για κλοπή).**

3. Με αιτιατική και δοτική

60

Με δύο αντικείμενα το ένα σε αιτιατική (το άμεσο) και το δεύτερο σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα λέγω, ὑπισχνοῦμαι (= υπόσχομαι), δείκνυμι, δίδωμι, φέρω και τα συνώνυμά τους:

§60

101 / 60 - 61

Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ.
Ἡ μωρία δίδωσιν ἀνθρώποις κακὰ.
Σιγὴ γυναιξὶ κόσμον (= στολισμόν) φέρει.

β. τα ρήματα που σημαίνουν εξίσωση, εξομοίωση, μείξη κ.τ.ό.:

Ὁ σίδηρος ἀνισοῖ (= εξισώνει) τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν πολέμῳ.
Κεράννυμι (= ανακατεύω) ὕδωρ τῷ οἴνῳ (πβ. §52,2 και 4).

γ. πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις ἐν ἢ σύν;

Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν κρατίστην ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ.
Καὶ ἀμίπηους πεζοὺς συνέταξεν αὐτοῖς (= δίπλα σ' αὐτοὺς παράταξε και πεζοὺς γρήγορους σαν τ' ἄλογα) (πβ. §52, 5).

4. Με γενική και δοτική

61

Με δύο αντικείμενα, το ένα σε γενική (το άμεσο) και το δεύτερο σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα μετέχω, κοινωνῶ, μεταδίδωμι, παραχωρῶ και τα συνώνυμα:

Μετεσχήκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.
Χρὴ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις.
Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε
Φιλίππῳ.

Ἡ γενική (τοῦ βάρους, τῆς ἐλευθερίας) φανερῶνει
σ' αὐτές τις περιπτώσεις το σύνολο ἀπὸ το ὁποῖο
λαμβάνεται ἓνα μέρος (λ.χ. στο προτελευταῖο παράδ.
= πρέπει νὰ μεταδίδει κανεῖς στοὺς φίλους ἓνα μέρος
ἀπὸ τὰ βάρη του κτλ.). Βλ. γεν. διαιρετ. §32, 2.

β. τὰ δικαστικά ρήματα τιμῶ = ορίζω (ὡς δικαστῆς) σε
κάποιον ὡς ποινὴ κάτι καὶ τιμῶμαι = προτείνω (ὡς
κατήγορος) γιὰ κάποιον ὡς ποινὴ κάτι:

Ἴσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμήσαιτε.
Ἀποθάνοις ἂν, εἰ βούλοιτο ὁ κατήγορος θανάτου
σοι τιμᾶσθαι.
(βλ. καὶ §32, 5).

Πίνακας 6

ΔΙΠΤΩΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Με δύο αιτιατικές	Με αιτιατική και γενική	Με αιτιατική και δοτική	Με γενική και δοτική
Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε. Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην Ἐνέδυσσε τὸν Κῦρον καλὴν στολήν	Πληρῶ τὴν ὑδρίαν ὕδατος Ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀπεστέρησε.	Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ μωρία δίδωσιν τοῖς ἀνθρώποις κακά. Κεράννυμι ὕδωρ τῷ οἴνῳ.	Μετασχήκαμεν ὑμῖν τῶν ἱερῶν. Χρὴ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις. Ἴσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμήσαιτε.

Ἵμῃς κακὸν οὐδὲν
ἐποιήσαμεν

Νόμιζε τὴν
πατρίδα οἶκον

Τῶν πόνων
πωλοῦσι τάγαθὰ
οἱ θεοὶ.

Ζηλῶ σε τοῦ
πλούτου.

Κλοπὴν αὐτοῦ
κατεψηφίσαντο.

Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν
ἐνεφύσησε τῷ
ἀνθρώπῳ.

Καὶ πεζοὺς
συνέταξεν αὐτοῖς.

Βούλεται ὁ
κατήγορος
θανάτου σοι
τιμᾶσθαι.

2. ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ

62

Τα μέσα ρήματα γενικά φανερώνουν, όπως και τα ενεργητικά, ενέργεια του υποκειμένου η οποία όμως επιστρέφει στο υποκείμενο ή βρίσκεται σε άλλη ιδιαίτερη σχέση μ' αυτό. Έτσι τα μέσα ρήματα ανάλογα με την ιδιαίτερη σημασία τους διαιρούνται σε: μέσα **αυτοπαθής**, μέσα **πλάγια**, μέσα **αλληλοπαθής** και μέσα **δυναμικά**.

63

α) **Μέσα αυτοπαθής (ή ευθέα)** λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει άμεσα και απευθείας στο ίδιο το υποκείμενο:

Ὁ παῖς **γυμνάζεται**.

Ἐκέλευον αὐτὸν **λούσασθαι** (= τον παρακαλούσαν να λουστεί (πβ. ν.ε. Μην παινεύεσαι. Δεν πλύθηκες ακόμα;)).

Συχνά αντί για τα μέσα αυτοπαθής χρησιμοποιείται το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αυτοπαθής αντωνυμία: **γυμνάζομαι - γυμνάζω ἑμαυτόν**.

Σημείωση. Όταν η αυτοπάθεια περιορίζεται σε ένα

μόνο μέρος του υποκειμένου, τότε το μέρος αυτό εκφέρεται σε αιτιατική ως αντικείμενο του μέσου ρήματος:

Οὐ λούονται ὕδατι τὸ σῶμα.

Τοὺς πόδας ἐνίψατο.

(πβ. ν.ε. πλύθηκε αλλά ἐπλυνε τα χέρια του).

64

β) **Μέσα πλάγια**, λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία επιστρέφει σ' αυτό ἔμμεσα και πλάγια*. Τα μέσα πλάγια διαιρούνται σε:

1. **μέσα διάμεσα**, ὅσα σημαίνουν ὅτι η ενέργεια γίνεται ἀπὸ το υποκείμενο στον εαυτό του ἢ σε ὅ,τι του ἀνήκει διαμέσου ἄλλου:

Κείρομαι τὴν κόμην (= κόβω τα μαλλιά μου με τη βοήθεια του κουρέα).

Ὁ πατὴρ τοὺς παῖδας **παιδεύεται** (= ο π. εκπαιδεύει τα παιδιά του με τη βοήθεια των δασκάλων).

Εὐαγόρας τριήρεις **ἐναυπηγήσατο** (= κατασκεύασε πολεμικά πλοία με τη βοήθεια των ναυπηγῶν).

* Τα μέσα αυτοπαθή και τα μέσα πλάγια ἀνήκουν στα ρήματα που τα ονομάζουν μέσα **αντανακλαστικά**, γιατί η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει σ' αυτό το ίδιο ἢ ἄμεσα και κατευθείαν ἢ ἔμμεσα και πλάγια (πβ. και αυτοπαθείς αντωνυμίες §110, 1 και 2β).

2. μέσα περιποιητικά (ή «μέσα ωφελείας»), όσα σημαίνουν ενέργεια που εκτελεί το υποκείμενο για δική του χρήση ή ωφέλεια:

Πορίζομαι χρήματα (= βρίσκω για τον εαυτό μου χρήματα).

Άγομαι γυναίκα (= παίρνω γυναίκα ως σύζυγό μου), (πβ. ν.ε. Συμβουλευόμαι το γιατρό. Δανείζομαι χρήματα).

Τα μέσα περιποιητικά ισοδυναμούν με ενεργητικά ρήματα που έχουν αντικείμενο αυτοπαθή αντωνυμία σε δοτική:

Πορίζω ἑμαυτῷ χρήματα.

Άγω ἑμαυτῷ γυναίκα.

Σημείωση α'. Για τη διαφορά ενεργητικού και μέσου πλάγιου ρήματος πβ.: Σόλων τοῖς Ἀθηναίοις νόμους ἔθηκεν – Οἱ Ἀθηναῖοι νόμους ἔθεντο. (τίθημι ή γράφω νόμους λέγεται για το νομοθέτη, τίθεμαι ή γράφομαι νόμους λέγεται για την πόλη ή το λαό = γράφω νόμους διαμέσου του νομοθέτη).

Σημείωση β'. Και στην αρχαία γλώσσα, όπως συνήθως στη ν.ε., χρησιμοποιείται κάποτε ενεργητικό ρήμα αντί για μέσο πλάγιο: Λύσανδρος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζε (= επισκεύαζε τα πλοία διαμέσου

των τεχνιτών). (πβ. ν.ε. χτίζω σπίτι, ενν. με τους οικοδόμους).

65 γ) Μέσα αλληλοπαθή, όσα σημαίνουν μια κοινή ενέργεια, δύο ή περισσότερων υποκειμένων, η οποία πηγαίνει αμοιβαία από το ένα στο άλλο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἔωθοῦντο (= χτυπώντας τις ασπίδες τους έσπρωχνε ο ένας τον άλλον).

Διενείμαντο τὴν ἀρχὴν Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν καὶ Πλούτων (= μοίρασαν μεταξύ τους την εξουσία ο...).

Τα αλληλοπαθή ρήματα βρίσκονται κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και μπορούν να αναλύονται σε ενεργητικά ρήματα με αντικείμενο την αλληλοπαθή αντωνυμία:

ἔωθοῦντο = έώθουν αλλήλους, διενείμαντο = διένειμαν αλλήλοις, φιλοῦνται ἢ μισοῦνται = φιλοῦσιν ἢ μισοῦσιν αλλήλους.

(πβ. ν.ε.: Τσακώνονται κάθε μέρα. Αύριο να τηλεφωνηθούμε).

Σημείωση. Αντί για το μέσο αλληλοπαθές ρήμα χρησιμοποιείται επίσης το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αλληλοπαθή ή την αυτοπαθή αντωνυμία του γ' προσώπου:

Οἱ ὑπηρέται διέφθειρον ἀλλήλους.

Φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους (= φθονοῦνται μεταξύ τους γι' αυτό και μισούνται).

(πβ. ν.ε.: Υποστηρίζονται μεταξύ τους ή υποστηρίζει ο ένας τον άλλον).

66

δ) Μέσα δυναμικά, ὅσα σημαίνουν ὅτι το υποκείμενο ενεργεῖ χρησιμοποιώντας ὅλες τις σωματικές και πνευματικές δυνάμεις του:

πολιτεύομαι = ενεργῶ ὡς πολίτης, συμμετέχω στην πολιτική (το ενεργητικό ρήμα πολιτεύω = εἶμαι πολίτης)

λύομαι αἰχμάλωτον = ελευθερώνω ἕναν αἰχμάλωτο πληρώνοντας λύτρα.

ποιοῦμαι πόλεμον = πολεμῶ.

(πβ. ν.ε. Αυτός φορτώνεται ὅλα τα βάρη της οικογένειας. Νοιάζομαι για κάτι).

Σημείωση α'. Σπάνια ο ενεργητικός και ο μέσος τύπος ενός ρήματος ἔχουν την ἴδια σημασία, ὅπως λ.χ. στρατοπεδεύω και στρατοπεδεύομαι, σιδηροφορῶ και σιδηροφοροῦμαι κτλ.

Συνήθως τα μέσα ρήματα χρησιμοποιούνται με διαφορετική σημασία από τα ενεργητικά, λ.χ.

μισθῶ τι = νοικιάζω κάτι σε άλλον — μισθοῦμαι τι = νοικιάζω κάτι από άλλον πληρώνοντας μισθό για δική μου χρήση·

ποιῶ τινα δοῦλον = κάνω κάποιον δούλο σε άλλον — ποιοῦμαι τινα δοῦλον = κάνω κάποιον δούλο μου.

ἄρχω λόγου = αρχίζω να μιλά πρώτος — ἄρχομαι

τοῦ λόγου = αρχίζω να μιλά (το ενεργητικό ρήμα

ἄρχω σημαίνει αρχίζω σε σχέση με τους άλλους,

ενώ το μέσο ρήμα ἄρχομαι σε σχέση με την αρχή

ή τη λήξη του λόγου μου), λ.χ. Ἄρχεται ὁ πόλεμος

ἐνθένδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων —

Ἄδικεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολέμου ἄρχοντες καὶ σπονδὰς λύοντες.

Γενικά με το ενεργητικό ρήμα ο συγγραφέας τονίζει περισσότερο την ενέργεια του υποκειμένου στη σχέση της με κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, ενώ με το μέσο τη σχέση που έχει η ενέργεια αυτή με το ίδιο το υποκείμενο.

Σημείωση β'. Η σημασία των μέσων ρημάτων δεν είναι δυνατό να καθορίζεται πάντοτε με ακρίβεια. Το ίδιο μέσο ρήμα μπορεί να μην έχει πάντοτε την ίδια σημασία και έτσι να μην ανήκει πάντοτε στην ίδια κατηγορία· λ.χ. οἰκοδομοῦμαι οἰκίαν μπορεί να σημαίνει: χτίζω σπίτι με τους οικοδόμους (μέσο διάμεσο) αλλά

και χτίζω σπίτι ενεργώντας και ο ίδιος, επιβλέποντας, δαπανώντας κτλ. (μέσο δυναμικό).

(πβ. ν.ε. η κυρία χτενίζεται = ή μόνη της: αυτο-παθές, ή από την κομμώτρια: πλάγιο διάμεσο).

3. ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

67

Τα παθητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, δηλαδή παθαίνει κάτι. Βρίσκονται συνήθως στη μέση φωνή, αλλά και στην ενεργητική φωνή υπάρχουν παθητικά ρήματα, όπως θα δούμε παρακάτω.

68

Το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται αυτό που παθαίνει το υποκείμενο λέγεται **ποιητικό αίτιο**:

Ἀπέθανε μισούμενος ὑπὸ πάντων.

Ἐπράχθη οὐδὲν ἀπὸ τῶν τυράννων ἔργον ἀξιόλογον.

Εἰ ταῦτα λέξεις, ἐχθαρῇ ἐξ ἐμοῦ (= θα μισηθεῖς ἀπὸ μένα).

Κῦρος οὕτως ἐτελεύτησεν (= πέθανε) ὥς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται.

Μεγακλῆς δεινόν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισι-
στράτου (= ο Μ. το θεώρησε φοβερό να προσβάλ-
λεται από τον Π.).

Ταῦτα Θεμιστογένηι τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται
(= ἔχουν γραφεί από το Θ.).

Ὁ ποταμός ἐστὶν ἡμῖν διαβατέος (= πρέπει εμεῖς να
περάσουμε τον π.).

Ὁ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ (ἐστί)
(= δεν αξίζει να ζει ο άνθρωπος μια ζωή χωρίς να
σκέφτεται και να ερευνά).

Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται:

α) με την πρόθεση ὑπό και γενική (ή σπανιότερα: ἀπό,
ἐκ, παρά, πρὸς και γενική).

β) με δοτική ονόματος ή αντωνυμίας, χωρίς πρόθεση,
συνήθως όταν υπάρχει ρήμα συντελικού χρόνου
(παρακείμενου, υπερσυντέλικου, συντελ. μέλλοντα) ή
ρηματικό επίθετο σε -τέος και, συχνά, -τός. (βλ. §53γ3).
(πβ. ν.ε. Προδόθηκε ἀπὸ τους συνεργάτες του. Σεβα-
στός σε όλους. Γη ποτισμένη με ἰδρώτα).

69

Τα παθητικά ρήματα κανονικά σχηματίζονται από
ενεργητικά μεταβατικά ρήματα, μονόπτωτα ή δίπτωτα.
Κατά τη μετατροπή της ενεργητικής συντάξεως σε
παθητική γίνονται οι ακόλουθες αλλαγές:

α) Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας – Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο στο παθητικό ρήμα, και το αντικείμενο γίνεται υποκείμενο του παθητικού ρήματος.

β) Οἱ Ἀθηναῖοι εἵλοντο Ἀλκιβιάδην στρατηγόν (= οἱ Αθ. εξέλεξαν τον Αλκ. στρατηγό) — Ἀλκιβιάδης ἠρέθη στρατηγός, ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Εκτός από τις αλλαγές που είδαμε στο παράδειγμα α, το κατηγορούμενο (στρατηγόν) του αντικειμένου του ενεργητικού ρήματος μένει κατηγορούμενο αλλά του υποκειμένου του παθητικού ρήματος.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τὸν παῖδα τὴν μουσικὴν – Ὁ παῖς διδάσκεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τὴν μουσικὴν. Τῇ στρατιᾷ ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεσσάρων μηνῶν – Τῇ στρατιᾷ ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Κύρου μισθὸς τεσσάρων μηνῶν.

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο και το άμεσο αντικείμενο (τόν παῖδα, μισθόν) του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού. Αλλά το δεύτερο αντικείμενο, το έμμεσο (τήν μουσικήν, τῇ στρατιᾷ), παραμένει έμμεσο αντικείμενο στο παθητικό ρήμα.

70

Μερικά ενεργητικά ρήματα έχουν ως παθητικό

ένα άλλο ρήμα ενεργητικής ή μέσης φωνής ή μια περίφραση όπως:

ἀποκτείνω (= σκοτώνω) τινά - ἀποθνήσκω (= σκοτώνομαι) ὑπό τινος,
ἐκβάλλω (= εξορίζω) τινά - ἐκπίπτω (= εξορίζομαι) ὑπό τινος
εὖ λέγω (= επαινῶ) τινά - εὖ ἀκούω (= επαινούμαι) ὑπό τινος
εὖ ποιῶ (= ευεργετῶ) τινά - εὖ πάσχω (= ευεργετούμαι) ὑπό τινος
αἶρω (= συλλαμβάνω, κυριεύω) - ἀλίσκομαι (= συλλαμβάνομαι, κυριεύομαι).
(αλλά και αἶροῦμαι = εκλέγω - αἶροῦμαι = εκλέγομαι)
δίκην λαμβάνω παρά τινος (= τιμωρῶ κάποιον) - δίκην δίδωμί τινι (= τιμωρούμαι από κάποιον)
μισῶ τινά - μισοῦμαι ἢ μισητὸς γίγνομαι ἢ μίσος ἔχω πρὸς τινος
ζημιῶ τινά - ζημιοῦμαι ἢ ζημίαν λαμβάνω παρά τινος (πβ. ν.ε. ζηλεύω - γίνομαι ζηλευτός, συγχωρῶ - παίρνω συγχώρεση).

71 Με περίφραση σχηματίζεται κανονικά ο παθητικός τύπος των αποθετικών ρημάτων, λ.χ.:

αἰδοῦμαι τινά (= ντρέπομαι, σέβομαι κάποιον) –
αἰδοῦς τυγχάνω ὑπό τινος (= με σέβεται κάποιος)
αἰτιῶμαι τινά (= κατηγορῶ κάποιον) – αἰτίαν ἔχω ἢ αἰτίαν λαμβάνω ὑπό τινος (= κατηγορούμαι)

(πβ. ν.ε. δέχομαι ενεργ. διαθ. - γίνομαι δεκτός παθ. διαθ., περιπιοιούμαι ενεργ. διαθ. - βρίσκω περιποίηση παθητ. διαθ.).

4. ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΡΗΜΑΤΑ

72 Τα ουδέτερα ρήματα, δηλαδή αυτά που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε δέχεται καμιά ενέργεια αλλά βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση, είναι κυρίως ενεργητικά, όπως: ζῶ, ὑγιαίνω, σωφρονῶ κτλ.

Ἀεί ποτε ζῇ τᾶγραπτα κάσφαλῇ θεῶν νόμιμα.
Οἱ πολέμοιοι ἡσυχάζουσι.

ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

73 Μερικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., λέγονται **απρόσωπα** ή **τρίτοπρόσωπα**, γιατί βρίσκονται συνήθως, ή μόνο, στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν έχουν ως υποκείμενο ένα πρόσωπο ή πράγμα. Μερικά από τα πιο συχνά είναι:

δεῖ (= είναι ανάγκη), χρή (= πρέπει), προσήκει (= ταιριάζει), ἀρκεῖ, πρέπει, ἐγχωρεῖ (= επιτρέπεται), ἔστι

(= είναι δυνατό), ἔξεστι (= επιτρέπεται, είναι δυνατό), ἔνεστι (= είναι δυνατό), πάρεστι (= είναι δυνατό), δοκεῖ (= φαίνεται, φαίνεται καλό, αποφασίζεται), μέλει (= υπάρχει φροντίδα), λέγεται, ὁμολογεῖται, ἀγγέλλεται, νομίζεται κτλ.

Μερικά από τα απρόσωπα ρήματα χρησιμοποιούνται και ως προσωπικά, λ.χ. δεῖ και δέω (= έχω ανάγκη), δοκεῖ και δοκῶ (= φαίνομαι, νομίζω), λέγεται και λέγομαι κτλ.

Εκτός από τα απρόσωπα ρήματα υπάρχουν και οι απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με το ρήμα ἐστί και ένα ουσιαστικό ή το ουδέτερο ενός επιθέτου ή μετοχής, λ.χ. ἀνάγκη ἐστί, καιρός ἐστι, ἄξιόν ἐστι, ῥαδίόν ἐστι (= είναι εύκολο), βιωτόν ἐστι, διδακτέον ἐστί, πρέπον ἐστί, εἰκός ἐστι (= είναι φυσικό, λογικό) κτλ.

β) με το ρήμα ἔχει και κάποιο επίρρημα, λ.χ. ἀναγκαίως ἔχει, καλῶς ἔχει, ῥαδίως ἔχει κτλ.. (Βλ. και §97β).

74

Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις παίρνουν συνήθως έναν προσδιορισμό σε δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα και λέγεται **δοτική προσωπική** (βλ. §53):

Ἔδοξεν αὐτοῖς πορεύεσθαι (= φάνηκε καλό σ' αυτούς να προχωρήσουν, αποφασίστηκε ή αποφάσισαν να...).

§74

117 / 68 - 69

Ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστὶν ἀνθρώποις εὐρεῖν.
(πβ. ν.ε. μου εἶναι αδύνατο να το κάνω).

Επίσης παίρνουν συνήθως ως υποκείμενο ἀναρθρο
απαρέμφατο:

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν
(= πρέπει να μάθει κανείς γράμματα και αφού μάθει
να έχει μυαλό).

Ὡρα ἐστὶν ἀπιέναι (= εἶναι ώρα να φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥαδίως αὐτοῖς ἔχει ἅπαντα τ'
εἰπεῖν (= τους εἶναι εύκολο να δακρύσουν και να τα
πουν όλα) (βλ. και §§96β, 97β).

75

Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να έχουν ως υποκείμενο όχι απαρέμφατο αλλά ειδική πρόταση λ.χ.:

Ἀρκεῖ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῖς.

Λέγεται ὅτι Κῦρος τέθνηκε.

Δῆλον ἐγένετο ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐμβαλοῖεν (= ὅτι θα
εισβάλουν).

Ἦγγέλθη αὐτῷ ὅτι τὰ Μέγαρα ἀφέστηκε (= ὅτι τα
Μέγαρα αποστάτησαν (βλ. και §155β).

(πβ. ν.ε. διαδόθηκε ὅτι αύριο θα ανακοινωθούν τα
αποτελέσματα).

Σημείωση. Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να πάρουν ως υποκείμενο επίσης:

α) ενδοιαστική πρόταση:

Ούδεις κίνδυνος μή τις ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιο
(= ακολουθήσει)

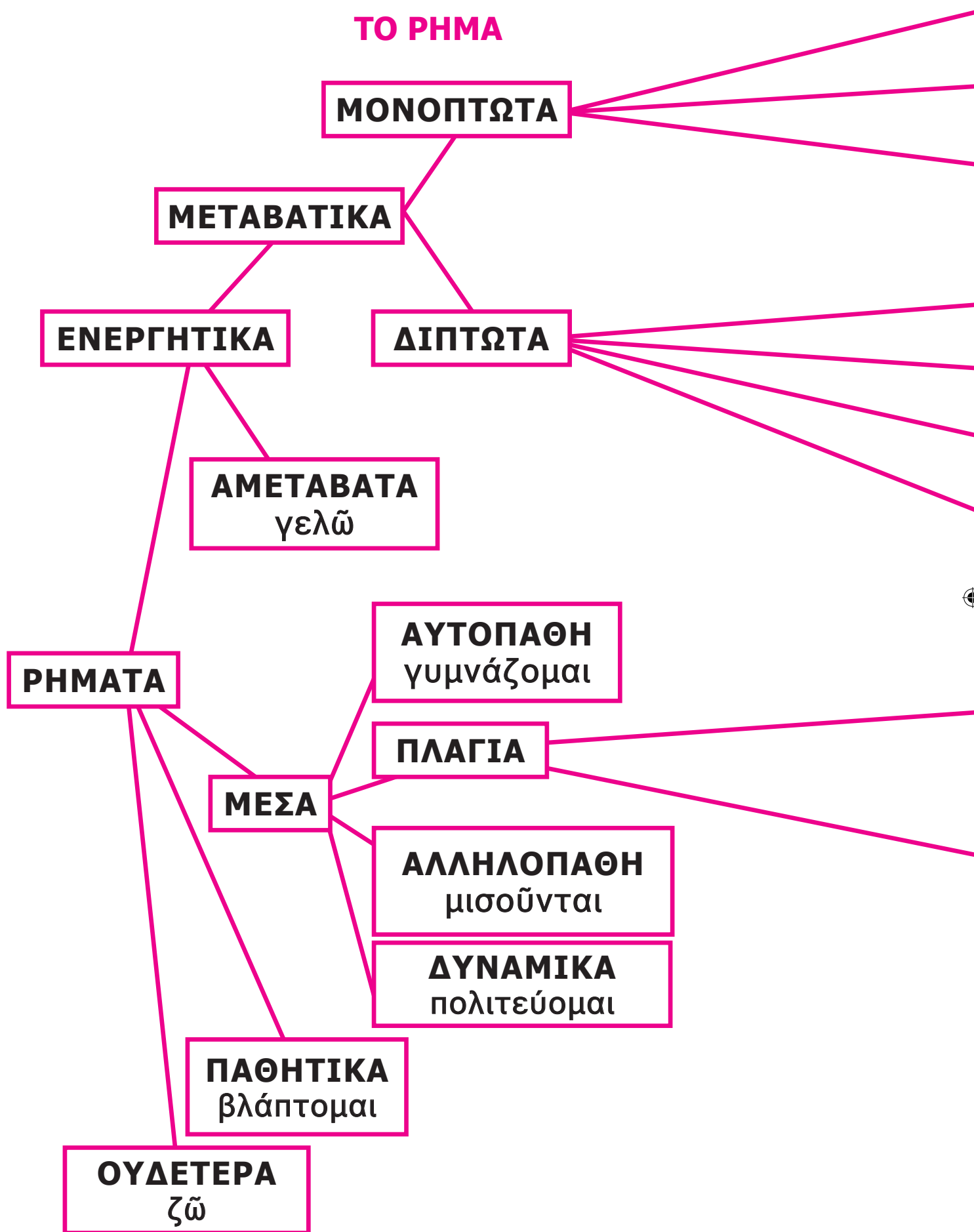
(πβ. ν.ε. υπάρχει κίνδυνος μήπως πέσει το παιδί).

β) πλάγια ερωτηματική πρόταση:

Ἀπόρως ἡμῖν ἔχει πόθεν τύχοιμεν ἂν σωτηρίας (= δεν ξέρουμε από πού...),

(πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι θα συμβεί αργότερα).

Πίνακας 7
ΤΟ ΡΗΜΑ

Με γενική: θυμοῦ κράτει

Με δοτική: πολεμεῖ τοῖς Θραξί

Με αιτιατική: γράφω ἐπιστολήν

Με γεν.-δοτ.: μετεσχέκαμεν τῶν ἱερῶν

Με γεν.-αιτ.: πληρῶ τὴν ὑδρίαν ὕδατος

Με δοτ.-αιτ.: λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν

Με αιτ. -αιτ.: διδάσκω τὸν παῖδα μουσικὴν

ΜΕΣΑ ΔΙΑΜΕΣΑ
κείρομαι τὴν κόμην

ΜΕΣΑ ΠΕΡΙΠΟΙΗΤΙΚΑ
πορίζομαι χρήματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

76

Οι χρόνοι του ρήματος όπως και στη ν.ε., δηλώνουν:

τη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) και

τον τρόπο ενέργειας του ρήματος (εξακολουθητικός, συνοπτικός, συντελεσμένος).

Στο παρόν αναφέρονται: ο ενεστώτας και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παροντικοί χρόνοι**, στο παρελθόν: ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παρελθοντικοί** (ή ιστορικοί ή παραγόμενοι) χρόνοι, στο μέλλον ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **μελλοντικοί χρόνοι**.

Ως προς τον τρόπο ενέργειας παρουσιάζουν αυτό που δηλώνει το ρήμα:

εξακολουθητικά: ο ενεστώτας, ο παρατατικός και εν μέρει ο μέλλοντας* και λέγονται **εξακολουθητικοί χρόνοι**,

* Ο μέλλοντας της αρχαίας ελληνικής αντιστοιχεί με τους δύο μέλλοντες της ν.ε., δηλαδή και με το συνοπτικό και με τον εξακολουθητικό μέλλοντα.

συνοπτικά: ο αόριστος και ο μέλλοντας εν μέρει και λέγονται συνοπτικοί χρόνοι, σαν κάτι αποτελειωμένο (συντελεσμένο): ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται συντελικοί χρόνοι.

77 Οι χρόνοι τη σημασία τους και ως προς τη χρονική βαθμίδα και ως προς τον τρόπο τη διατηρούν μόνο στην οριστική, ενώ στις άλλες εγκλίσεις το απαρέμφατο και τη μετοχή διατηρούν τη σημασία τους ως προς τον τρόπο όχι όμως και ως προς τη χρονική βαθμίδα· έτσι λ.χ. ο αόριστος στην υποτακτική δείχνει κάτι συνοπτικό όχι όμως πάντα στο παρελθόν· η χρονική βαθμίδα καθορίζεται από το ρήμα της κύριας προτάσεως ή από τα συμφραζόμενα, λ.χ.:

Λέγω ταῦτα, ἵνα πεισθῇτε (ο αόριστος στην υποτακτική πεισθῇτε αναφέρεται στο παρόν).

Ἔλεγον ταῦτα, ἵνα πεισθῇτε (ο ίδιος χρόνος αναφέρεται στο παρελθόν) κτλ.

Ι. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

1. Ο ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ

78

Ο ενεστώτας στην οριστική φανερώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα γίνεται τώρα και εξακολουθητικά, αλλά επίσης φανερώνει:

α) κάτι που γίνεται πάντα ή επαναλαμβάνεται αόριστα. Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει συνήθως στα γνωμικά και στις παροιμίες (γνωμικός ενεστώτας):

Ἀναρχία πόλεις ὄλλυσι (= καταστρέφει).

Γῆ πάντα κομίζει και πάλιν κομίζεται (= η γη δίνει τα πάντα και τα πάντα πάλι παίρνει πίσω).

(πβ. ν.ε. ὅποιος βιάζεται σκοντάφτει).

β) κάτι που θέλει ή προσπαθεί να κάνει το υποκείμενο της προτάσεως (βουλευτικός ή αποπειρατικός ενεστώτας):

Νῦν δὲ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας
(= θέλετε να μας διώξετε από...).

Πείθω τινά (= προσπαθώ να πείσω κάποιον).

(πβ. ν.ε. Ἐρχεσαι μαζί μας; = θέλεις να ρθεις... Αυτός θεραπεύει την πληγή του με βότανα = προσπαθεί να θεραπεύσει... Βοήθεια, με σκοτώνουν!).

γ) κάτι που έγινε ήδη στο παρελθόν (ιστορικός ή

δραματικός ενεστώτας). Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει στις διηγήσεις:

Καὶ εὐθύς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ εἰπὼν τὸν ἄνδρα ὁρῶ **παίει** (= χτυπά) κατὰ τὸ στέρνον καὶ **τιτρώσκει** (= τραυματίζει) δια τοῦ θώρακος (αντί: ἔπαισε καὶ ἔτρωσε).

(πβ. ν.ε. ρωτάει τον ένα, ρωτάει τον άλλο, τίποτε· τότε αποφασίζει και πηγαίνει ο ίδιος.).

Με τον ιστορικό ενεστώτα η διήγηση αποκτά παραστατικότητα και ζωντάνια.

δ) κάτι που θα γίνει οπωσδήποτε στο μέλλον· επειδή ως βεβαιότατο, είναι σαν να γίνεται τώρα, γι' αυτό χρησιμοποιείται ενεστώτας αντί για μέλλοντα:

Εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον, τῇ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια (= το στράτευμα οπωσδήποτε δε θα έχει τα απαραίτητα),

(πβ. ν.ε. φεύγω το πρωί).

Κανονικά ο ενεστώτας εἶμι χρησιμοποιείται ως μέλλοντας του ρήματος ἔρχομαι.

ε) κάτι που εξακολουθεί να υπάρχει ως αποτέλεσμα από το παρελθόν (αποτελεσματικός ενεστώτας, που χρησιμοποιείται αντί για παρακείμενο):

Ἐπὶ γὰρ πόλεις, ὡς ἐγὼ ἀκοῇ αἰσθάνομαι, μέλλομεν

ιέναι μεγάλας (= όπως εγώ έχω ακούσει...)
(πβ. ν.ε. στέκομαι και κοιτάζω).

Έτσι με σημασία παρακειμένου χρησιμοποιείται ο ενεστώτας των ρημάτων ἀκούω, αἰσθάνομαι, γινώσκω, νικῶ, φεύγω (= είμαι εξόριστος) κτλ. Κανονικά χρησιμοποιείται ως παρακείμενος ο ενεστώτας των ρημάτων ἤκω (= έχω έρθει), οἶχομαι (= έχω φύγει), κάθημαι, κείμαι (= είμαι πεσμένος κάτω).

2. Ο παρατατικός

79

Ο παρατατικός σημαίνει ότι κάτι γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά:

α) συνεχῶς (χωρίς διακοπή), λ.χ. Ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἐστῶς, ἥ

β) με επανάληψη (με διακοπές), λ.χ. Μένων ὁ Θετταλὸς οὐδενὸς πολεμίου κατεγέλα.

(πβ. ν.ε. Μιλούσε πολλή ώρα μα δεν τον άκουγε κανείς. Κάθε πρωί έτρεχε για το σχολείο).

Επίσης ο Παρατατικός μπορεί να σημαίνει όπως και ο ενεστώτας, βούληση ή προσπάθεια (απόπειρα) (βουλευτικός ή αποπειρατικός παρατατικός):

Ἐπίτηδές σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἡδιστα διάγῃς
(= επίτηδες δεν ήθελα να σε ξυπνήσω...).

Ἐκαστος ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν (= ο καθένας προσπαθούσε να τον πείσει...).

(πβ. ν.ε. Γιατί δεν ερχόσουν; = γιατί δεν ήθελες να ρθεις; Ο πατέρας μας ἔδινε θάρρος στις δύσκολες στιγμές = προσπαθούσε να μας δώσει...).

Σημείωση. Τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στον ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, στον παρατατικό χρησιμοποιούνται με σημασία υπερσυντέλικου· λ.χ. ἐνίκων = είχα νικήσει, ήμουν νικητής.

3. Ο μέλλοντας

80

Ο μέλλοντας στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα γίνει στο μέλλον: ή συνοπτικά (και αντιστοιχεί με το συνοπτικό μέλλοντα της ν.ε.) ή εξακολουθητικά (και αντιστοιχεί με τον εξακολουθητικό μέλλοντα της ν.ε.):

Ἐὰν ἀκολουθήσης ἐμοί, εἰσάξω σε ἐγὼ εἰς τὴν ἀκρόπολιν (= θα σε εισαγάγω στην...) (μέλλοντας συνοπτικός).

Ῥαδίως τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν, ὅσον χρόνον ἐν τῇ πολεμίᾳ ἐσόμεθα (μέλλοντας εξακολουθητικός).

Επίσης σημαίνει:

α) προστακτική (βουλητικός μέλλοντας):

Ὡς οὖν ποιήσετε (= έτσι λοιπόν θα κάμετε, έτσι κάμετε),

(πβ. ν.ε. ύστερα από το σχολείο θα 'ρθεις αμέσως στο σπίτι!).

β) αυτό που πρέπει να γίνει:

Πότερον οὖν πρὸς ἐκεῖνον τὸν λόγον ποιήσομαι ἢ πρὸς σέ; (= σε ποιον λοιπόν πρέπει να μιλήσω, σ' εκείνον ή σ' εσένα;)

(πβ. ν.ε. πες μου τι θα κάνω, αν δεν τον βρω εκεί;)

γ) κάτι που συμβαίνει πάντοτε, στο παρόν, στο παρελθόν, στο μέλλον (γνωμικός μέλλοντας):

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτεῖσει

(= κανένας άνθρωπος που κάνει αδικίες δεν μπορεί να μην τιμωρηθεί = κάθε άνθρωπος που αδικεί τιμωρείται),

(πβ. ν.ε. όποιος σπείρει θα θερίσει).

Σημείωση. Περιφραστικός μέλλοντας σχηματίζεται από το ρ. μέλλω με απαρέμφατο ενεστώτα ή μέλλοντα ή και αορίστου και σημαίνει: 1) πρόκειται να: **Μέλλω** ὑμᾶς διδάξειν ὅθεν μοι ή διαβολή γέγονε, 2) πρέπει να , είναι επόμενο να: Τί οὐ μέλλει γελοῖον εἶναι;

4. Ο αόριστος

81

Ο αόριστος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν και λαμβάνεται συνοπτικά, άσχετα αν έγινε με μια διάρκεια. Σημαίνει επίσης:

α) την αρχή μιας πράξεως ή μιας καταστάσεως (**εναρκτικός αόριστος**) και μεταφράζεται με: **άρχισε να...:**

Ἐπειδὴ δὲ **ἐβασίλευσε** Θησεύς, συνώκισε πάντας
(= όταν άρχισε τη βασιλεία του ο Θ....).
(πβ. ν.ε. μ' αυτά που άκουγε, **φοβήθηκε**).

β) κάτι που ισχύει πάντοτε (**γνωμικός αόριστος**). Μεταφράζεται με **ενεστώτα**:

Τὰς τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος **διέλυσε**
(= τις φιλίες των κακών τις διαλύει πάντοτε...).
(πβ. ν.ε. ο τρελός είδε το μεθυσμένο κι έφυγε).

γ) κάτι που θα γίνει στο μέλλον οπωσδήποτε:

Ἀπωλόμεθα ἄρα, εἰ κακὸν νέον προσοίσομεν παλαιῷ
(= θα χαθούμε οπωσδήποτε, αν προσθέσουμε...).
(πβ. ν.ε. Στο καφενείο: — Έναν καφέ, παρακαλώ!
— **Έφτασε.**).

5. Ο παρακείμενος

82

Ο παρακείμενος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα έχει γίνει στο παρελθόν αλλά υπάρχει αποτελειωμένο και στο παρόν. Έτσι ο παρακείμενος ανήκει και στους παροντικούς και στους παρελθοντικούς χρόνους:

Γέγραφε δὲ καὶ ταῦτα Θουκυδίδης (= τα έχει γράψει και τώρα είναι γραμμένα).

Γι' αυτό και πολλοί παρακείμενοι έχουν σημασία ενεστώτα:

δέδοικα (= φοβούμαι), ἔοικα (= μοιάζω), κέκτημαι (= έχω), μέμνημαι (= θυμούμαι), οἶδα (= γνωρίζω), εἴωθα (= συνηθίζω) κτλ.

Ο παρακείμενος επίσης χρησιμοποιείται μερικές φορές για το μέλλοντα, όπως και ο αόριστος, για να δηλωθεί ότι κάτι θα γίνει οπωσδήποτε:

Κὰν τοῦτο νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποιήται.
(πβ. ν.ε. αν σε δουν, είσαι χαμένος).

Σημείωση. Ο παρακείμενος ενός ρήματος εκφέρεται και περιφραστικά με το ρ. εἰμί και τη μετοχή παρακειμένου του ρήματος ή με το ρ. ἔχω και τη μετοχή του

αορίστου του ρήματος.

Ἐγώ εἰμι τοῦτο δεδρακώς (αντί: ἐγὼ τοῦτο δέδρακα).

Θαυμάσας ἔχω (αντί: τεθαύμακα).

6. Ο υπερσυντέλικος

83

Ο υπερσυντέλικος σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα είχε γίνει, δηλαδή ήταν τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του παρελθόντος:

Ἐπὶ τὸ ναυτικόν, ὃ ἠθροΐκει ἀπὸ τῶν συμμάχων, ἐξεπέμφθη Κρατησιππίδας (= το οποίο είχε συναθροΐσει ἀπὸ τους συμμάχους...).

Αντίστοιχα με τον παρακείμενο πολλοί υπερσυντέλικοι έχουν σημασία παρατατικού:

ἐδεδοΐκειν (= φοβόμουν), ἐώκειν (= έμοιαζα), ἐκεκτήμην (= είχα), έμεμνήμην (= θυμόμουν) κτλ.

Σημείωση. Ο υπερσυντέλικος πολλές φορές δηλώνει μια πράξη του παρελθόντος που έγινε αμέσως έπειτα από μιαν άλλη πράξη επίσης του παρελθόντος,

και τότε μεταφράζεται με αόριστο και με το αμέσως ή την ίδια στιγμή:

Ὡς δ' ἐλήφθησαν οὗτοι, **ἐλέλυντο** αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις **παρεδέδοντο**. (= αμέσως λύθηκαν οι συνθήκες και παραδόθηκαν την ίδια στιγμή στους Κερκ.).

7. Ο συντελεσμένος μέλλοντας

84

Ο συντελεσμένος μέλλοντας σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα είναι τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του μέλλοντος:

Φίλος ἡμῖν οὐδεὶς **λελείψεται** (= κανένας φίλος δε θα μας έχει απομείνει, δηλαδή κάποτε στο μέλλον).

Σημείωση. Πολλές φορές ο συντελεσμένος μέλλοντας φανερώνει μια μελλοντική πράξη που θα γίνει **οπωσδήποτε** ύστερα από μίαν άλλη επίσης μελλοντική πράξη:

Φράζε καὶ πεπράζεται (= λέγε και θα γίνει αμέσως, μόλις θα το πεις).

Πίνακας 8

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ		
	ΠΑΡΟΝ		ΜΕΛΛΟΝ
	Πείθω τινά.	1. ο παρατατικός Ἐδάκρυν πολλὸν χρόνον	1. ο μέλλοντας, εν μέρει Ἐν τῇ πολεμίᾳ ῥαδίως ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια (= θα έχουμε...)
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ		1. ο αόριστος Ἐγραψα ἐπιστολὴν	1. ο μέλλοντας, εν μέρει Γράψω ἐπιστολὴν. (= θα γράψω...)

	1. ο παρακεείμε- νος, εν μέρει Θεμιστογένει ταῦτα γέγραπται	1. ο παρακεείμενος, εν μέρει Οἱ πολέμιοι ἐπιωρκήκασι 2. ο υπερσυντέλι- κος Αἰ σπονδαὶ ἐλέλυντο	1. ο συντελεσμέ- νος μέλλοντας Φίλος ἤμῃν οὐδεὶς λελείψεται.

II. ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Η οριστική

85

Η οριστική είναι η έγκλιση του πραγματικού.
Ειδικότερα:

α) η οριστική με κάθε χρόνο εκφράζει κάτι που είναι ή θεωρείται πραγματικό:

Ἡμεῖς ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους
(= τηρούμε...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς
Καλλικρατίδαν.

Καλλικρατίδας ἐλθὼν παρὰ Κῦρον ἦτει μισθόν
(= ζητούσε...).

β) η οριστική παρελθοντικού χρόνου με το δυνητικό ἄν φανερώνει το δυνατό στο παρελθόν ή το αντίθετο του πραγματικού (δυνητική οριστική):

Ἐνθα δὴ ἔγνων ἄν τις ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι
ἄρχοντα (= τότε θα καταλάβαινε κανείς πόσο αξίζει
το να αγαπούν τον άρχοντα).

Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν
(= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Η δυνητική οριστική μεταφράζεται με: **θα** και παρα-
τατικό ή υπερσυντέλικο.

γ) η οριστική αορίστου ή παρατατικού με το ἄν φανερώνει κάποτε όχι το δυνατό στο παρελθόν, αλλά κάτι που συνέβαινε με επαναλήψεις στο παρελθόν:

Εἴ τις δοκοίη αὐτῷ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα διηρώτων ἄν αὐτοὺς, τί λέγοιεν (= έπαιρνα λοιπόν στα χέρια μου τα ποιήματα και τους ρωτούσα κάθε φορά τι ήθελαν να πουν).

Μεταφράζεται με παρατατικό.

δ) η οριστική του παρατατικού ή αορίστου με το εἴ γάρ ή εἴθε φανερώνει ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (ευχετική οριστική):

Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ (= μακάρι να ήσουν δυνατός, όσο είσαι πρόθυμος).

Η ίδια ευχή εκφράζεται και με τον αόριστο β του ρ. ὀφείλω (ῶφελον) και απαρέμφατο ενεστώτα ή αορίστου:

Ὡφελε Κῦρος ζῆν (= μακάρι να ζούσε ο Κ. αλλά δε ζει).

Σημείωση. Οι φράσεις ὀλίγου ή μικροῦ δεῖν (ή χωρίς το δεῖν) και αόριστος σημαίνουν: **λίγο έλειψε να...**

Ὀλίγου δεῖν ἀπέθανον (= λίγο έλειψε να σκοτωθούν, παρά λίγο να...).

Ὀλίγου ἐπελαθόμεθα εἰπεῖν (= λίγο έλειψε να ξεχάσουμε να πούμε).

2. Η υποτακτική

86

Η υποτακτική φανερώνει κυρίως αυτό που περιμένουμε να γίνει (το προσδοκώμενο). Ειδικότερα:

α) φανερώνει επιθυμία συχνά με το ἄγε, ἴθι, φέρε (= εμπρός, έλα) (βουλητική υποτακτική):

Μήπω ἴωμεν ἐκεῖσε (= μην πάμε ακόμα εκεί).

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός ας εξετάσουμε).

Ἔτσι με υποτακτική αορίστου δηλώνεται απαγόρευση ή αποτροπή:

Μὴ ἄλλως ποίησης.

Μηδενὶ συμφορὰν ὄνειδίσης· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον (= κανένα να μην ειρωνευτείς για τη συμφορά του...)

β) στο α' πρόσωπο με ερωτηματικές προτάσεις φανερώνει απορία (απορηματική υποτακτική):

Εἵπωμεν ἢ σιγῶμεν; (= να μιλήσουμε ή να...) (Βλ. §1δ)

(πβ. ν.ε. να το πω; να μην το πω; τι να κάνω;)

Η απορηματική υποτακτική πολλές φορές μπαίνει ύστερα από το βούλει ή βούλεσθε:

Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον **κατασκευάσωμεν**; (= θέλετε λοιπόν, είπε ο Κ., να ετοιμάσουμε ένα συνέδριο;).

3. Η ΕΥΚΤΙΚΗ

87

Η ευκτική, μια έγκλιση που δεν υπάρχει στη ν.ε., φανερώνει κυρίως μιαν απλή σκέψη, χωρίς να εξετάζεται αν πρόκειται για κάτι πραγματικό ή για κάτι που μπορεί ή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Ειδικότερα:

α) εκφράζει ευχή (ευχετική ευκτική):

Ὡ παῖ, **γένοιο** πατὺρς εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος (= μακάρι να γίνεις...).

Συνήθως εμπρός από την ευχετική ευκτική μπαίνει το εἶθε, εἰ γάρ: **Εἴθ' ὦ λῶστε**, σὺ τοιοῦτος ὢν φίλος ἡμῖν **γένοιο** (= μακάρι, φίλτατε, εσύ που είσαι τέτοιος άνθρωπος, να γίνεις φίλος μας).

β) με το δυνητικό αν φανερώνει το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική):

Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακὸς ἢ ὑπὸ χρόνου ἢ ὑπὸ πόνου ἢ ὑπὸ νόσου (= ο καλός άνθρωπος θα ήταν δυνατό καμιά φορά να γίνει κακός ή από το πέρασμα του χρόνου ή...).

Μεταφράζεται με: μπορεί να... ή θα με παρατατικό.

Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης:
— κάτι πιθανό (όπως ο μέλλοντας):

Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος, εἰ πάσας τὰς πράξεις καταριθμησαίμεθα
(= δε θα μας φτάσει ο χρόνος, αν...).

(πβ. ν.ε. με υποτακτική: ἔρθει δεν ἔρθει, ἐγὼ θα πᾶω).

— κάποια γνώμη με μετριοπάθεια:

Γένοιο ἂν οὐ κακός (= θα γίνεις πιστεύω...)
(πβ. ν.ε. εσύ θα γινόσουν καλός φιλόλογος).

— ευγενική προσαγή:

Χωροῖς ἂν εἴσω (= μπες μέσα, παρακαλώ).
(πβ. ν.ε. θα πήγαινες μια στιγμή).

Σημείωση α'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις (ειδικές, αιτιολογικές, τελικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές κτλ.) που εξαρτώνται από ρήμα

παρελθοντικού χρόνου αντιστοιχεί με οριστική ή υποτακτική και λέγεται **ευκτική του πλάγιου λόγου**:
Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα (αντί: ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσται πρὸς βασιλέα). Ἐπορεύετο δ' ἐκτὸς τείχους, ἵνα μελετῶη (αντί: ἵνα μελετᾷ).

Σημείωση β'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις υποθετικές, χρονικές ή αναφορικές φανερώνει, χάρη στο ρήμα της κύριας προτάσεως, επανάληψη στο παρελθόν και ονομάστηκε **επαναληπτική ευκτική**:

Εἴ τις δοκοίη αὐτῷ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ὅτι κάποιος χάζευε τον χτυπούσε).

Ὅποτε δέ τις ἀσθενήσειεν, ἐπεσκόπει ὁ Κῦρος καὶ παρεῖχε πάντα ὅτου ἔδει (= ὅταν κάποιος αρρώσταине ο Κ. τον επισκεπτόταν και...).

Η επαναληπτική ευκτική μεταφράζεται με παρατατικό,

(βλ. στα σχετικά κεφάλαια των δευτερευουσών προτάσεων).

4. Η προστακτική

88

Η προστακτική, όπως και στη ν.ε., φανερώνει:

α) προσταγή: Ἄπτε, παῖ, λύχνον (= άναψε...).

§88

141 / 81 - 82

β) απαγόρευση: Μή μου ἄπτου (= μη μ' αγγίζεις).

γ) προτροπή, συμβουλή ή παράκληση: Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (= πείσου σ' εμένα και μην κάνεις αλλιώς).

Γνῶθι σαυτόν.

Μὴ θορυβεῖτε.

δ) ευχή: Ὑγίαινε.

ε) συγκατάθεση ή παραχώρηση: Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐχέτω (συγκατάθεση)· τάδε δέ, ὦ Σώκρατες, εἰπέ μοι (παράκληση).

Οἱ δ'οὔν βοῶντων (= αυτοί ας φωνάζουν).

(πβ. τον αρχαίο τύπο της προστακτικής ἔστω (= ας είναι) και στη ν.ε. για παραχώρηση: ἔστω και αργά πέτυχε το σκοπό του).

Γενική παρατήρηση

89

α) Η απλή οριστική, η δυνητική οριστική και η δυνητική ευκτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως και γι' αυτό έχουν άρνηση οὐ (βλ. §1α):

Δὺς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης
(= δύο φορές δεν μπορείς να μπεις στο ίδιο νερό του ποταμού).

β) Η υποτακτική, η ευχετική ευκτική, η ευχετική οριστική και η προστακτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας και γι' αυτό έχουν άρνηση μή (βλ. §1β):
Μή μοι γένοιτο τοῦτο (= μακάρι να μη μου συμβεί αυτό).

Πίνακας 9

ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ φανερώνουν

Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ	Η ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	Η ΕΥΚΤΙΚΗ	Η ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
α) κάτι πραγματικό Ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους β) κάτι δυνατό στο παρελθόν (δυνητική οριστική) Ἔγνων ἂν τις ὅσου ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα γ) κάτι το αντίθετο του πραγματικού (δυνητική οριστική)	α) μια επιθυμία (βουλευτική υποτακτική) Ἄγε σκοπῶμεν β) μια απορία (απορηματική υποτακτική Εἵπωμεν ἢ σιγῶμεν;	α) μια ευχή (ευχετική ευκτική Γένοιο πατὼς εὐτυχέστερος β) κάτι δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική) Ὁ ἀγαθὸς γένοιτ' ἂν	α)προσταγή Ἄπτε παῖ, λύχνον β) απαγόρευση Μή μου ἄπτου γ) προτροπή, συμβουλή ή παρακλήση Ἐμοὶ πείθου Γνῶθι σαυτόν Μή θορυβεῖτε δ) ευχή Ὑγίαινε.

Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς,
ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν
ἦμεν

δ) κάτι που
επαναλαμβάνονταν στο
παρελθόν
(Παρατατικός ή
αόριστος με αν)
Ἀναλαμβάνων τὰ
ποιήματα διηρώτων ἂν
αὐτούς

ε) ευχή που δεν μπορεί
να πραγματοποιηθεί
(Παρατατικός ή
αόριστος με εἰ γάρ ή
εἴθε - ευχετική οριστική)

Εἴθ' ἦσθα δυνατός,
ὅσον πρόθυμος εἰ

ποτε καὶ κακός
Ἡ δυνητική
ευκτική
φανερώνει
επίσης:
-ό,τι και ο
μέλλοντας
Ἐπίλοιποι δ' ἂν ὁ
χρόνος
-γνώμη με
μετριοπάθεια
Γένοιο ἂν οὐ
κακός
-ευγενική
προσταγή
Χωροῖς ἂν
εἴσω

ε) συγκατάθεση
ή παραχώρηση
Ταῦτα οὕτως
ἐχέτω

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

Αιτιατική

- απόλυτη Β, 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 45.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 38.
- προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 41.

αναστροφή προθέσεως

Γ, Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.

αντικείμενο Α, 49 - 61.

- άμεσο Α, 49 και 57 - 61.
 - έμμεσο Α, 49 και 57 - 61.
 - εξωτερικό Α, 54.
 - εσωτερικό αποτελέσματος Α, 54.
 - σε αιτιατική Α, 54.
 - σε γενική Α, 51.
 - σε δοτική Α, 52.
 - σύστοιχο Α, 54 - 56.
- ### αντωνυμίες Β, 107 - 118.
- αλληλοπαθής Β, 112.
 - αναφορικές Β, 118.
 - αόριστες Β, 117.

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους

- αυτοπαθεῖς B, 110.
- δεικτικές B, 114 - 115.
- ερωτηματικές B, 116.
- κτητικές B, 113.
- οριστική η επαναληπτική B, 109.
- προσωπικές B, 108.
- αόριστος A, 81.**
 - εναρκτικός A, 81.
 - γνωμικός A, 81.
- απαρέμφατο B, 90 κ.ε.**
 - άναρθρο B, 94.
 - αποτελέσματος B, 91.
 - ειδικό B, 92 και 96.
 - έναρθρο B, 93.
 - τελικό B, 92 και 97.
- απρόσωπα ρήματα A, 73.**
- απρόσωπες εκφράσεις A, 73.**
- άρθρο B, 119 - 122.**
- αττική σύνταξη A, 14.**
- Γενική**
 - απόλυτη B, 103.
 - επιρρηματικός προσδιορισμός A, 43.
 - ετερόπτωτος προσδιορισμός A, 32 (αιτίας 32, αντικειμενική A, 32 - 33, αξίας ή τιμήματος A, 32, διαιρετική A, 32, ιδιότητας A, 32, κτητική A, 32, ύλης A, 32, υποκειμενική A, 32).
 - κατηγορηματική A, 17 (αξίας A, 17, διαιρετική A, 17, ιδιότητας A, 17, κτητική A, 17, ύλης A, 17).

— προσδιορισμός επιρρημάτων και επιφωνημάτων
Α, 39.

Δοτική

— επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 44.

— ετερόπλωτος προσδιορισμός Α, 36.

— προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 40.

— προσωπική Α, 53.

δυνητική ευκτική Α, 87.

— οριστική Α, 85.

Εγκλίσεις Α, 76 κ.ε.

— προτάσεων επιθυμίας Α, 89.

— προτάσεων κρίσεως Α, 89.

έλξη Β, 118 και Γ, 188.

ενεστώτας Α, 78.

— αποπειρατικός Α, 78.

— αποτελεσματικός Α, 78.

— βουλευτικός Α, 78.

— γνωμικός Α, 78.

— ιστορικός η δραματικός Α, 78.

επεξήγηση Α, 24 - 25.

επιρρηματικοί προσδιορισμοί Β, 123 - 137.

— αιτίας Β, 131.

— αναφοράς Β, 134.

— αποτελέσματος Β, 133.

— αρνήσεως Β, 137.

— βεβαιώσεως Β, 137.

— δισταγμού η πιθανότητας Β, 137.

— εναντιώσεως και παραχωρήσεως Β, 136.

— ποσού Β, 130.

- προϋποθέσεως η όρου Β, 135.
- σκοπού Β, 132.
- τόπου Β, 126 - 127.
- τρόπου Β, 129.
- χρόνου Β, 128.
- ετεροπροσωπία Β, 95.**
- ευθύς λόγος Β, 180.**
- ευκτική Α, 87.**
 - δυνητική Α, 87.
 - επαναληπτική Α, 87, Σημ. β'.
 - ευχετική Α, 87.
 - του πλάγιου λόγου Α, 87 Σημ. α'.
- Ημιπερίοδος Α, 6.**
- Κατηγορήμα Α, 7.**
- κατηγορούμενο Α, 7 και 9, 11 - 12 και 16 - 18.**
 - επιρρηματικό Α, 11.
 - μονολεκτικό Α, 7.
 - περιφραστικό Α, 7.
 - προληπτικό η του αποτελέσματος Α, 12.
- Μέλλοντας Α, 80.**
 - γνωμικός Α, 80.
 - εξακολουθητικός Α, 80.
 - συντελεσμένος Α, 84.
- μετατύπωση προθέσεως**
 - Επίμετρο Α' Σημ. β'**
- μετοχή Β, 98 - 104.**
 - απόλυτη (σε γενική και σε αιτιατική) Β, 103.
 - επιθετική η αναφορική Β, 98 - 99.
 - επιρρηματική Β, 98 και 101.

- κατηγορηματική Β, 98 και 100.
- μόρια Επίμετρο Β΄.**
- μόρια αρνητικά Β, 141 - 142.**
- Οριστική Α, 85.**
- δυνητική Α, 85.
- ευχετική Α, 85.
- Παράθεση Α, 24 - 25.**
- προεξαγγελτική Α, 26.
- παραθετικά Α, 34 - 35.**
- παρακείμενος Α, 82.**
- παράλειψη**
- κατηγορουμένου Α, 22.
- ρήματος Α, 21.
- υποκειμένου Α, 20.
- παρατατικός Α, 79.**
- βουλευτικός η αποπειρατικός Α, 79.
- επαναληπτικός Α, 79.
- περίοδος Α, 6.**
- πλάγιος λόγος Γ, 180 - 183.**
- δευτερεύουσες προτάσεις Γ, 182 - 183.
- κύριες προτάσεις Γ, 182.
- ποιητικό αίτιο Α, 68.**
- προθέσεις**
- γενικά Β, 138.
- αναλυτικά Επίμετρο Α΄.
- δίπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Β΄).
- μονόπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Α΄).
- τρίπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Γ΄).
- καταχρηστικές Επίμετρο Α΄ ΙΙ.

- κύριες Επίμετρο Α' Ι
- προσδιορισμοί Α, 23 - 45 και Β, 123 - 137.
- επιθετικοί Α, 27 - 28.
- επιρρηματικοί Α, 23.
- και Β, 123 - 137.
- ετερόπτωτοι Α, 23 και 31 - 38.
- κατηγορηματικοί Α, 29 - 30.
- ομοιόπτωτοι Α, 23 - 30.
- ονοματικοί Α, 23 - 38.
- προστακτική Α, 88.
- πρόταση 1. Είδη προτάσεων:
- απλές Α, 7.
- αρνητικές η αποφατικές Α, 3.
- ελλειπτικές Α, 19.
- επαυξημένες Α, 23.
- επιθυμίας Α, 1.
- επιφωνηματικές Α, 1.
- ερωτηματικές 1 (διμελείς 2α, με μερική άγνοια 2, με ολική άγνοια 2).
- καταφατικές Α, 3.
- κρίσεως Α, 8.
- κύριες η ανεξάρτητες Α, 4.
- σύνθετες Α, 13.
- δευτερεύουσες η εξαρτημένες 4 (επιρρηματικές Γ, 153 και Γ, 162 - 175 κ.ε.: αιτιολογικές Γ, 163, αναφορικές Γ, 175 κ.ε., αποτελεσματικές Γ, 165, εναντιωματικές και παραχωρητικές . Γ, 171, παραβολικές η παρομοιαστικές αναφορικές Γ, 178, τελικές Γ, 164, υποθετικές Γ, 167 - 170, χρονικές Γ, 173· ονοματικές Γ, 153 - 161 και

Γ, 175 κ.ε.: αναφορικές Γ, 175 κ.ε., ειδικές Γ, 155 - 156, ενδοιαστικές Γ, 157 - 158, πλάγιες ερωτηματικές Α, Γ, 159 - 161).

Ρήματα Α, 46 - 75.

- απρόσωπα η τριτοπρόσωπα Α, 73.
- ενεργητικά Α, 47 - 61 (αμετάβατα Α, 47 - 48, μεταβατικά Α, 47 - 61: μονόπτωτα Α, 49 - 54, δίπτωτα Α, 49 και Α, 57 - 61).
- μέσα Α, 62 - 66 (αλληλοπαθή Α, 65, αυτοπαθή η ευθέα Α, 62, διάμεσα Α, 64, δυναμικά Α, 66, περιποιητικά Α, 64, πλάγια Α, 64).
- ουδέτερα Α, 72.
- παθητικά Α, 67 - 71.
- συνδετικά Α, 7 και 10.

ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος Α, 105.

Συμφωνία όρων προτάσεως Α, 16 - 18.

σύνδεση

- απλή αντιθετική Β, 146α.
- αποφατική Β, 144β.
- επιδοτική αντιθετική Β, 148β.
- καταφατική Β, 144α.
- μετοχών Α, 104.
- προτάσεων Β, 143 κ.ε. (παρατακτική Β, 143 - 152: με αιτιολογικούς συνδέσμους Β, 151, με αντιθετικούς συνδέσμους Β, 146 - 148, με διαχωριστικούς συνδέσμους Β, 149, με συμπερασματικούς συνδέσμους Β, 150, με συμπλεκτικούς συνδέσμους Β, 144 - 145· υποτακτική Β, 143 και Γ, 153 - 179): Βλ. προτάσεις δευτερεύουσες η εξαρτημένες),

- συνδετικό ρήμα Α, 7 και 10.**
- σχήματα λόγου Γ, 184 - 191.**
- αλληγορία Γ, 191, 5,
 - ανακόλουθο Γ, 188, 3.
 - αντίφραση Γ, 191, 3.
 - από κοινού Γ, 189, 1α.
 - ασύνδετο Β, 143α και Γ, 187ζ,
 - βραχυλογία Γ, 189, 1.
 - ειρωνεία Γ, 191, 3β.
 - έλξη Β, 118 και Γ, 188, 5.
 - ένα με δύο 189, 2γ.
 - εξ αναλόγου Γ, 189, 1β.
 - ευφημισμός Γ, 191, 3γ.
 - ζεύγμα Γ, 189, 1γ.
 - καθολικού και μερικού Γ, 188, 4.
 - κατά το νοούμενο Γ, 188, 1.
 - κατεξοχήν Γ, 190β.
 - κύκλος Γ, 187δ.
 - λιτότητα Γ, 191, 3α.
 - μεταφορά Γ, 190α.
 - μετωνυμία Γ, 191, 2.
 - ομοιοτέλεuto η ομοιοκατάληκτο Γ, 187στ.
 - παραλληλίας Γ, 189, 2α.
 - παρομοίωση Γ, 191, 6.
 - παρονομασία η παρήχηση Γ, 187ε.
 - περίφραση Γ, 189, 2β.
 - πλεονασμός Γ, 189, 2.
 - πολυσύνδετο Γ, 187η.
 - πρόληψη Γ, 188, 7.

- πρωθύστερο Γ, 187β.
- σημασιολογική φθορά της λέξεως Γ, 190γ.
- σύμφυση Γ, 188, 2.
- συνεκδοχή Γ, 191, Α, 1.
- υπαλλαγή Γ, 188, 6.
- υπερβατό Γ, 187α.
- υπερβολή Γ, 191, 4.
- χιαστό Γ, 187 γ.
- Ταυτοπροσωπία Β, 95.**
- τμήση προθέσεως Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.**
- Υπερσυντέλικος 83.**
- υποκείμενο Α, 7 - 8.**
- υποθετικοί λόγοι Γ, 167 - 170.**
 - ελλειπτικοί 169.
 - εξαρτημένοι Γ, 170.
- υποτακτική Α, 86.**
 - απορηματική Α, 86.
 - βουλητική Α, 86.
- Χρόνοι Α, 71 - 84.**
 - εξακολουθητικοί Α, 76.
 - μελλοντικοί Α, 76.
 - παρελθοντικοί Α, 76.
 - παροντικοί Α, 76.
 - συνοπτικοί Α, 76.
 - συντελικοί Α, 76.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 1ου ΤΟΜΟΥ

Σελίδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ 7

(Οι προτάσεις ως προς το περιεχόμενο 7. Οι προτάσεις ως προς το ποιόν 10. Οι προτάσεις ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις 10. Οι προτάσεις ως προς τους όρους τους 11. Περίοδος και ημιπερίοδος 11).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ 17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ 26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ 31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ 35

(Ονοματικοί προσδιορισμοί ομοιόπτωτοι 24. Ονοματικοί προσδιορισμοί ετερόπτωτοι - Πλάγιες πτώσεις 29. Σύνταξη των παραθετικών 32).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ ΤΟ ΡΗΜΑ 70

(Ενεργητικά ρήματα 44. Το αντι-
κείμενο 45. Δίπτωτα ρήματα 58.
Μέσα ρήματα 62. Παθητικά ρήματα
65. Ουδέτερα ρήματα 68. Απρό-
σωπα ρήματα 68.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ 122

ΠΙΝΑΚΕΣ 1ου ΤΟΜΟΥ

1. Οι κύριοι όροι της προτάσεως	24
2. Τα είδη των προτάσεων	36
3. Ονοματικοί προσδιορισμοί	56
4. Το αντικείμενο	88
5. Οι πλάγιες πτώσεις	92
6. Δίπτωτα ρήματα	104
7. Το ρήμα	120
8. Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική	134
9. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις	144
 Αλφαβητικό ευρετήριο	 146

κοσμήματα

ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Τόμος 2ος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας: **A. B. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ**

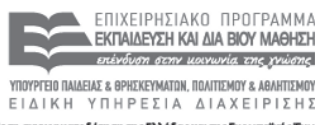
Εξώφυλλο
και κοσμήματα: **ΤΑΣΟΣ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου
πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α' Β' Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε.	= νέα ελληνική γλώσσα
πβ.	= παράβαλε
βλ.	= βλέπε
ενν.	= εννοείται
κ.τ.ό.	= και τα όμοια
κ.ε.	= και εξής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

90 Εκτός από την οριστική, υποτακτική, ευκτική, προστακτική, που λέγονται προσωπικές εγκλίσεις, υπάρχουν στην αρχαία ελληνική και οι ονομαστικοί τύποι του ρήματος, το απαρέμφατο και η μετοχή, που λέγονται απρόσωπες εγκλίσεις, γιατί οι καταλήξεις τους δε φανερώνουν πρόσωπο.

Το απαρέμφατο θεωρείται ονομαστικός τύπος, γιατί μπορεί να εκφέρεται με το ουδέτερο άρθρο κάθε πτώσεως, και ρηματικός, γιατί, όπως το ρήμα, δέχεται επιρρηματικούς προσδιορισμούς και αντικείμενα και έχει χρόνους και διαθέσεις:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττον ἔστι τοῦ λαλεῖν.

Ἄρχεσθαι μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ (= αν μάθεις να κυβερνιέσαι, θα ξέρεις καλά και να κυβερνάς).

91 Το απαρέμφατο στην αρχική του σημασία φανέρωνε σκοπό ή αποτέλεσμα. Με τη σημασία του σκοπού ή του αποτελέσματος βρίσκουμε το απαρέμφατο

ύστερα από τα ρήματα: βαίνω, ἤκω, φέρω, δίδωμι, καταλείπω, ἐφίστημι (= διορίζω), τάττω (= ορίζω), αἰροῦμαι (= εκλέγω), πέμπω και άλλα συνώνυμα:

Μανθάνειν γὰρ ἤκομεν (= ἤρθαμε, για να...).

Τὴν πόλιν **φυλάττειν** αὐτοῖς **παρέδοσαν** (= παρέδωσαν την πόλη σ' αυτούς, για να τη φυλάγουν).

Λυκούργος ἄνδρα **ἐπέστησε κρατεῖν** αὐτῶν (= ο Λ. διόρισε κάποιον, για να τους διοικεί).

Ἀφείσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τον απέλυσαν, ὥστε να...).

92

Το απαρέμφατο όταν αντιστοιχεί:

1. με ειδική πρόταση, (βλ. §155 κ.ε.) λέγεται **ειδικό** και μεταφράζεται με **ὅτι, πως**:

Τὸν καλὸν κάγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα **εἶναι** φημι
(= λέω ὅτι ο καλός...).

2. με πρόταση επιθυμίας (βλ. §1 β), λέγεται **τελικό** και μεταφράζεται με **να**:

Ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα **ἰέναι** (= τους προέτρεψε να πάνε στη Λ.).

Το τελικό απαρέμφατο ποτέ δε βρίσκεται σε χρόνο μέλλοντα.

Σημείωση. Στη ν.ε., όπου ελάχιστοι μόνο τύποι του απαρεμφάτου έμειναν*, το ειδικό απαρέμφατο το αντικαθιστά η ειδική πρόταση, και το τελικό κυρίως η βουλητική πρόταση.

α) Το έναρθρο απαρέμφατο

93 Το έναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο με άρθρο, αντιστοιχεί με όνομα ουσιαστικό και έτσι μπορεί να χρησιμοποιείται ως υποκείμενο, αντικείμενο ή προσδιορισμός:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττον ἔστι τοῦ λαλεῖν (υποκείμενο - ετερόπτωτος προσδιορισμός, β' όρος συγκρ.).
Οἱ ἄνθρωποι φύσει τοῦ εἶδέναι ὀρέγονται
(αντικείμενο).
Νίκησον ὀργήν τῷ λογίζεσθαι καλῶς (επιρρημ. προσδιορισμός του τρόπου).

*** λ.χ. 1) τρόπος του λέγειν, 2) το φαῖ (αρχ. ελλ. φαγεῖν), το ἔχι του (αρχ. ελλ. ἔχειν), 3) έχω γράψει, έχω γραφεί.**

β) Το άναρθρο απαρέμφατο

94

Το άναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο χωρίς άρθρο, χρησιμοποιείται ως:

1. υποκείμενο: Δεῖ γράμματα **μαθεῖν** καὶ μαθόντα νοῦν **ἔχειν** (υποκείμενα στο απρόσωπο ρ. δεῖ).

2. κατηγορούμενο: Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ **φιλοσοφεῖν**.

3. αντικείμενο: Καλλικρατίδας φησὶ **διαλλάξειν** Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους (= ο Κ. λέει ὅτι θα συμφιλιώσει τους...).

4. ονοματικός προσδιορισμός (επεξήγηση): Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, **ἀμύνεσθαι** περὶ πάτρης.

5. προσδιορισμός της αναφοράς (ή του «κατά τι») συνήθως με τα επίθετα

ἀγαθός, ἱκανός, δεινός, ἄξιος, χαλεπός (= δύσκολος, επικίνδυνος) κ.τ.ό.:

Ἄνὴρ δεινότατος **λέγειν** (= ἱκανότατος ως προς το ή στο λόγο).

Κῦρος ἦν ἀξιώτατος **ἄρχειν** (= στο να κυβερνά).

6. επίσης χρησιμοποιείται **απόλυτα**, χωρίς εξάρτηση από κανένα ρήμα, σε στερεότυπες εκφράσεις, όπως:

ἐκὼν εἶναι (= θεληματικά), ὀλίγου δεῖν ἢ μικροῦ δεῖν (= λίγο έλειψε, σχεδόν), ὥς ἔπος εἰπεῖν (= για να το πω έτσι γενικά, σχεδόν), ὡς συντόμως ἢ συνελόντι εἰπεῖν (= για να το πω σύντομα, με λίγα λόγια), ἐμοὶ δοκεῖν ἢ ὥς ἐμοὶ δοκεῖν (= κατά τη γνώμη μου) κ.τ.ό.:

Ἐκὼν εἶναι οὐδὲν ψεύσομαι.

Ἐδοξάν μοι ὀλίγου δεῖν τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι (= μου φάνηκαν ὅτι σχεδόν τους έλειπε το μεγαλύτερο μέρος, ενν. της σοφίας).

Ἀληθές γε, ὥς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν εἰρήκασι.

7. Το απαρέμφατο χρησιμοποιείται επίσης αντί για προστακτική ή ευκτική ευχετική:

Ὡς ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Θεοὶ πολῖται, μή με δουλείας τυχεῖν (= μακάρι να μη με βρει δουλεία).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου

95 Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ῥήματος από το οποίο εξαρτάται, η σύνταξη λέγεται **ταυτοπροσωπία**:

Κῦρος ὑπέσχετο δώσειν πέντε μνᾶς (Κῦρος υποκείμενο στο ὑπέσχετο και στο δώσειν).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ταυτοπροσωπία μπαίνει σε ονομαστική.

Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος, η σύνταξη λέγεται **ετεροπροσωπία**:

Λύσανδρος ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἵεναι (Λύσανδρος υποκείμενο στο ἐκέλευσεν, αὐτοὺς υποκείμενο στο ἵεναι).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ετεροπροσωπία μπαίνει σε αιτιατική.

A. Το ειδικό απαρέμφατο

96

Με ειδικό απαρέμφατο:

α) ως αντικείμενο, συντάσσονται:

— τα λεκτικά ρήματα (λέγω, φημί, ὁμολογῶ κ.τ.ό.)

— τα δοξαστικά ρήματα (νομίζω, δοκῶ, οἶομαι κ.τ.ό.):

Τὸν καλὸν κάγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναί φημι.

Ἔλεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.

Ἡλίθιος ἐστὶν εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον δόξειν ἀγαθὸς εἶναι (= αν νομίζει ὅτι χάρη στα πλούτη του θα δώσει την εντύπωση ὅτι εἶναι γενναῖος).

β) ως υποκείμενο, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα που ἔχουν την ίδια ή παρόμοια σημασία με τα προηγούμενα προσωπικά ρήματα,

όπως: λέγεται, ὁμολογεῖται, νομίζεται, δοκεῖ (= φαίνεται) κ.τ.ό.:

Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

Ἔδοξέ μοι λίαν πόρρω τῶν νυκτῶν εἶναι (= μου φάνηκε ὅτι ἡ νύχτα εἶχε προχωρήσει πολύ).

Στο ειδικό απαρέμφατο ἡ ἀρνήσις εἶναι οὐ καὶ σπανιότερα μή.

B. Το τελικό απαρέμφατο

97 Με τελικό απαρέμφατο

α) ὡς ἀντικείμενο, συντάσσονται:

τα βουλευτικά ῥήματα (βούλομαι, ἐπιθυμῶ, θέλω κτλ.), τα προτρεπτικά (προτρέπω, κελεύω, πείθω, συμβουλεύω κτλ.), τα ἀπαγορευτικά (ἀπαγορεύω, κωλύω κτλ.), τα δυνητικά (δύναμαι, οἶός τ'εἰμί, ἔχω με ἀπαρέμφατο κτλ.)
τα ρ. πέφυκα (= εἶμαι ἀπὸ τῆ φύσῃ μου κατάλληλος γιὰ να), ἐπίσταμαι (= γνωρίζω καλά να) καὶ ἄλλα με παρόμοια σημασία:

Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν.

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας προβαλέσθαι τὰ ὅπλα (= να προτείνουν τὰ ὅπλα).

Συμβουλεύω ὑμῖν μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα.

Οἱ στρατιῶται οὐκ ἐδύναντο καθεύδειν (= να κοιμηθούν).

Οὐκ ἐπίσταμαι κιθαρίζειν.

β) ως υποκείμενο, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα: δεῖ (= είναι ανάγκη, πρέπει), χρή (= πρέπει), προσήκει (= ταιριάζει), πρέπει, ἐγχωρεῖ (= επιτρέπεται), ἔστι (= είναι δυνατό), ἔξεστι (= επιτρέπεται, είναι δυνατό), ἔνεστι (= είναι δυνατό), πάρεστι (= είναι δυνατό, είναι εύκολο), δοκεῖ (= φαίνεται καλό, αποφασίζεται), μέλλει (= πρόκειται) κτλ., και οι απρόσωπες εκφράσεις: ἀνάγκη ἐστί, θέμις ἐστί (= επιτρέπεται), καιρός ἐστί, ὥρα ἐστί, οἷόν τέ ἐστί (= είναι δυνατό), ἄξιόν ἐστί, ῥαδίόν ἐστί (= είναι εύκολο), χαλεπόν ἐστί (= είναι δύσκολο), δέον ἐστί, εἰκός ἐστί (= είναι φυσικό, λογικό), πρέπον ἐστί, ἀναγκαίως ἔχει, καλῶς ἔχει, ῥαδίως ἔχει κτλ. (βλ. §73αβ):

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν.

Οὕτω χρή ποιεῖν.

Ἀγαθοῖς ὑμῖν προσήκει εἶναι.

Οὐ θέμις ἐστὶ ψεύδεσθαι (= δεν επιτρέπεται να λέει κανείς ψέματα).

Ὦρα ἐστὶν ἀπιέναι (= είναι ώρα να φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρυῦσαι ῥαδίως αὐτοῖς ἔχει ἅπαντα τ' εἰπεῖν (= τους είναι εύκολο να δακρύσουν και να πουν τα πάντα).

Στο τελικό απαρέμφατο η άρνηση είναι μή.

Σημείωση α΄. Πολλές φορές αντί για την απρόσωπη χρησιμοποιείται προσωπική σύνταξη, για να τονιστεί το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα:

ἽΩ Πρόδικε, δίκαιος εἶ βοηθεῖν τῷ ἀνδρὶ (= έχεις ο ίδιος υποχρέωση να βοηθήσεις..) αντί: ἽΩ Πρόδικε, δίκαιόν ἐστί σοι βοηθεῖν τῷ ἀνδρί.

Σημείωση β΄. Τα ρήματα ὑπισχνοῦμαι (= υπόσχομαι), ἐπαγγέλλομαι (= υπόσχομαι), ὅμνυμι (= ορκίζομαι), ἐλπίζω, προσδοκῶ, ἐπειδὴ αναφέρονται σε μια μελλοντική πράξη, συντάσσονται με απαρέμφατο σε χρόνο μέλλοντα ως αντικείμενο. Ἐχουν ἄρνηση μή, γιατί τα ρήματα αυτά εκφράζουν και κάποια επιθυμία:

Καὶ περὶ τούτων ὑπέσχετό μοι βουλευέσθαι (= και γι' αυτά μου υποσχέθηκε ότι θα (ή να) σκεφτεί).

῾Ωμοσαν μὴ προδώσιν ἀλλήλους (= ορκίστηκαν ότι δε θα (ή να μη) προδώσουν ο ένας τον άλλον).

῾Ἐλπίζε τιμῶν τοὺς γονέας πράξιν καλῶς (= να ελπίζεις ότι θα (ή να) ευτυχήσεις, αν τιμάς τους γονεῖς σου).

Πίνακας 10 ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

ΕΙΔΙΚΟ		ΤΕΛΙΚΟ	
ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
—απρόσ. ρ.: λέγεται, ὁμολογείται, νομίζεται, δοκεῖ κτλ.	—λεκτικών ρ.: (λέγω, φημί, ὁμολογῶ κτλ.) —δοξαστικών ρ.: (νομίζω, δοκῶ, οἶομαι κτλ.)	—απρόσ. ρ.: δεῖ, δοκεῖ, χρή, προσέκει, πρέπει, ἔξεστι, ἔνεστι, πάρεστι, μέλλει κτλ. —απρόσ. εκφρ.: ἀνάγκη, καιρός, οἷόν τε, ἄξιον, χαλεπόν, εἰκός κτλ. (ἐστί),	—βουλητικών ρ.: (βούλομαι, θέλω, ἐπιθυμῶ κτλ.) —προτρεπτικών ρ.: (προτρέπω, κελεύω, πείθω κτλ.) —απαγορευτικών (ἀπαγορεύω,

ἀναγκαίως, καλῶς,
ῥαδίως κτλ. (ἔχει)

κωλύω κτλ.)
—δυνητικών ρ.:
(δύναμαι, πέφυκα,
ἐπίσταμαι κτλ.)

2. Η ΜΕΤΟΧΗ

98

Η μετοχή είναι και επίθετο (έχει τρία γένη και τρεις καταλήξεις) και ρήμα (έχει χρόνους και διαθέσεις):

ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τό γράφον
ὁ γραφόμενος, ὁ γραψάμενος, ὁ γραφείς, ὁ γεγραμμένος κτλ.

Η μετοχή χρησιμοποιείται:

α) ως επιθετικός προσδιορισμός, όπως κάθε επίθετο, και λέγεται **επιθετική ή αναφορική μετοχή**, γιατί μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Ὁ φεύγων πόνους φεύγει τιμάς (= αυτός που αποφεύγει τους κόπους αποφεύγει τις τιμές).

β) ως κατηγορηματικός προσδιορισμός ή ως κατηγορούμενο και λέγεται **κατηγορηματική μετοχή**:

Οὐκ αἰσθάνεσθε **ἐξαπατῶμενοι**; (= ότι σας εξαπατούν).

Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος **παρὼν** ἐτύγχανε (= έτυχε να βρίσκεται εκεί).

γ) ως επιρρηματικός προσδιορισμός (του χρόνου, της αιτίας κτλ.) και λέγεται **επιρρηματική μετοχή**:

Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (= αφού εἶπε αυτά κάθισε).
Νομίζων ἀμείνονας πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι,
διὰ τοῦτο προσέλαβον (= επειδὴ νομίζω ὅτι εσεῖς
εἰστε γενναιότεροι ἀπὸ πολλοὺς βαρβάρους...).

α) Η επιθετική μετοχή

99 Η επιθετική μετοχή συνήθως εκφέρεται με ἄρθρο και μεταφράζεται με αναφορική πρόταση (βλ. προηγούμενο παράδ. §98α).

Η ἑναρθρη μετοχή, ὅπως κάθε ἑναρθρο επίθετο, μπορεί να λαμβάνεται ἀντί για ουσιαστικό:

οἱ λέγοντες (= αὐτοὶ που μιλούν, οἱ ῥήτορες), ὁ νικῶν (= αὐτός που νικά, ὁ νικητής), ὁ φεύγων (= ο κατηγορούμενος, ο ἐξόριστος), τό παρόν, οἱ προσήκοντες (= οἱ συγγενεῖς) κτλ. (βλ. §28).

β) Η κατηγορηματική μετοχή

100 Η κατηγορηματική μετοχή μεταφράζεται με: **να, ὅτι, που, και.**

Με κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται:

1. το ρήμα εἶμι και ὅσα ἔχουν συγγενική σημασία μ' αὐτό, ὅπως: τυγχάνω (= συμβαίνει να εἶμαι, εἶμαι), λανθάνω (= μένω ἀπαρατήρητος), φαίνομαι ἢ φανερός εἶμι

ἢ δῆλός εἰμι (= εἶμαι φανερός), οἶχομαι (= ἔχω φύγει),
φθάνω (= προφταίνω), διατελῶ (= εἶμαι διαρκῶς) κ.τ.ό.

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή μπορεί πολλές φορές
να μεταφραστεί με ρήμα και το ρήμα με επίρρημα:

Ἐλάνθανε τρεφόμενον τὸ στράτευμα (= τρεφόταν
κρυφά το στράτευμα).

᾽Ωιχετο ἀπιῶν (= ἐφυγε γρήγορα).

Ἐπτὰ ἡμέρας μαχόμενοι διετέλεσαν (= εφτά μέρες
συνεχῶς πολεμούσαν).

2. τα ρήματα που σημαίνουν **ἐναρξῇ ἢ λήξει, καρτερία
και κόπο**, ὅπως: ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω
(= τελειώνω, σταματώ), καρτερῶ, ἀνέχομαι, ἀπαγορεύω
(= βαριέμαι) (ἀόρ. ἀπεῖπον, παρακ. ἀπείρηκα), κάμνω
(= κουράζομαι) κ.τ.ό.:

Ἀρξομαι λέγων (= θα αρχίσω να λέω).

Ἀγησίλαος οὔποτε ἔληγε θύων (= ποτέ δεν ἔπαυε
να θυσιάζει).

Παύσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα (= πάψτε
να κάνετε κακό...).

Ἀπείρηκα ἤδη βαδίζων καὶ τρέχων (= βαρέθηκα,
ἀπόκαμα πια να...).

3. τα ρήματα εὖ ἢ κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, χαρίζομαι (= κάνω
χάρη), νικῶ, ἡττῶμαι (= εἶμαι κατώτερος, νικιέμαι), λεί-
πομαι (= υστερώ) κ.τ.ό.:

Εὖ ἐποίησας ἀναμνήσας με (= καλά έκανες και μου το θύμισες).

Ἐμοὶ χαρίζου ἀποκρινόμενος (= κάνε μου τη χάρη να απαντήσεις).

Οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες (= δε θα φανούμε κατώτεροι στο να ευεργετούμε).

4. τα ρήματα που σημαίνουν **αἴσθησις, γνώσις, μάθησις** και **μνήμη** όπως: αἰσθάνομαι, ὁρῶ, ἀκούω, εὕρισκω, γινώσκω, ἄγνοω, μανθάνω, μέμνημαι κ.τ.ό.:

Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ αἰσθάνεσθε ἐξαπατῶμενοι;
(= δεν καταλαβαίνετε ότι σας εξαπατούν;).

Ἴσθι ἀνόητος ὢν (= ξέρε το πως είσαι ἀνόητος).

Μέμνημαι τοιαῦτα ἀκούσας σου (= θυμούμαι ότι άκουσα από σένα τέτοια πράγματα).

5. τα ρήματα που σημαίνουν **δείξις, αγγελία και έλεγχος**, όπως: δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω κ.τ.ό.:

Σωκράτης ἐδείκνυ τοῖς ξυνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κάγαθὸν ὄντα (= έδειχνε στους μαθητές του ότι είναι ο ίδιος...).

Ἠγγέλθη Φίλιππος ἀσθενῶν ἢ τεθνεῶς; (= ήρθε είδηση ότι ο Φίλιππος αρρώστησε ή ότι πέθανε;).

Ἄδικοῦντα Φίλιππον ἐξελέγξω (= θα αποδείξω ότι ο Φ. αδικεί).

6. όσα σημαίνουν **ψυχικό πάθος**, όπως: χαίρω, ἡδομαι

(= ευχαριστιέμαι), βαρέως ή χαλεπῶς φέρω (= στενοχωριέμαι), ἀγανακτῶ, ἄχθομαι (= εἶμαι δυσαρεστημένος), αἰσχύνομαι κ.τ.ό.:

Ἐχαιρεν ἀκούων ταῦτα (= χαιρόταν που τ' ἀκουγε).

Ἦδομαι ὑφ' ὑμῶν **τιμῶμενος** (= ευχαριστιέμαι που με τιμάτε).

Τοῦτο οὐκ **αἰσχύνομαι** λέγων (= δεν ντρέπομαι που το λέω αυτό).

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή χαρακτηρίζεται και ως αιτιολογική, γιατί δείχνει την αιτία της ψυχικής κατάστασεως (βλ. §101, 2).

Σημείωση α'. Ορισμένα ρήματα συντάσσονται άλλοτε με κατηγορηματική μετοχή και άλλοτε με απαρέμφατο με διαφορά σημασίας, όπως:

με μετοχή	με απαρέμφατο
φαίνομαι = είναι φανερό ότι: Φανήσεται ταῦτα ὁμολογηκώς (= θα είναι φανερό ότι...)	= δίνω την εντύπωση: Ὁ γελω- τοποιὸς κλαίειν ἐφαίνετο
γινώσκω = γνωρίζω ότι: Γινώσκω ἥττων ὦν πολὺ ὑμῶν (= γνωρίζω ότι είμαι πολύ κατώ- τερός σας)	= κρίνω ότι, αποφασίζω να: Ὁ Φαρνάβαζος ἔγνω δεινὴν τήν γυναικα σατραπεύειν
ἐπίσταμαι = γνωρίζω καλά ότι: Ὑμεῖς ἐπί- στασθε τοῦτον ὑμᾶς προδόντα	= ξέρω καλά να, είμαι ικανός να: Ἔργον δὲ μόνον ἐσθίειν (= να τρώει) ἐπίσταται
οἶδα γνωρίζω ότι: Οἱ Ἕλληνες οὐκ ἤδεσαν Κύρον τεθνηκόντα	= ξέρω να: Οἶδα μάχεσθαι

Σημείωση β'. Τα ρήματα ακούω και αισθάνομαι, συντάσσονται:

- 1) με γενική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δηλώνουν άμεση αντίληψη: Ἦκουσά ποτε **Σωκράτους** περὶ φίλων **διαλεγομένου** (= τον άκουσα ο ίδιος να συζητά...).
- 2) με αιτιατική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δείχνουν έμμεση αντίληψη: Ἦκουσε **Κῦρον** ἐν Κιλικίᾳ **ὄντα** (= άκουσε από άλλους ότι ο Κ. ήταν στην Κιλ.).
- 3) με αιτιατική και ειδικό απαρέμφατο, όταν δείχνουν ένα αβέβαιο γεγονός, μια φήμη: Ἀκούω **κῶμας εἶναι** καλὰς (= ακούω, ως φήμη, ότι υπάρχουν ωραία χωριά).

γ) Η επιρρηματική μετοχή

101 Η επιρρηματική μετοχή φανερώνει ό,τι και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και έτσι ανάλογα με τη σημασία της είναι:

1. **χρονική** (άρνηση οὐ ή μή). Αναλύεται σε χρονική πρόταση και πολλές φορές παίρνει κάποιο χρονικό

επίρρημα, όπως: ἅμα, εὐθύς, αὐτίκα, ἔτι, μεταξύ κ.τ.ό.:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (= ὅταν πέσει
η βαλανιδιά κάθε ἄνθρωπος κόβει ξύλα).

Ἄμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη.

Ταῦτα ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως (= ὅταν
ἀκόμη η πόλη εἶχε δημοκρατία).

2. αιτιολογική (ἀρνηση οὐ). Αναλύεται σε αιτιολογική
πρόταση και πολλές φορές παίρνει τα: ἅτε, οἷον, οἷα
ὅταν η αιτία εἶναι πραγματική, και το ὥς, ὅταν η αιτία
παρουσιάζεται ως υποκειμενική (και μεταφράζεται:
γιατί δῆθεν, γιατί κατά τη γνώμη ... κτλ.):

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν
ἐπ' αὐτούς (= ἐπειδὴ δεν μπορούσαν να τα
επιτύχουν...).

Χαλεπῶς ἐπορεύοντο οἷα δὴ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν φόβῳ
ἀπιόντες (= προχωρούσαν δύσκολα, γιατί ἐφευγαν
τη νύχτα και με φόβο).

Οἱ Κερκυραῖοι ὥς νενικηκότες τροπαῖον ἔστησαν
(= ἔστησαν τρόπαιο, γιατί, ὅπως πίστευαν, εἶχαν
νικήσει).

3. τελική (ἀρνηση μή). Βρίσκεται σε χρόνο μέλλοντα
και συνήθως με ρήματα που δείχνουν κίνηση ή και με
ἄλλα ρήματα, και συχνά με το ὥς. Αναλύεται σε τελική
πρόταση:

Τοῦτο λέξων ἔρχομαι (= ἔρχομαι για να πω αυτό).
Πορεύεται ἐς Δελφοὺς **χρησόμενος** τῷ χρηστηρίῳ
(= για να ρωτήσσει το μαντείο).
Ἀρταξέρξης πείθεται καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς
ἀποκτενῶν (= για να τον σκοτώσει)

4. υποθετική (άρνηση μή). Αναλύεται σε υποθετική πρόταση:

Ἐὰν μὲν ὠφέλιμα ᾗ ταῦτα, βουλόμεθα πράττειν
αὐτά, βλαβερὰ δὲ ὄντα οὐ βουλόμεθα.
Ταῦτα **ποιοῦντες** τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε (= αν κάνετε
αὐτά, θα αποφασίσετε δίκαια).

5. εναντιωματική (ή παραχωρητική ή ενδοτική) (άρνηση οὐ)). Πολλές φορές παίρνει το καί ή το καίπερ. Αναλύεται σε εναντιωματική πρόταση:

Ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν (= αν και ήταν λίγοι νίκησαν).
Ἀθηναῖοι καὶ οὐ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου
ὅμως πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον (= αν και δεν
πήραν απ' αυτό το χρυσάφι, ήταν όμως πρόθυμοι
για τον πόλεμο.).
Συμβουλεύω σοι **καίπερ** νεώτερος ὢν (= αν και είμαι
νεότερος).

Μεταξύ του ρήματος και της εναντιωματικής μετοχής
υπάρχει κάποια αντίθεση.

6. τροπική (άρνηση οὐ). Βρίσκεται συνήθως σε ενεστώτα. Στη ν.ε. μεταφράζεται ή με επιρρηματικό

προσδιορισμό ή με τροπική μετοχή ή με το ρήμα της μετοχής και το και:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζουν με ληστείες ή ζουν ληστεύοντας ή ληστεύουν και ζουν).

Ἦλθεν ἔχων ναῦς ὀλίγας (= ήρθε με λίγα πλοία ή έχοντας λίγα πλοία).

Συχνές τροπικές μετοχές είναι οι: ἔχων, ἄγων, φέρων.

Το υποκείμενο της μετοχής

102

Το υποκείμενο της μετοχής και η μετοχή βρίσκονται στην ίδια πτώση, δηλαδή η μετοχή λειτουργεί ως ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός:

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

Τοῖς ἵππεῦσιν εἴρητο **θαρροῦσι** διώκειν (= είχαν πει στους ιππεῖς να αρχίσουν την καταδίωξη με θάρρος).

Επιρρηματική μετοχή συνημμένη και απόλυτη

103

Όταν το υποκείμενο της μετοχής είναι ένας από τους όρους της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **συνημμένη**:

Οὗτος ταῦτα **εἰπὼν** ἐκαθέζετο (το υποκείμενο

της μετοχής: οὗτος είναι και υποκείμενο στο ρ. ἐκαθέζετο).

Τοῖς ἰππεῦσιν εἴρητο **θαρροῦσι** διώκειν (το υποκείμενο της μετοχής: τοῖς ἰππεῦσιν είναι ἔμμεσο αντικείμενο στο ρ. εἴρητο).

Όταν όμως το υποκείμενο της μετοχής δεν είναι ὅρος της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **απόλυτη**:

Ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον **ὑπαρχούσης** (το υποκείμενο της μετοχής: διαφορᾶς δεν είναι ὅρος της προτάσεως).

Δρυὸς **πεσοῦσης** πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (το υποκείμενο της μετοχής: δρυὸς δεν είναι ὅρος της προτάσεως).

(πβ. ν.ε. **ξημερώνοντας** Λαμπρή ἀντάμωσα τους δικούς μας).

Η απόλυτη μετοχή εκφέρεται σε πτώση γενική (**Γενική απόλυτη**). Αλλά η μετοχή των απρόσωπων ρημάτων και των απρόσωπων εκφράσεων όταν λαμβάνεται ως απόλυτη, εκφέρεται σε πτώση αιτιατική (**Αιτιατική απόλυτη**):

Δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν (ἐπεὶ ἔδοξε ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν) (= όταν τα αποφάσισαν, είπαν με κήρυκα να κάνουν έτσι).

Οὐκ ἐσώσαμεν σε **οἶόν τε ὄν** (οὐκ ἐσώσαμεν σε, εἰ και οἶόν τε ἦν) (= αν και ήταν δυνατό).

Συχνές μετοχές σε αιτιατική απόλυτη είναι:

α) ἔξόν, δέον, χρεών, δόξαν, προσῆκον, πρέπον κ.ά.

β) του ρ. εἰμί σε ουδέτερο γένος με επίθετο, λ.χ.

δυνατὸν ὄν, ἀδύνατον ὄν, οἶόν τε ὄν, ῥάδιον ὄν, ἄδηλον ὄν κτλ.

Σημείωση. Μερικές φορές με αιτιατική απόλυτη εκφέρεται η μετοχή και προσωπικών ρημάτων αλλά τότε με το ὥς:

τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἵργουσιν ὡς τὴν τῶν πονηρῶν ὁμίλιαν κατάλυσιν οὕσαν τῆς ἀρετῆς (ἐπεὶ ἡ τῶν πονηρῶν ὁμίλια κατάλυσις τῆς ἀρετῆς ἐστίν) (= τους απομακρύνουν ἀπὸ τους κακοὺς ἀνθρώπους, γιατί ὅπως πιστεύουν ἡ συναναστροφή με τους κακοὺς εἶναι...).

Πίνακας 11 Η ΜΕΤΟΧΗ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ	ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ
Με άρθρο: Ὁ φέυγων πόνους. Οἱ λέγοντες.	Με τα ρήματα: 1) είμί, τυγχάνω, λανθάνω, φαίνομαι, οἶχομαι, δι-ατελῶ κτλ. 2) ἄρχω, παύω, καρτερῶ, ἀνέχομαι κτλ. 3) εὖ ἢ κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, νικῶ, ἡττῶμαι, λείπομαι κτλ.	1. χρονική: Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο. 2. αιτολογική: Οὐ δύ-νάμενοι τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν. 3.τελική: Τοῦτο λέξων ἔρχομαι. 4. υποθετική: Ταῦτα ποιοῦντες τὰ δίκαια ψη-φιεῖσθε.

4) αίσθάνομαι, όρῶ,
ἀκούω, γιννώσκω, μανθά-
νω κτλ.

5) δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλ-
λω κτλ.

6) χαίρω, ἄχθομαι, αἰσχύ-
νομαι κτλ.

5. εναντιωματική:
Ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν.

6. τροπική: Ληζόμενοι
ζῶσι.

Σύνδεση μετοχών

104 Οι μετοχές σε μια πρόταση

1. συνδέονται μεταξύ τους με παρατακτικούς συνδέσµους, όταν είναι όμοιες:

Ὁ δ' ὥς ἀπῆλθε **κινδυνεύσας καὶ ἀτιµασθεὶς**
βουλεύεται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ
(= σκέφτεται πως δε θα είναι πια στην εξουσία του
αδελφού του) (οι μετοχές και οι δύο είναι χρονικές).

2. εκφέρονται χωρίς συνδέσµους

α) όταν είναι ανόμοιες:

Οἱ Ἕλληνες **ὑφορῶντες** τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν
ἐχώρουν ἡγεμόνας **ἔχοντες** (= ἐπειδὴ τους υποπτεύ-
ονταν προχωρούσαν ἔχοντας δικούς τους οδηγούς·
η πρώτη μετοχή είναι αιτιολογική και η δεύτερη
τροπική.

β) όταν η μία προσδιορίζει την άλλη:

Ἐντυχὼν τινι **ὀφθαλμιῶντι** ἀνθρώπῳ **ἀπιόντι** ἐξ
ιατροῦ, κάλαμον **ἔχοντι**, ἀπέκτεινε (= ὅταν συνά-
ντησε κάποιον που του πονούσαν τα μάτια, καθώς
έβγαινε ἀπὸ ἓνα ἱατεῖο...) (η χρονική μετοχή
ἀπιόντι προσδιορίζει τη μετοχή ὀφθαλμιῶντι και η

τροπική έχοντι την άπιόντι)

γ) για έμφαση (σχήμα ασύνδετο):

Ἡμεῖς γάρ σε γεννήσαντες, ἐκθρέψαντες, παιδεύσαντες, μεταδόντες ἀπάντων ὧν οἱοί τε ἦμεν, ὅμως προαγορεύομεν τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀπιέναι (=...ὅμως ορίζουμε ἀπὸ πρὶν σ' ὅποιον θέλει νὰ μπορεῖ νὰ φύγει). (Βλ. καὶ §143α).

Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος

105

Τα ρηματικά επίθετα σε -τος σημαίνουν ὅπως καὶ στὴ ν.ε.

α) ὅ,τι καὶ ἡ μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τοῦ ρήματος ἀπὸ το ὁποῖο παράγονται: **γραπτός** (γεγραμμένος = αὐτός που ἔχει γραφεί) (πβ. ν.ε. κλειστή πόρτα = κλεισμένη πόρτα· εἶναι φευγάτος = ἔχει φύγει).

β) ἐκείνον που μπορεῖ νὰ πάθει ὅ,τι φανερώνει τὸ ρήμα: **ὄρατός** (ὁ δυνάμενος ὁρᾶσθαι = αὐτός που μπορεῖ νὰ τον δεῖ κανείς) (πβ. ν.ε. κατορθωτός, αδιάβατος).

γ) ἐκείνον που αξίζει νὰ πάθει ὅ,τι φανερώνει τὸ ρήμα: θαυμαστός, ἐπαινετός.

§105

31 / 97

δ) σπανιότερα ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου: θνητός (ό θνήσκων), ἄπρακτος (ό μη πράξας), ἀστράτευτος (ό μη στρατευσάμενος = αυτός που δε στρατεύθηκε) (πβ. ν.ε. καυτός = αυτός που καίει, μαθητής αδιάβαστος = που δε διάβασε, βιβλίο αδιάβαστο = που δε διαβάστηκε).

Τα ουδέτερα των ρηματικών επιθέτων σε -τος με το ρ. έστί λαμβάνονται και ως απρόσωπες εκφράσεις (βλ. §73) και σημαίνουν κάτι που μπορεί ή αξίζει να γίνει:

Οὐδὲ τοῖς ἰππεύσι προσβατὸν ἦν (= ούτε στους ιππεῖς ήταν δυνατό να πλησιάσουν).
Ἄρα βιωτὸν ἔστιν ἡμῖν μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= άραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;).

106 Τα ρηματικά επίθετα σε -τέος σημαίνουν ότι πρέπει να γίνει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

Δοκεῖ μοι διδασκτέον εἶναι ἀλλήλους τὰ αἷτια τῶν πολέμων (= πρέπει να εξηγήσουμε ο ένας στον άλλο...),
(πβ. ν.ε. διδασκτέα ύλη, μαθητής μετεξεταστέος).
Με τα ρηματικά επίθετα σε -τέος παρατηρούνται δύο συντάξεις:

α) **απρόσωπη σύνταξη** με τα ρηματικά επίθετα σε ουδέτερο γένος, όταν εξαίρεται κυρίως η πράξη που πρέπει να γίνει:

Τοὺς φίλους εὐεργετητέον ἐστί.

β) **προσωπική σύνταξη**, όταν εξαίρεται κυρίως το πρόσωπο ή το πράγμα που οφείλει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα:

Οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι (= πρέπει να ευεργετηθούν αυτοί που θέλουν να γίνουν σύμμαχοι).

Εἵπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἡ πόλις ἐστί (= πρέπει να ωφελεῖται από σένα η πόλη).

Με τα ρηματικά επίθετα σε -τός και -τέος το πρόσωπο που ενεργεί μπαίνει σε δοτική (βλ. §53γ και 68β):

Αὐτοῖς οὐκ ἐξιτόν ἐστί (= δεν είναι δυνατό σ' αυτούς να βγουν έξω).

Πειρατέον σοι τὴν Ἑλλάδα εὖ ποιεῖν (= πρέπει να προσπαθήσεις να ευεργετήσεις την Ελλάδα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

107 Οι αντωνυμίες λαμβάνονται αντί ονόματος· έτσι μπορεί να είναι συντακτικώς ό,τι και τα ονόματα: υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, επιθετικοί, κατηγορηματικοί ή επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Α' ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

108 1. Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας του α' και β' προσώπου στην ονομαστική (ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς) χρησιμοποιούνται, όταν δηλώνεται ἔμφαση και τονίζεται το πρόσωπο ή αντιδιαστέλλεται από κάτι άλλο. Σε κάθε άλλη περίπτωση παραλείπονται (βλ. και §20).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

— Εἰ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτο ἄκουε.

— Ἄλλ' ἐμμένω.

2. Από τους τύπους των πλάγιων πτώσεων του ενικού α' και β' προσώπου οι δυνατοί τύποι, που έχουν

πάντοτε τόνο (έμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σοῦ, σοί, σέ) χρησιμοποιούνται όταν υπάρχει έμφαση, ενώ οι εγκλιτικοί τύποι (μου, μοι, με, σου, σοι, σε), όταν δηλώνεται απλώς το πρόσωπο χωρίς έμφαση:

Οὐκ ἐμοὶ ἀλλὰ σοὶ ἀρέσκει ταῦτα (έμφαση).
Ἐγὼ σοι ἐρῶ· τῇ γάρ που ὑστεραία δεῖ με
ἀποθνήσκειν (χωρίς έμφαση).

3. Η ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας του γ' προσώπου, που δεν υπάρχει, και η σπάνια ονομαστική πληθυντικού (σφεῖς) αναπληρώνονται από τις δεικτικές αντωνυμίες ὅδε, οὗτος, ἐκεῖνος ή, όταν υπάρχει έμφαση, από την οριστική αντωνυμία αὐτός:

Οὔτε ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης.

Τὴν χώραν αὐτοὶ καίουσιν (= αυτοί οι ίδιοι).
Αὐτὸς ἔφα (= εκείνος, ο Πυθαγόρας, το είπε),
(πβ. ν.ε. αφού το λέει αὐτός, έτσι θα είναι).

Β' Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ή ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ αὐτός

109 Η αντωνυμία αὐτός ως οριστική χρησιμοποιείται για να ορίσει κάτι, να το ξεχωρίσει με έμφαση από

τα άλλα, ενώ ως επαναληπτική, για να επαναλάβει μια λέξη που αναφέρθηκε ήδη προηγουμένως, και

1. είναι επαναληπτική μόνο στις πλάγιες πτώσεις, ενώ οριστική σε κάθε πτώση:

Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ὅκτῳ οἱ ἄριστοι τῶν
περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ (αὐτός = οριστική,
αὐτόν, αὐτῷ: επαναληπτικές)
Καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἥσχυνε καὶ ἐμὲ αὐτὸν
ὑβρῖσεν (οριστική).

2. ποτέ δεν είναι δεικτική, όπως, αντίθετα, είναι κανονικά στη ν.ε.,

3. με άρθρο σημαίνει ταυτότητα και μεταφράζεται ὁ ἴδιος:

Τὴν Ἀττικὴν ἄνθρωποι ὥκουν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ (= τὴν
Ἀττικὴν τὴν κατοικοῦσαν οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι πάντοτε)
(βλ. και §30).

Γ' ΟΙ ΑΥΤΟΠΑΘΕΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

110 Οι αυτοπαθείς αντωνυμίες βρίσκονται μόνο στις πλάγιες πτώσεις και ποτέ δεν εκφέρονται με άρθρο (δηλαδή αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στη ν.ε.):

Γνῶθι σαυτὸν (= γνώρισε τον εαυτό σου).

Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνόων ἀδελφοῦ (= για τον εαυτό του φροντίζει ὅποιος προνοεῖ για τον ἀδελφό του).

(πβ. ν.ε. ἀθελα του ἐγίνε κατήγορος του εαυτού του).

111 1. Η αυτοπαθής αντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιείται, ὅπως και στη ν.ε., ἀντί για την προσωπική, ὅταν το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία είναι το ίδιο με το υποκείμενο της προτάσεως (ἀμεση ή ευθεία αντανάκλαση):

Γνῶθι σαυτὸν (και ὄχι γνώθί σε).

Ὑπὲρ ἑμαυτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κατηγορίαν ποιήσομαι.

Ἦν ἐμὲ ἀποκτείνητε, βλάψετε ὑμᾶς αὐτοὺς.

(πβ. ν.ε. βλέπω τον εαυτό μου στον καθρέφτη — και ὄχι, βέβαια, βλέπω ἐμένα στον...).

Σημείωση. Συνήθως ὅμως ἀντί για το κανονικό δοκῶ ἑμαυτῷ ὑπάρχει δοκῶ μοι ή ἐμοὶ δοκῶ (ὅπως δοκεῖ μοι ή ἐμοὶ δοκεῖ):

Δοκῶ μοι αἰσθάνεσθαι ὅτι τῷ ὕπνῳ ἡδόμεθα.

2. Η αυτοπαθής αντωνυμία του γ' προσώπου χρησιμοποιείται:

α) επίσης, όπως και του α' και β' προσώπου, σε άμεση ή ευθεία αντανάκλαση:

Ὁ σοφὸς ἐν ἑαυτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν (= στον εαυτό του, επάνω του την έχει και τη μεταφέρει την παρουσία του) (η αντωνυμία ἑαυτῷ δηλώνει το ίδιο πρόσωπο με το υποκείμενο του ρήματος: ὁ σοφός).

β) με δευτερεύουσα πρόταση ή με φράση που έχει απαρέμφατο ή μετοχή και σε έμμεση ή πλάγια αντανάκλαση, (δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο της δευτερεύουσας προτάσεως ή του απαρεμφάτου ή της μετοχής, αλλά με το υποκείμενο της κύριας προτάσεως):

Ξενοφῶν ἔδεισε μὴ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο ἑαυτῷ (= φοβήθηκε μήπως του συμβούν αθεράπευτες συμφορές) (Η αντωνυμία ἑαυτῷ αναφέρεται στο υποκείμενο του ἔδεισε και όχι του γένοιτο).

Ὁ ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν.

Κῦρος ἤρξε τῶν ἐθνῶν τούτων οὔθ' ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις (= ο Κ. κυβέρνησε αυτά τα έθνη που δεν ήταν ομόγλωσσα ούτε με τον ίδιο ούτε μεταξύ τους).

Αλλά στην περίπτωση αυτή της πλάγιας αντανάκλασεως, χρησιμοποιείται πολλές φορές και η προσωπική αντωνυμία του γ' προσώπου ή, συχνότερα, και η αντωνυμία αὐτός:

Ἐφοβεῖτο Κῦρος μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι (αντί ἐαυτῷ).

Οἱ φυγάδες ἐδέοντο Κερκυραίων σφᾶς κατάγειν (= να τους επαναφέρουν στην πατρίδα) (αντί ἐαυτούς).

Οἱ πολέμιοι ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας (= όταν δουν μερικούς να ορμούν εναντίον τους) (αντί ἐαυτούς).

Σημείωση. Μερικές φορές αντί για την αυτοπαθή αντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιείται η ίδια αντωνυμία του γ' προσώπου:

Δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι ἐαυτοὺς (αντί: ἡμᾶς αὐτούς).

Εὐρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας (αντί: ὑμᾶς αὐτούς).

Δ' Η ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

112 Η αλληλοπαθής αντωνυμία, που βρίσκεται μόνο στον πληθυντικό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις, εκφέρεται πάντοτε χωρίς άρθρο:

§112

39 / 101 - 102

Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι ἐπολέμησαν πρὸς
ἀλλήλους.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι.

Πολλές φορές ἀντί για την αλληλοπαθή αντωνυμία
χρησιμοποιεῖται ἡ αυτοπαθής:

Ἀπίστως ἔχουσι πρὸς ἑαυτοὺς οἱ Ἕλληνες (ἀντί:
πρὸς ἀλλήλους) (= οἱ Ἕλληνες δεν ἔχουν ἐμπιστο-
σύνη ο ἕνας στον ἄλλον).

Ε' ΟΙ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

113

1. Οι κτητικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται ως
ἐπίθετα με ἄρθρο ἢ χωρίς ἄρθρο:

Τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι.

Ἐμὸν ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων.

2. Ὡς κτητική αντωνυμία γ' προσώπου* χρησιμοποιεῖται ἡ γενική της επαναληπτικής αντωνυμίας αὐτός ἢ, για ἔμφαση, ἡ γενική της δεικτικής αντωνυμίας οὗτος ἢ ἐκεῖνος:

* Ἡ κτητική αντωνυμία του γ' προσώπου για ἕναν κτήτορα ἐός, ἐή, ἐόν δε χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τους ἀρχαίους πεζογράφους, καὶ ἡ σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον για πολλοὺς κήτορες, εἶναι σπάνια.

Μετεπέμψατο τὴν θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς.
Φροντίζω τῆς ἐκείνου δόξης.

3. Όταν το ρήμα και η κτητική αντωνυμία δείχνουν το ίδιο πρόσωπο, τότε, για έμφαση κυρίως, χρησιμοποιείται αντί για τους τύπους της κτητικής αντωνυμίας ἐμός, σός, τούτου η αυτοπαθής σε πτώση γενική, και αντί για τους τύπους ἡμέτερος, ὑμέτερος, τούτων οι τύποι: ἡμέτερος αὐτῶν, ὑμέτερος αὐτῶν, ἑαυτῶν:

Στέργω τὸν ἐμαυτοῦ φίλον (αντί: στέργω τὸν ἐμὸν φίλον).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν ἑαυτῶν συμμάχων κατεφρόνουν (αντί: τῶν συμμάχων αὐτῶν).

Επίσης, όταν δεν υπάρχει έμφαση, αντί για την κτητική αντωνυμία χρησιμοποιούνται, όπως και στα ν.ε., οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών μου, σου, ἡμῶν κτλ.:

Ἐγὼ ὑμᾶς ὑπὲρ τοῦ πατρός μου τεθνεῶτος αἰτοῦμαι.

Διὰ τῶν νόμων ἐλάμβανε τὴν μητέρα σου ὁ πατήρ.
Πυθοίμεθ' ἂν τὸν χρησμὸν ἡμῶν ὃ,τι νοεῖ (= θα μπορούσαμε να πληροφορηθούμε τι εννοεί ο χρησμός μας).

4. Όταν ο κτήτορας είναι φανερός, η κτητική αντωνυμία μπορεί να παραλείπεται:

Οὐ μόνον ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ δόξει ἄδικος εἶναι (αντί: ὁ ἐμὸς πατήρ).

Σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ (αντί: ὁ σὸς πατήρ καὶ ἡ σὴ μήτηρ).

Οἱ γονεῖς στέργουσι τὰ τέκνα (αντί: τὰ τέκνα αὐτῶν).

(πβ. ν.ε. ο πατέρας στεκόταν σκυφτός κι αμίλητος).

ΣΤ' ΟΙ ΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

114

Οι δεικτικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται και ως επίθετα, δηλαδή με ουσιαστικά, και ως ουσιαστικά, δηλαδή μόνες τους:

Ἡ τραγωδία ἐστὶ τῇσδε τῆς πόλεως εὔρημα (ως επίθετο)

Τοῦτον τὸν λόγον ἀναλάβωμεν (ως επίθετο).

Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ τὰδε (ως ουσιαστικό).

Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ξενοφῶν (ως ουσιαστικό).

(πβ. ν.ε. Εκείνος ο άνθρωπος δεν ξαναήρθε. Εκείνος το είπε).

115

1. Οι αντωνυμίες οὗτος, ὅδε χρησιμοποιούνται για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται κοντά σ' αυτόν που μιλάει, ενώ η αντωνυμία ἐκεῖνος, ὅπως και στη ν.ε., για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται μακριά:

Ἦδε ἡ ἡμέρα (= η σημερινή μέρα).

Ἡ δημοκρατία ἐκείνη μεθ' ἧς ἔζων οἱ πρόγονοι.

Σημείωση. Η αντωνυμία οὗτος έχει στενότερη σχέση μ' αυτόν που ακούει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και αντί για την προσωπική αντωνυμία του β' προσώπου σύ, ενώ η ὅδε μ' αυτόν που μιλάει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί αντί για την προσωπική ή κτητική αντωνυμία του α' προσώπου (ἐγώ, ἐμός):

Οὔτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει (= αυτοί οι δικοί σου...).

Οὔτος, τί ποιεῖς (= έ, συ εκεί, τι κάνεις;)

Ἐγώ τε καὶ Μελησίας ὅδε νῦν ἐροῦμεν (= ο Μελησίας αυτός εδώ που είναι μαζί μου).

Φονεὺς εἶ τοῦδε τάνδρὸς ἐμφανῶς (αντί: φονεὺς εἶ ἐμοῦ...).

Σκόπει εἰ τὸν νεκρὸν ξὺν τῇδε κουφιεῖς χερί (= σκέψου αν θα θάψεις το νεκρό μαζί με το δικό μου χέρι, βοηθώντας με).

2. Η οὗτος αναφέρεται συνήθως στα προηγούμενα, ενώ η ὅδε στα επόμενα:

Ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τὰδε (= αυτά που ειπώθηκαν, λοιπόν τα λες εσύ, από μας όμως ανακοίνωσε τα εξής).

3. Η έκφραση καὶ ταῦτα επαναλαμβάνει και εξαίρει μια προηγούμενη έννοια:

Οὐ ταῦτα ἡμῖν δοκεῖ περὶ τῶν αὐτῶν, καὶ ταῦτα περὶ τῶν μεγίστων (= δεν έχουμε την ίδια γνώμη για τα ίδια πράγματα και μάλιστα για τα σπουδαιότερα).

Ζ' ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

116

1. Η ερωτηματική αντωνυμία τίς σημαίνει ό,τι η αντωνυμία ποιος στη ν.ε. και χρησιμοποιείται και ως επίθετο, και ως ουσιαστικό:

Τίνα καιρὸν βελτίω ζητεῖτε; (ως επίθετο)

Τίς εἶ; (ως ουσιαστικό)

(πβ. ν.ε. ποιος άνθρωπος θα το δεχόταν αυτό; ποιος είναι;)

2. Η ερωτηματική αντωνυμία ποῖος σημαίνει: ποιας λογής και χρησιμοποιείται ως επίθετο:

Τίνες τε καὶ **ποῖαι** φύσεις ἐπιτήδειαί εἰσιν εἰς φυλακὴν πόλεως;

(= ποιοι και ποιας λογής χαρακτήρες είναι κατάλληλοι για τη φύλαξη της πόλεως;)

3. Πολλές φορές ύστερα από την ερωτηματική αντω-

νυμία τίς ακολουθεί το επίρρημα ποτέ με τη σημασία του *άραγε* ή *τάχα*, και ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία ποῖος και πόσος ή αόριστη αντωνυμία τίς, με τη σημασία του *σαν*, για έκπληξη ή ειρωνεία:

Τῖσι ποτέ λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους; (με ποιους άραγε λόγους...;)

Ποίου τινός γένους ἐστὶν ὁ Μιθριδάτης; (= σαν από τι λογής γενιά είναι ο Μ.;)

Πόσαι τινές εἰσιν αἱ πρόσοδοι; (= σαν πόσα να είναι τα εισοδήματα;)

Η' ΟΙ ΑΟΡΙΣΤΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

117

1. Η αόριστη αντωνυμία τίς χρησιμοποιείται:
α) σε καταφατικές προτάσεις είτε ως ουσιαστικό είτε ως επίθετο:

Ἴτω **τις** ἐφ' ὕδωρ (= ας πάει κάποιος για νερό) (ουσιαστ.).

Ὁ σοφιστής ἐστὶν **ἐμπορός** **τις** περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα (επίθετο).

Αντίθετα σε αρνητικές (αποφατικές) προτάσεις χρησιμοποιείται ή οὐδεῖς ή μηδεῖς:

Οὐκ ἐστὶν **οὐδέν** **ἀγαθόν**.

Μὴ θῆσθε νόμον **μηδένα** (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

Σημείωση. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρόταση που αρχίζει με οὐ ή μή δε χρησιμοποιείται η αντωνυμία τις αλλά η αντωνυμία οὐδείς, μηδείς· λ.χ. **δεν** μπορεί να γραφεί στα αρχαία: Οὐκ ἔστιν ἀγαθόν τι ή Μή θῆσθε νόμον τινά (βλ. §142 κ.ε.).

β) ως κατηγορούμενο με τη σημασία: **κάποιος σπουδαίος, κάτι:**

Ηὔχει τις εἶναι (= καυχιόταν ότι είναι κάποιος),
(πβ. ν.ε. πιστεύει πως είναι κάτι ή κάποιος)

γ) με επίθετα, αντωνυμίες, αριθμητικά ή επιρρήματα, και άλλοτε εξαίρει, άλλοτε πάλι μετριάζει τη σημασία τους:

Δεινή τις δύναμις (= κάποια πολύ μεγάλη δύναμη).
Τριάκοντά τινας ἀπέκτειναν (= σκότωσαν κάπου τριάντα).

2. Η αόριστη αντωνυμία ἄλλος πολλές φορές πρέπει να μεταφραστεί: **εκτός απ' αυτό, επιπλέον:**

Ἀπέθνησκον ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀργίας
(= πέθαιναν ἀπὸ τὴν πείνα καὶ επιπλέον ἀπὸ κάτι
ἄλλο, δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀργία).

Ἡ ἀντωνυμία ἄλλος σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση φαίνεται
ὡς ἐπιθετικός προσδιορισμός ἐνός οὐσιαστικού (λ.χ.
ἐδῶ: ἀργίας), ἀλλὰ κυρίως τὸ οὐσιαστικό εἶναι ἐπεξή-
γηση στὴν ἀντωνυμία ἄλλος.

Θ' ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

118 1. Ἡ ἀντωνυμία ὅς ἀναφέρεται σὲ κάτι ὀρισμένο,
ἐνῶ ἡ ὅστις σὲ κάτι γενικό καὶ ἀόριστο:

Ἔστι Δίκης ὀφθαλμός, ὅς τὰ πάνθ' ὀρᾷ.
Μακάριος ὅστις οὐσίαν (= περιουσίαν) καὶ νοῦν ἔχει.

Σημείωση. Ἡ ὅστις ἀργότερα επικράτησε καὶ γιὰ τὶς
δύο περιπτώσεις.

2. Ἡ φράση ἔστιν ὅς ἢ ἔστιν ὅστις ἰσοδυναμεῖ με τὴν
ἀόριστη ἀντωνυμία τίς· ἐτσι καὶ: εἰσὶν οἳ ἢ ἔστιν οἳ
= τινές, ἔστιν ὧν = τινῶν κτλ. καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις =
οὐδεὶς, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ = πᾶς κτλ.

Εἰσὶν οἳ διαμαρτόντες τῶν ὁδῶν κατὰ τὴν χώραν

ἐπλανήθησαν (= μερικοί έχασαν τους δρόμους και περιπλανήθηκαν στη χώρα).

Πλὴν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων ἐθνῶν.
Κατὰ τον ἴδιο τρόπο ἔστιν ὅτε σημαίνει **μερικές φορές, κάπου κάπου**, ἔστιν ὅπως σημαίνει **κάπως**, ἔστιν ὅπου σημαίνει **κάπου** κτλ.

3. Η αναφορική αντωνυμία οἷος (= τέτοιος που) στη φράση: οἷός εἰμι σημαίνει: **εἶμαι τέτοιος ἄνθρωπος που ἢ εἶμαι ἑτοιμος να**, αλλά στη φράση: οἷός τ' εἰμί (οἷός τέ εἰμι) σημαίνει **μπορώ**:

Ἦγανάκτει καὶ οἷος ἦν ἐπεξιέναι (= και ἦταν ἑτοιμος να...).

Ἀλκιβιάδης οἷός τ' ἦν σῶσαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν.

Οἷοί τ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ οὐ τὰ σμικρότατα τῶν κακῶν ἐξεργάζεσθαι

(= μπορούν οι πολλοί να κάνουν όχι τα πιο μικρά κακά).

4. Η αναφορική αντωνυμία κανονικά συμφωνεί με το όνομα ή τη δεικτική αντωνυμία, στην οποία αναφέρεται, στο γένος και τον αριθμό, και η πτώση της κανονίζεται από τη σύνταξη της προτάσεως. Πολλές φορές όμως η αναφορική αντωνυμία αντί να βρίσκεται σε πτώση αιτιατική, όπως θα ήταν η κανονική σύνταξη, μπαίνει σε γενική ή δοτική, γιατί και το όνομα ή η αντωνυμία στην οποία αναφέρεται είναι σε πτώση γενική ή δοτική:

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε
(αντί: ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε).

Ἐγγένητο τουναντίον οὐ ἐνόμισαν πάντες
ἄνθρωποι ἔσεσθαι (αντί: τουναντίον τούτου ὃ
ἐνόμισαν πάντες κτλ.).

**Αὐτό το συντακτικό φαινόμενο λέγεται ἔλξη του
αναφορικοῦ.**

Ἡ αναφορική αντωνυμία ἐλκεται ἀπὸ τὴ λέξη στὴν
οποία αναφέρεται (ἡ ἧς ἀπὸ τὴ λέξη ἐλευθερίας, ἡ οὗ
ἀπὸ τὴ λέξη τούτου).

Στὴν ἔλξη τοῦ αναφορικοῦ ἡ δεικτική αντωνυμία παρα-
λείπεται καὶ ἡ αναφορική παίρνει τὴν πτώση τῆς
δεικτικῆς, λ.χ. ἀντί τούτου ὃ γίνεται οὕ:

(πβ. ν.ε τιμάμε ὅσους ἀγωνίστηκαν γιὰ τὴν πατρίδα,
ἀντί: αὐτοὺς ὅσοι ἀγωνίστηκαν...).

**5. Ἡ αναφορική αντωνυμία ὅς, μεταφράζεται πολλές
φορές αὐτός που, γιὰτί συνήθως, καὶ ὅχι μόνο στὴν
ἐλξη, ἡ δεικτική αντωνυμία στὴν οποία αναφέρεται ἡ
αναφορική, παραλείπεται:**

Μή μοι γένοιθ' ἃ βούλομαι, ἀλλ' ἃ συμφέρει (αντί:
μή μοι γένοιτο ταῦτα ἃ βούλομαι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἃ
συμφέρει)

(πβ. ν.ε. Ὅποιος πεινάει καρβέλια ονειρεύεται. Καὶ
στὰ δημοτικά τραγούδια ἢ στὶς παροιμίες: δὲν εἶμαι

εγώ σαν που θαρρείς = σαν = εκείνες που...· αλί που το 'χει η κούτρα του = αλίμονο σ' αυτόν που...).

6. Συχνά στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου η αναφορική αντωνυμία ὅς εισάγει κύρια πρόταση, και όχι δευτερεύουσα αναφορική, και τότε η ὅς ερμηνεύεται με δεικτική (αὐτός κτλ.) και με κάποιο σύνδεσμο παρατακτικό: **και, αλλά** κτλ:

Ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὡν ἔστι τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια (= και αὐτῶν αποδείξεις μπορεί να δει κανείς τα τρόπαια). Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἴη Σωκράτης τῇ γραφῇ; ὅς φανερός ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς (= αλλά αὐτός ἦταν φανερό που λάτρευε τους θεοὺς).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

119 Η αρχαία ελληνική είχε μόνο το οριστικό άρθρο: ὁ, ἡ, τό. Αόριστο άρθρο δεν υπήρχε· σ' αυτή την περίπτωση η αρχαία γλώσσα χρησιμοποιούσε τα ονόματα χωρίς άρθρο:

Προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν **άνήρ** (= ένας άντρας). Ἐνταῦθα ἦν **ὄρος** μέγα (= ένα βουνό).

(πβ. ν.ε. αόριστο άρθρο μόνο για τον ενικό αριθμό: **ένας, μία, ένα**: Μια φορά κι έναν καιρό...).

Σημείωση. Το άρθρο δεν έχει κλητική. Αλλά συνήθως εμπρός από την κλητική των ονομάτων, κύριων ή προσηγορικών, χρησιμοποιείται το κλητικό επιφώνημα ὦ:

Καλῶς ἐρωτᾷς, **ὦ Σώκρατες**.

Δοκεῖ μοι, **ὦ ἄνδρες**, οἰωνὸς ἐφάνη.

120 Το άρθρο στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν δεικτική αντωνυμία, όπως φαίνεται από τα ποιήματα του Ομήρου. Αλλά και αργότερα στην αρχαία ελληνική το άρθρο διατήρησε αυτή τη σημασία στις ακόλουθες εκφράσεις:

α) ὁ μέν - ὁ δέ σε κάθε γένος, πτώση και αριθμό
(= αυτός - εκείνος ή ο ένας - ο άλλος):

Διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ μέν
διώκοντες οἱ δ' ἄρπάζοντες.
(πβ. κάποτε, και ν.ε. Ἐχουν δίκιο και οι μεν και οι
δε).

β) ὁ δέ σε κάθε γένος, πτώση και αριθμό (= αυτός,
εκείνος):

Ὁ δὲ ἐπείθετο προθύμως· τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἦν
ἱκανά.

γ) καὶ τόν, καὶ τήν, καὶ τοὺς ως υποκείμενο απαρεμ-
φάτου (σε ετεροπροσωπία, βλ. §95) (= και αυτός, και
εκείνος):

Καὶ τὸν κελεύσαι λέγεται (= και εκείνος λένε ότι
πρόσταξε).

Στον τύπο καὶ τὸν αντιστοιχεί ονομαστική: καὶ ὃς
(= και αυτός), ἧ δ' ὃς (= είπε αυτός):

Ἦγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκανίους καὶ οἱ ἡρώτων
(= προέτρεπε τους Υрк. να τους οδηγήσουν, και
αυτοί ρωτούσαν).

Ἐγὼ μέν, ἧ δ' ὃς, ἡγοῦμαι τοῦτον εἶναι τὸν ἐπιστή-
μονα (= εγώ τουλάχιστο νομίζω, είπε, ότι αυτός...)..

**δ) τὸν καὶ τόν, τὸ καὶ τό, τὰ καὶ τά (= αὐτόν κι αὐτόν
ἢ τον τάδε και τον τάδε, αὐτό κι αὐτό κτλ.), όταν
αποφεύγει κανείς να ονομάσει πρόσωπα ἢ πράγματα:**

Καὶ ἀφικνοῦμαι ὡς **τὸν καὶ τόν** καὶ τοὺς μὲν ἔνδον
κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐκ ἐπιδημοῦντας εὖρον.

Εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος, οὕτως οὐκ ἂν
ἀπέθανεν.

(πβ. ν.ε. του είπα **το και το**).

ε) πρὸ τοῦ (= πρὶν απ' αὐτό, προηγουμένως):

Πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι· **πρὸ τοῦ**
ἀναμίξ ἦν πάντα

(= πρῶτος καθόρισε να εἶναι χωριστά ο καθένας·
προηγουμένως...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡσύχαζον τὸ πλεον τοῦ χρόνου,
ὄντες καὶ **πρὸ τοῦ μὴ** ταχεῖς ἰέναι ἐς τοὺς πολέμους
(= αν και δεν ήταν και προηγουμένως πρόθυμοι να
πάνε σε πολέμους),

(πβ. ν.ε. πρόσεχε **προτού** να γίνει το κακό).

Σημείωση. Πολλές φορές οι φράσεις **τό μὲν – τό δέ,**
τά μὲν – τά δέ χρησιμοποιούνται επιρρηματικῶς
(= ἄλλοτε... ἄλλοτε..., και - και):

Οὕτως ἐπορεύθησαν, **τὰ μὲν** τι μαχόμενοι, **τὰ δέ** καὶ
ἀναπαυόμενοι (= ἄλλοτε πολεμώντας, ἄλλοτε...).

121 Το άρθρο χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε.:

α) για να δηλώσει ένα ορισμένο πρόσωπο ή πράγμα που είναι ήδη γνωστό (κυρίως **οριστικό άρθρο**):

Ὁ ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει (= ο γνωστός άντρας...).

Ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι (= η πορεία για την οποία γίνεται λόγος),
(πβ. ν.ε. **το παιδί** δεν μπορεί να το κάνει αυτό).

Έτσι το άρθρο αποκτά και τη σημασία κτητικής αντωνυμίας ή τη σημασία αυτού που πρέπει:

Ὁ πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε; (= ο πατέρας σου)

(βλ. κτητικές αντωνυμίες §113, 4)

(πβ. ν.ε. δε μ' άφηνε **ο πατέρας** = ο πατέρας μου).

Κλέαρχος, ἐπεὶ ἐπιορκῶν ἐφάνη, ἔχει **τὴν δίκην** (= την καταδίκη που του ταίριαζε).

β) για να δηλώσει ένα πρόσωπο ή πράγμα γενικώς, σε όλο το είδος του:

Ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας.

Λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δέοι **τὸν στρατιώτην** φοβεῖσθαι μᾶλλον **τὸν ἄρχοντα** ἢ **τοὺς πολεμίους** (= ισχυρίζονταν ότι αυτός έλεγε πως πρέπει ο στρατιώτης...).

122 Το άρθρο παραλείπεται συνήθως:

α) στα κύρια ονόματα:

Ἦρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν **Κλεάρχου Τιμασίων**
Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ **Προξένου Ξενοφῶν** Ἀθηναῖος.

β) στο όνομα βασιλεύς ή μέγας βασιλεύς, όταν
πρόκειται για το βασιλιά των Περσών, και στο όνομα
άστυ, όταν πρόκειται για την Αθήνα:

Ἡμεῖς νικῶμέν τε **βασιλέα** καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε,
ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ **βασιλέα** (= αν δεν ερχόσασταν
εσείς, θα...).

Ἐξ ἄστεως νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν (= ας πάμε από
την Αθήνα...).

γ) όταν ένα όνομα χρησιμοποιείται αόριστα (αφού δεν
υπάρχει αόριστο άρθρο· βλ. §119):

Ἐνταῦθα Κύρῳ **βασίλεια** (= ανάκτορα) ἦν καὶ **παρά-
δεισος** (= κήπος) μέγας.

Σημείωση. Το άρθρο δεν μπαίνει, όπως και στη
ν.ε., μόνο εμπρός από ουσιαστικά. Πολλές φορές με το
άρθρο:

α) ένα επίθετο ή μια ολόκληρη πρόταση λαμβάνονται
ως ουσιαστικά: ή ρητορική (ενν. τέχνη), ή δεξιά (ενν.
χείρ).

Ἐν ἔτι λείπεται, τὸ ἥν πείσωμεν ὑμᾶς (= μας μένει ένα ακόμα, το αν θα σας πείσουμε).

(πβ. ν.ε. Γράφει με το αριστερό. Το να μιλάς ωραία είναι τέχνη).

β) ένα ουσιαστικό σε γενική πτώση ή ένα επίρρημα ή ένας εμπρόθετος προσδιορισμός· λαμβάνονται ως επίθετα: ἡ βασιλέως χώρα (ἡ βασίλειος χώρα), οἱ πάλαι σοφοὶ ἄνδρες (οἱ παλαίτεροι...), ἡ κατὰ νόμον τιμωρία (ἡ νόμιμος...) (βλ. §27, 6).

Για τα επίθετα που χρησιμοποιούνται χωρίς άρθρο ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί βλ. §30.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

123 Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, αλλά πολλοί απ' αυτούς και άλλα μέρη του λόγου: (επίθετα, επιρρήματα κτλ.) και φανερώνουν επιρρηματικές σχέσεις (τόπο, χρόνο, τρόπο κτλ.). Είναι ανάλογα με τον τρόπο που εκφέρονται **μονολεκτικοί** και **περιφραστικοί**.

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί μονολεκτικοί, που αποτελούνται δηλαδή από μία λέξη, είναι κυρίως:
1) επιρρήματα, 2) πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 3) επιρρηματικές μετοχές κτλ.:

Καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι.

Τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο ἡ συμφορά·

Σκηνοῦμεν ὑπαῖθριοι.

Ἀλκιβιάδης ἔμεινεν αὐτοῦ.

124 Επιρρηματικοί προσδιορισμοί περιφραστικοί, που αποτελούνται δηλαδή από δύο ή περισσότερες λέξεις, είναι κυρίως:

1) εμπρόθετοι προσδιορισμοί, δηλαδή προθέσεις με

πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 2) ονόματα με άρθρο, 3) δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις κτλ.:

Πολλὰ μεθ' ὑμῶν ἐκινδυνεύσαμεν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη.

Οἱ πρέσβεις ἐπεὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα εἰς τὴν πόλιν, ἄθυμία ἐνέπεσε πᾶσιν.

125 Οι κυριότερες σημασίες των επιρρηματικών προσδιορισμών είναι:

1) ο τόπος, 2) ο χρόνος, 3) ο τρόπος (το ὄργανο ή το μέσο ή η συνοδεία), 4) το ποσό, 5) η αιτία, 6) ο σκοπός, 7) το αποτέλεσμα, 8) η αναφορά, 9) η προϋπόθεση ή ο ὅρος, 10) η εναντίωση και παραχώρηση, 11) η βεβαίωση και η ἄρνηση, 12) ο δισταγμός ή η πιθανότητα.

1. ο τόπος

126 Ο τόπος εκφράζεται:

α) με τοπικό επίρρημα: **Ἐνταῦθα Κύρῳ βασιλεία (= ἀνάκτορα) ἦν.**

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: **Ἐβούλοντο ἀπὸ θαλάττης εἰς θάλατταν τειχίζειν. Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.**

γ) με επιρρηματική γενική και δοτική:

Ἐπίσχεσ αὐτοῦ (= στάσου εκεί). Ἐνίκησε Νεμέα (στη Νεμέα).

(βλ. §43, Σημ. και §44, 1)

(αλλά πβ. ν.ε. Πάω σ πί τι. Δράμα, 22 Ιουλίου 1980).

δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τόπο:

Ἐπανήγαγε τὸ κέρας ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα (= ὅπου θα γευμάτιζε το στρ.) (βλ. §176β).

ε) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τόπο:

Ἐς οἶκημα ἐσῆλθεν, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροίη (= για να μὴν ταλαιπωρεῖται στο ὑπαιθρο) (βλ. §11).

2. χρόνος

127 Ο χρόνος εκφράζεται:

α) με χρονικό επίρρημα: Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτός εἰμι.

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος (= ὕστερα απ' αὐτόν). Ἐκαίον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός (= στη διάρκεια της νύχτας).

γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική:

Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας.

Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν.

Φυλάξαντες ἔτι νύκτα ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.

(βλ. §43, 1, §44, 2 και §45, 1)

(πβ. ν.ε. Θα ξανάρθει του χρόνου. Θα ανταμώσουμε το Σεπτέμβρη).

δ) με χρονική πρόταση: Ἦνίκα δείλῃ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (= όταν έφτανε το δειλινό...),

ε) με χρονική μετοχή: Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλων

(πβ. ν.ε. Ξημερώνοντας τ' Αγιαννιού λάβαμε διαταγή να κινήσουμε πάλι μπροστά).

στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει χρόνο: τριταῖος ἀφίκετο (= ήρθε την τρίτη μέρα) (βλ. §11)
(πβ. ν.ε. παντρεύτηκε γέρος).

3. Ο τρόπος

128 Ο τρόπος εκφράζεται:

α) με τροπικό επίρρημα: Οὕτω παρεσκευάζοντο.

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= με τους κόπους).

Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο (= με πολλή βιασύνη).

γ) με επιρρηματική δοτική και αιτιατική:

Τὰ τεῖχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ.

Προῖκα ἐργάζεται. (βλ. §44, 4)

(πβ. ν.ε. **Σταλαματιά σταλαματιά** γεμίζει η στάμνα η πλατιά. Ντύνεται της μόδας).

δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τρόπο:

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι (= ὅπως συνήθιζαν στη μάχη, ἔτσι να παραταχθούν).

ε) τροπική μετοχή:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζουν ληστεύοντας).

στ) επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τρόπο:

Οὐδεὶς ἐκὼν ἀμαρτάνει. (βλ. §11).

(πβ. ν.ε. μας κοίταζε **αμίλητος**).

129

Συγγενικοί με τους προσδιορισμούς του τρόπου είναι και οι προσδιορισμοί που φανερώνουν:

α) ὄργανο ἢ μέσο:

Τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ πάνυ σφόδρα ἔκρουε (= με το ραβδί).

Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανίοις σημείοις (= με σημάδια του ουρανού).

Ἐπραξαν ταῦτα δι' Εὐρυμάχου.

β) συνοδεία:

Ἐλθόντων τῶν Περσῶν παμπληθεῖ στόλῳ ὥς ἀφανι-
ούντων τὰς Ἀθήνας Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν αὐτούς (= με
πολυάριθμο στόλο, για να καταστρέψουν...).

Τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σύν αὐτῷ στρατεύεσθαι.

γ) παρομοίωση:

Ἐφάνη κονιορτός ὥσπερ νεφέλη λευκή (= φάνηκε
σκόνη σαν...).

4. Το ποσό

130 Το ποσό εκφράζεται:

α) με επίρρημα ποσοτικό:

Μηδὲν ἄγαν (= υπερβολικά) (ενν. ποίει).

Ἐκαρτέρει θυόμενος μάλα χαλεπῶς φέρων (= πολύ
στενοχωρημένος).

Τότε δὴ ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας μάλιστα
τριακόσιοι.

(Το επίρρημα μάλιστα με αριθμητικό σημαίνει περίπου· πβ. ν.ε. τριακόσιοι το πολύ πολύ).

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντακοσίους (= συνολικά πεντακόσιους).

Ἦσαν ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους (= περίπου δύο χιλιάδες).

Σωκράτης ὁ Αχαιοὺς παρεγένετο ὀπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους. (Η καταχρηστική πρόθεση ὡς με αιτιατική αριθμητικού επιθέτου σημαίνει περίπου).

γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική που δείχνουν ποσὸ ἢ ἔκταση (τοπική ἢ χρονική), ἀξία ἢ τίμημα:

– Πόσου διδάσκει Εὐήνος; -Πέντε μνῶν.

Ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας ἑπτὰ.

Δερκυλίδας τοσοῦτῳ διέφερεν εἰς τὸ ἄρχειν τοῦ Θίβρωνος, ὥστε παρήγαγε τό στράτευμα...

(πβ. ν.ε. Ἐμεινε δέκα μέρες. Η Δράμα απέχει ἀπὸ τὴν Καβάλα τριάντα ἑξὶ χιλιόμετρα. Το λάθος του τοῦ στοίχισε ἑκατὸ χιλιάδες), (βλ. §43, 3, §44, 6 καὶ §45, 2).

δ) με αναφορική πρόταση που δείχνει ποσὸ:

Δοκεῖ μοι τοσοῦτο χωρίον κατασχεῖν, ὅσον τοὺς ἐσχάτους λόχους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων (= τόσο όσο (ή ώστε) οι τελευταίοι λόχοι να είναι...).

5. Η αιτία

131 Η αιτία εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλὰ ἀπέχθαι μοι
γεγόνاسι (= από αυτή την...).

Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον (= γι' αυτό...).

Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ (= για τα πλούτη του).

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (= τους
σκότωσαν για τα αδικήματά τους).

β) με επιρρηματική γενική ή δοτική ή αιτιατική:

Ὅργίζεται τῶν ἀδικημάτων.

Λιμῶ ἀπέθανον.

Ταῦτα δὲ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε (= γι' αυτό και τους
ντρεπόμαστε κάπως).

(βλ. §43, 2, §44, 3 και §45, 3).

(πβ. ν.ε. Πεθαίνει της πείνας. Τι γελάς;).

γ) με αιτιολογικές ή με αναφορικές αιτιολογικές
προτάσεις:

Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο συν τοῖς ἄλλοις
(= ἐπειδὴ υπήρχε δυσκολία, στενοχωριόταν μαζί με
τους άλλους).

Θαυμαστὸν ποιεῖς, **ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως** (= γιατί δε
μας δίνεις τίποτε).

δ) με αιτιολογική μετοχή:

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ'
αὐτούς (= ἐπειδὴ δεν μπορούσαν...)
(Ο προσδιορισμός της αιτίας λέγεται και **αναγκα-
στικό αίτιο**).

6. Ο σκοπός

132 Ο σκοπός εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Φρύγανα συνέλεγον **ἐπὶ πῦρ** (= για φωτιά, για να
ανάψουν φωτιά).

Ἐπὶ τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζε-
σθαι τὰ δίκαια (= γι' αυτό το σκοπό, για να...).

Οὔτοι **πρὸς χάριν** λέγουσι (= μιλούν για να
ευχαριστήσουν).

—**Τίνος ἔνεκα** ταῦτα λέγω; — Ἴνα εἰδῆτε... (= —Για
ποιο σκοπό τα λέω αυτά; — Για να γνωρίζετε...).

β) με επιρρηματική αιτιατική του σκοπού:

§132

65 / 117 - 118

Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ (= γι' αυτό ακριβῶς και τώρα ήρθα σ' εσένα...). Βλ. §45, 3.

(πβ. ν.ε. **Βγήκε περίπατο. Καλού κακού πάρε μαζί σου χρήματα**).

γ) με τελική ή αναφορική τελική πρόταση:

—Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; — **Ἴνα εἰδῆτε καὶ αἴσθησθε ἀμφοτέρα** (= για να γνωρίζετε και να...).

Εἵλοντο τριάκοντα ἄνδρας, οἳ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι (= για να συντάξουν τους...),

δ) με τελική μετοχή:

Οὐ νομοθετήσοντες περὶ αὐτῶν ἤκετε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους **ψηφιοῦμενοι** (= ήρθατε ὄχι για να νομοθετήσετε, ἀλλὰ για να ψηφίσετε σύμφωνα με...).

ε) με απαρέμφατο του σκοπού:

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Αἰγινήταις Θυρέαν **οἴκεῖν** (= οι Λ. έδωσαν τη Θ. στους Αιγ. για να την κατοικήσουν), (βλ. §91).

στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει σκοπό:

Τίνος ἦκετε διδάσκαλοι; (= ποιον ἤρθατε να διδάξετε;) (βλ. §11).

(Ο προσδιορισμός του σκοπού λέγεται και τελικό αίτιο).

7. Το αποτέλεσμα

133 Το αποτέλεσμα εκφράζεται:

α) με αποτελεσματική ή με αναφορική αποτελεσματική πρόταση:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους. Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= ὥστε να μην υπακούω σε κανένα άλλο από τα στοιχεία της ψυχῆς μου παρά στον ορθό λόγο).

β) με απαρέμφατο του αποτελέσματος (βλ. §91):

Ἀφεῖσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τον απέλυσαν, ὥστε να εἶναι ἐλεύθερος).

γ) με κατηγορούμενο προληπτικό ή του αποτελέσματος (βλ. §12):

Φίλιππος ἐκ μικροῦ ηὔξθη μέγας (= ὥστε να γίνει μέγας).

8. Η αναφορά (= ως προς κάτι, σχετικά με κάτι)

134 Η αναφορά εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Παύσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα.

Οὐ κωλύω τὸ κατ' ἐμέ (= ὅσον αφορά ἐμένα δεν εμποδίζω).

Σοφός ἐστι περὶ τούτων (= σ' αυτά).

Ἔχουσιν ἐλαχίστην χώραν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν (= προς το πλήθος, ανάλογα με το πλήθος).

β) με επιρρηματική αιτιατική:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= εἶμαι γερός στο σώμα και στην ψυχή) (βλ. §45, 5).

Τὰς φρένας ὑγιαίνουσιν (= εἶναι γεροί στα μυαλά).

Σημείωση. Η αναφορά επίσης εκφράζεται:

α) με δοτική, ως ετερόπτωτο προσδιορισμό σε ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα:

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.

Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς (βλ. §37).

β) με γενική, ως προσδιορισμό τροπικῶν επιρρημάτων: πῶς, ὅπως, ὥς, καλῶς κτλ.:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= ως προς την παιδεία).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται (βλ. §39, 3).

γ) με άναρθρο απαρέμφατο ως προσδιορισμό στα επίθετα άγαθός, ικανός, δεινός, άξιος κτλ.:
Κϋρος ήν άξιώτατος άρχειν (βλ. §94, 5).

9. Η προϋπόθεση ή ο όρος

135 Η προϋπόθεση ή ο όρος εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Ήρώτα έπί τίσιν άν σύμμαχος γένοιτο (= με ποιους όρους θα γινόταν...).

β) με αποτελεσματική πρόταση:

Οι δέ έφασαν άποδώσειν τούς νεκρούς, έφ'ώ μή καίειν τās οίκίας (= θα επιστρέψουν τους νεκρούς, με τον όρο να μην καίνε...), (βλ. §166, 2).

10. Η εναντίωση και παραχώρηση

136 Η εναντίωση και παραχώρηση εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Μεγαρής έδήλουν λιμένων είργεσθαι παρά τās σπονδάς (= ότι αποκλείονται από τα λιμάνια παρά τις συνθήκες).

β) με εναντιωματική και παραχωρητική πρόταση:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως (= αν και δε βλέπεις...),
Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, **κᾶν** ψευδεῖς ὥσιν (= και αν ακόμα είναι...).

γ) με εναντιωματική μετοχή:

Ἰκανά μοι νομίζω εἰρῆσθαι **καῖτοι** πολλὰ παραλιπῶν
(= αρκετά νομίζω ότι είπα αν και παρέλειψα πολλά).

11. Η βεβαίωση, η ἄρνηση, ο δισταγμός και η πιθανότητα

137 α) Η βεβαίωση εκφράζεται:

με τα βεβαιωτικά επιρρήματα: ναί, μάλιστα, δῆ
(= βέβαια, πράγματι), δῆτα (= βέβαια, χωρίς αμφι-
βολία), ἤ (= αλήθεια, βέβαια) κτλ., με τα ορκωτικά νῆ ή
νῆ μά, με επιρρηματικές εκφράσεις όπως: πῶς γὰρ οὐ;
(= πώς όχι, βεβαίως), πάνυ γε (= βεβαιότατα) κτλ.:

—Ἔστι δέ που τοῦτο τό σῶμα, ἤ οὐχί; — **Ναί.**

Οὐ γὰρ **δὴ** σύ γ' ἦσθα ναυβάτης (= επιβάτης στο πλοίο) ἡμῖν.

Οὗτος μὲν γὰρ ἤ μὴν ἡγγυᾶτο παραμενεῖν (= έδινε εγγυήσεις ότι θα παραμείνει).

—Μῶν (= μήπως) τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας; — **Νή**
τοὺς θεούς, ἔφη (= Ναι, μα τους θεούς είπε).

— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — **Πῶς γὰρ οὐ;** (= πῶς βέβαια ὄχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).

β) Ἡ ἀρνηση εκφράζεται:

με τα αρνητικά επιρρήματα: οὐ ἢ οὐκ ἢ οὐχ (= δεν), οὐχί, μή, οὐδαμῶς (= με κανέναν τρόπο, καθόλου) κτλ., με τα ορκωτικά μά ἢ οὐ μά κτλ.:

— Κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κρίτων, **ἢ οὐ;** — **Οὐ** δεῖ δήπου, ὦ Σώκρατες.

— Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. — **Οὐ** δῆτα.

— Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; — **Μὰ Δί'** ἀλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μα το Δία, ἀλλὰ λιγότερο).

γ) Ὁ δισταγμός ἢ ἡ πιθανότητα εκφράζονται:

με τα επιρρήματα: ἄρα (= ἀραγε, λοιπόν) συνήθως σε ερωτηματικές προτάσεις, μῶν (μή + οὖν) (= μήπως), τάχα (= ἴσως), ἴσως κτλ.:

Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= αξίζει λοιπόν να ζούμε με...;).

Ἐφευγον **τάχα** δέ τις καὶ τετρωμένος (= ἀρχισαν να φεύγουν καὶ ἴσως υπήρχε καὶ κάποιος τραυματισμένος).

Ἴσως οὖν εἶποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν ὅτι...

Πίνακας 12

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟ- ΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟ- ΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	
ΤΟΠΟΣ			
- Ἐνταῦθα Κύρῳ βασιλεία ἦν.	-Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.	-Ἐπίσχεσ αὐτοῦ. -Τὰ τρόπαια Μαραθῶνι τε και Σαλαμῖνι.	

	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗ- ΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟΛΗ- ΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟ- ΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜ- ΦΑΤΟ
	ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
	-Έπανή- γαγε τό κέρας ὅπου μέλλοι ἀριστοποι- εῖσθαι τὸ στράτευμα.		-Ἵνα μὴ ὕπαίθριος ταλαιπω- ροίη...	

ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟ- ΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟ- ΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	
ΧΡΟΝΟΣ			
-Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτός εἰμι.	- Μετὰ δὲ τούτῳ εἶπε.	-Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. - Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο. -Τὰς πόλεις ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.	
ΤΡΟΠΟΣ			
- Οὕτω παρε- σκευάζοντο.	- Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο.	-Τὰ τείχη κατέ- σκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ. - Προῖκα ἐργά- ζεται.	

	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗ- ΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟΛΗ- ΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟ- ΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜ- ΦΑΤΟ
	ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
	-Ήνίκα δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονι- ορτός.	-Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο.	-Τριταῖος ἀφίκετο.	
	-Κῦρος ἐκέλευσεν ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι.	-Ληζόμε- νοι ζῶσιν.	-Οὐδεὶς ἐκὼν ἀμαρ- τάνει.	

ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟ- ΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟ- ΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	
ΠΟΣΟ			
-Μηδὲν ἄγαν.	-Παρῆν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντακο- σίους.	-Πόσου διδάσκει Εὐηνος; -Υστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις. -Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἐβδομήκοντα.	
ΑΙΤΙΑ			
	-Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον.	-Οργίζεται τῶν ἀδικημάτων. -Λιμῶ ἀπέθανον. -Ταῦτα δὴ καὶ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε.	

	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗ- ΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟΛΗ- ΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟ- ΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜ- ΦΑΤΟ
	ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
	-Τοσοῦτο χωρίον κατέσχον, ὅσον τοὺς λόγους ἔξω γενέσθαι τῶν πολε- μίων.			
	-Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο.	-Οὐ δυνά- μενοι τοῦτο τυχεῖν ἐστρά- τευσαν ἐπ’ αὐτούς.		

ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣ- ΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	
ΣΚΟΠΟΣ			
	Φρύγανα συνέ- λεγον ἐπὶ πῦρ.	Αὐτὰ ταῦτα ἤκω παρὰ σέ.	
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ			

	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗ- ΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟ- ΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟ- ΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜ- ΦΑΤΟ
	ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
	-Ταῦτα λέγω, ἵνα εἰδῆτε.	-Οὐ νομο- θετήσο- ντες ἤκετε.	-Τίνος ἤκετε διδά- σκαλοι;	-Οἱ Λ. ἔδοσαν Αἰγινήταις Θυρέαν οἰκεῖν.
	-Ἐπιτί- πτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὅπλα.		-Φίλιππος ἐκ μικροῦ ηὔξήθη μέγας.	-Ἀφεῖσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι.

ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟ- ΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	
ΑΝΑΦΟΡΑ			
	-Παύσασθε ἀμαρτάνο- ντες εἰς τὴν πατρίδα.	-Τὰς φρένας ὑγιαί- νουσιν. -Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; -Πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις;	
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ἢ ΟΡΟΣ			
	-Ἡρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο.		

	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗ- ΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟ- ΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟ- ΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜ- ΦΑΤΟ
	ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
				-Κῦρος ἦν ἀξιότατος ἄρχειν.
	-Ἀποδώ- σουσι τοὺς νεκροὺς, ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας.			

ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟ- ΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	
ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ			
	-Εΐργονται παρά τὰς σπονδάς.		
ΒΕΒΑΙΩΣΗ, ΑΡΝΗΣΗ			
-Ναί. -Οὐ δεῖ δήπου.			

	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗ- ΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟ- ΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟ- ΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜ- ΦΑΤΟ
	ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
	-Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως.	-Ἰκανὰ εἶρηκα καίτοι πολλὰ παρα- λιπών.		

ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟ- ΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	
ΔΙΣΤΑΓΜΟΣ, ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ			
-Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ μετὰ διεφθα- ρμένου σώματος; -Ἴσως εἵποιεν ἂν πολλοί...			

	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗ- ΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟΛΗ- ΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟ- ΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜ- ΦΑΤΟ
	ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)

138 Οι προθέσεις στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν επιρρήματα, όπως φαίνεται στα έργα του Ομήρου. Αργότερα, στην αττική διάλεκτο, η επιρρηματική σημασία των προθέσεων διατηρήθηκε μόνο στην πρόθεση πρὸς (= επί πλέον) κυρίως στις φράσεις: πρὸς δέ, καὶ πρὸς, πρὸς δὲ καί:

Ἀσύμφορον, πρὸς δὲ καὶ οὐ δίκαιον (= και επιπλέον άδικο).

Ἐνενήκοντα καὶ μικρόν τι πρὸς (= και λίγο περισσότερα),

(πβ. ν.ε. Δεν μπορώ τώρα, θα ρθω μετὰ. Δέ μ' αρέσει νά εἶμαι ὑπὸ.

Οἱ πάντε εἶναι ὑπέρ καί οἱ δύο κατὰ).

139 Οι προθέσεις συντάσσονται με πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών, επιθέτων ή αντωνυμιών, αλλά κάποτε όμως και με επιρρήματα, λ.χ. κτῆμα ἐς αἰῖ, μέχρι τότε κτλ. Η πρόθεση με τη λέξη που συντάσσεται αποτελεί εμπρόθετο προσδιορισμό και εκφράζει μια επιρρηματική σχέση: τόπο, χρόνο, αιτία, σκοπό κτλ. (βλ. §123 κ.ε.).

140

Από τις προθέσεις άλλες συντάσσονται με μία μόνο πλάγια πτώση και λέγονται **μονόπτωτες**, άλλες με δύο και λέγονται **δίπτωτες** και άλλες τέλος με τρεις και λέγονται **τρίπτωτες**.

Αναλυτικά για τη σύνταξη και τη σημασία των προθέσεων βλ. Επίμετρο Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ'

ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (Ή ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ

141

Η αρχαία γλώσσα, όπως και η ν.ε., έχει δύο αρνητικά μόρια: οὐ και μή (πβ. ν.ε. **δεν** και **μη**).

Με το οὐ αρνιέται κανείς κάτι, ενώ με το μή απαγορεύει ή αποκρούει.

α) Το οὐ χρησιμοποιείται (όπως στις περισσότερες όμοιες περιπτώσεις το **δεν** στη ν.ε.) στις ανεξάρτητες προτάσεις κρίσεως και στις εξαρτημένες ειδικές και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές, χρονικές, συμπερασματικές, εναντιωματικές και αναφορικές προτάσεις.

Επίσης με το ειδικό απαρέμφατο η άρνηση είναι κανονικά οὐ (βλ. όμως §97 Σημ. β').

β) Το μή χρησιμοποιείται στις ανεξάρτητες προτάσεις επιθυμίας ή στις εξαρτημένες τελικές, υποθετικές, ενδοιαστικές εν γένει και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αποτελεσματικές, χρονικές και αναφορικές.

(πβ. όμως στη ν.ε.: οι υποθετικές προτάσεις έχουν άρνηση **δεν**, εκτός όταν: να = αν, λ.χ.: να μην το 'βλεπα, δε θα το πίστευα).

Με το τελικό απαρέμφατο η άρνηση είναι μή.

Ό,τι ισχύει για το οὐ και μή ισχύει και για τα σύνθετά τους, λ.χ. οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ, οὐδείς, μηδείς, οὐκέτι, μηκέτι, οὐδαμῶς κτλ.

142

Ἐπειτα από τα ρ. κωλύω, ἐμποδῶν εἰμι, εὐλαβοῦμαι, ἀπαγορεύω, ἀπειλῶ, ἀρνοῦμαι, ἀντιλέγω, ἀμφισβητῶ κ.τ.ό. το ἀπαρέμφατο ή η ειδική πρόταση (ανάλογα με τη σύνταξη του κάθε ρήματος) που εξαρτάται από αυτά, παίρνει ἀρνηση που στη ν.ε. μπορεί να παραλείπεται:

Ὁ φόβος τὸν νοῦν ἀπείργει μὴ λέγειν ἃ βούλεται (= τον εμποδίζει να λέει όσα θέλει ή τον εμποδίζει, ώστε να μη λέει όσα θέλει).

Ἀμφισβητεῖ ὡς οὐκ ἀληθῆ λέγομεν (= ἀμφισβητεῖ ότι λέμε την αλήθεια).

Τῆς θαλάττης εἶργον μὴ χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους (= εμποδίζαν τους Μ. να χρησιμοποιούν τη θάλασσα).

Όταν τα προηγούμενα ρήματα βρίσκονται σε αρνητική πρόταση, ή σε ερωτηματική πρόταση που αντιστοιχεί με αρνητική ή έχουμε ανάλογες αρνητικές απρόσωπες εκφράσεις, όπως οὐκ ἐγχωρεῖ, οὐ προσήκει, οὐχ ὅσιόν ἐστι, ἀδύνατόν ἐστι κτλ., το ἀπαρέμφατο που ακολουθεί παίρνει ἀρνηση μή οὐ, με πλεονασμό στη μετάφραση του ενός αρνητικού μορίου ή κάποτε και των δύο:

§142

89 / 125 - 126

Οὐδεὶς πώποτε ἀντεῖπε μὴ οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς νόμους (= ὅτι οἱ νόμοι δεν εἶναι καλοί).

Οὐχ ὅσιόν ἐστι μὴ οὐ βοηθεῖν δικαιοσύνη (= να μη βοηθούμε τη δικαιοσύνη).

Τίνα οἶει ἀπαρνήσεσθαι μὴ οὐχὶ καὶ αὐτὸν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια; (= ποιος νομίζεις θα αρνηθεί ὅτι κι αυτός γνωρίζει καλά το δίκαιο;).

Σημείωση α'. Σε μια πρόταση που υπάρχουν δύο αρνήσεις

α) όταν η δεύτερη άρνηση είναι απλή (οὐ ή μή), τότε οι δύο αρνήσεις ισοδυναμούν με μία εντονότερη κατάφαση:

Ἐγὼ οὐκ οἶμαι οὐ δεῖν ὑμᾶς ἀμύνεσθαι (= εγώ νομίζω ὅτι πρέπει να αμυνθείτε).

Οὐδέν ἐστίν ὃ,τι οὐκ ἀπώλετο (= τα πάντα χάθηκαν).

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει (= κάθε άνθρωπος που κάνει αδικίες τιμωρείται).

Ὅρωντων οὐδεὶς οὐκ ἔπασχέ τι τὴν ψυχὴν ὑπ' ἐκείνου (= ο καθένας από ὅσους έβλεπαν υπόφερε κάπως μέσα του εξαιτίας εκείνου),

β) όταν η δεύτερη άρνηση είναι σύνθετη (οὐδεὶς, μηδεὶς, οὐδέ, μηδέ κτλ.), τότε οι δύο αρνήσεις δεν ισοδυναμούν με μία κατάφαση αλλά με εντονότερη άρνηση:

Σώφρονος ἀπιστίας οὐκ ἔστιν οὐδέν χρησιμώτερον βροτοῖς (= τίποτε δεν είναι πιο χρήσιμο από μια συνετή δυσπιστία).

Σμικρὰ φύσις οὐδὲν μέγα οὐδέποτε οὐδένα οὔτε
ιδιώτην οὔτε πόλιν δρᾷ (= ένας μικρός άνθρωπος
τίποτε μεγάλο ποτέ και σε κανένα δεν μπορεί να κάνει,
ούτε στο άτομο ούτε στην πόλη).

Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).
Ὅμνυμι μηδέποτε σοι ἕτερον λόγον μηδένα μηδενὸς
μήτ' ἐπιδείξειν μήτ' ἐξαγγελεῖν (= ορκίζομαι ποτέ να μη
σου επιδείξω κανέναν άλλο λόγον ούτε...).

Σημείωση β'. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρό-
ταση αρνητική συνήθως αντί για τις αόριστες αντωνυμί-
ες ή τα αόριστα επιρρήματα χρησιμοποιούνται οι αντί-
στοιχοι αρνητικοί τύποι (οὐδεὶς ἢ μηδεὶς αντί τις, οὐδέ-
ποτε αντί ποτέ κτλ.). Ἔτσι λ.χ.:

Ἐν τοῖς κακοῖς οὐκ ἔστιν οὐδὲν κρεῖσσον οἰκείου
φίλου (και όχι: οὐκ ἔστι τι κρεῖσσον κτλ.) (= στις
συμφορές δεν υπάρχει τίποτε καλύτερο από ένα δικό
σου φίλο).

Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (και όχι: νόμον τινα).

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

143 Δύο ή περισσότερες προτάσεις παρουσιάζονται σ' ένα σύνθετο λόγο, όπως και στη ν.ε., κατά τους ακόλουθους τρόπους:

α) μπαίνουν η μια δίπλα στην άλλη χωρίς σύνδεσμο:

Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.

Αυτή η απλή παράθεση των προτάσεων λέγεται σχήμα **ασύνδετο** (βλ. §187 ζ).

β) συνδέονται με παρατακτικούς συνδέσμους: συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς, συμπερασματικούς, αιτιολογικούς, και αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **παρατακτική ή παράταξη** (βλ. §4α και §144 κ.ε.):

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καὶ οὐδεῖς ἔτι ἡμῖν

μάχεται.

Ὡς ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ὅσα ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

Οἱ παρατακτικοὶ σύνδεσμοι συνδέουν ἰσοδύναμες προτάσεις, δηλαδή ἡ κύριες (ἡμεῖς νικῶμεν... καὶ οὐδεὶς μάχεται) ἢ δευτερεύουσες (ὡς ἠθροίσθη... καὶ ὅσα ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησεν). *

γ) συνδέονται με υποτακτικούς συνδέσμους: ειδικούς, ενδοιαστικούς (ἢ διστακτικούς), αιτιολογικούς, τελικούς, αποτελεσματικούς, υποθετικούς, παραχωρητικούς (ἢ ενδοτικούς), χρονικούς, με αναφορικές αντωνυμίες ἢ αναφορικά επιρρήματα και με ερωτηματικές αντωνυμίες ἢ ερωτηματικά επιρρήματα. Αυτή ἡ σύνδεση προτάσεων λέγεται **υποτακτική ἢ υπόταξη**, και οἱ προτάσεις που εισάγονται με τοὺς υποτακτικούς συνδέσμους εἶναι δευτερεύουσες (βλ. §4β και §133 κ.ε.):

Ἐτύγχανον λέγων ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας.

Ἔστι Δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὀρᾷ.

* Καὶ τὸ ασύνδετο σχῆμα, ὅπου οἱ προτάσεις εἶναι ἐπίσης ἰσοδύναμες, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἀνήκει στὴν **παράταξη** τῶν προτάσεων.

Μὴ σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλὰ πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο.

Οἱ υποτακτικοὶ σύνδεσμοι συνδέουν προτάσεις ἀνόμοιες, δηλαδή μια κύρια με μια δευτερεύουσα.

Αλλά οἱ υποτακτικοὶ σύνδεσμοι συνδέουν ἐπίσης μεταξύ τους, ὅπως και στη ν.ε., και δευτερεύουσες προτάσεις, ὅταν ἡ μία δευτερεύουσα πρόταση προσδιορίζει τὴν ἄλλη, ἐπίσης δευτερεύουσα:

Λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται (= ας πει τι θα κερδίσουν οἱ στρατιῶτες, αν του κάνουν αὐτή τη χάρη)· ἡ δευτερεύουσα πρόταση: ἐὰν αὐτῷ... χαρίσωνται, προσδιορίζει τὴν ἐπίσης δευτερεύουσα: τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, και ἡ τελευταία τὴν κύρια πρόταση: λεγέτω (βλ. και §4 Σημ.).

(πβ. ν.ε. Ἐφτασε τὴ νύχτα, γιατί ἦταν πολὺ ἀργά, ὅταν ξεκίνησε).

Σημείωση: Ὡς παρατακτικοὶ σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται ἐπίσης, ὕστερα ἀπὸ τελεία ἢ ἄνω τελεία, και μερικοὶ υποτακτικοὶ σύνδεσμοι, και εἰσάγουν κύριες προτάσεις, ὅπως: οἱ αἰτιολογικοὶ ἐπεὶ και ὥς και ο

συμπερασματικός ώστε (βλ. §§152, 155). Επίσης κύρια πρόταση εισάγει κάποτε και η αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὅ στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου (βλ. §179).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ*

Α' Σύνδεση προτάσεων με συμπλεκτικούς συνδέσμους

α) Σύνδεση καταφατική

144

1. Η καταφατική σύνδεση γίνεται με το σύνδεσμο **καί**, όπως και στη ν.ε., ή με το σύνδεσμο **τέ** (= και):

Στράτευμα συνέλεξε **καὶ** ἐπολέμει.

Ἦτο ἐπ' αὐτοῦ **καὶ** παίει κατὰ τὸ στέρνον **καὶ** τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος (= ὀρμησε ἐναντίον του και τον χτυπά στο στήθος και τον τραυματίζει...).

Ἐμῶν νῦν εἰκότως μισεῖται ὑπὸ **τε** ὑμῶν δικαίως τιμωρηθήσεται.

* Η σύνδεση μπορεί να γίνεται όχι μόνο μεταξύ προτάσεων αλλά και μεταξύ όρων προτάσεως.

Σημείωση. Ο τέ, ως εγκλιτική λέξη, μπαίνει πάντοτε ύστερα από τη λέξη την οποία συνδέει με τα προηγούμενα, και αν συνδέει έναρθρο όνομα, τότε κανονικά ο τέ μπαίνει ανάμεσα στο άρθρο και το όνομα:

Ὁ δ'έχαλέπαιεν ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι.

Ἦ τε βουλή ἡδέως αὐτῶν κατεψηφίζετο οἷ τε ἄλλοι οὐδὲν ἤχθοντο.

2. Όταν υπάρχει έμφαση, η σύνδεση γίνεται με: καί-καί, τέ-καί και σπάνια τέ-τέ.

Καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο **καὶ** τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο (= προέτρεπαν).

Ἐπαινῶ σε ἐφ'οῖς λέγεις **τε καὶ** πράττεις.

Ὑμεῖς **τε** τὴν ψῆφον ὅσῃαν θήσετε τοῖσδέ **τε** τὰ δίκαια γενήσεται (= κι εσεῖς θα ψηφίσετε δίκαια και γι' αυτούς...).

3. Όταν πρόκειται να δηλωθούν δύο σύγχρονες πράξεις, η σύνδεση γίνεται με: ἅμα ή ἅμα τε-καί, εὐθύς ή εὐθύς τε-καί, ἤδη ή ἤδη τε-καί, οὕπω ή οὕπω τε-καί:

Ἄμα πλουτοῦσι **καὶ** ὑμᾶς μισοῦσι.

Ἦδη **τε** ἦν περὶ πλήθουςαν ἀγορὰν **καὶ** ἔρχονται παρὰ βασιλέως κήρυκες.

β) Σύνδεση αποφατική (αρνητική)

Η αποφατική σύνδεση γίνεται με τους ακόλουθους τρόπους:

1. όταν υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: οὔτε-οὔτε, μήτε-μήτε, οὔτε-μήτε, μήτε-οὔτε:

Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν (= δεν πήγαμε σε δικαστήριο ούτε ως κατήγοροι ούτε ως κατηγορούμενοι).

Ἐγὼ ἀναιδὴς οὔτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην (= μήτε να γίνω),

2. όταν υπάρχει άρνηση μόνο στη μία από τις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: καί οὐ, καί μή, οὔτε-τε, μήτε-τε:

Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (κατάφαση - άρνηση).

Οὔτε τὰ χρήματα ἐξέτινον τούς τ' ἐναγεῖς κατήγαγον. (άρνηση - κατάφαση) (= ούτε τα χρήματα πλήρωσαν και τους ανόσιους επανέφεραν από την εξορία).

(Για τη διαφορά του οὐ και του μή βλ. κεφ. ΙΓ', §141).

Οι σημασίες του καί, όπως στη ν.ε., είναι ποικίλες, λ.χ.:

α) καί = επιπλέον, επίσης:

Ἀλλὰ καὶ τάδε ἐκέλευσε βασιλεύς (= κι αυτά επιπλέον).

Ἀπάγγελλε ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ (= και σ' εμάς επίσης).

β) καί = ακόμη και (επιδοτικός καί):

Αὐτά γε ταῦτα καὶ θεοὶ πεπόνθασι (= τα ίδια τα έχουν πάθει ακόμα και οι θεοί).

γ) καί = αν και (εναντιωματικός)· συντάσσεται κανονικά με μετοχή (βλ. §101, 5):

Ἀθηναῖοι καὶ μὴ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον,

δ) ο καί είναι μεταβατικός, δηλαδή μπαίνει, χωρίς ιδιαίτερη σημασία, στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου απλώς για να μεταβεί ο λόγος από τα προηγούμενα στα επόμενα:

Οἱ δ' ἵπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς Ἑλληνικάς. Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὕπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι.

Β' Σύνδεση προτάσεων με αντιθετικούς συνδέσμους

α) Απλή αντιθετική σύνδεση

146

Η απλή αντιθετική σύνδεση γίνεται με τους αντιθετικούς συνδέσμους: μέν, δέ, ἀλλά, μέντοι (= όμως), μήν (= όμως), ἀλλὰ μήν, καὶ μήν, οὐ μήν ἀλλά (= αλλ' όμως), ὅμως, καίτοι (= και όμως, εντούτοις).

Οι σύνδεσμοι μέν, δέ, μήν, μέντοι δεν μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Οἱ μέν ὥχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε.

Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι συνδέουν περιόδους ή ημιπεριόδους καθώς και προτάσεις ή όρους προτάσεων, αλλά ο καίτοι συνδέει μόνο περιόδους ή ημιπεριόδους:

Κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου (= συμβουλεύεις ἐμένα που εἶμαι νεότερος να αρχίσω πρώτος· και όμως σ' όλους τους ανθρώπους συνηθίζεται το αντίθετο...).

1. Με τους συνδέσμους μέν-δέ συνδέονται μεταξύ τους προτάσεις αντίθετες ή με διαφορετικό περιεχόμενο:

Οἱ μέν ὥχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε (αντίθ.).
Προσῆκει μέν πᾶσιν ὑμῖν τιμωρεῖν, προσῆκει δὲ
κάμοι οὐχ ἥκιστα (διαφορ. περιεχ.).

Όταν όμως εκφράζεται έντονη αντίθεση, τότε ύστερα από το μέν ακολουθεί αντί για το δέ ο άλλα ή ο μέντοι ή δ' αὖ ή ὁμως δέ ή οὐ μήν:

Φιλοσόφῳ μέν ἔοικας, ὥ νεανίσκε, ἴσθι μέντοι
άνόητος ὢν (= μοιάζεις με φιλόσοφο, νεαρέ, αλλά
ξέρε πως είσαι ανόητος).

Οὐκ άγνοῶ μέν, οὐ μήν οἶομαι (= αλλά δέ νομίζω).

2. Όταν ο μέν χρησιμοποιείται χωρίς το δέ (σχήμα ανανταπόδοτο), τότε μεταφράζεται τουλάχιστο ή βέβαια:

Άλλ' αἴτιος μέν ἔγωγε οὐκ εἰμι (= αλλά εγώ τουλάχιστο δεν είμαι αίτιος).

Ἐγὼ μέν οὐκ άξιῶ, ὥ ἄνδρες δικασταί, ήμᾶς
άπολέσθαι άδίκως (= εγώ βέβαια δε θεωρώ δίκαιο να
καταστραφούμε άδικα).

3. Ο δέ όταν χρησιμοποιείται χωρίς να προηγείται ο μέν, είναι αντιθετικός ή μεταβατικός (βλ. §145δ):

Οὕπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἡνίκα δὲ δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (αντιθετικός) (= όταν όμως ἔφτανε το δειλινό φάνηκε σκόνη).
Παρήλαυνον τεταγμένοι κατὰ ἵλας· εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ (μεταβατικός).

4. Ο σύνδεσμος ἀλλά ή ἀλλ' ἤ:

α) ὕστερα ἀπό μιαν αποφαιτική (αρνητική) πρόταση που περιέχει τη λέξη ἄλλος ή ἕτερος μεταφράζεται **παρά μόνο:**

Ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνὶς ἀλλὰ Θράκες Βιθυνοί (= παρά μόνο Θράκες...).
Οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκει ἀνθρώπῳ ἀλλ' ἢ τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον (= παρά μόνο το καλύτερο...).

β) πριν ἀπό ρήμα σε προστακτική φανερώνει έντονη **προτροπή** (ἀλλά = εμπρός λοιπόν, λοιπόν):

Ἄλλ' ἴωμεν (= εμπρός λοιπόν ας πάμε).
Ἄλλ' ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (= λοιπόν ἀκουσέ με και μην κάνεις αλλιώς).

γ) ὕστερα ἀπό πρόταση υποθετική ή αιτιολογική, που υπάρχει ή εννοείται, μεταφράζεται **τουλάχιστο:**

Ὡ θεοὶ πατῶν, συγγένεσθε ἀλλὰ νῦν (= σταθείτε κοντά μας τουλάχιστο τώρα, αν δε σταθήκατε προηγουμένως).

β) Επιδοτική αντιθετική σύνδεση

Στην επιδοτική σύνδεση η δεύτερη πρόταση (ή ο δεύτερος όρος της προτάσεως) προσθέτει κάτι πιο σπουδαίο ή πιο έντονο.

Σε μια επιδοτική αντιθετική σύνδεση μπορεί να:

1. υπάρχει κατάφαση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: οὐ μόνον ή μὴ μόνον ή οὐχ ὅτι ή μὴ ὅτι-ἀλλὰ καί (= όχι μόνο αλλά και):

Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν
(= του ανταπόδωσε τη χάρη, όχι μόνο με λόγια αλλά...).

Οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ.

Μὴ ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν
οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πάρεστιν ἐκάστῳ (= ουδέποτε τα ίδια παραμένουν στον καθένα).

2. υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: οὐχ ὅπως ή μὴ ὅπως ή οὐχ ὅτι ή μὴ ὅτι-ἀλλ' οὐδέ ή ἀλλὰ μηδέ (= όχι μόνο δεν - αλλά και δεν):

Οὐχ ὅπως τῆς κοινῆς ἐλευθερίας μετέχομεν, ἀλλ'
οὐδὲ δουλείας μετρίας ἡξιώθημεν (= όχι μόνο δε μετέχουμε... αλλά ούτε αξιωθήκαμε να έχουμε...).

Ἐγὼ μὴ ὅτι ὑπὲρ ἄλλου, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ἑμαυτοῦ

πώποτε δίκην ιδίαν εἴρηκα (= εγώ όχι μόνο για άλλον αλλά ούτε για τον εαυτό μου...).

Σημείωση. Το μὴ ὅτι ἢ μή τί γε ὕστερα από αρνητική έκφραση πολλές φορές σημαίνει: **πολύ περισσότερο ἢ πολύ λιγότερο:**

Οὐκ ἔτρεσεν, μὴ ὅτι ἔφυγεν (= δε φοβήθηκε, πολύ περισσότερο δεν ἔφυγε).

Ταῦτα πολλήν αἰσχύνην ἔχει καὶ λέγειν, **μή τί γε δὴ ποιεῖν** (= αυτά είναι μεγάλη ντροπή και να τα λέει κανείς, πολύ περισσότερο βέβαια να τα κάνει).

3. υπάρχει άρνηση στην πρώτη και κατάφαση στη δεύτερη πρόταση. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: **οὐχ ὅπως ἀλλά καὶ ἢ ἀλλά** (= όχι μόνο δεν* -αλλά και):

Ἐδίδασκον τὸν δῆμον ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι **οὐχ ὅπως** τιμωρήσαιντο, **ἀλλὰ καὶ** ἐπαινέσειαν τὸν Σφοδρίαν (= ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι όχι μόνο δεν τιμώρησαν, αλλά και επαίνεσαν το Σφ.)·

Οὐχ ὅπως ὑμῖν τῶν ἑαυτοῦ τι ἐπέδωκεν, **ἀλλὰ**

* Δηλαδή κατά τη μετάφραση στη ν.ε. στην πρώτη πρόταση μπαίνει άλλη μια άρνηση (οὐχ ὅπως - όχι μόνο δεν).

τῶν ὑμετέρων πολλὰ ὑφήρηται (= ὄχι μόνο δε σας πρόσφερε τίποτε ἀπὸ τα δικά του, ἀλλὰ και ἐκλεψε πολλὰ ἀπὸ τα δικά σας).

149 Γ' Σύνδεση προτάσεων με διαχωριστικούς συνδέσμους

Διαχωριστικοί (ή διαζευκτικοί) σύνδεσμοι της αρχαίας ελληνικής είναι: ἢ, εἴτε (ὅπως και στη ν.ε.) και ἦτοι, ἐάντε, ἄντε, ἦντε.

Ο σύνδεσμος ἢ μπαίνει μια φορά, ενώ οι σύνδεσμοι εἴτε, ἐάντε, ἄντε, ἦντε δυο φορές. Όταν όμως υπάρχει ἔμφαση, τότε και ο σύνδεσμος ἢ μπαίνει δυο φορές και συνήθως ἀντί για ἢ-ἦ μπορεί να υπάρχει ἦτοι-ἦ:

ἽΩ Σώκρατες, ἔφη, ἐγρήγορας ἦ καθεύδεις; (= εἶσαι ξυπνητός ή κοιμάσαι;).

Φασὶν πάντας εἶναι δικαίους, ἐὰν τε ὥσιν ἐὰν τε μή (= λένε ὅτι ὅλοι εἶναι δίκαιοι, εἴτε εἶναι εἴτε ὄχι).

Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγὴν ἔχε.

Καὶ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομέν γε ἦ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα (= και οι ἴδιοι εἴτε αποφασίζουμε ή τουλάχιστο σχηματίζουμε μια σωστή γνώμη για τα πράγματα).

150 Δ' Σύνδεση προτάσεων με συμπερασματικούς συνδέσμους

Ως παρατακτικοί συμπερασματικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται οι: ἄρα, δή, οὖν, γοῦν, οὐκουν, οὐκοῦν, τοίνυν, τοιγαροῦν, τοιγάρτοι και ὥστε, οι οποίοι συνδέουν περιόδους ή ημιπεριόδους. Από αυτούς:

α) οι σύνδεσμοι ἄρα, δή, οὖν, γοῦν και τοίνυν ποτέ δεν μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Ἀλλὰ μήν εἰσι βωμοί· εἰσὶν ἄρα καὶ θεοί (= υπάρχουν λοιπόν και θεοί).

Τὸ στράτευμα ὃ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίνοντες διεγίγνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέατα).

Στη φράση εἰ μὴ ἄρα το ἄρα σημαίνει ἴσως (με κάποια ειρωνεία):

Πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν (= εκτός αν ἴσως η φροντίδα για την αρετή είναι διαφθορά).

Το μὲν οὖν πολλές φορές σε απαντήσεις σημαίνει: εντελώς αντίθετα:

—Οὔτοι οὐδὲν τούτων ἐπίστανται; — Πάντα μὲν οὖν (= αντίθετα όλα τα γνωρίζουν).

—Τί τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων; ἢ οὐ πρῶ ἔτι ἐστίν;
— Πάνυ μὲν οὖν (= και πολύ μάλιστα, αντίθετα εἶναι
πολύ νωρίς).

β) ο οὐκοῦν εἰσάγει συμπέρασμα καταφατικό (= λοι-
πόν), ενώ ο οὐκουν αρνητικό (= λοιπόν δεν):

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρή τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι
τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να...).

Οὐκουν μ' ἐάσεις; (= λοιπόν δε θα μ' αφήσεις;).

γ) οι σύνδεσμοι τοιγαροῦν, τοιγάρτοι εἰσάγουν συμπέ-
ρασμα με μεγάλη βεβαιότητα:

Ὅρθῳς ἔλεξας· **τοιγαροῦν** τὸ σὸν φράσον αὖθις
πάλιν μοι πρᾶγμα (= ξαναπές μου λοιπόν την
υπόθεσή σου).

δ) ο σύνδεσμος ὥστε ως παρατακτικός σύνδεσμος
σημαίνει: **επομένως, γι' αυτό:**

Οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς ἄστὺ διῆκεν· **ὥστ'**
ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη (= ο θρήνος
έφτανε από τον Π. ως...).

Σημείωση. Ο ὥστε εἰσάγει και δευτερεύουσες
αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165).

Ε' Σύνδεση προτάσεων με αιτιολογικούς παρατακτικούς συνδέσμους

151 Ως αιτιολογικός παρατακτικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται κυρίως ο γάρ (= γιατί) και σπάνια οι ως (= γιατί) και ἐπεὶ (= γιατί, αφού).

1. Ο σύνδεσμος γάρ ποτέ δεν μπαίνει εντελώς στην αρχή μιας προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή δύο λέξεις και συνδέει περιόδους ή ημιπεριόδους:

Ἐγὼ σὺν ἡμῖν ἔψομαι καὶ ὃ, τι ἂν δέῃ πείσομαι.
Νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους
(= θα σας ακολουθήσω και θα πάθω ό,τι χρειαστεί.
Γιατί νομίζω...)).
Ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ
ἐπιτήδεια.

Σημείωση. Πολλές φορές πριν από το γάρ υπάρχει ο καί και τότε:

καὶ γὰρ = γιατί και, και μάλιστα, αφού μάλιστα:
Βασιλεὺς οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων.
Καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους
δασμοὺς βασιλεῖ (= ο μεγάλος β. δεν ανησυχούσε
καθόλου που αυτοί πολεμούσαν. Γιατί και ο Κύρος
έστελνε...)).

Εὐθύς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγύς που ἐστρατο-
πεδεύετο βασιλεὺς· καὶ γὰρ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν
κώμαις οὐ πρόσω (= αφοῦ μάλιστα φαινόταν καπνὸς
στα χωριά πολύ κοντά).

2. Πολλές φορές η πρόταση που εισάγεται με το γάρ παρεμβάλλεται ανάμεσα στις λέξεις της προτάσεως που προσδιορίζεται και έτσι η πρόταση με το γάρ αποτελεί παρένθεση:

Ὁ δέ, κρίνουσι γὰρ βοῇ καὶ οὐ ψήφῳ, οὐκ ἔφη διαγι-
γνώσκειν τὴν βοὴν ὅποτέρᾳ μείζων (= εἶπε ὅτι δεν
ξεχωρίζει ποια ἀπὸ τις δυο βοές εἶναι μεγαλύτερη).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο γάρ μπορεί να μετα-
φραστεί και με το βέβαια, που είναι και η αρχική του
σημασία (γάρ= γέ ἄρα).

Επίσης ο γάρ έχει βεβαιωτική σημασία:

α) με το σύνδεσμο ἀλλά (ἀλλά γάρ = ἀλλά βέβαια,
πραγματικά):

Τρισάσμενος (= με μεγάλη ευχαρίστηση) ταῦτ' ἐποίει, εἰ
ἑώρα ἡμᾶς μένειν κατασκευαζόμενους.

Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώ-
μεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= ἀλλά πραγματικά φοβούμαι
μήπως ὅπως οἱ λωτοφάγοι ξεχάσουμε το δρόμο
προς τὴν πατρίδα).

Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμην τε καὶ ἡβρυνόμην
ἂν, εἰ ἡπιστάμην ταῦτα· **ἀλλ'** οὐ γὰρ ἐπίσταμαι (= θα
υπερηφανευόμουν και θα καυχιόμουν, αν τα ήξερα
καλά· αλλά βέβαια δεν τα ξέρω).

β) σε ζωηρό διάλογο (γάρ = βέβαια, πράγματι, λοιπόν):

Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παρα-
χωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ πανταχοῦ νομί-
ζεται; (= δε συνηθίζεται παντού πράγματι και στο
δρόμο να υποχωρεί ο μικρότερος στο μεγαλύτερο;).
Οὐ γὰρ σὺ ἐπίστασαι; (= εσύ λοιπόν δεν ξέρεις;).
— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — Πῶς γὰρ οὔ; (= πῶς
λοιπόν όχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).
— Τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον ταυτόν; — Ταυτόν
γὰρ (= το ίδιο βέβαια).

γ) σε ευχετικές προτάσεις (εἰ γάρ = μακάρι βέβαια):

Εἰ γὰρ τοσαύτην δύναμιν εἶχον (= μακάρι βέβαια να
εἶχα...)
(βλ. §85δ).

3. Ο γάρ χρησιμοποιείται επίσης και ως επεξηγημα-
τικός (γάρ = δηλαδή):

Ἀλλὰ μὴν ἐρῶ καὶ ταῦτα. Οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς
λυπηροὺς ὄντας.
Φράσω δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἐκατέρων· συνελέγησαν
γὰρ οἱ ὀπλῖται εἰς ἑξακισχιλίους.

Σχετικός με τον επεξηγηματικό γὰρ είναι και ο γὰρ που χρησιμοποιείται στην αρχή μιας διηγήσεως η οποία εξαγγέλλεται προηγουμένως (γάρ = δηλαδή, λοιπόν):

Ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον...

152 Οι σύνδεσμοι ὥς και ἐπεὶ ως παρατακτικοί αιτιολογικοί σύνδεσμοι συνδέουν επίσης πάντοτε περιόδους ή ημιπεριόδους:

Σοὶ δὲ προσήκει ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἄξιός ἔσει τοῦ πατρός· ὥς ἅπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν (= γιατί σε όλους ταιριάζει να εκτιμούν πολύ τη φρόνηση).

Μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι· ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων (= γιατί και στα θηρία ακόμα γεννιέται...).

Σημείωση α'. Οι ὥς και ἐπεὶ ως υποτακτικοί σύνδεσμοι εισάγουν δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις (βλ. §163).

Σημείωση β' . Ο έπει ως σύνδεσμος παρατακτικός πολλές φορές έχει τη σημασία του αντιθετικού συνδέσμου καίτοι:

**Εἶμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον
(= θα φύγω· αν και θα τ' άκουγα αυτά από σένα ίσως όχι δυσάρεστα).**

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

Αιτιατική

- απόλυτη Β, 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 45.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 38.
- προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 41.

αναστροφή προθέσεως

Γ, Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.

αντικείμενο Α, 49 - 61.

- άμεσο Α, 49 και 57 - 61.
 - έμμεσο Α, 49 και 57 - 61.
 - εξωτερικό Α, 54.
 - εσωτερικό αποτελέσματος Α, 54.
 - σε αιτιατική Α, 54.
 - σε γενική Α, 51.
 - σε δοτική Α, 52.
 - σύστοιχο Α, 54 - 56.
- ### αντωνυμίες Β, 107 - 118.
- αλληλοπαθής Β, 112.
 - αναφορικές Β, 118.
 - αόριστες Β, 117.

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους

- αυτοπαθείς B, 110.
- δεικτικές B, 114 - 115.
- ερωτηματικές B, 116.
- κτητικές B, 113.
- οριστική η επαναληπτική B, 109.
- προσωπικές B, 108.
- αόριστος A, 81.**
 - εναρκτικός A, 81.
 - γνωμικός A, 81.
- απαρέμφατο B, 90 κ.ε.**
 - άναρθρο B, 94.
 - αποτελέσματος B, 91.
 - ειδικό B, 92 και 96.
 - έναρθρο B, 93.
 - τελικό B, 92 και 97.
- απρόσωπα ρήματα A, 73.**
- απρόσωπες εκφράσεις A, 73.**
- άρθρο B, 119 - 122.**
- αττική σύνταξη A, 14.**
- Γενική**
 - απόλυτη B, 103.
 - επιρρηματικός προσδιορισμός A, 43.
 - ετερόπτωτος προσδιορισμός A, 32 (αιτίας 32, αντικειμενική A, 32 - 33, αξίας ή τιμήματος A, 32, διαιρετική A, 32, ιδιότητας A, 32, κτητική A, 32, ύλης A, 32, υποκειμενική A, 32).
 - κατηγορηματική A, 17 (αξίας A, 17, διαιρετική A, 17, ιδιότητας A, 17, κτητική A, 17, ύλης A, 17).

— προσδιορισμός επιρρημάτων και επιφωνημάτων
Α, 39.

Δοτική

— επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 44.

— ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 36.

— προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 40.

— προσωπική Α, 53.

δυνητική ευκτική Α, 87.

— οριστική Α, 85.

Εγκλίσεις Α, 76 κ.ε.

— προτάσεων επιθυμίας Α, 89.

— προτάσεων κρίσεως Α, 89.

έλξη Β, 118 και Γ, 188.

ενεστώτας Α, 78.

— αποπειρατικός Α, 78.

— αποτελεσματικός Α, 78.

— βουλευτικός Α, 78.

— γνωμικός Α, 78.

— ιστορικός η δραματικός Α, 78.

επεξήγηση Α, 24 - 25.

επιρρηματικοί προσδιορισμοί Β, 123 - 137.

— αιτίας Β, 131.

— αναφοράς Β, 134.

— αποτελέσματος Β, 133.

— αρνήσεως Β, 137.

— βεβαιώσεως Β, 137.

— δισταγμού η πιθανότητας Β, 137.

— εναντιώσεως και παραχωρήσεως Β, 136.

— ποσού Β, 130.

- προϋποθέσεως η όρου Β, 135.
- σκοπού Β, 132.
- τόπου Β, 126 - 127.
- τρόπου Β, 129.
- χρόνου Β, 128.
- ετεροπροσωπία Β, 95.**
- ευθύς λόγος Β, 180.**
- ευκτική Α, 87.**
 - δυνητική Α, 87.
 - επαναληπτική Α, 87, Σημ. β'.
 - ευχετική Α, 87.
 - του πλάγιου λόγου Α, 87 Σημ. α'.
- Ημιπερίοδος Α, 6.**
- Κατηγορήμα Α, 7.**
- κατηγορούμενο Α, 7 και 9, 11 - 12 και 16 - 18.**
 - επιρρηματικό Α, 11.
 - μονολεκτικό Α, 7.
 - περιφραστικό Α, 7.
 - προληπτικό η του αποτελέσματος Α, 12.
- Μέλλοντας Α, 80.**
 - γνωμικός Α, 80.
 - εξακολουθητικός Α, 80.
 - συντελεσμένος Α, 84.
- μετατύπωση προθέσεως**
 - Επίμετρο Α' Σημ. β'**
- μετοχή Β, 98 - 104.**
 - απόλυτη (σε γενική και σε αιτιατική) Β, 103.
 - επιθετική η αναφορική Β, 98 - 99.
 - επιρρηματική Β, 98 και 101.

- κατηγορηματική Β, 98 και 100.
- μόρια Επίμετρο Β΄.**
- μόρια αρνητικά Β, 141 - 142.**
- Οριστική Α, 85.**
- δυνητική Α, 85.
- ευχετική Α, 85.
- Παράθεση Α, 24 - 25.**
- προεξαγγελτική Α, 26.
- παραθετικά Α, 34 - 35.**
- παρακείμενος Α, 82.**
- πράλειψη**
- κατηγορουμένου Α, 22.
- ρήματος Α, 21.
- υποκειμένου Α, 20.
- παρατατικός Α, 79.**
- βουλευτικός η αποπειρατικός Α, 79.
- επαναληπτικός Α, 79.
- περίοδος Α, 6.**
- πλάγιος λόγος Γ, 180 - 183.**
- δευτερεύουσες προτάσεις Γ, 182 - 183.
- κύριες προτάσεις Γ, 182.
- ποιητικό αίτιο Α, 68.**
- προθέσεις**
- γενικά Β, 138.
- αναλυτικά Επίμετρο Α΄.
- δίπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Β΄).
- μονόπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Α΄).
- τρίπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Γ΄).
- καταχρηστικές Επίμετρο Α΄ ΙΙ.

- κύριες Επίμετρο Α' Ι
προσδιορισμοί Α, 23 - 45 και Β, 123 - 137.
- επιθετικοί Α, 27 - 28.
- επιρρηματικοί Α, 23.
και Β, 123 - 137.
- ετερόπτωτοι Α, 23 και 31 - 38.
- κατηγορηματικοί Α, 29 - 30.
- ομοιόπτωτοι Α, 23 - 30.
- ονοματικοί Α, 23 - 38.
- προστακτική Α, 88.
- πρόταση 1. Είδη προτάσεων:
- απλές Α, 7.
- αρνητικές η αποφατικές Α, 3.
- ελλειπτικές Α, 19.
- επαυξημένες Α, 23.
- επιθυμίας Α, 1.
- επιφωνηματικές Α, 1.
- ερωτηματικές 1 (διμελείς 2α, με μερική άγνοια 2, με ολική άγνοια 2).
- καταφατικές Α, 3.
- κρίσεως Α, 8.
- κύριες η ανεξάρτητες Α, 4.
- σύνθετες Α, 13.
- δευτερεύουσες η εξαρτημένες 4 (επιρρηματικές Γ, 153 και Γ, 162 - 175 κ.ε.: αιτιολογικές Γ, 163, αναφορικές Γ, 175 κ.ε., αποτελεσματικές Γ, 165, εναντιωματικές και παραχωρητικές . Γ, 171, παραβολικές η παρομοιαστικές αναφορικές Γ, 178, τελικές Γ, 164, υποθετικές Γ, 167 - 170, χρονικές Γ, 173· ονοματικές Γ, 153 - 161 και

Γ, 175 κ.ε.: αναφορικές Γ, 175 κ.ε., ειδικές Γ, 155 - 156, ενδοιαστικές Γ, 157 - 158, πλάγιες ερωτηματικές Α, Γ, 159 - 161).

Ρήματα Α, 46 - 75.

- απρόσωπα η τριτοπρόσωπα Α, 73.
- ενεργητικά Α, 47 - 61 (αμετάβατα Α, 47 - 48, μεταβατικά Α, 47 - 61: μονόπτωτα Α, 49 - 54, δίπτωτα Α, 49 και Α, 57 - 61).
- μέσα Α, 62 - 66 (αλληλοπαθή Α, 65, αυτοπαθή η ευθέα Α, 62, διάμεσα Α, 64, δυναμικά Α, 66, περιποιητικά Α, 64, πλάγια Α, 64).
- ουδέτερα Α, 72.
- παθητικά Α, 67 - 71.
- συνδετικά Α, 7 και 10.

ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος Α, 105.

Συμφωνία όρων προτάσεως Α, 16 - 18.

σύνδεση

- απλή αντιθετική Β, 146α.
- αποφατική Β, 144β.
- επιδοτική αντιθετική Β, 148β.
- καταφατική Β, 144α.
- μετοχών Α, 104.
- προτάσεων Β, 143 κ.ε. (παρατακτική Β, 143 - 152: με αιτιολογικούς συνδέσμους Β, 151, με αντιθετικούς συνδέσμους Β, 146 - 148, με διαχωριστικούς συνδέσμους Β, 149, με συμπερασματικούς συνδέσμους Β, 150, με συμπλεκτικούς συνδέσμους Β, 144 - 145· υποτακτική Β, 143 και Γ, 153 - 179): Βλ. προτάσεις δευτερεύουσες η εξαρτημένες),

- συνδετικό ρήμα Α, 7 και 10.**
- σχήματα λόγου Γ, 184 - 191.**
- αλληγορία Γ, 191, 5,
 - ανακόλουθο Γ, 188, 3.
 - αντίφραση Γ, 191, 3.
 - από κοινού Γ, 189, 1α.
 - ασύνδετο Β, 143α και Γ, 187ζ,
 - βραχυλογία Γ, 189, 1.
 - ειρωνεία Γ, 191, 3β.
 - έλξη Β, 118 και Γ, 188, 5.
 - ένα με δύο 189, 2γ.
 - εξ αναλόγου Γ, 189, 1β.
 - ευφημισμός Γ, 191, 3γ.
 - ζεύγμα Γ, 189, 1γ.
 - καθολικού και μερικού Γ, 188, 4.
 - κατά το νοούμενο Γ, 188, 1.
 - κατεξοχήν Γ, 190β.
 - κύκλος Γ, 187δ.
 - λιτότητα Γ, 191, 3α.
 - μεταφορά Γ, 190α.
 - μετωνυμία Γ, 191, 2.
 - ομοιοτέλεuto η ομοιοκατάληκτο Γ, 187στ.
 - παραλληλίας Γ, 189, 2α.
 - παρομοίωση Γ, 191, 6.
 - παρονομασία η παρήχηση Γ, 187ε.
 - περίφραση Γ, 189, 2β.
 - πλεονασμός Γ, 189, 2.
 - πολυσύνδετο Γ, 187η.
 - πρόληψη Γ, 188, 7.

- πρωθύστερο Γ, 187β.
- σημασιολογική φθορά της λέξεως Γ, 190γ.
- σύμφυση Γ, 188, 2.
- συνεκδοχή Γ, 191, Α, 1.
- υπαλλαγή Γ, 188, 6.
- υπερβατό Γ, 187α.
- υπερβολή Γ, 191, 4.
- χιαστό Γ, 187 γ.
- Ταυτοπροσωπία Β, 95.**
- τμήση προθέσεως Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.**
- Υπερσυντέλικος 83.**
- υποκείμενο Α, 7 - 8.**
- υποθετικοί λόγοι Γ, 167 - 170.**
 - ελλειπτικοί 169.
 - εξαρτημένοι Γ, 170.
- υποτακτική Α, 86.**
 - απορηματική Α, 86.
 - βουλευτική Α, 86.
- Χρόνοι Α, 71 - 84.**
 - εξακολουθητικοί Α, 76.
 - μελλοντικοί Α, 76.
 - παρελθοντικοί Α, 76.
 - παροντικοί Α, 76.
 - συνοπτικοί Α, 76.
 - συντελικοί Α, 76.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου ΤΟΜΟΥ

Σελίδα

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄	ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ (Το απαρέμφατο 5. Η μετοχή 14. Σύνδεση μετοχών 30. Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος 31.)	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄	ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄	ΤΟ ΑΡΘΡΟ	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄	ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟ- ΡΙΣΜΟΙ	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄	ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ή ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ	88

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'	ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'	ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	96

(Με συνδέσμους συμπλεκτικούς
96. Με συνδέσμους αντιθετικούς
100. Με συνδέσμους διαχωριστι-
κούς 105. Με συνδέσμους συμπε-
ρασματικούς 106. Με συνδέσμους
αιτιολογικούς 108).

ΠΙΝΑΚΕΣ 2ου ΤΟΜΟΥ

10. Το απαρέμφατο	14
11. Η μετοχή	28
12. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί	72
Αλφαβητικό ευρετήριο	113

κοσμήματα
ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Τόμος 3ος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας: **A. B. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ**

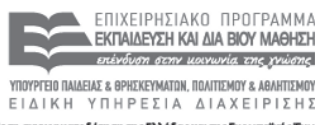
Εξώφυλλο
και κοσμήματα: **ΤΑΣΟΣ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου
πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α' Β' Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε.	= νέα ελληνική γλώσσα
πβ.	= παράβαλε
βλ.	= βλέπε
ενν.	= εννοείται
κ.τ.ό.	= και τα όμοια
κ.ε.	= και εξής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

153 Η υποτακτική σύνδεση προτάσεων γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους, με τις αναφορικές ή ερωτηματικές αντωνυμίες και με τα αναφορικά ή ερωτηματικά επιρρήματα.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις, όπως και στη ν.ε., διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

I. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται όπως και τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί, και λέγονται **ονοματικές προτάσεις** και

II. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (χρόνου, αιτίας, σκοπού κτλ.) και λέγονται **επιρρηματικές προτάσεις**.

I. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

154 Ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι ειδικές, οι ενδοιαστικές, οι πλάγιες ερωτηματικές και οι αναφορικές εν μέρει (οι οποίες και λέγονται αναφορικές ονοματικές).

§§153,154

5 / 139

Α' Ειδικές προτάσεις

155 Οι ειδικές προτάσεις εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους **ὅτι** (όπως και στη ν.ε.) και **ὥς**. Έχουν άρνηση ού.

Μια ειδική πρόταση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ως:

α) **αντικείμενο** με ρήματα λεκτικά (λέγω, άγγέλλω, διδάσκω κτλ.), δεικτικά (δηλῶ, δείκνυμι κτλ.), αισθητικά (αίσθάνομαι, ὀρῶ, άκούω κτλ.) και γνωστικά (γιγνώσκω, οἶδα κτλ.):

Κῦρος **ἔλεγεν** ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν (= ὅτι η εκστρατεία θα γίνει...).

Διδάσκειν σε βούλομαι ὥς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς άπιστεῖς (= θέλω να σου εξηγήσω ὅτι εσύ...).

Άλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς **δείξομεν** τοῖς βαρβάροις ὅτι δυνάμεθα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι
Βασιλεὺς **ἤκουσε** Τισσαφέρνους ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

Οἶδα γάρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις άκούων ἐμοῦ άπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν (= δύσκολα θα υπόφερες να μ' ακούς να απολογούμαι...).

β) **υποκείμενο** με απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν τις περισσότερες φορές σημασία ανάλογη με τη σημασία των προηγούμενων ρημάτων, όπως: άγγέλλεται, δηλόν ἐστι, ἄλις ἐστί (= αρκεί) κτλ.:

**Δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς (= κοντά) που βασιλεὺς ἦν.
Ἦγγέλθη ὅτι ἡττημένοι εἶεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τῇ
ναυμαχίᾳ (= ὅτι νικήθηκαν οἱ Λ.).
Ἀρκεῖ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῖς.**

**γ) επεξήγηση, συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέ-
τερου γένους:**

**Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρα-
τίαν ὄρκος ἐστίν (= ὅτι δηλαδή αυτό που συγκρατεῖ
τὴ δημοκρατία εἶναι...).**

156 Οι ειδικές προτάσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις
των προτάσεων κρίσεως (οριστική, δυνητική οριστική
και ευκτική) (βλ. §89α).

**Όταν όμως η ειδική πρόταση εξαρτάται από ρήμα
σε ιστορικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρεται με ευκτική,
που λέγεται ευκτική του πλάγιου λόγου:**

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο...

**Σημείωση α'. Οι φράσεις οἶδ' ὅτι (= βέβαια), εὖ
οἶδ' ὅτι (= βεβαιότατα), δῆλον ὅτι (= ολοφάνερα) ἔχουν
σημασία επιρρήματος, ὕστερα ἀπὸ παράλειψη του
ρήματος της ειδικῆς προτάσεως:**

Πάντες ὑμεῖς ἐλεεῖτε εὖ οἶδ' ὅτι τοὺς ἀτυχεῖς καὶ

ταλαιπώρους ανθρώπους (= ελεείτε βεβαιότατα, ασφαλώς, τους δυστυχισμένους...).

Θανάτου ἐτίμησαν **δῆλον ὅτι** ὡς πονηροῦ ὄντος (= ὅρισαν ως ποινή το θάνατο ολοφάνερα ως...).

Σημείωση β'. Ο ειδικός σύνδεσμος ὡς συχνά διαφέρει στη σημασία από τον ὅτι· ο ὅτι δείχνει κάτι που θεωρείται πραγματικό, ενώ ο ὡς δείχνει μια υποκειμενική γνώμη· ἔτσι:

ὅτι = ὅτι, πως.

ὡς = ὅτι δήθεν, ὅτι τάχα, ὅτι ὅπως νομίζει κανείς κτλ. Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἰμι (= ὅτι δήθεν εἰμαι...).

Πελοπίδας ἔλεγεν **ὅτι** μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καὶ ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς (= ἔλεγε ὅτι μόνο αυτοὶ συμμάχησαν... και ὅτι, ὅπως πιστεύει, οἱ Λακεδαιμόνιοι γι' αὐτό τους πολέμησαν)· ἡ πρώτη ειδική πρόταση δείχνει ἓνα πραγματικό γεγονός, ἐνῶ ἡ δεύτερη μια προσωπική γνώμη.

Σημείωση γ'. Τα λεκτικά ῥήματα δε συντάσσονται μόνο με ειδική πρόταση ἀλλά και με ειδικό ἀπαρέμφατο (βλ. §§92, 96). Αλλά το ῥήμα φημί (= λέω, ἰσχυρίζομαι) συντάσσεται σχεδόν πάντοτε με ειδικό ἀπαρέμφατο.

Τα αἰσθητικά και γνωστικά ῥήματα συντάσσονται και με κατηγορηματική μετοχή (βλ. §100,4).

B' Ενδοιαστικές προτάσεις

157

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους **μή** (όπως και στη ν.ε.) και **μή ού**.

Με το **μή** εισάγονται, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι:

Φοβεῖται **μή** τὰ ἔσχατα πάθῃ (= μήπως πάθει τα χειρότερα), ενώ με το **μή ού**, όταν εκφράζουν φόβο μήπως δε γίνει κάτι:

Φοβοῦμαι **μή** διὰ τὴν ἀπειρίαν **οὐ** δυνηθῶ δηλῶσαι περὶ τῶν πραγμάτων (= μήπως δεν μπορέσω...).

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φόβο ή δισταγμό, όπως: φοβοῦμαι, δέδοικα ἢ δέδια (= φοβούμαι), ὀκνῶ (= διστάζω, φοβούμαι), διστάζω, ὑποπτεύω, φυλάττομαι κτλ. και χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

Ἐφοβεῖτο **μή** ὁ πάππος ἀποθάνῃ.

Δέδοικα **μή** ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= μήπως ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες **μή** προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας καὶ αὐτοὺς κατακόψειαν (= μήπως επιτεθούν στην πτέρυγα του στρατεύματος και τους κατακόψουν).

Σημείωση. Μια ενδοιαστική πρόταση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί:

α) ως υποκείμενο, όταν εξαρτάται από απρόσωπη έκφραση, λ.χ. φόβος ἐστί, κίνδυνος ἐστί, δεινόν ἐστί κτλ.:

Δεινόν ἐφαίνετο **εἶναι** μὴ οἱ στρατιῶται δύσνοι (= εχθρικοί) ὥσιν (πβ. ν.ε. υπάρχει φόβος μήπως αρρωστήσει πάλι το παιδί).

β) ως επεξήγηση:

Ἔστι μάλιστα **τοῦτο** δέος, μὴ πανοῦργος ὦν τρέψηται καὶ παρασπάσηται (= πάρει με το μέρος του) τι τῶν ὅλων πραγμάτων (πβ. ν.ε. αυτό φοβάται πάντοτε στις εξετάσεις, μήπως δεν του φτάσει ο χρόνος).

158 Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.). αλλά ύστερα από παρελθοντικό χρόνο εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές προτάσεις.

Δέδοικα μὴ **ἐπιλαθώμεθα**...

Ἐφοβεῖτο μὴ ὁ πάππος **ἀποθάνῃ**, ἀλλά:

Ἐδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ **προσάγοιεν**...

Οι ενδοιαστικές προτάσεις όταν δηλώνουν κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο, εκφέρονται και με οριστική:

Δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ταύτην τὴν σοφίαν.

Σημείωση α'. Ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται και με το ὅπως μή που ισοδυναμεί με μή:
Δέδοιχ' ὅπως μὴ μοι λίαν φανῆς σοφή (= φοβούμαι μήπως μου φανείς πολύ σοφή).

Σημείωση β'. Πολλές φορές οι ενδοιαστικές προτάσεις βρίσκονται στο λόγο ως ανεξάρτητες:
Μὴ ἀγροϊκότερον ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν· ὁκνῶ γάρ...
(= μήπως είναι κάπως αγροίκο να πω την αλήθεια...).

(πβ. ν.ε. Θα φύγω. Μήπως ανησυχήσουν).

Γ' Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

159 Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ή πλάγιες ερωτήσεις, δηλαδή εξαρτημένες προτάσεις που περιέχουν ερώτηση, εισάγονται:

α) αν είναι ερωτήσεις με ολική άγνοια (βλ. §2α), με εἰ και οι διμελείς (βλ. §2) με εἰ-ἤ, πότερον ή πότερα-ἤ, εἴτε-εἴτε, και

β) αν είναι ερωτήσεις με μερική άγνοια (βλ. §2β), με

ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες και με ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα, όπως: τίς, ποῖος, πόσος, ὅστις, ὅποιος, ὅπόσος κτλ. και ποῦ, πῶς, ὅπου, ὅπως κτλ. ἔχουν ἄρνηση οὐ ή μή:

Πρωταγόρας ἐρωτᾷ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι καλῶν τὰ ἀγαθὰ δεινά (= αν δεν ντρέπομαι να ονομάζω...).

Ἦρετο εἴ τις ἐμοῦ σοφώτερος εἴη.

Μή σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλά πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο (= μην εξετάζεις τι κυρίως θα σε ευχαριστούσε...).

Ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἴης; (= να εξετάσεις τον εαυτό σου ποιος είσαι;).

Ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι τοὺς Θηβαίους εἴτε ἄλλο τι χρήσονται (= σκέφτονταν ή να κατακάψουν τους Θ. ή να τους κάνουν κάτι άλλο).

Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιτο μένειν ἢ ἀπιέναι.

Σημείωση: Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εισάγονται σπανιότερα και με ἐάν (ἂν, ἤν):

Εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκη (= αν δε σου φαίνεται καλό, εξέτασε αν πιο πολύ σ' αρέσει το εξής).
(πβ. ν.ε. σε ρωτώ αν σ' αρέσει).

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εξαρτώνται από τα ρήματα:

- α) ἐρωτῶ, λέγω, δείκνυμι κ.τ.ό.
- β) ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ ἢ σκοποῦμαι, αἰσθάνομαι, γιγνώσκω κ.τ.ό.
- γ) ἐπιμελοῦμαι, πειρῶμαι (= προσπαθῶ, επιχειρῶ), φυλάττομαι κ.τ.ό. . και χρησιμοποιούνται ως **αντικείμενα** των ρημάτων αυτών:

Καὶ ὃς (= και αυτός) **ἐθαύμασε** τίς παραγγέλλοι καὶ **ἦρτο** ὃ,τι εἶη τὸ σύνθημα.

Κλέαρχος οὐδὲ τούτοις **εἶπεν** ὃ,τι ποιήσοι.

Ἐπιμηθεὺς **ἠπόρει** ὃ,τι χρήσαιτο (= δεν ήξερε τι να κάνει).

Ξενοφῶν ἐκέλευε **σκέψασθαι** τί εἶη τὸ κωλῦον.

Κῦρος **ἐπεμελεῖτο** ὃ,τι ποιήσοι βασιλεύς (= ενδιαφερόταν τι θα κάνει ο β.).

Σημείωση. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται επίσης

α) ως **υποκείμενο**, όταν εξαρτώνται από απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν την ίδια σημασία με τα προηγούμενα ρήματα:

Ἀπὸ τούτου **γενήσεται φανερόν** τίς τίνος αἰτίος ἐστίν (πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι έγινε στο μεταξύ).

β) ως **επεξήγηση** συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ (πβ. ν.ε. αὐτὸ λέω κι ἐγώ, πού βρήκαμε τόση δύναμη).

161 Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις ἐκφέρονται με τὶς ἐγκλίσεις με τὶς ὁποῖες ἐκφέρονται καὶ οἱ ευθεῖες ἐρωτήσεις (οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική καὶ υποτακτική, βλ. §1δ).

Ὅταν ὁμως ἐξαρτῶνται ἀπὸ ρῆμα σε παρελθοντικό χρόνο, τότε συνήθως ἐκφέρονται με ευκτική τοῦ πλάγιου λόγου, ὅπως καὶ οἱ ἐιδικές καὶ οἱ ἐνδοιαστικές προτάσεις λ.χ.:

ευθεία ἐρώτηση:	Παραγγέλλεις τι, ὦ Κῦρε;
πλάγια ἐρώτηση:	Ξενοφῶν ἐρωτᾷ Κῦρον εἴ τι παραγγέλλει ἢ Ξενοφῶν ἤρετο Κῦρον εἴ τι παραγγέλλοι.
ευθεία ἐρώτηση:	Τί ἀποκρίνωμαι;
πλάγια ἐρώτηση:	Σιωπᾷ σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίνηται ἢ Ἐσιώπησε σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίναιτο.

(ο χρόνος τῆς μετοχῆς σκοπῶν θεωρεῖται παροντικός ἢ παρελθοντικός χρόνος ἀνάλογα με τὸ ρῆμα τῆς κύριας προτάσεως σιωπᾷ ἢ ἐσιώπησε, βλ. §77).

Σημείωση α'. Τα ρήματα που σημαίνουν **φροντίδα**, όπως φροντίζω, επιμελούμαι, ὀρῶ κ.τ.ό., παίρνουν ως αντικείμενο πλάγια ερώτηση που εισάγεται με το ὅπως και εκφέρεται σε **χρόνο μέλλοντα** (οριστικής ή ευκτικής):

Οἱ πατέρες **προνοοῦσι** τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τάγαθὰ **ἐπιλείψει** (= πῶς δε θα τους λείψουν ποτέ τα αγαθά).

Κῦρος **ἐπεμέλετο** ὅπως οἱ δουλεύοντες μὴ ἄσιτοι **ἔσονται** (= πῶς δε θα είναι νηστικοί όσοι δούλευαν ως δούλοι).

Σημείωση β'. Κάποτε το ὅπως με μέλλοντα οριστικής εισάγει ανεξάρτητη πρόταση που δηλώνει προτροπή ή συμβουλή:

Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς **κέκτησθε** (= να φανείτε ἄξιοι της ελευθερίας που έχετε).

Εδώ κυρίως εννοείται το ρήμα ὀρᾶτε ἢ σκοπεῖτε κ.τ.ό., που συνήθως παραλείπεται. (πβ. και §158 σημ. β').

Δ' Ονοματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. αναφορικές προτάσεις)

II. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

162 Επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι αιτιολογικές, οι τελικές, οι αποτελεσματικές, οι υποθετικές, οι εναντιωματικές (παραχωρητικές), οι χρονικές και εν μέρει οι αναφορικές που λέγονται επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις.

Α' Αιτιολογικές προτάσεις

163 Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους διότι, ὅτι, ὥς, ἐπεὶ, ἐπειδὴ και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), αλλά όταν εξαρτηθούν από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές και οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις). Έχουν άρνηση οὐ:

Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοὶ τις ἀσχολία ἐστίν,
ἄπειμι.(= θα φύγω).

Κῦρος τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ
μέσον τῶν πολέμων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη (= γιατί
εκεί ήταν ο βασιλιάς).

Χαίρω, ὅτι εὐδοκίμεῖς (= χαίρομαι που προοδεύεις).

Θίβρων Λάρισαν, ἐπεὶ οὐκ ἐπείθετο, περιστρατοπε-
δευσάμενος ἐπολιόρκει (= επειδή δεν υποτασσόταν,
στρατοπέδευσε ολόγυρα και την πολιορκούσε).
Κρύπτε μηδέν, ὥς ὁ πάνθ' ὀρῶν καὶ πάντ' ἀκούων
πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος (= γιατί όλα τα αποκαλύ-
πτει ο χρόνος, που όλα τα βλέπει και όλα τα ακούει).

Σημείωση α'. Οι αιτιολογικές προτάσεις όταν εξαρ-
τώνται από ρήματα ή φράσεις που σημαίνουν ψυχικό
πάθος (όπως χαίρω, ἡδομαι, θαυμάζω κτλ. αἰσχρόν
ἐστι, θαυμαστόν ἐστι κ.τ.ό.) εισάγονται με ὅτι: Χαίρω,
ὅτι εὐδοκίμεις.

Αλλά πολλές φορές με τα ίδια ρήματα η αιτιολογική
πρόταση εισάγεται με το εἰ, όταν η αιτία δε θεωρείται
εντελῶς βέβαιη:

Οὐκ ἡσχύνθη, εἰ τοιοῦτον κακὸν ἐποίει; (= δεν ντρά-
πηκε, αν έκανε τέτοιο κακό;).

Οὐκ αἰσχρόν, εἰ Ἀθηναῖοι ὄντες βάρβαρον ἄνθρωπον
φοβήσεσθε; (= δεν είναι άσχημο, που θα φοβηθείτε
Αθηναῖοι εσεῖς ένα βάρβαρο άνθρωπο;)

(πβ. ν.ε. μη μου θυμώνεις, αν δε σου φέρομαι καλά
μερικές φορές).

Σημείωση β'. Οι σύνδεσμοι ὥς και ἐπεὶ χρησιμοποι-
ούνται και ως αιτιολογικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι (βλ.
§152).

Β' Τελικές προτάσεις

164

Οι τελικές προτάσεις (οι προτάσεις που δηλώνουν σκοπό*) εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους **ἵνα**, **ὥπως**, **ὥς** και εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.), αλλά ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές και αιτιολογικές προτάσεις). Έχουν άρνηση μή:

Μικρὸν ἐπάνειμι, **ἵνα** σαφέστερον **δηλωθῇ** πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία

(= θα ξαναμιλήσω σύντομα, για να φανεί καθαρότερα...).

Καμβύσης τὸν Κῦρον ἀπεκάλει, **ὥπως** τὰ ἐν Πέρσῃς ἐπιχώρια **ἐπιτελοίη** (= ο Καμβ. ανακάλεσε τον Κύρο, για να αναλάβει τις εγχώριες υποθέσεις των Περσών).

Ἀβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, **ἵνα** μὴ Κῦρος **διαβῇ**.

Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, **ἵνα** ἀδικῶν μὴ **διδοίη** δίκην (= για να μην τιμωρεῖται, όταν κάνει αδικίες).

(πβ. ν.ε. ἔτρεχε, για να μην αργήσει).

Οι τελικές προτάσεις με άρνηση πολλές φορές,

*αρχ. ελληνικά τέλος = σκοπός

εισάγονται χωρίς τελικό σύνδεσμο παρά μόνο με το μή(= για να μη):

Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι, **μή** τις ἐπίθεσις γένηται
(= αποφάσισαν να φύγουν, για να μη...).

Σημείωση α'. Μια τελική πρόταση εκφέρεται με ευκτική επίσης, και αν ακόμα δεν εξαρτάται από παρελθοντικό χρόνο, όταν δηλώνει μια απλή σκέψη ή όταν υπάρχει **ἐλξη** (βλ. §188, 5) από προηγούμενη ευκτική:

Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτευχίζει, ὥς ἄπορος εἶη ἡ ὁδός (= για να είναι αδιάβατος ο δρόμος)

Ἐπὶ πάν ἔλθοι ἄν, ὥς φόβον **παράσχοι** (= για να προξενήσει φόβο)

Σημείωση β'. Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται και με οριστική παρελθοντικού χρόνου, για να φανερώσουν σκοπό που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, όταν προηγείται κάτι που δεν έγινε:

Ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὥς μηδ' εἰ ἐβούλετο **ἐδύνατο** ἐξαπατᾶν (= έπρεπε τότε να πάρουμε τα ενέχυρα, για να μην μπορούσε να μας εξαπατήσει και αν ακόμα το ήθελε - αλλά δεν τα πήραμε).

Τοὺς ἀγαθοὺς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, **ἵνα** μηδεὶς αὐτοὺς **διέφθειρεν** (= θα τους φρουρούσαμε στην ακρόπολη — πράγμα που δεν έγινε — για να μην τους σκότωνε κανείς).

(πβ. ν.ε. έπρεπε να ήσουν εκεί, για να τον έβλεπες, αλλά δεν ήσουν).

Σημείωση γ'. Με τον τελικό σύνδεσμο όπως και ως συντάσσεται πολλές φορές το αοριστολογικό αν συνήθως με υποτακτική:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= ασχολούμαστε με τις αρετές....).

Σημείωση δ'. Οι προτάσεις που εισάγονται με ὅπως ή ὅπως μή και εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φροντίδα, είναι κυρίως πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, αλλά μπορούν, ανάλογα με τα συμφραζόμενα, να χρησιμοποιούνται στο λόγο και ως τελικές ή ενδοιαστικές:

Ἑμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὥς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα (= πως θα αγωνιστούμε ή για να αγωνιστούμε...).

Φυλάττου ὅπως μή καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποίησης (= φυλάξου για να μην κάμεις ή μήπως κάμεις...).

Γ' Αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) προτάσεις

165

Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους **ὥστε** (όπως και στη ν.ε.) και **ὥς** και εκφέρονται:

α) με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), όταν φανερώνουν αποτέλεσμα που είναι ή θεωρείται πραγματικό· έχουν άρνηση **οὐ**:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, **ὥστε ἀπέκρυψε** καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους (= που έκρυψε και τα όπλα και...).

Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, Αἰσχίνη, **ὥστε οὐ δύνασαι** λογίσασθαι (= που δεν μπορείς να...).

β) με απαρέμφατο, όταν φανερώνουν αποτέλεσμα ενδεχόμενο ή δυνατό· έχουν άρνηση **μή**:

Πολλὴν κραυγὴν ἐποίουν, **ὥστε** καὶ τοὺς πολεμίους **ἀκούειν** (= ὥστε να ακούν και οι εχθροί).

Οὐδεὶς πώποτε εἰς τοσοῦτον ἀνανδρίας ἀφίκετο, **ὥστε** τοιοῦτόν τι **τολμῆσαι** ποιεῖν (= ὥστε να τολμήσει να κάνει κάτι τέτοιο).

Ἐνετύγχανον τάφροις ὕδατος πλήρεσιν, ὥς **μή δύνασθαι** διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν (= συναντούσαν τάφρους γεμάτους νερό, ὥστε να μην μπορούν να περάσουν χωρίς γέφυρες).

Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος ἦν τὸ βάθος, **ὥστε** μηδὲ τὰ δόρατα **ὑπερέχειν** (= ὥστε να μην εξέχουν ούτε τα δόρατα).

§165

21 / 147 - 148

166 Ο ὥστε με απαρέμφατο χρησιμοποιείται επίσης, όταν δηλώνεται:

1. σκοπός (αποτέλεσμα που επιδιώκουμε):

Πᾶν ποιοῦσιν, ὥστε μὴ δίδοναι δίκην (= για να μην τιμωρηθούν).

2. ὁρος ἢ συμφωνία:

Συμμαχίαν ἐποιήσαντο ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μὴ στρα-
τεύειν Ἀκαρνᾶνας ἐπ' Ἀθηναίους (= μ' αυτούς τους
όρους, να μην εκστρατεύσουν οι...).

Σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο, ὥστε τοὺς
αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν (= με τη
συμφωνία να θεωρούν τους ίδιους εχθρούς και
φίλους).

Αλλά συνήθως όταν πρόκειται να δηλωθεί ὁρος ἢ
συμφωνία, ἀντὶ για ὥστε χρησιμοποιεῖται το ἐφ' ᾧ ἢ ἐφ'
ᾧτε με απαρέμφατο ἢ με μέλλοντα οριστικής:

Ἀφίεμέν σε, ᾧ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε
μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ διατρίβειν μηδὲ φιλο-
σοφεῖν (= με τη συμφωνία να μην ασχολεῖσαι πια μ'
αυτή την αναζήτηση μήτε να φιλοσοφεῖς).

Οἱ ἐν Ἰθώμῃ ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμο-
νίους, ἐφ' ᾧτε ἐξίασιν ἐκ Πελοποννήσου (= με τη
συμφωνία ὅτι θα βγουν ἀπὸ την Πελοπόννησο).

Σημείωση. Ο σύνδεσμος ώστε χρησιμοποιείται και ως παρατακτικός σύνδεσμος στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου και εισάγει τότε κύρια πρόταση (βλ. §150δ).

Δ' Υποθετικές προτάσεις

167 Οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους εί, εάν, άν, ήν· έχουν άρνηση μή.

(πβ. ν.ε. αν δεν το έβλεπα, δε θα το πίστευα, αλλά: να μη το έβλεπα, δε θα το πίστευα).

Η υποθετική πρόταση λέγεται και **υπόθεση**, ενώ η πρόταση που προσδιορίζεται απ' αυτήν **απόδοση**. Η υπόθεση και απόδοση μαζί αποτελούν τον **υποθετικό λόγο**.

Σημείωση. Το εί συχνά συνοδεύεται από άλλα μόρια, λ.χ. εί άρα, (= αν ίσως), εί δή (= αν βέβαια), εί γοῦν (= αν πάντως, αν επιτέλους) κτλ.

Οι υποθετικοί λόγοι ανάλογα με τη σημασία και τον τρόπο που εκφέρονται διακρίνονται στα ακόλουθα είδη:

1. α' εἶδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται πραγματικό:

Εἰ δεῖν' ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ (= αν έκανες φοβερά πράγματα, φοβερά...).

Εἰ ἀφήσεις τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης, κινδυνεύσεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ ἔσχατα παθεῖν (= θα κινδυνεύσεις να πάθεις ό,τι χειρότερο...).

Εἰ βούλει, μένε.

Υπόθεση: εἰ με οριστική οποιουδήποτε χρόνου (μετάφραση: αν με οριστική).

Απόδοση: κάθε έγκλιση.

β' εἶδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι αντίθετο του πραγματικού:

Οὔτοι, εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ' ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον (= αυτοί, αν ήταν..., ποτέ δε θα πάθαιναν αυτά τα πράγματα).

Εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότε ἂν πλεῖστον ἔλαβες (= αν ήθελες να..., τότε θα έπαιρνες πολλά).

Εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= αν δεν είχατε έρθει εσείς, θα προχωρούσαμε εναντίον του μεγάλου βασιλιά).

Υπόθεση: εἰ με οριστική παρελθοντικού χρόνου

(μετάφραση: αν με παρατατικό ή υπερσυντέλικο).

Απόδοση: δυνητική οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική).

Σημείωση. Αν στην απόδοση υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση (ἔδει, ἔξῃν, προσῆκε κτλ. ή ἀναγκαῖον ἦν, εἰκός ἦν, δίκαιον ἦν κτλ.), το δυνητικό ἄν μπορεί να παραλείπεται:

Ἐξῇν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε οὔτε τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε (= σας ήταν δυνατό να τους βοηθήσετε, αν θέλατε, αλλά...).

2. γ' εἰδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένουμε να γίνει (προσδοκώμενο):

Ἐάν ζητῆς καλῶς, εὐρήσεις (= αν ψάχνεις σωστά, θα βρεις).

Ἦν πόλεμον αἰρῆσθε, μηκέτι ἦκετε δεῦρο ἄνευ ὀπλων (= αν προτιμάτε πόλεμο, μην έρχεστε πια εδώ χωρίς όπλα).

Ἐὰν μὴ ᾗ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι γνησίως, οὐκ ἔστι κακῶν παύλα (= αν δε βασιλεύσουν οι φιλόσοφοι δεν είναι δυνατό να σταματήσει το κακό).

Υπόθεση: ἔάν, ἄν, ἦν με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική χρόνου μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση, λ.χ. προστακτική, δυνητική ευκτική κτλ. (μετάφραση: μέλλοντας ή ανάλογη έκφραση).

δ' εἰδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένει κανείς ότι θα επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον:

Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= αν κάποιος επιχειρεί να δει τον ήλιο με αναίδεια, χάνει το φως του).

Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν (= άμα έρθει ο θάνατος κοντά...).

Ἦν τις τούτων τι παραβαίνει, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= αν κάποιος απ' αυτούς κάνει κάποια παράβαση, τον τιμωρούν).

Υπόθεση: ἔάν, ἄν, ἦν με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος (μετάφραση: οριστική ενεστώτα).

3. ε' εἰδος · ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται δυνατό, χωρίς να εξετάζεται αν αυτό θα πραγματοποιηθεί ή όχι (απλή σκέψη):

Εἴ τις μὴ τρέφοιτο, οὐκ ἂν ζῶῃ (= αν κάποιος δεν τρεφόταν, δε θα μπορούσε να ζήσει).

Εἴ τις σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο (= αν κάποιος σε δίδασκε κάτι

που συμβαίνει να μην το ξέρεις, θα μπορούσες να γίνεις καλύτερος).

Εἰ θέλοιμεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὐρήσομεν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν οὐ χαίροντας τοῖς βελτίστοις τῶν πραγμάτων (= αν θέλαμε να εξετάσουμε τούς χαρακτήρες των ανθρώπων, θα βρούμε ότι οι περισσότεροι από αυτούς δε χαίρονται με τα καλύτερα πράγματα).

Υπόθεση: εἰ με ευκτική (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: δυνητική ευκτική ή οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική ή απλή οριστική).

στ' εἰ δ ο ς: ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που επαναλαμβάνονταν στο παρελθόν:

Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.

Εἰ μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεχώρουν οἱ Συρακόσιοι, εἰ δ' ἀναχωροῖεν, ἐπέκειντο (= αν έκαναν επίθεση οι Αθ., υποχωρούσαν οι Συρ., αν γύριζαν πίσω, ορμούσαν εναντίον τους).

Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Υπόθεση: εἰ με ευκτική (επαναληπτική) (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: οριστική παρατατικού ή αορίστου με ἄν (μετάφραση: παρατατικός).

Παρατήρηση: Οι υποθετικοί λόγοι με βάση την έγκλιση που έχουν στην υπόθεση ανήκουν κυρίως σε τρεις κατηγορίες:

1η κατηγορία, υπόθεση με οριστική: α' και β' είδος (πραγματικό ή το αντίθετό του).

2η κατηγορία, υπόθεση με υποτακτική: γ' και δ' είδος (κάτι που περιμένουμε να γίνει ή να επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον).

3η κατηγορία, υπόθεση με ευκτική: ε' και στ' είδος (μια απλή σκέψη, δηλαδή κάτι που είναι δυνατό να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον ή γινόταν στο παρελθόν).

Πίνακας 13

ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	ΥΠΟΘΕΣΗ
α' είδος πραγματικό	εί μέ οριστική
β' είδος αντίθετο του πραγματικού	εί μέ
γ' είδος προσδοκώμενο	έάν, ἄν, ἥν μέ υποτακτική
δ' είδος κάτι που επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον	έάν, ἄν, ἥν μέ
ε' είδος μια απλή σκέψη	εί μέ ευκτική
στ' είδος κάτι που επαναλαμβάνεται στο παρελθόν	εί μέ

	ΑΠΟΔΟΣΗ
εἰ βούλει,	μένε
κάθε χρόνου	κάθε ἐγκλιση
παρελθοντικού χρόνου	δυνητική οριστική
εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί,	οὐκ ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον
ἐὰν ζητῇς καλῶς,	εὐρήσεις οριστική μέλλοντα ἢ ανάλογη ἐκφραση
ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι,	οριστική ενεστώτα ἢ γνωμικός ἀόριστος τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται
εἴ τις μὴ τρέφοιτο,	οὐκ ἂν ζῶη δυνητική ευκτική ἢ οριστική
τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν,	οριστική παρατατικού ἢ αορίστου με αν ἀπέκτεινον

Παρατηρήσεις στους υποθετικούς λόγους

169

1. Πολλές φορές αντί για υπόθεση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ευθεία ερώτηση:
Ἄδικεῖ τις ἐκῶν; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατὰ τούτον· ἐξαμαρτάνει τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ (αντί: εἴ τις ἀδικεῖ ἐκῶν, ὀργὴ καὶ τιμωρία..., εἴ τις ἐξαμαρτάνει ἄκων, συγγνώμη...).

(πβ. ν.ε ἔχεις γρόσια; ἔχεις γλώσσα).

2. Πολλές φορές παραλείπεται η υπόθεση ή η απόδοση, που εννοείται από τα συμφραζόμενα (**ελλειπτικοί υποθετικοί λόγοι**):

Οὐκ ἐσθίουσι πλείῳ ἢ δύνανται φέρειν· **διαρραγεῖεν ἄν** (= δεν τρώνε περισσότερο από όσο μπορούν να αντέξουν· γιατί διαφορετικά θα ἐσκαζαν), αντί: Εἰ γὰρ ἐσθίοιεν πλείῳ ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν ἄν· παραλείπεται η υπόθεση).

Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθεται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον καμπτόμενον εὐθύνουσιν (= τον ισιάζουν) ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς, αντί: Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθεται, ἔχει καλῶς· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον κτλ.· παραλείπεται η απόδοση.

3. Από ελλειπτικούς υποθετικούς λόγους αποσπᾶστηκαν ορισμένες φράσεις που ἀπόκτησαν επιρρηματική σημασία όπως:

εἰ δὲ μὴ ἢ εἶδεμή = σε αντίθετη περίπτωση, αλλιώς·
 εἰ μὴ (ύστερα από άρνηση) = εκτός, παρά μόνο·
 εἰ μὴ ἄρα = εκτός αν ίσως·
 ἐάν μόνον = αρκεί μόνο να·
 εἴ τις καὶ ἄλλος ἢ εἶπερ τις (καί) ἄλλος = περισσότε-
 ρο από κάθε άλλον·
 εἶπερ ποτὲ ἢ εἶπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἢ εἶπερ καὶ
 ἄλλοτε = περισσότερο από κάθε άλλη φορά·
 ὥσπερ εἰ, ὥσπερ ἂν εἰ, ὥσπερ ἂν, ὡς εἰ, ὡς ἂν = σαν
 (παρομοιαστικό επίρρημα):
 Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μὴ αἰτίαν ἔξεις (= αλλιώς
 θα κατηγορηθείς).
 Νῦν, ὡς σὺ ὀρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο, εἰ
 μὴ ὄπλα καὶ ἀρετή (= παρά μόνο όπλα και αρετή).
 Πῶς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; Εἰ μὴ
 ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν (= ει-
 ρων.: εκτός αν ίσως η φροντίδα για αρετή είναι δια-
 φθορά).
 Ἀνθρώπου ψυχῇ, εἶπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων,
 τοῦ θεοῦ μετέχει (= περισσότερο από καθετί άλλο
 από τα ανθρώπινα πράγματα, συμμετέχει στο θεϊκό
 στοιχείο).
 Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρός, εἶπερ ποτὲ, πολλῆς
 φροντίδος καὶ βουλῆς δεῖται (= περισσότερο από
 κάθε άλλη φορά χρειάζεται πολλή φροντίδα και
 σκέψη).
 Φοβεῖται ὥσπερ ἂν εἰ παῖς (= φοβάται σαν παιδί).

4. Πολλές φορές ή υπόθεση δεν είναι υποθετική

πρόταση αλλά υποθετική μετοχή, που αναλύεται σε υποθετική πρόταση:

Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ὑμῶν μὴ κελευσάντων, ἀντί:
οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε (= δε
θα ερχόμεν ἐδῶ, ἀν δὲν τὸ προστάζατε ἐσεῖς)·
υποθετ. λόγος β' εἰδους.

Ἀνώνυμοι θανόντες οὐ γελώμεθα ἂν, ἀντί: εἰ
θάνοιμεν ἀνώνυμοι, οὐ γελώμεθα ἂν (= ἀν πεθά-
νοῦμε ἀνώνυμοι δὲ θα γελοιοποιηθούμε)· υποθετ.
λόγος ε' εἰδους.

170

Ὅταν ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ κάποιο
ρήμα (ἐξαρτημένος υποθετικὸς λόγος), ἡ
ἀπόδοση μπορεῖ νὰ εἶναι:

α) δευτερεύουσα πρόταση, β) ἀπαρέμφατο ἢ γ) κατη-
γορηματικὴ μετοχή, ἀνάλογα με τὸ ρῆμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο
ἐξαρτάται ὁ υποθετικὸς λόγος:

α) Ἀγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαίμονι
πεπραχῶς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι (= ὁ Αἰγ. ἔλεγε
ὅτι ἀν ἔχει κάνει ἔργα ποὺ βλάπτουν τὴ Λακ., εἶναι
δίκαιο νὰ τιμωρηθεῖ). (Ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρ-
τάται ἀπὸ τὸ ρ. ἔλεγεν καὶ ἡ ἀπόδοση εἶναι: ὅτι
δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι).

β) Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡγοῦντο, εἰ τοῦτο ἄνευ τῆς
σφετέρας γνώμης ἔσοιτο, χαλεπὸν ἔσεσθαι (= οἱ

Λακ. νόμιζαν ότι, αν αυτό θα γίνει χωρίς τη γνώμη τους, θα είναι επικίνδυνο). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρ. ήγοῦντο και η απόδοση είναι: χαλεπόν ἔσεσθαι).

γ) ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ὅποσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἔαν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους (= βλέπω εγώ τουλάχιστο ότι όσοι θέλουν να πιάσουν σφήκες, αν προσπαθούν να τις πιάσουν καθώς οι σφήκες τρέχουν έξω, πληγώνονται από πολλές). (Ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από το ρήμα ὁρῶ και η απόδοση είναι: ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους).

Επίσης και η υπόθεση μεταβάλλεται, όταν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο· ο υποθετικός λόγος, λ.χ.:

Εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαίμονι πέπραχα, δίκαιός εἰμι ζημιοῦσθαι, ἐπειδὴ εξαρτάται από το ρήμα ἔλεγεν παίρνει τη μορφή:

Ἀγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαίμονι πεπραχὼς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι (βλ. πλάγιος λόγος §182).

Ε' Εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις

171 Οι εναντιωματικές και παραχωρητικές (ή ενδοτικές)

§171

35 / 154 - 155

προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους:

α) εἰ καί, ἄν (ἦν, ἔάν) καί, όταν φανερώνουν κάτι πραγματικό:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως (= αν και δε βλέπεις, όμως σκέφτεσαι).

Τὰ δίκαια πάντες, ἔαν καὶ μὴ βούλωνται, μέχρι τοῦ γε αἰσχύνονται μὴ πράττειν (= τα δίκαια όλοι, αν και δε θέλουν, τουλάχιστο ως ένα σημεῖο ντρέπονται να μην τα κάνουν).

β) καὶ εἰ, καὶ ἄν (κᾶν) ἢ, αν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:

οὐδ' εἰ, οὐδ' ἔάν, μηδ ἔάν, όταν φανερώνουν κάτι που δε θεωρεῖται πραγματικό αλλά πιθανό ἢ και αδύνατο:

Καὶ εἰ μυθώδης ὁ λόγος γέγονεν, ὅμως νῦν ρηθῆναι προσήκει(= και αν ακόμα ο λόγος είναι πλαστός σαν παραμύθι, τώρα όμως ταιριάζει να ειπωθεῖ).

Γελᾷ ὁ μωρός, κᾶν τι μὴ γελοῖον ᾗ (= γελά ο ανόητος, ακόμα κι αν δεν υπάρχει κάτι γελοῖο).

Ἔνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὁμόσης, μηδ ἄν εὐορκεῖν μέλλης (= για χρήματα μην ορκίζεσαι σε κανένα θεό, ούτε κι αν πρόκειται να πεις την αλήθεια).

Οὐδὲν μᾶλλον κινήσεσθε, οὐδ' ἄν δεκάκις ἀποθάνῃ Φίλιππος (= δε θα κινηθεῖτε καθόλου πιο πολύ, ούτε κι αν πεθάνει ο Φ. δέκα φορές).

Οι εναντιωματικές προτάσεις είναι κυρίως υποθετικές προτάσεις με τους συνδέσμους καί ή οὐδέ ή μηδέ και τον υποθετικό σύνδεσμο, γι' αυτό έχουν άρνηση μή και εκφέρονται όπως και οι υποθετικές προτάσεις.

Σημείωση α'. Ανάμεσα στην κύρια και την εναντιωματική πρόταση υπάρχει αντίθεση, γι' αυτό πολλές φορές στην κύρια πρόταση μπαίνει ο αντιθετικός σύνδεσμος όμως.

Σημείωση β'. Σε μερικές περιπτώσεις ο και βρίσκειται πριν από τον υποθετικό σύνδεσμο εί, ἄν (ἤν, ἔάν), χωρίς να εισάγεται πρόταση παραχωρητική:

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἄν ἐπὶ βασιλέα (= εμεῖς νικάμε το μεγάλο βασιλιά και, αν εσεῖς δεν είχατε έρθει, θα πηγαίναμε...).

Οἱ στρατιῶται πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κἄν μὲν ὑμᾶς ὀρῶσιν ἀθύμους, πάντες κακὰ ἔσονται (= ἔχουν στραμμένα τα βλέμματά τους σ' εσάς, και αν βέβαια σας βλέπουν φοβισμένους, ὅλοι θα δειλιάσουν).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο καί είναι συμπλεκτικός ή επιδοτικός ή μεταβατικός (πβ. ν.ε. θα πάω κι αν τον βρω, θα σου τηλεφωνήσω).

ΣΤ' Χρονικές προτάσεις

173

Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους **ὅτε, ὁπότε, ὡς (= ἅμα), ἡνίκα καὶ ὀπηνίκα (= ὅταν), ἐν ᾧ, ἐπεὶ, ἐπειδὴ, ἕως, ἔστε (= ἕως), ἄχρι (= μέχρι), μέχρι, ἐξ οὗ, ἀφ' οὗ, πρὶν καὶ** εκφέρονται ανάλογα με τη σημασία τους, ὅπως και οι υποθετικές προτάσεις, με οριστική, υποτακτική, ευκτική. Ἐτσι εκφέρονται:

α) με οριστική, ὅταν φανερώνουν κάτι πραγματικό (ἀρνηση οὐ), πβ.: υποθετικοὶ λόγοι, εἶδος α' §168, 1:

Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὧν (= ὅταν ἐγίνε αὐτή ἡ μάχη, ὁ Τ. ἐτύχε να βρίσκεται στις Σάρδεις).

Ἡνίκα δαίλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (= ὅταν ἐφτανε το δειλινό, φάνηκε σκόνη).

Ἐν ᾧ ὠπλίζοντο, ἦκον (= ἦρθαν) οἱ σκοποί.

Ἐπεὶ ἐκαθέζοντο, ἡρώτα ὁ Δερκυλίδας.

Ταῦτα ἐποίουν, μέχρι σκότος ἐγένετο.

(πβ. ν.ε. ὅταν μας εἶδε, πέταξε ἀπ' τη χαρά του).

β) με υποτακτική, ὅταν φανερώνουν μια πράξη που περιμένουμε να γίνει ἢ μια πράξη που επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ἢ στο μέλλον (ἀρνηση μή), πβ.: υποθετ. λόγοι, εἶδος γ', δ' §168, 2:

Αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται (= εδῶ ας μείνουμε, ὥσπου να ξημερώσει (προσδοκώμενο). Μαινόμεθα πάντες, ὁπότεν ὀργιζώμεθα (= γινόμαστε μανιακοί ὅλοι, ὅταν ὀργιζόμαστε) (ἀόριστη ἐπανάληψη).

Περιμένετε, ἔστε ἂν ἔλθῃ (= ὥσπου να ἔρθει) (προσδοκ.).

Ὅταν πλεῖστά τις ἔχῃ, τότε πλεῖστοι τούτῳ φθονοῦσιν (= τότε πάρα πολλοί τον φθονοῦν) (ἀόρ. ἐπανάλ.).

(πβ. ν.ε. Περίμενε, ὥσπου να γυρίσω. Ὅταν ἔρχεται στο σπίτι μας, πηγαίνει ἀμέσως στην τηλεόραση).

Μ' αυτές τις χρονικές προτάσεις ὕστερα ἀπὸ το χρονικό σύνδεσμο ἀκολουθεῖ ὁ ἀοριστολογικός ἂν καὶ ἔτσι οἱ χρονικοὶ σύνδεσμοι ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ καὶ ἐπειδὴ γίνονται: ὅταν, ὁπότεν, ἐπὶ, ἐπειδάν.

γ) με ευκτική (επαναληπτική), ὅταν φανερώνουν πράξη που ἐπαναλαμβάνεται στο παρελθόν (ἀρνηση μή), πβ.: υποθετ. λόγοι εἶδος στ', §168, 3:

Ὅποτε θυοὶ Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον (= ὅταν θυσίαζε ὁ Κρ., καλοῦσε τὸν Αρχ.).

Περιεμένομεν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθεῖν τὸ δεσμοτήριον (= περιμέναμε κάθε φορά, ὥσπου να ανοίξει ἡ φυλακή).

(πβ. ν.ε. ὅταν τὸν συναντούσαμε, μας χαιρετούσε με πολλή ἐγκαρδιότητα).

Σημείωση. Επίσης με ευκτική εκφέρονται οι χρονικές προτάσεις και όταν φανερώνουν κάτι που γίνεται ή μπορεί να γίνει (**απλή σκέψη**), χωρίς να αναφέρονται σε συγκεκριμένη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον), όπως και οι αντίστοιχες υποθετικές προτάσεις. Τότε στην κύρια πρόταση υπάρχει συνήθως δυνητική ευκτική ή απλή οριστική (βλ. §168, 3):

Ὁ ἐκὼν πεινῶν **φάγοι ἂν**, ὁπότε **βούλοιτο** (= αυτός που πεινά με τη θέλησή του μπορεί να φάει, ὁπότε θέλει).

174 Ο χρονικός σύνδεσμος πρὶν συντάσσεται συνήθως:

α) με οριστική παρελθοντικού χρόνου ή υποτακτική, όταν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:

Οἱ πολέμιοι οὐ πρότερον τὸν πόλεμον **ἐξέφηναν**, **πρὶν ἐνόμισαν** καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρσκευάσθαι (= οι εχθροί δεν κήρυξαν προηγουμένως τον πόλεμο, παρά μόνο αφού νόμισαν ότι είχαν προετοιμαστεί καλά οι δυνάμεις τους).

β) με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια αρνητική:

**Πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασι-
λεὺς ἐφάνη (= πριν να σταθμεύσει το στράτευμα για
φαγητό, φάνηκε ο βασιλιάς).**

**Τῶν ἐπισταμένων νεῖν, πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς
ἠπίστατο (= απ' αυτούς που ξέρουν να κολυμπούν
καλά κανείς δεν ήξερε, πριν να μάθει).**

γ) με ευκτική, όταν υπάρχει ἑλξη από την ἐγκλιση της
κύριας προτάσεως ή όταν υπάρχει στην κύρια πρόταση
ρήμα παρελθοντικού χρόνου (όπως και με τις ειδικές
αιτιολογικές, τελικές κτλ. προτάσεις):

**Ὅλοιο μή πω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μην πεθά-
νεις ακόμα, πριν να μάθω).**

**Ἀστυάγης ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος
ἐμπλησθεῖη θηρῶν (= ο Αστυάγης δεν άφηνε κανένα
να ρίξει, πριν να χορτάσει ο Κύρος από κυνήγι).**

**Σημείωση α'. Μια χρονική πρόταση σε σχέση μ'
αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση φανερώνει:**

**α) το σύγχρονο: Ἦνίκα δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη
κονιορτός,**

β) το προτερόχρονο:

**Ὅταν εἰς Μήδους ἔλθω, οἶμαι ἐκείνους ῥαδίως νική-
σειν (πρώτα θα έρθει και ύστερα θα τους νικήσει).**

γ) το υστερόχρονο:

Βασιλεὺς ἐφάνη, πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον (πρῶτα φάνηκε ο βασιλιάς και ὕστερα στάθμευσε το στράτευμα).

Σημείωση β'. Πολλές χρονικές προτάσεις (λ.χ. με υποτακτική ή ευκτική) ταυτίζονται με τις υποθετικές, γι' αυτό και εκφέρονται με τον ίδιο τρόπο. Οι προτάσεις αυτές ονομάζονται και **χρονικές υποθετικές προτάσεις**:

Μαινόμεθα, ὁπότεν ὀργιζώμεθα (= ὅταν οργιζόμαστε ή αν οργιζόμαστε).

Κῦρος ἐθήρευσεν, ὁπότε βούλοιτο γυμνάσαι ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἵππους, (= ὅταν ήθελε να... ή αν ήθελε να...).

Z' Επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. αμέσως παρακάτω αναφορικές προτάσεις)

H' Αναφορικές προτάσεις

175

Οι αναφορικές προτάσεις εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες (ὅς, οἷος, ὅσος, ἡλίκος, ὅστις,

όπότερος, όποϊος, όπόσος, όπηλίκος κτλ.) ή με αναφορικά επιρρήματα (οὔ, ὅπου, ὅθεν, όπόθεν, ὡς, ὅπως, οἷ, ὅποι, ἦ, ὅπη κτλ.) και προσδιορίζουν κάποιον όρο μιας άλλης προτάσεως, ο οποίος είτε υπάρχει στην πρόταση είτε μπορεί να εννοηθεί από τα συμφραζόμενα:

Οἱ ήγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὗ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν (= λένε ότι δεν υπάρχει άλλος δρόμος).
Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὗτός ἐστιν ἐκεῖνος ὃς κτλ.).
Ἄνεπαύοντο ὅπου ἐτύγχανον (ἐκεῖ ὅπου ἐτύγχανον).

176

Οι αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε:

α) ονοματικές, που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και χρησιμοποιούνται ως ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα. Ἐτσι μια ονοματική αναφορική πρόταση μπορεί να χρησιμοποιηθεί:

1. ως υποκείμενο: Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω (ας πολεμήσει) (ὁ φιλῶν ἑαυτὸν μετ' ἐμοῦ μαχέσθω).
2. ως κατηγορούμενο: Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὗτός ἐστιν ὁ φονεὺς τῶν στρατηγῶν).

3. **ως αντικείμενο:** Τιμωροῦνται καὶ κολάζονται (= εκδικούνται και τιμωρούν) οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν (τιμωροῦνται καὶ κολάζονται τοὺς ἀδικοῦντας).

4. **ως ονοματικός προσδιορισμός, παράθεση:** Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς **Φαρναβάζω** ἐτύγχανε ξένος ὧν (Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ξένος Φαρναβάζω).

5. **ως ονοματικός προσδιορισμός, επεξήγηση:** Οἶμαι ἂν ἡμᾶς παθεῖν τοιαῦτα, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν (τοιαῦτα, οἷα κτλ.)

6. **ως επιθετικός ἢ κατηγορηματικός προσδιορισμός:** Ἐτυχεν ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς **Δῆλον Ἀθηναῖοι** πέμπουσιν (τοῦ εἰς Δῆλον ὑπὸ Ἀθηναίων πεμπομένου).

Οὐ πάνυ γε ῥάδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον, **ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι** (= που να μην μπορεί να το κατηγορήσει κανείς) (ἔργον ἄμεμπτον).

7. **ως ονοματικός επιθετικός ετερόπτωτος προσδιορισμός:**

Τισσαφέρνης σατράπης κατεπέμφθη ὧν αὐτὸς **πρόσθεν ἦρχε καὶ ὧν Κῦρος** (σατράπης τῶν πόλεων ὧν αὐτὸς ἦρχε...) (γενική αντικειμενική).

β) **επιρρηματικές**, που εισάγονται κυρίως με αναφορικά επιρρήματα και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

Οἱ Τραπεζοῦντιοι, ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἦγον (= οἱ Τρ. δεν τους οδηγούσαν εκεί από όπου ήταν εύκολο να πάρουν τρόφιμα) (ἐκεῖ ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια κτλ.).

Συμβουλεύω ὑμῖν σῶζεσθαι ὅπῃ δυνατόν ἐστι (= με ὅποιο τρόπο είναι δυνατό (ἢ (= ἐτσι) ὅπῃ δυνατόν ἐστι)).

177 Επίσης και από τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις πολλές περιέχουν μια επιρρηματική έννοια και ἐτσι φανερώνουν ὅπως και οἱ επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

1. αἰτία (αναφορικές αιτιολογικές):

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= ενεργεῖς παράξενα, που δε μας δίνεις τίποτε).

Ἔχουν ἄρνηση οὐ και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των αιτιολογικῶν προτάσεων.

2. σκοπὸ (αναφορικές τελικές):

Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἳ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι (= αποφάσισε ο δήμος να εκλέξει τριάντα άντρες, για να συντάξουν τους...).

Ἔχουν ἄρνηση μή και εκφέρονται με οριστική χρόνου μέλλοντα.

3. αποτέλεσμα (αναφορικές αποτελεσματικές):

Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ἃ ἡμᾶς ἀποτρέψει τὰ δίκαια ποιεῖν (= ὥστε να μας αποτρέψουν...).

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= τέτοιος εἶμαι, ὥστε να μην υπακούω σε κανένα ἄλλο ἀπὸ τα στοιχεία της ψυχῆς μου παρὰ στον ορθό λόγο).

Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α) με ἄρνηση οὐ ἢ ὅταν ἔχουν ἀπαρέμφατο, με ἄρνηση μή, ὅπως και οι αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165). Συνήθως πρὶν ἀπὸ τις προτάσεις αὐτές μπαίνουν τα δεικτικά: οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικοῦτος.

4. υπόθεση (αναφορικές υποθετικές). Οι προτάσεις αὐτές ἰσοδυναμοῦν με υπόθεση σ' ἓναν υποθετικό λόγο και εκφέρονται ὅπως και οι υποθετικές προτάσεις, ἀνάλογα με το εἶδος του υποθετικού λόγου:

α) το πραγματικό:

Ἄ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι εἰδέναι (= ὅσα δεν ξέρω οὐτε φαντάζομαι ὅτι τα ξέρω) (εἴ τινα μὴ οἶδα, οὐδέ...).

β) το αντίθετο του πραγματικού:

Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, ἃ μὴ ἠπιστάμεθα (= δε θα επιχειρούσαμε να κάνουμε ὅσα δε γνωρίζουμε καλά) (εἴ τινα μὴ ἠπιστάμεθα, οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν...).

γ) το προσδοκώμενο:

Τῷ ἀνδρί, ὃν ἂν ἔλησθε, πείσομαι (= στον άντρα που θα εκλέξετε θα υπακούσω) (τῷ ἀνδρί, ἂν τινὰ ἔλησθε...).

δ) η αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον:

Οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι (= οι άνθρωποι δέχονται να υπακούουν κυρίως σ' αυτούς που νομίζουν ότι είναι οι καλύτεροι) (οἱ ἄνθρωποι, ἂν τινὰς ἡγῶνται βέλτιστους...).

ε) η απλή σκέψη:

Ἐγὼ ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν Κῦρος δοίη (= εγώ θα δίσταζα να μπω στα πλοία που θα μας έδινε ο Κύρος) (εἴ τινα ἡμῖν Κῦρος δοίη).

στ) η επανάληψη στο παρελθόν:

ᾧτινι ἐντυγχάνοιεν, πάντας ἔκτεινον (= ὅποιο συναντούσαν...) (εἴ τινι ἐντυγχάνοιεν...).

178

Οι αναφορικές προτάσεις που δηλώνουν παρομοίωση ή σύγκριση λέγονται **παραβολικές ή παρομοιαστικές** και εισάγονται με τα αναφορικά ὡς, ὥσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσω κ.τ.ό.:

§178

47 / 161 - 162

Ὅπως γινώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Ζῆς δέ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὥς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος
ὑπὸ δεσπότη μείνιε (= ἔτσι ὅπως οὔτε ἓνας δούλος
δε θα ἔμενε σ' ἓναν αφέντη).

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχεϊ καὶ
ἀποτείνει καὶ οἱ ρήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες
δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= ὅπως τα χάλκινα
σκεύη, ὅταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ἤχο για πολλή
ώρα, ἔτσι και οι ρήτορες με την παραμικρή ἐρώτηση
παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

179 Η αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὃ στην ἀρχή μιας
περιόδου ἢ ημιπεριόδου πολλές φορές δεν εἰσάγει δευ-
τερεύουσα αναφορική πρόταση ἀλλὰ κύρια πρόταση,
που συνδέεται παρατακτικά με τα προηγούμενα. Βλ.
και §118, 6.

Σημείωση. Ὅπως και στη ν.ε. οι αναφορικές προτά-
σεις εἶναι:

1. προσθετικές, δηλαδή δεν αποτελοῦν ἀπαραίτητο
συμπλήρωμα (και χωρίζονται με κόμμα):

Δημοσθένης δέ, ὃν ἐπαινεῖ Κτησιφῶν, εἰς τοῦτο
προήχθη δωροδοκίας, ὥστε τὰς ἐξ Ὡρεοῦ συντάξεις

ὑφείλετο (= έφτασε σε τέτοιο βαθμό δωροδοκίας,
ώστε αφαίρεσε την εισφορά του Ωρεού).
Άγωνοθέται δὲ οἱ θεοί εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὥς τὸ
εἶκός, ἔσονται.

**2. αναγκαῖοι προσδιορισμοί (και τότε δε χωρίζονται με
κόμμα):**

Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἑμοῦ μαχέσθω.
Οὗτος δῆπου ποιεῖ ἅ δοκεῖ αὐτῷ.

Πίνακας 14

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ: 1, 2, 3

1	ΣΧΗΜΑ ΑΣΥΝΔΕΤΟ	
2	ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	
	ΣΥΜΠΛΕΚΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Καταφατικοί
		Αρνητικοί
	ΑΝΤΙΘΕΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Απλή αντιθετική σύνδεση
		Επιδοτική αντιθ. σύνδεση
	ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	
	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	

Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.

Ἦτο ἐπ' αὐτοῦ καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον.

Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν.

Οἱ μὲν ὥχοντο, ὁ δὲ περιέμενεν.

Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν.

Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγὴν ἔχε.

Τὸ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέας οὔν ἐσθίοντες διεγίνοντο.

Ἀναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ικανὰ τὰ ἐπιτήδεια.

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ: 1, 2, 3

3

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ

ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Ειδικές Ενδοιαστικές Πλάγιες ερωτ. Αναφορικές	
ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Αιτιολογικές Τελικές Αποτελεσματ. Υποθετικές Εναντιωματ. Χρονικές Αναφορικές	

Ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα.
Φοβεῖται μὴ τὰ ἔσχατα πάθῃ.
Μὴ σκόπει τί ἂν σε εὐφράνειεν.
Τιμωροῦνται οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν.

Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις, ἄπειμι.
Ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ ἡ Περσῶν πολιτεία.
Ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὅπλα.
Εἰ βούλει, μένε.
Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὁμῶς.
Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν
ἔτυχεν ὦν.
Ἀνεπαύοντο ὅπου ἐτύγγχανον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

180 Τα λόγια κάποιου προσώπου μπορούν να φτάσουν σ' εμάς από το συγγραφέα ενός αρχαίου κειμένου:

α) άμεσα ή σε **ευθύ λόγο**, δηλαδή ακριβώς όπως έχουν ειπωθεί από το ίδιο το πρόσωπο, χωρίς καμιάν αλλαγή, ή μόνο με πρόταξη ή παρεμβολή των λέξεων: λέγει, εἶπε, φησί, ἔφη, ἐρωτᾷ, ἠρώτησε ή ἤρετο κ.τ.ό. αλλά σε λόγο ανεξάρτητο:

Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων (= δεν είμαστε στην ίδια μοίρα· γιατί εσύ πηγαίνεις ἐφιππος, ἐνῶ ἐγὼ κουράζομαι πολύ μεταφέροντας τὴν ἀσπίδα).

β) έμμεσα ή σε **πλάγιο λόγο**, δηλαδή με κάποιες αλλαγές στη φράση και με εξάρτηση από ένα ρήμα όπως: λέγω, φημί, ἐρωτῶ, κελεύω κ.τ.ό.:

Λέγει ὡς ὑβριστής εἰμι (ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ).
Κῦρος ἔφη πάντα ποιήσῃν (ευθύς λόγος: Πάντα ποιήσω).

Ἀρίστιππος Σωκράτη **ἤρετο** εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν

(ευθύς λόγος: Οἶσθ' ἀ τι ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;).
Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας (ευθύς λόγος:
Ἀνοίξατε τὰς πύλας).

181 Ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από ρήματα συνήθως, λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά, καθώς και από ρήματα βουλευτικά, αισθητικά, γνωστικά ή δοξαστικά.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

182 Ο ευθύς λόγος τρέπεται στον πλάγιο με τις ακόλουθες μεταβολές:

1. οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:

α) σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις ύστερα από ρήματα λεκτικά (λέγω, διδάσκω κτλ.), γνωστικά (γιγνώσκω, οἶδα κτλ.), αισθητικά (αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὁρῶ κτλ.):

ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ.

πλάγιος λόγος: Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὕβριστής εἰμι.

ευθύς λόγος: Πάντες εἰώθασιν πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν (= ὅλοι συνήθως χρωστούν μεγαλύτερη χάρη σ' ὅσους τους επαινούν

παρά σε όσους τους συμβουλεύουν).
πλάγιος λόγος: Οἶδ' ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν
ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλεύουσιν.
ευθύς λόγος: Οἱ Ἕλληνες νικῶσιν.
πλάγιος λόγος: Βασιλεὺς ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἕλληνες
νικῶεν.

β) σε ειδικὰ ἀπαρέμφата, ὕστερα ἀπὸ ρήματα λεκτικά
(φημί, ὑπισχνοῦμαι κτλ.), δοξαστικά (οἶομαι, ἡγοῦμαι
κτλ.):

ευθύς λόγος: Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδός.
πλάγιος λόγος: Οἱ ἡγεμόνες οὐ φασιν εἶναι ἄλλην
ὁδόν.
ευθύς λόγος: Οἱ ἀχάριστοι καὶ περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς
ἔχοιεν (= θα ἀμελούσαν).
πλάγιος λόγος: Οἱ Πέρσαι οἴονται τοὺς ἀχαρίστους καὶ
περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς ἔχειν.

γ) σε κατηγορηματικές μετοχές, ὕστερα ἀπὸ ρήματα
αισθητικά, γνωστικά καὶ ρήματα που σημαίνουν
αγγελία (ἀγγέλλω, δηλῶ κ.τ.ό.):

ευθύς λόγος: Κῦρος ἐν Κιλικίᾳ ἐστίν.
πλάγιος λόγος: Ἀβροκόμας ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ
ὄντα.
ευθύς λόγος: Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος πολιορκεῖ.
πλάγιος λόγος: Ἀπηγγέλθη Φίλιππος Ἡραῖον τεῖχος
πολιορκῶν.

2. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας μετατρέπονται σε τελικά **απαρέμφατα** ύστερα από ρήματα κελευστικά (κελεύω), απαγορευτικά (ἀπαγορεύω), ευχετικά (εὔχομαι) κ.τ.ό.:

ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας

πλάγιος λόγος: Μειδίας **ἐκέλευσεν ἀνοίξαι** τὰς πύλας

ευθύς λόγος: Μηδεὶς βαλλέτω.

πλάγιος λόγος: Ἀστυάγης **ἀπηγόρευε** μηδένα **βάλλειν**.

ευθύς λόγος: Εὐτυχῆσειε Κῦρος.

πλάγιος λόγος: Οἱ στρατιῶται **ἤϋχοντο** Κῦρον **εὐτυχῆσαι**.

3. Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέπονται σε δευτερεύουσες ερωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ερωτήσεις), ύστερα από τα ρήματα ἐρωτῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ, ἐπιμελοῦμαι κ.τ.ό. (βλ. §159 κ.ε.):

ευθύς λόγος: οἶσθά τι, ὦ Σώκρατες, ἀγαθόν;

πλάγιος λόγος: Ἀρίστιππος Σωκράτη **ἤρετο εἴ τι εἴδειη ἀγαθόν**.

ευθύς λόγος: ἠδίκηκά τινά τι;

πλάγιος λόγος: ἀναλογίζεται καὶ **σκοπεῖ εἴ τινά τι ἠδίκηκε**.

4. Οι δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες και

α) ύστερα από ρήμα παροντικού χρόνου διατηρούν και
§182

στον πλάγιο λόγο τον ίδιο χρόνο και την ίδια έγκλιση που είχαν στον ευθύ, με αλλαγή αν χρειάζεται του προσώπου του ρήματος:

ευθύς λόγος: **Εἰ μὴ ποιήσετε ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσεσθε.**

πλάγιος λόγος: ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς ὅτι, **εἰ μὴ ποιοῦσι ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσονται.**

ευθύς λόγος: **Ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.**

πλάγιος λόγος: Λέγουσιν ὡς, **ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.**

ευθύς λόγος: **Ἴνα αὐτοὺς παύσω ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκα περὶ αὐτῶν.**

πλάγιος λόγος: Λέγει ὅτι **ἵνα αὐτοὺς παύσῃ ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκε περὶ αὐτῶν.**

β) ὕστερα ἀπὸ ρῆμα παρελθοντικού χρόνου διατηροῦν τη δυνητική οριστική και τη δυνητική ευκτική, ἀλλὰ τὴν ἀπλή οριστική ἢ τὴν υποτακτική τὴ μετατρέπουν σε ευκτική τοῦ πλάγιου λόγου:

ευθύς λόγος: **Δέξιππον οὐκ ἐπαινῶ, εἰ ταῦτα πεποίηκεν.**

πλάγιος λόγος: Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον οὐκ ἐπαινοίη, **εἰ ταῦτα πεποιηκῶς εἴη.**

ευθύς λόγος: **Μανθάνομεν ἃ οὐκ ἐπιστάμεθα.**

πλάγιος λόγος: **Ἀπεκρίνατο ὅτι μανθάνοιεν ἃ οὐκ ἐπίσταιντο.**

ευθύς λόγος: **Ἐπὶ ἂν διαβῶμεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσομεν.**

πλάγιος λόγος: Ἀγησίλαος ἔφη, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσιν.

183

Αλλά και ὕστερα ἀπὸ ρῆμα παρελθοντικοῦ χρόνου μπορεῖ νὰ διατηρηθεῖ στὸν πλάγιο λόγο ἡ ἀπλή οριστική καὶ ἡ υποτακτική, ἀν τὸ περιεχόμενο τῆς δευτερεύουσας προτάσεως φανερῶνει γνώμη τοῦ υποκειμένου τῆς προτάσεως καὶ ὄχι τοῦ συγγραφέα ἢ ἀν τονίζεται κάτι ὡς βέβαιο ἢ με ἔμφαση:

ευθύς λόγος: Τοῦτο σκεπτόν ἐστί, **τίς κτῆσις δικαία ἐστίν.**

πλάγιος λόγος: Τοῦτ' ἔφη σκεπτόν εἶναι, **τίς κτῆσις δικαία ἐστίν** (ἡ πλάγια ἐρωτηματική πρόταση: τίς κτῆσις... μεταφέρει ἀκριβῶς τὴ γνώμη τοῦ υποκειμένου τῆς κύριας προτάσεως: τοῦτο ἔφη...).

ευθύς λόγος: Ἀπίωμεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, **μὴ τις ἐπίθεσις γένηται** (= ἀς πάμε στὸ στρατόπεδο μήπως...),

πλάγιος λόγος: Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον **μὴ τις ἐπίθεσις γένηται** (ἡ ἐνδοιαστική πρόταση μένει ἀμετάβλητη, γιὰ νὰ τονιστεῖ ὡς βέβαιος ὁ κίνδυνος),

ευθύς λόγος: Ἐὰν μοι δῶτε τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσομαι εἰς τὴν Ἀσίαν.

πλάγιος λόγος: Ἀγησίλαος **ὑπέστη** (= υποσχέθηκε), **ἐὰν δῶσιν αὐτῷ** τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν (= αν, ὅπως ἔλεγε, του δώσουν...· μεταφέρονται τα λόγια του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: Αγησίλαος).

ευθύς λόγος: Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίοις, **ἢν μὴ** Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν **πλέωσιν**.

πλάγιος λόγος: **Προεῖπον** αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίοις, **ἢν μὴ** Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν **πλέωσιν** (και εδὼ η υποθετική πρόταση: ἢν μή... πλέωσιν μεταφέρει με ἔμφαση τα λόγια του υποκειμένου του ρ. προεῖπον).

Πίνακας 15

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Καμιά εξάρτηση	Εξάρτηση από ρήματα: λεκτικά, ερωτηματικά, κε- λευστικά, και βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά, δοξαστικά
Κύριες προτάσεις κρίσεως	Ειδικές προτάσεις Ειδικό απαρέμφατο Κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	Τελικό απαρέμφατο
Ευθείες ερωτήσεις	Πλάγιες ερωτήσεις
Δευτερεύουσες προτάσεις	Δευτερεύουσες προτάσεις

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

184 Σχήματα λόγου λέγονται οι ιδιορρυθμίες του λόγου που αναφέρονται, όπως και στη ν.ε., α) στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, β) στη γραμματική συμφωνία των λέξεων, γ) στην πληρότητα του λόγου ως προς τον αριθμό των λέξεων και δ) στη σημασία των λέξεων σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

185 1. Η σειρά των λέξεων στις κύριες προτάσεις κρίσεως, όταν δεν τονίζεται ιδιαίτερα καμιά λέξη, συνήθως είναι:

Υ - Ρ - Κ

Υ - Ρ - Α

Υ - Ρ - Α - Ε

(Υ = υποκείμενο, Ρ = ρήμα, Κ = κατηγορούμενο, Α = αντικείμενο, Ε = επιρρηματικός προσδιορισμός).

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.
Κῦρος δίδωσι τῷ Ἀριστίππῳ μισθόν.
Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ
θάλατταν.

186 Αλλά η σειρά αυτή δεν τηρείται:

α) με τα ρήματα: δοκεῖ μοι, όταν σημαίνει **αποφασίζω**,
και εἰμί, όταν σημαίνει **υπάρχω**, που μπαίνουν στην
αρχή της προτάσεως:

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (= αποφάσισε η βουλή
και ο δήμος).

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν (= υπήρχε στο
στράτευμα κάποιος Ξενοφώντας) και

β) κυρίως όταν μια λέξη στην πρόταση χρειάζεται να
τονιστεί ιδιαίτερα (**ἐμφαση**) και η οποία μπαίνει επίσης
στην αρχή της προτάσεως:

Ἦδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν (τονίζεται ο Ε).

Πρόξενον τὸν Βοιωτίον ἐκέλευσε παραγενέσθαι
(τονίζεται το Α).

Καὶ ἐποιοῦν οὕτως οὔτοι (τονίζεται το Ρ).

Επίσης η σειρά των λέξεων αλλάζει για λόγους
αισθητικούς, ρυθμικούς (λ.χ. στην ποίηση) κτλ.

2. Το ρήμα σε μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να
αποχωριστεί από τη λέξη (λ.χ. το σύνδεσμο) που εισάγει

τη δευτερεύουσα πρόταση και να μπει στο τέλος της προτάσεως, πράγμα που δε συμβαίνει συνήθως στα ν.ε.:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλεί-
στων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν.

(π.β. ν.ε. **για να περνάμε** τη ζωή μας με
πάμπολλα αγαθά).

Ὅτε δ' αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν
Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν.

(ν.ε. **ὅταν ἐγίνε** αυτή η μάχη).

Ἦισθοντο οἱ Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευ-
οφόροις εἶη.

(ν.ε. **ὅτι ο βασιλιάς** ἦταν στα σκευοφόρα).

187

Αλλά οι γενικοί κανόνες ως προς τη σειρά των λέξεων δεν τηρούνται επίσης και σε άλλες περιπτώσεις και έτσι δημιουργούνται τα ακόλουθα σχήματα:

α) το υπερβατό:

Εὖ πράγμα συντεθὲν ὄψεσθε (αντί: εὖ συντεθὲν
πράγμα ὄψεσθε) (= θα δείτε).

Μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθ' ἡ
Ἑλλὰς ἀνθρώπου (αντί: μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς
ἀνθρώπου τοιαῦτα πέπονθ' ἡ Ἑλλάς) (= έχει πάθει
η Ελλάδα).

Το σχήμα αυτό, όπως και στη ν.ε., δημιουργείται,

γ) το χιαστό:

(πβ. ν.ε. όταν σε βλέπω χαίρομαι, λυπούμαι όταν σε χάνω).

δ) ο κύκλος:

Σοὶ ἦν κλέπτης ὁ πατήρ, εἵπερ ἦν ὅμοιος σοί.
Στο σχήμα αυτό μια πρόταση ή μια περίοδος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη.
(πβ. ν.ε. μοναχή το δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή).

ε) η παρονομασία ή παρήχηση ή το ετυμολογικό σχήμα:

Τυφλὸς τὰ τ' ὤτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ
(= είσαι τυφλός και στα αυτιά και στο νου και στα μάτια).
Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν λέξεις ομόηχες τοποθετούνται η μια κοντά στην άλλη.
(πβ. ν.ε. τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητή κατά το Κάστρο).

στ) το ομοιοτέλεuto ή ομοιοκατάληκτο:

Τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ἐπωλεῖτε (= πουλούσατε), τοῖς ἐναντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χώραν μου κακῶς ἐποιεῖτε.
Στο σχήμα αυτό δύο ή περισσότερες προτάσεις τελειώνουν με λέξεις ομοιοκατάληκτες.
(πβ. ν.ε. Και βογκάει και βαριά μοιρολογάει.
Το σχήμα αυτό (ομοιοκαταληξία ή ρίμα) είναι συχνότατο στην παραδοσιακή νεοελληνική ποίηση).

ζ) το ασύνδετο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.

Ασύνδετο είναι το σχήμα, όταν παραθέτονται προτάσεις ή όμοιοι όροι προτάσεων χωρίς συνδέσμους (βλ. και §143α)

(πβ. ν.ε. το τουφέκι ανάβει, αστράφτει, λάμπει, κόφτει το σπαθί).

η) το πολυσύνδετο:

Ἀλλὰ καὶ μισεῖ τις ἐκεῖνον καὶ δέδιεν (= φοβάται), ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ φθονεῖ.

Αντίθετα με το ασύνδετο στο πολυσύνδετο σχήμα περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι προτάσεως ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους.

(πβ. ν.ε. οι κλέφτες επροσκύνησαν και γίνηκαν ραγιάδες, κι άλλοι φυλάγουν πρόβατα κι άλλοι φυλάγουν γίδια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

188 Από αυτά τα σχήματα τα πιο συνηθισμένα είναι τα ακόλουθα:

1. Το σχήμα κατά το νοούμενο («κατά σύνεσιν»)

**Τὸ στρατόπεδον ἐν αἰτία ἔχοντες (= κατηγορώντας)
τὸν Ἄγιν ἀνεχώρουν,
Ὁ ὄχλος ἠθροίσθη θαυμάζοντες καὶ ἰδεῖν
βουλόμενοι.**

Στο σχήμα αυτό η σύνταξη δεν ακολουθεί το γραμματικό τύπο της λέξεως αλλά το νόημά της. Το υποκείμενο τό στρατόπεδον συμφωνεί με τη μετοχή ἔχοντες και το ρήμα ἀνεχώρουν, με βάση όχι το γραμματικό τύπο αλλά το νόημά του (τό στρατόπεδον = οἱ στρατιῶται).

Επίσης και: ὁ ὄχλος = οἱ ἄνθρωποι.

(πβ. ν.ε. ο κόσμος χτίζουν εκκλησιές).

2. Το σχήμα συμφύρσεως (σύμφυρση)

Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν.

Η σύμφυση δημιουργείται από την ανάμειξη δύο φράσεων που έρχονται συγχρόνως στο νου του συγγραφέα:

α' φράση: Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν,

β' φράση: Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα.

(πβ. ν.ε. ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε, αντί:

ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύει...).

3. Το σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο)

α) Ἐπιπεσὼν (= όταν όρμησε) τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον (= σκοτώθηκαν)· αντί: ἐπιπεσόντος... πολλοὶ ἔπεσον, ἢ ἐπιπεσών... πολλοὺς ἀπέκτεινε.

β) Ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένος πολλῶν πραγμάτων (= ήταν δυνατό να νοικιάσει το σπίτι και να απαλλαγεί από πολλές ενοχλήσεις)· αντί: ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένῳ πολλῶν κτλ.

Στο σχήμα αυτό οι λέξεις σε μια πρόταση δεν ακολουθούv από συντακτική άποψη τα προηγούμενα. Συχνά το ανακόλουθο βρίσκεται σε συντάξεις με μετοχή:

α) μια μετοχή απόλυτη εκφέρεται σε ονομαστική πτῶση, αντί σε γενική σύμφωνα με το συντακτικό κανόνα

(βλ. §103), και λέγεται **ονομαστική απόλυτη** (παράδ. α)

β) μια μετοχή συνημμένη εκφέρεται σε ονομαστική αντί σε μια πλάγια πτώση, όπως θα έπρεπε για να συμφωνήσει με την πτώση του υποκειμένου της (παράδ. β).

(πβ. ν.ε. Τρεις βίγλες θα του βάλω,/τρεις βίγλες τρεις βιγλάτορες/ και οι τρεις αντρειωμένοι' αντί: και τους τρεις αντρειωμένους. Εγώ δε με νοιάζει διόλου' αντί: εμένα δε με νοιάζει...).

4. Το σχήμα του καθολικού και του μερικού («καθ' όλον και μέρος»)

Οἱ στρατηγοὶ βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο
(= απολογήθηκε)' αντί: τῶν στρατηγῶν ἕκαστος βραχέα ἀπελογήσατο.

Σ' αυτό το σχήμα ένας όρος μιας προτάσεως αντί να μπει σε γενική διαιρετική, συμφωνεί με την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει.

(πβ. ν.ε. πηγαίνει τον κατήφορο, την άκρη το ποτάμι, αντί: την άκρη του ποταμιού' επίσης: πβ.: εμείς, ο καθένας έχει τη γνώμη του, αντί: από μας ο καθένας...).

5. Το σχήμα έλξεως (έλξη)

Αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλεῖτο' αντί: ἐκαλοῦντο.
Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε·
αντί: τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε.

Ὅλοιο μήπω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μη χαθείς, πριν να μάθω)· αντί: ὅλοιο μήπω, πρὶν ἂν μάθω.

Ἐλξη υπάρχει, όταν ένας όρος της προτάσεως ἔ λ κ ε τ α ι , δηλαδή ακολουθεί κάποιον άλλον όρο και συμφωνεί μαζί του στην πτώση ή γενικά στον τύπο με παράβαση του συντακτικού κανόνα (βλ. και §118, 4 και §174γ)

(πβ. ν.ε. να 'χα τον ουρανό χαρτί, τη θάλασσα μελάνι,
να σου 'γραφα τα πάθη μου και πάλε να μη φτάνει·
αντί: να σου γράψω τα πάθη μου...).

6. Το σχήμα υπαλλαγής (υπαλλαγή)

Θάσιον οἴνου σταμνίον· αντί: Θασίου οἴνου σταμνίον.

Ένας επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική που προσδιορίζει, αλλά με το ουσιαστικό το οποίο προσδιορίζεται από τη γενική.

(πβ. ν.ε. τ' αντρειωμένα κόκαλα ξεθάφτε του γονιού σας· αντί τα κόκαλα του αντρειωμένου γονιού σας).

7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη)

Δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστι· αντί: οἶσθά γε τί ἐστι δημοκρατία.

Το υποκείμενο της εξαρτημένης προτάσεως (δημοκρατία) π ρ ο λ α μ β ᾶ ν ε τ α ι , λαμβάνεται πιο πριν στη

φράση, και μπαίνει ως αντικείμενο στην κύρια πρόταση (οἶσθα).

(πβ. ν.ε. σε ξέρω τι άνθρωπος είσαι, αντί: εσύ ξέρω τι άνθρωπος είσαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

189

Στον αρχαίο λόγο χρησιμοποιούνται, όπως και στη ν.ε., άλλοτε λιγότερες και άλλοτε περισσότερες λέξεις από όσες λογικά χρειάζονται. Το σχήμα που δημιουργείται από τη χρήση λέξεων λιγότερων από τις κανονικές λέγεται **ἐλλείψη**, ενώ από τη χρήση λέξεων περισσότερων λέγεται **πλεονασμός**.

Περιπτώσεις ελλείψεως βλ. και §§19-22.

1. Βραχυλογία

Μία μορφή ελλείψεως είναι η βραχυλογία. Στο σχήμα αυτό παραλείπονται λέξεις που αναπληρώνονται εύκολα.

Είδη βραχυλογίας:

α) Το σχήμα από κοινού

Οὔτος τροφῆς οὐδὲν δεῖται (= δε χρειάζεται), ἐγὼ δὲ δέομαι· αντί: ἐγὼ δὲ δέομαι τροφῆς.

Φράζει ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ· αντί: καὶ ἅ μὴ δεῖ ποιεῖν.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα ακριβώς η ίδια.
(πβ. ν.ε. Αυτός δεν έχει ανάγκη, εγώ όμως έχω.
Κανείς δε μας φέρθηκε όπως αυτός).

β) Το σχήμα εξ αναλόγου

Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοὺς ἄλλους παρήνει
(= συμβούλευε) (ενν. ποιεῖν).

Οὗτος μὲν ὕδωρ, ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω· ἀντί: ὕδωρ
πίνει.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα (ή και από τα επόμενα) όχι όπως είναι εκεί αλλά αλλαγμένη στον αριθμό, στην πτώση, στο πρόσωπο κτλ.

(πβ. ν.ε. δεν έγινε η δουλειά όπως περίμενα, ενν. να γίνει).

γ) Το ζεύγμα

Ἔδουσί τε πίονα μῆλα οἶνον τ' ἔξαιτον (= τρώνε
παχιά αρνιά και εκλεκτό κρασί)· ἀντί: οἶνον τ' ἔξαιτον
πίνουσι.

Εδώ δύο αντικείμενα ή προσδιορισμοί αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, ενώ λογικά το ένα από αυτά ή ο ένας απ' αυτούς θα ταίριαζε σε ένα άλλο ρήμα.

(πβ. ν.ε. να τον ποτίσω κρύο νερό και δροσερό χορτάρι).

2. Πλεονασμός

Τα είδη του πλεονασμού είναι:

α) το σχήμα παραλληλίας («εκ παραλλήλου»)

Ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Σ' αυτό το σχήμα ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και καταφατικά και αποφατικά (αρνητικά).
(πβ. ν.ε. να σωπαίνεις και να μη μιλάς).

β) η περίφραση

Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων· αντί: Ἴτε Ἕλληνες.

Περίφραση έχουμε, όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ θα μπορούσε να εκφραστεί με μία.

(πβ. ν.ε. ο Γέρος του Μοριά αντί: ο Κολοκοτρώνης).

Συχνές είναι στην αρχ. ελληνική οι περιφράσεις με ρήματα και αφηρημένα ουσιαστικά, όπως:

λόγον ποιοῦμαι, αντί: λέγω·

ἐπιμέλειαν ποιοῦμαι, αντί: ἐπιμελοῦμαι·

τιμὴν ἔχω, αντί: τιμῶμαι·

ἔπαινον ἔχω, αντί: ἐπαινοῦμαι κτλ.

γ) το σχήμα ένα με δύο («ἓν διά δυοῖν»)

Ἐνοπλος ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρόσκει πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας (= ορμά οπλισμένος εναντίον

του με φωτιά και αστραπές ο γιος του Δία) αντί:
πυρφόροις στεροπαῖς.

Σ' αυτό το σχήμα μιά έννοια εκφράζεται με δύο
λέξεις που συνδέονται με το καί ή τέ-καί, ενώ λογικά η
μία απ' αυτές αποτελεί προσδιορισμό της άλλης· έτσι
το ένα παρουσιάζεται σαν δύο.

(πβ. ν.ε. αστροπελέκι και φωτιά να πέσει στις αυλές
σου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ή ΦΡΑΣΕΩΝ

190

Και στην αρχαία γλώσσα, όπως και στη ν.ε., πολλές λέξεις δε χρησιμοποιούνται πάντοτε με την αρχική τους σημασία, αλλά παράλληλα μ' αυτήν αποκτούν και άλλες. Από τις αλλαγές αυτές της σημασίας των λέξεων προέρχονται μερικά σχήματα λόγου, που λέγονται και **λεκτικοί τρόποι**, όπως:

α) Η μεταφορά

Θυμός **σιδηρούς** (= ψυχή σκληρή).

Ύφαινω δόλον (= ετοιμάζω δόλο).

Στη μεταφορά η σημασία της λέξεως γίνεται **ευρύτερη**, δηλαδή επεκτείνεται και μεταφέρεται από τη μια έννοια στην άλλη.

(πβ. ν.ε. σιδερένια γροθιά).

β) Το σχήμα κατεξοχήν

τό ἄστυ αντί: αἱ Ἀθῆναι (αρχικά ἄστυ= κάθε πόλη),
ὁ ἰσθμός αντί: ὁ ἰσθμός τῆς Κορίνθου (αρχικά ἰσθμός
= κάθε ἰσθμός).

Σ' αυτό το σχήμα η σημασία της λέξεως γίνεται

στενότερη, δηλαδή περιορίζεται και σημαίνει μια μόνο ορισμένη έννοια.

(πβ. ν.ε. η Πόλη = η Κωνσταντινούπολη).

γ) Η σημασιολογική φθορά της λέξεως

Κάποτε η σημασία μιας λέξεως φθείρεται, δηλαδή ενώ αρχικά σήμαινε κάτι καλό, καταλήγει να σημαίνει κάτι κακό:

εὐήθης= μωρός, ανόητος, ενώ αρχικά σήμαινε τον καλό άνθρωπο, αυτόν που έχει καλά ήθη (εὖ-ἥθος).
(πβ.: η αρχαία λέξη ἀγαθός στη ν.ε. σημαίνει κουτός).

191 Επίσης από τις ποικίλες χρήσεις των λέξεων ως προς τη σημασία τους υπάρχουν και άλλα σχήματα λόγου (ή λεκτικοί τρόποι) όπως:

1. Η συνεκδοχή

α) Ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ αντί: οἱ Συρακόσιοι πολέμιοι Ἀθηναίοις (πβ. ν.ε. ο Ἕλληνας είναι φιλότιμος).

β) Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= μένουν στα σπίτια οι άρρωστοι)· αντί: σκηνοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις (πβ. ν.ε. στις μεγάλες πόλεις υπάρχει κρίση στέγης, αντί: κρίση σπιτιού).

γ) Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο· ἀντί: τὰ ὄπλα κατέθεντο.

(πβ. ν.ε. μας έκανε δώρο μια πορσελάνη, ἀντί: ένα αντικείμενο από πορσελάνη).

δ) Πλήσον κρατῆρα μελίσσης (= γέμισε τον κρατήρα με μέλισσα)· ἀντί: πλήσον κρατῆρα μέλιτος.

(πβ. ν.ε. κάνε μου αύριο ένα τηλέφωνο, ἀντί ένα τηλεφώνημα).

Κατά τη συνεκδοχή χρησιμοποιείται:

α) το ένα ἀντί για πολλά ομοειδή,

β) το μέρος ενός συνόλου ἀντί για το σύνολο,

γ) το υλικό ἀντί για το πράγμα που έγινε απ' αυτό το υλικό,

δ) εκείνο που παράγει ἀντί για κείνο που παράγεται.

2. Η μετωνυμία

α) ὁ Ὅμηρος ἀντί: τὰ Ὅμηρου ἔπη,

ὁ Ἥφαιστος ἀντί: τὸ πῦρ (ως θεός της φωτιάς).

(πβ. ν.ε. μας διάβασε Μακρυγιάννη, ἀντί: Απομνημονεύματα του Μακρ.).

β) Εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον· ἀντί: εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεαταί.

(πβ. ν.ε. θα παρελάσει σε λίγο το Β' Λύκειο, ἀντί: οι μαθητές και οι μαθήτριες του Β' Λυκείου).

γ) **Νεότης** πολλή ἦν· αντί: νέοι ἄνδρες... (πβ. ν.ε. τα νιάτα βιάζονται).

Στη μετωνυμία, που είναι ένα σχήμα συγγενικό με τη συνεκδοχή, χρησιμοποιείται:

- α) το όνομα του δημιουργού ή του εφευρέτη κάποιου πράγματος αντί για το ίδιο το πράγμα,
- β) αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενο,
- γ) το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο.

3. Η αντίφραση

Στην αντίφραση μια λέξη ή μια φράση παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια σημασία ή και αντίθετη. Τα είδη της αντιφράσεως είναι:

α) η λιτότητα:

οὐχ ἥκιστα (= όχι πολύ λίγο)· αντί: μάλιστα (= πάρα πολύ),

οὐκ ἄγνοῶ, αντί: γιγνώσκω καλῶς

(πβ. ν.ε. και το κακό που έπαθα δεν ήταν μικρό, αντί: ήταν πολύ μεγάλο).

Στη λιτότητα χρησιμοποιείται για μια λέξη η αντίθετή της με άρνηση, και ενώ οι λέξεις εκφράζουν κάτι λιγότερο, εννοείται κάτι περισσότερο.

β) η ειρωνεία

Ὡς ἡδὺς εἶ! ἀντί: ὡς ἀηδὴς εἶ! (πβ. ν.ε. καλὸς εἶσαι κι εσύ!).

Δηλαδή χρησιμοποιεῖ κάποιος με προσποίηση λέξεις ή φράσεις μέ εντελῶς διαφορετική ή και αντίθετη σημασία ἀπὸ ἐκείνη που ἔχει στο νου του.

γ) ο ευφημισμός

Ὁ Εὖξεινος πόντος· ἀντί: ὁ ἄξενος...

(πβ. ν.ε.: ευλογία λένε μια κακιὰ αρρώστια).

Στον ευφημισμὸ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ φόβο ή ἀπὸ πρόληψη, για αποτροπή του κακοῦ, λέξεις ή φράσεις που ἔχουν καλή σημασία ἀντί για ἄλλες που ἔχουν κακή.

4. Η υπερβολή

Ἴπποι λευκότεροι χιόνος.

Ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανός ἐστι παρασκευάσαι λόγον ἴσον τοῖς τούτων ἔργοις.

(πβ. ν.ε. ἔφαγα ὅλο τον κόσμο να σε βρω).

Στην υπερβολή λέγεται κάτι που ξεπερνά το αληθινὸ ή το συνηθισμένο, για να προκληθεῖ ζωνηρή ἐντύπωση.

5. Η αλληγορία

Κυάμων ἀπέχεσθαι (= να μένετε μακριά από τα κουκιά, δηλαδή από την πολιτική· τα κουκιά τα χρησιμοποιούσαν για την κλήρωση των αρχόντων της πολιτείας).

Καρδίαν μὴ ἐσθίειν (= μην τρως την καρδιά σου, δηλαδή μη λυπάσαι).

(πβ. ν.ε. τρώγεται με τα ρούχα του).

Αλληγορία υπάρχει όταν χρησιμοποιούνται εντυπωσιακές μεταφορές που κρύβουν νοήματα εντελώς διαφορετικά από εκείνα που δείχνουν οι λέξεις.

6. Η παρομοίωση

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή.

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρόν ἤχεϊ καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ρήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουνσι τοῦ λόγου (= όπως τα χάλκινα σκεύη, όταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ήχο για πολλή ώρα, έτσι και οι ρήτορες με την παραμικρή ερώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

Στην παρομοίωση για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή ενός πράγματος, το πρόσωπο ή το πράγμα παραβάλλεται με κάτι άλλο πολύ γνωστό που έχει την ίδια ιδιότητα.

Οι παρομοιώσεις είναι συχνές και πλούσιες στον Όμηρο, λ.χ.:

Ὡς δ' ἄνεμος ζαῆς ἥϊων θημῶνα τινάξῃ
καρφαλέων, τὰ μὲν ἄρ τε διεσκέδασ' ἄλλυδις ἄλλη,
ὥς τῆς (= τῆς σχεδίας) δούρατα μακρὰ διεσκέδασε.
(ε 368-370)

(= κι ὅπως σαρώνει τ' ἀχυρα της θημωνιάς, σαν
πιάσει

σφοδρός αέρας, κι ἄλλα αλλοῦ της τ'
ανεμοσκορπίζει,

έτσι της σκάφης τα μακριά της σκόρπισε τα ξύλα).

(Μετάφρ. Ζήσ. Σίδερη)

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Α'

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Από τις προθέσεις λέγονται:

I. κύριες, όσες χρησιμοποιούνται με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων ή αντωνυμιών αλλά και με άλλες λέξεις σε σύνθεση (λ.χ. διὰ τῆς πόλεως, διὰ ταῦτα αλλά και διάλυσις, διαλύω).

II. καταχρηστικές, όσες χρησιμοποιούνται μόνο με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων και αντωνυμιών: ἄνευ λόγου, μέχρι τοῦδε.

Σημείωση α'. Οι προθέσεις ονομάστηκαν έτσι, γιατί μπαίνουν εμπρός από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται (αρχ. ελλ. προτίθενται) (βλ. §139).

Αλλά μερικές φορές η πρόθεση μπαίνει ύστερα από το όνομα. Αυτό ονομάστηκε **αναστροφή** και στους αττικούς πεζογράφους συμβαίνει μόνο με τις προθέσεις περί, ἔνεκα και ἄνευ:

Ἀλλοτρίας γῆς πέρι. Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα.
ἽΩν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι.
Στην αναστροφή ο τόνος της προθέσεως, αν
βρίσκεται στη λήγουσα, ανεβαίνει στην παραλήγουσα.
Ακόμη η πρόθεση μπορεί να χωρίζεται από το ρήμα
με το οποίο συντάσσεται:
Κατ' ἄρ' ἔξετο, αντί: καθέζετο ἄρα. Αυτό ὀνομά-
στηκε τμήση.
(πβ. ν.ε. δεν τον είδα ξανά - δεν τον ξαναείδα).

Σημείωση β'. Μερικές προθέσεις δισύλλαβες με
αναστροφή του τόνου χωρίς ὄνομα ισοδυναμούν με
ρήματα που είναι σύνθετα μ' αυτές:
ἔπι = ἔπεστι, ἄνα = ἀνάστηθι, μέτα = μέτεστι, ἔνι =
ἔνεστι κτλ.

Αυτό ονομάζεται μετατύπωση της προθέσεως:
Ἄλλ' ἄνα ἐξ ἐδράνων (= σήκω από κει που κάθесαι).
Ἄλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἴργειν μέτα (= αὐτός
δεν ἔχει δικαίωμα να μ' εμποδίζει...).

Ἄλλ' ἴσως ἔνι τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς (= ἴσως υπάρχει
και...).

Η σύνταξη και οι βασικότερες σημασίες των προθέ-
σεων φαίνονται στις σελίδες που ακολουθούν.

Ι. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Α' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ

Οι μονόπτωτες προθέσεις συντάσσονται ή μόνο με γενική (άντί, από, έκ, πρό) ή μόνο με δοτική (έν, σύν) ή μόνο με αιτιατική (εἷς) και σημαίνουν:

α' Με γενική

1. **άντι**

- α) τόπο (απέναντι): Εἰστήκεσαν **άντι τῶν πιτύων** (= είχαν σταθεί απέναντι από τα πεύκα).
- β) αντικατάσταση: **Άντι πολέμου** εἰρήνην αἰρούμεθα (= προτιμούμε).
(πβ. ν.ε. το παιδί **αντί νερό** έπινε πάντοτε γάλα· συνήθως: μας έστειλαν δύο αντί για έναν).
- γ) αιτία ή ανταπόδοση: **Άνθ' ὧν** ἄξιοι ὄντες ἄρχομεν (= κυβερνάμε για όσα αξίζουμε).
Ὡφελήσω αὐτὸν **άνθ' ὧν** εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου (= για όσα ευεργετήθηκα από εκείνον).

2. **από**

- α) τόπο: Κῦρος ὠρμάτο **ἀπὸ Σάρδεων** (= ο Κ. ξεκινούσε από τις Σάρδεις).
- β) χρόνο: Τῇ ἐνδέκατῃ **ἀπ' ἐκείνης** ἡμέρα, εἶπεν αὐτῷ.

- (ν.ε. λείπει από το πρωί).
- γ) καταγωγή (έμμεση): Οἱ ἀφ' Ἡρακλέους (= οι απόγονοι του Ηρ.)
(ν.ε. είναι από μεγάλη οικογένεια).
- δ) ὕλη: Κρᾶσις ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης (= κάτι ανάμεικτο από χαρά και λύπη).
(ν.ε. υφάσματα από συνθετικές ίνες).
- ε) αἰτία: Ἀπὸ τοῦτου τοῦ τολμήματος ἐπηνέθη (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68) (ν.ε. θύμωσε από τη συμπεριφορά μας).
- στ) μέσο ή τρόπο: Στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων.
Ἡ σοφία οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις (= η σοφία δεν έρχεται από μόνη της στους άνθρωπους).

3. **ἐκ** (ή **ἐξ** εμπρός από φωνήεν)

- α) τόπο: Τὰ ἐκ γῆς φυόμενα. Ἦκεν ἐξ Ἀθηνῶν.
(πβ. ν.ε. **εξαρχής**, με τοπική και συνήθως χρονική σημασία: Το χτίσαμε **εξαρχής**. Σας το είπα **εξαρχής**).
- β) άμεση καταγωγή:* Οἱ ἐξ Ἡρακλέους (= τα παιδιά του Ηρ.).

* Πολλές από τις σημασίες μιας προθέσεως προέρχονται μεταφορικά από την αρχική σημασία της, λ.χ. αρχική σημασία: τοπική προέλευση και μεταφορικά: καταγωγή. Βλ. και στα επόμενα.

- γ) ύλη: Ἐποιοῦντο διαβάσεις (= γέφυρες) ἐκ τῶν **Φοινίκων**.
- δ) μέσο ἢ τρόπο: Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= με κόπους).
(πβ. ν.ε. Αυτό θα γίνει εξάπαντος. Κι αυτό είναι εξίσου καλό).
- ε) αιτία: Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλαὶ ἀπεχθελαὶ μοι γεγόνασιν (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).
- στ) συμφωνία: Ἐκ τῶν ἔργων χρὴ μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν λόγων τὴν ψῆφον φέρειν.

4. **πρό**

- α) τόπο (εμπρός από): Πρὸ τῶν πυλῶν.
- β) χρόνο (πριν από): Πρὸ τῆς μάχης.
- γ) υπεράσπιση: Οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν.
- δ) σύγκριση: Μῆτε τὸ ζῆν περὶ πλείονος ποιοῦ μῆτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου (= να μη θεωρεῖς ανώτερο οὔτε τη ζωὴ σου οὔτε...),
(πβ. ν.ε. πρόσεχε προπάντων την υγεία σου).

β' Με δοτική

1. **έν**

- α) τόπο (για στάση): Ἡ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη.
Οἰκῶ ἐν ἀγρῷ.

β) χρόνο (διάρκεια): Ἐν ταῖς σπονδαῖς βασιλεὺς οὐ μαχεῖται.

Αἰροῦσιν ἓν τρισὶ μηνσὶ δύο πόλεις (= κυριεύουν σε τρεις μήνες...).

γ) ὄργανο ἢ τρόπο: Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἓν οὐρανίοις σημείοις (= οἱ θεοὶ φανερώνουν τις επιθυμίες τους με σημάδια του ουρανού).

(πβ. ν.ε. ὅλα ἐγίναν εντάξει).

2. **σύν**

συνοδεία (= μαζί με): Βασιλεὺς σύν πολλῷ στρατεύματι προσέρχεται.

Από την προηγούμενη σημασία προκύπτουν και οι σημασίες της βοήθειας ἢ συμπαραστάσεως και συμφωνίας: Σύν τοῖς θεοῖς ἀμυνούμεθα τοῖς πολέμοις. Σύν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν αἰετὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι (= σύμφωνα με το νόμο πρόσταζε πάντα να αποφασίζει ο δικαστής).

γ' Με αιτιατική

1. **εἰς**

α) τόπο (κίνηση προς κάποιο τόπο): Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ.

β) χρόνο: Ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν. Τῆς ἀρετῆς τῆς αὐτοῦ μνημεῖον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καταλείψει (= θα αφήσει).

- γ) αναφορά (= ως προς..., σε): Ἐβούλετο αὐτὸν διαβάλλειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φιλίαν. **Εἰς πάντα** πρῶτος.
- δ) σκοπό: **Εἰς συμβουλήν** παρεκάλεσαν ἡμᾶς (= μας προσκάλεσαν, για να τους συμβουλευόμαστε). (πβ. ν.ε. Αυτό γίνεται εις βάρος μου. Και εις ανώτερα!)
- ε) με απόλυτο αριθμητικό, για να δηλωθεί το ὄριο (= ως, έως):
Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας **εἰς πεντακόσιους**.

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΠΤΩΤΕΣ

1. **ἀνά**

- 1) Με δοτική, μόνο στους ποιητές
τόπο: Ἦξει Ἑλλήνων στρατιὰ **ἀνά τε ναυσὶ** καὶ σὺν ὄπλοις (= πάνω στα πλοία...).
- 2) Με αιτιατική
 - α) τόπο (= επάνω, προς τα πάνω): Ὡλκουν **ἀνὰ τὰ ὄρη**.
Ἀνὰ τὸν ποταμὸν ἔπλεον.
 - β) χρόνο (διάρκεια): **Ἀνὰ** πᾶσαν τὴν ἡμέραν (= ὅλη τη μέρα).
 - γ) τρόπο: Ἐφευγον καὶ αὐτοὶ **ἀνὰ κράτος** (= με ὅλη τη δύναμη).
 - δ) διανομή ή μερισμός: Ἔστησαν **ἀνὰ** ἑκατὸν (= στάθηκαν ανά...).

Ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας (= ἀπὸ πέντε παρ. τη μέρα).

2. διὰ

1) Με γενική

α) τόπο (= διαμέσου...): Ἐξελαύνει **διὰ τῆς Συρίας**.

β) χρόνο (διάρκεια): Τέρας ἐστὶν εἴ τις εὐτύχησε **διὰ βίου**.

γ) μέσο ἢ τρόπο: Ἐλεγε **δι'** ἑρμηνέως. Ἀπῆλθον **διὰ τάχους** (ταχέως = γρήγορα).
(πβ. ν.ε. εξαφανίστηκε διαμιάς).

2) Με αιτιατική

α) αιτία: **Διὰ τὰς ἡδονὰς** οὐ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα.

β) τόπο ἢ χρόνο μόνο στους ποιητές (= δια μέσου..., στη διάρκεια...): Βῆ **διὰ δώματα**. Ἦλθε **διὰ νύκτα**.

3. κατὰ

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω ἀπὸ..., ἢ κάτω πρὸς...): **Κατὰ τῆς θαλάττης** ἠφανίσθη (= κάτω ἀπὸ τη θ.). Ῥίπτει **κατὰ κρημνῶν** (= κάτω στους γκρεμούς).

β) ἐναντίον: Τοῦτο **κατ'** ἐμοῦ εἶπε.

γ) ἀναφορά (= σχετικὰ με): **Κατὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν** τοιαῦτα εὐρήσομεν (= γιὰ τις ἄλλες τέχνες θα βρούμε...).

2) Με αιτιατική:

- α) τόπο (= σ' όλη την έκταση): Οἱ **κατὰ τὴν Ἀσίαν**
ὕπὸ βασιλεῖ ὄντες (= σ' όλη την έκταση της Ασίας).
Κατὰ γῆν ἐπορεύοντο (= από την ξηρά). Οἱ **κατὰ**
τοὺς Ἑλληνας τεταγμένοι (= απέναντι). Κῦρος παῖει
βασιλέα **κατὰ τὸ στέρνον** (= κάπου στο στέρνο). Οἱ
Ἑλληνας ἐνίκων τοὺς Πέρσας **κατὰ γῆν καὶ κατὰ**
θάλατταν. (= στη γη και στη θ.)
(πβ. ν.ε. Τράβηξε κατὰ το χωριό. Ἄσ' τα αὐτὰ κατὰ
μέρος).
- β) χρόνο (διάρκεια): **Κατὰ τὸν** πρότερον πόλεμον
(αλλά ν.ε. θα γυρίσει κατὰ το Πάσχα).
- γ) τρόπο: κατὰ τάχος (**ταχέως** = γρήγορα), κατὰ
κράτος (= με δύναμη, με βία). (πβ. ν.ε. ἦρθαν
κατευθείαν).
- δ) συμφωνία ή αναφορά: Κατὰ τοὺς νόμους (= σύμφωνα
με τους ν.).
Τὰ πρὸ αὐτῶν οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε **κατὰ**
τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.
(πβ. ν.ε. Κατὰ τη γνώμη μου εἶναι πολύ καλό. Κατὰ
βάθος εἶναι καλός ἄνθρωπος).
- ε) σκοπό: Ὁ ὄχλος **κατὰ θέαν ἦκεν** (= ἦρθε για να δει).
- στ) αιτία: **Κατὰ φιλίαν** τε αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι ἐθελονταὶ
ξυνέσποντο (= από φιλία σ' αὐτόν οι περισσότεροι
ακολούθησαν εθελοντές).
(πβ. ν.ε. το πετάξαμε κατὰ λάθος).

4. ὑπέρ

1. Με γενική

- α) τόπο (= πάνω από): Ὁ θεὸς ἔθηκε τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆς.
- β) υπεράσπιση: Ἦν ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, εὐδοκιμήσομεν.
- γ) αιτία: Ὑπὲρ τῶν γεγενημένων ὠργίζετο (= για ὅσα εἶχαν γίνει).
- δ) σκοπό: Ἀποθνήσκει ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν πατρίδα ἐπιδεῖν δουλεύουσιν.

2) Με αιτιατική

- α) τόπο (= πάνω από): Ἐπολέμει τοῖς Θραξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι.
- β) υπέρβαση μέτρου ἢ ορίου: Μανία ἴσως ἐστὶν ὑπὲρ δύναμιν τι ποιεῖν (= τρέλα ἴσως εἶναι να κάνεις κάτι πιο πάνω ἀπὸ τὴ δύναμή σου).

Γ' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀμφι

1) Με γενική (σπάνια)

αναφορά (= σχετικὰ με, για): Προσῆεσαν (= πλησίασαν) πολλῶ θυρύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι.

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές και στον Ηρόδοτο) τόπο (= γύρω από) και μεταφορικά αιτία και αναφορά: Ἀχαιοὶ ἔστασαν ἀμφὶ Μενoitιᾶδῃ. Ἀμφ' ἐμοὶ στένει. Ἀμφὶ τῷ θανάτῳ αὐτῆς λέγεται...

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): Καθήμενοι ἀμφὶ πῦρ.

β) χρόνο (= περίπου): Ἦδη ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσιν (= ἦταν περίπου η ώρα που η αγορά γεμίζει από κόσμο).

γ) ποσό (= περίπου, ίσαμε): Ἦσαν ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

(πβ. ν.ε. Γύρω στην αυλή. Γύρω στις εφτά το πρωί. Γύρω στις χίλιες δραχμές).

Συχνότερα χρησιμοποιείται ἀντί για την ἀμφί η συνώνυμή της πρόθεση περί.

2. ἐπὶ

1) Με γενική

α) τόπο (= πάνω σε): Θεοῦ θέλοντος κἄν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις (= και πάνω στην ψάθα μπορείς να...). Τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία.

β) κατεύθυνση (= προς, για): Ἐπλεον ἐπὶ Λέσβου καὶ Ἑλλησπόντου. Κροῖσος εὐθύς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε.

γ) επιστασία ή εξουσία ή εμπρός σε κάποιον: Ὁ ἐπὶ τῶν ἱππέων (= ο αρχηγός του ιππικού). Μάρτυρας καὶ ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐφ' ὑμῶν παρεχόμεθα.

- (πβ. ν.ε. ο επικεφαλής του στρατού),
δ) χρόνο (διάρκεια): **Ἐπὶ τῶν τριάκοντα** (= την εποχή των τριάκοντα τυράννων).
(πβ. ν.ε. **Επὶ τουρκοκρατίας. Επὶ κατοχής**).

2) Με δοτική

- α) τόπο: **Οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ** τῆς Παλλήνης
(= πάνω στον...). **Οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις** παιδεύονται (= εκπαιδεύονται στα ανάκτορα). **Ἐτάχθησαν ἐπὶ τοῖς ὀπλίταις** πελτοφόροι (= ύστερα από τους οπλίτες). **Ταῦτα ἐπὶ τοῖς δικασταῖς ἔλεγε** (= εμπρός στους δ.).
- β) χρόνο: **Ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ** Φεραύλας Πέρσης
(= σηκώθηκε ύστερα απ' αυτόν...).
- γ) προσθήκη: **Ἐσθίουσι πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον**
(= τρώνε εκτός από το ψωμί και προσφάγι).
- δ) εξάρτηση (στην εξουσία κάποιου): **Ἐφ' ὑμῖν ἐστι** τούτους κολάζειν (= είναι στο χέρι σας να τους τιμωρήσετε, εξαρτάται από σας...).
- ε) αιτία: **Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ**.
- στ) σκοπό: **Ξύμμαχοι ἐγενόμεθα οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει** τῶν Ἑλλήνων, **ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει** ἀπὸ τοῦ Μήδου (= όχι για να υποδουλώσουμε τους Έλληνες, αλλά...)
- ζ) όρο ή συμφωνία: **Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε** μηκέτι φιλοσοφεῖν (= μ' αυτό τον όρο όμως, δηλαδή να μη...).

3) Με αιτιατική

- α) τόπο (= πάνω στο ή, για έκταση, σε): Ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλτὰ ἔλαβε (= ανέβηκε στο άλογο και πήρε τα ακόντια). Ἐπὶ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἐλλόγιμοι ἦσαν (= ήταν διάσημοι σ' όλη την Ευρώπη...).
- β) χρόνο (διάρκεια): Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν Τροίᾳ.
- γ) κατεύθυνση απλή ή εχθρική: Οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν (= να ρίχνεις φωτιά στη φωτιά). Στρατεύονται ἐπὶ Λυδοῦς (= εναντίον των Λ.).
- δ) σκοπό: Ἐξῆλθον ἐπὶ θήραν (= βγήκαν για κυνήγι). Ἦλθον ἐπὶ θέαν τάνδρός (= ήρθαν για να δουν τον άντρα).

3. μετὰ

1) Με γενική

- α) σύμπραξη (=μαζί με): Ἐπολέμησαν μετὰ συμμάχων (= μαζί με συμμάχους εναντίον άλλων).
- β) τρόπο: Οὐδέν κτᾶσθαι μετ' ἀδικίας. (πβ. ν.ε. δέχομαι μετὰ χαράς).

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές):

τόπο: Μετὰ πρῶτοισιν ἴσταμαι (= ανάμεσα στους πρώτους). Μετὰ χερσὶν ἔχω (= έχω στα χέρια μου).

3) Με αιτιατική

- α) χρόνο (= ύστερα από): Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθε Θυμοχάρης.

(πβ. ν.ε. μετά το Πάσχα).

β) σειρά ή ακολουθία: **Μετὰ θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος αἰδεῖσθε.**

γ) τόπο (μόνο στους ποιητές): **Ἦκοντο μετὰ Τρῳᾶς καὶ Ἀχαιοῦς** (= ἦρθαν ανάμεσα στους Τρ...).

Στους πεζογράφους μ' αυτή τη σημασία υπάρχει μόνο στη φράση: μετὰ χειρᾶς ἔχω (= ἔχω κάτι ανάμεσα στα χέρια μου· απ' αυτή τη φράση το ρ. μεταχειρίζομαι).

4. **παρά**

1) Με γενική

προέλευση (μόνο με ονόματα που δηλώνουν πρόσωπο): **Παρά βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον.** (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

α) τόπο (συνήθως με πρόσωπα) (= κοντά): **Δουλείαν κακίστην νομίζω τὴν παρὰ κακίστοις δεσπόταις.** Καταλύει δ' ὥς ἤκουσα, **παρὰ Καλλίᾳ** (= στο σπίτι του Κ.).

β) αναφορά (= κατά την κρίση κάποιου): **Παρὰ τοῖς ἀνδράσι** νενομίσμεθα εἶναι πανοῦργοι.

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κοντά, προς): **Παρὰ τὴν ὁδὸν ἣν κρήνη** (= στο δρόμο). **Τοὺς παρὰ βασιλέα** πορευομένους

- (= προς το β.).
- β) χρόνο (διάρκεια): Δόλιον ἄνδρα φεῦγε **παρ' ὅλον τὸν βίον** (= σ' ὅλη σου τη ζωή).
- γ) σύγκριση ή παραβολή: Σωκράτης διάδηλος ἦν **παρὰ τοὺς ἄλλους** εὐτακτῶν (= ἦταν ολοφάνερο ὅτι σε σύγκριση με τους άλλους φερόταν άψογα).
- δ) ασυμφωνία ή εναντιότητα: Ἐὰν λέγῃς **παρὰ ταῦτα**, μάτην ἐρεῖς.
Οὐδενὶ πώποτε ξυνεχώρησα οὐδὲν **παρὰ τὸ δίκαιον**.
(πβ. ν.ε. παρ' ὅλα αὐτά το δέχτηκε).
- ε) ἔλλειψη ή εξαίρεση: **Παρὰ τέσσαρας ψήφους** μετέσχε τῆς πόλεως.
Ἔτσι και οι φράσεις: παρ' ὀλίγον, παρὰ μικρόν
(πβ. ν.ε. παρὰ λίγο να...),
- στ) αιτία: Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος **παρὰ τὴν αὐτοῦ ῥώμην** τοσοῦτον ἐπηύξῃται, ὅσον **παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν** (= χάρη στη δύναμή του ... ὅσο χάρη στη δική μας...).

5. **περί**

1) Με γενική

- α) τόπο (μόνο στους ποιητές) (= γύρω από): Τείχη **περὶ Δαρδανίας**.
- β) αναφορά (= σχετικά με): Εἴ τις **περὶ τῶν τοιούτων** σοφός ἐστιν...
- γ) αιτία ή σκοπό: Ἐδείσε **περὶ τοῦ υἱοῦ** καὶ τοῦ Κύρου
(= φοβήθηκε για το γιο...). Βασιλεὺς κήρυκας ἔπεμψε

περὶ σπονδῶν.

Συχνές είναι οι φράσεις: περὶ πολλοῦ ἢ περὶ παντὸς ποιοῦμαι (= θεωρῶ κάτι πολύ σπουδαίο ἢ κάτι ανώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο κτλ.).

2) Με δοτική (σπάνια)

α) τόπο (= γύρω ἀπὸ): Εἶχον ψέλια (= βραχιόλια) περὶ ταῖς χερσίν.

β) αναφορά ἢ αἰτία: Ὅρα μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύῃς. Δεδοίκασι περὶ τῷ χωρίῳ.

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω ἀπὸ): Φύλακας δεῖ περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι.

β) χρόνο (= περίπου ἢ την ὥρα που...): Περὶ μέσας νύκτας (=κατὰ τα μεσάνυκτα). Περὶ λύχνων ἀφάς (= κατὰ την ὥρα που ανάβουν τα λυχνάρια).

γ) ποσό (= περίπου): Κατέδυσαν ναῦς περὶ ἑβδομήκοντα (= βύθισαν περίπου...) (πβ. ἀμφί).

δ) αναφορά (= σχετικά με, ως προς): Οὔτοι οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι ἀλλὰ καὶ περὶ θεοὺς ἀσεβέστατοι.

6. πρὸς

1) Με γενική

α) τόπο (= πρὸς το μέρος, ἀπέναντι πρὸς): Ἐστρατοπεδεύοντο πρὸς Ὀλύμπου (= πρὸς το μέρος της,...).

Τὸ πρὸς Σικυῶνος τείχος.

β) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): Ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων τοῦτο πράξω. Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ.

Σχετική μ' αυτή τη σημασία είναι και η σημασία της καταγωγής: Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός εἶναι Ἀλκμεωνιδῶν (= ἀπὸ τον πατέρα του εἶναι Ἀλκμεωνίδης).

γ) χάρη ή ωφέλεια (= για τον, για το συμφέρον του): Πρὸς τῶν ἐχόντων τὸν νόμον τίθης (= νομοθετεῖς για το συμφέρον αὐτῶν που...). Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τῶν Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτῶν (βλ. και ποιητικό αἴτιο, §68).

2) Με δοτική

α) τόπο (= κοντά στο): Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶ.

β) απασχόληση με κάτι, μια σημασία που προκύπτει ἀπὸ την προηγούμενη: Ἀεὶ πρὸς τῷ ἔργῳ ἐστί (= πάντοτε ασχολεῖται με το ἔργο του). Διατρίβω πρὸς τινι (= ασχολοῦμαι με κάτι).

γ) προσθήκη (= επιπλέον, εκτός απ' αυτό). Και η σημασία αὐτή προκύπτει ἀπὸ την πρώτη: Πρὸς τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν (= κοντά στ' ἄλλα, και ἔπειτα: εκτός απ' αὐτά...).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= προς το μέρος): Ἐφυγον **πρὸς τὸ ὄρος**.
(πβ. ν.ε. προς τα εκεί).

β) εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια: Μάχονται **πρὸς Τρῶας**. Χρὴ **πρὸς θεὸν** οὐκ ἐρίζειν. Σπονδὰς ἐποίησαντο **πρὸς τοὺς στρατηγοὺς** τῶν Ἀθηναίων.

γ) χρόνο (= περίπου): Ἦν **πρὸς ἡμέραν** ἤδη.
(πβ. ν.ε. προς τα ξημερώματα).

δ) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): Οὐ **πρὸς τὸ ἀργύριον** τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον. Ὁ λόγος οὗτος οὐδὲν **πρὸς ἐμέ** (= δεν έχει καμιά σχέση μ' εμένα). Χρὴ **πρὸς τὸ παρὸν** αἰεὶ βουλευέσθαι. Οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανὰ ἀλλὰ **πρὸς τὰς χρήσεις** (= δεν κρίνονται με βάση τον αριθμό...).

ε) παραβολή ή σύγκριση. Η σημασία αυτή είναι σχετική με την προηγούμενη: Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ οὐδὲν **πρὸς τὸν πατέρα** εἰσὶ (= δεν αξίζουν τίποτε σε σύγκριση με τον π.). Δεῖ κρίνεσθαι αὐτὸν **πρὸς ἀνθρώπους** οἷς μήτε παιδεία ἐστὶ μήτε νόμοι.

στ) σκοπό: **Πρὸς τί** με ταῦτα ἐρωτᾷς; Ἄπαντα **πρὸς ἡδονὴν** ζητοῦσι (= όλα τα επιδιώκουν για ευχαρίστησή τους).
(πβ. ν.ε. είναι προς τιμή σου).

ζ) τρόπο: Εἶδον αὐτὸν **πρὸς βίαν** χειρούμενον (πρὸς βίαν = βιαίως) (= τον είδα να τον υποτάσσουν με τη βία).

7. ὑπό

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από): Ἡ πηγὴ χαριεστάτη **ὑπὸ τῆς πλατάνου** ῥεῖ.

Ξιφίδια **ὑπὸ μάλης** εἶχον (= κάτω ἀπὸ τη μασχάλη).

β) αἰτία: Οὐκ ἠδύναντο καθεύδειν **ὑπὸ λύπης**. (βλ. και ποιητικό αἴτιο, §68).

γ) συνοδεία: Χορεύει **ὑπ' αὐλοῦ** (= με τη συνοδεία αὐλού).

2) Με δοτική

α) τόπο (για στάση) (= κάτω ἀπὸ): Ἔστι δὲ καὶ βασιλεία (= ἀνάκτορα) **ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει**.

β) υποταγή, εξάρτηση ἢ ἐπίβλεψη. (Ἡ σημασία αὐτή προκύπτει ἀπὸ την προηγούμενη): Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν **ὑπὸ βασιλεῖ** ὄντες. Κῦρος τοὺς **ὑφ' ἑαυτῷ** ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα. **Ὑπὸ παιδοτρίβῃ** ἀγαθῷ ἐπεπαίδευτο (= εἶχε εκπαιδευθεῖ με την ἐπίβλεψη καλοῦ παιδαγωγού).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κάτω ἀπὸ): **Ὑπὸ τὰ δένδρα** ἀπῆλθον. Τὸ Πελαργικὸν (= Πελασγικόν) τὸ **ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν** ὄν.

β) χρόνο: **Ὑπὸ τὴν νύκτα** ἐσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τὸν Κρισαῖον (= τη νύχτα...).

γ) υποταγή (= κάτω ἀπὸ την εξουσία): Διαπέμπει πρὸς τοὺς **ὑφ' ἑαυτὸν ὄντας**. Αἴγυπτος **ὑπὸ βασιλέα** ἐγένετο.

II. ΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Οι καταχρηστικές προθέσεις είναι: ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, χωρίς, πλήν, ἔνεκα ή ἔνεκεν, ὡς.

Από αυτές:

1) οι ἄνευ (= χωρίς) ἄχρι και μέχρι (= ως, μέχρι) ἔνεκα ή ἔνεκεν (= εξαιτίας, για), συντάσσονται με γενική:

Οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ἄνευ κακοῦ τινος (= δεν είναι δυνατό να ζεις...).

ἽΩν ἄνευ οὐχ' οἷόν τε ναυτικῇ δυνάμει χρῆσθαι (= δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούν...).

Ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

Μέχρι τῆς πόλεως ἐπικλινές ἐστιν.

Αὕτῃ καθ' ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ἔσται **χωρὶς τοῦ σώματος.**

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (αἰτία).

Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; – Ἵνα εἰδῆτε... (σκοπός).

Σημείωση. Οι ἄχρι και μέχρι χρησιμοποιούνται και ως χρονικοί σύνδεσμοι:

Κελεύουσι τοὺς κήρυκας περιμένειν, **ἄχρι ἂν σχολάσῃ.**

Ταῦτα ἐποίουν, **μέχρι σκότος ἐγένετο.** (βλ. §173).

2) η πλήν (= εκτός από) κανονικά συντάσσεται με γενική αλλά και με κάθε άλλη πτώση ομοιόπτωτα με προηγούμενο όρο της προτάσεως:

Τισσαφέρνης επέτρεψε τοῖς Ἕλλησι διαρπάσαι τὰς κώμας **πλήν ἀνδραπόδων** (= εκτός από τους δούλους).

Παντὶ δῆλον πλήν ἐμοί.

Θνήσκουσι πάντες πλήν εἷς τις.

Σημείωση. Η πρόθεση πλήν αν και καταχρηστική χρησιμοποιείται και στη σύνθεση με τη λέξη μέλος (= τραγούδι): πλημμελής (= παράφρωνος, λανθασμένος), πλημμέλημα (= παράπτωμα) κτλ.

3) η ὥς συντάσσεται με αιτιατική που δείχνει πρόσωπο και σημαίνει **πρός, σέ ή αριθμητικό και σημαίνει περίπου:**

Πορεύεται ὥς **βασιλέα** ἱππέας ἔχων ὥς **πεντακοσίους.**

(Βλ. και Επίμετρο Β΄ 35).

Σημείωση. Ως καταχρηστικές προθέσεις λαμβάνονται και τα ορκωτικά νή (για κατάφαση) και μά (για άρνηση):

**Νὴ τὸν Δία, ἔφη, δίδωμί σοι.
Μὰ τὴν πατρώαν ἐστίαν οὐχ ὕβρει λέγω τάδε.
(Βλ. και §41 και Επὶμετρο Β' 14 και 17).**

Πίνακας 16

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ σημαίνουν

	με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ			
αντί	τόπο, αντικατάσταση, αιτία ή ανταπόδοση.		
από	τόπο, χρόνο, καταγωγή έμμεση, ύλη, αιτία, μέσο ή τρόπο.		
εκ ή εξ	τόπο, καταγωγή άμεση, ύλη, μέσο ή τρόπο, αιτία, συμφωνία.		

προ	τόπο, χρόνο, υπερά- σπιση, σύγκριση.			
εν		τόπο, χρόνο, όργανο ή τρόπο.		
συν		συνοδεία, βοήθεια ή συμπαράσταση, συμφωνία.		
εις			τόπο, χρόνο, αναφορά, σκοπό, όριο (με απόλυτο αριθμητικό).	

Πίνακας 16 ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ σημαίνουν

	με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΔΙΠΤΩΤΕΣ			
ανά		τόπο*	τόπο, χρόνο, τρόπο, διανομή ή μερισμό.
δια	τόπο, χρόνο, μέσο ή τρόπο.		αιτία, τόπο ή χρόνο*
κατά	τόπο, εναντίον, ανα-φορά.		τόπο, χρόνο, τρόπο, συμφωνία ή αναφορά, σκοπό, αιτία.
υπερ	τόπο, υπεράσπιση, αιτία, σκοπό.		τόπο, υπέρβαση μέτρου ή ορίου.

* χρήση ποιητική

ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ				
ἀμφὶ	αναφορά.	τόπο*, αιτία*, αναφορά*.	τόπο, χρόνο, ποσό.	
ἐπὶ	τόπο, κατεύθυνση, εξουσία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο, χρόνο, προσθήκη, εξάρτηση, αιτία, σκοπό, όρο ή συμφωνία.	τόπο, χρόνο, κατεύθυνση απλή ή εχθρική, σκοπό.	
μετά	σύμπραξη, τρόπο.	τόπο*	χρόνο, σειρά ή ακολουθία, τόπο*	
παρά	προέλευση.	τόπο, αναφορά.	τόπο, χρόνο, σύγκριση ή παραβολή, ασυμφωνία ή εναντιότητα, έλλειψη ή εξαίρεση, αιτία.	
περί	τόπο*, αναφορά, αιτία ή σκοπό.	τόπο, αναφορά ή αιτία.	τόπο, χρόνο, ποσό, αναφορά.	

Πίνακας 16 ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ σημαίνουν

	με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ			
πρός	τόπο, αναφορά, κα- ταγωγή, χάρη ή ωφέ- λεια.	τόπο, απασχόληση με κάτι, προσθήκη.	τόπο, εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια, χρόνο, αναφορά, παρα- βολή ή σύγκριση, σκοπό, τρόπο.
υπό	τόπο, αιτία, συνοδεία.	τόπο, υποταγή, εξάρ- τηση ή επίβλεψη.	τόπο, χρόνο, υποταγή.

Β'

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

Μόρια λέγονται οι άκλιτες λέξεις που εκφράζουν κυρίως διάφορες επιρρηματικές σχέσεις και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιρρήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις κτλ. (Για τα αρνητικά μόρια βλ. Κεφ. ΙΓ' §141).

Από τα πιο συχνά μόρια της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα:

1. **ἄλλως*** Σημαίνει αλλιώς, με άλλον τρόπο, αλλά σημαίνει επίσης: εκτός απ' αυτό ή γενικά ή απλώς:

Συγγενεῖς ἦσαν καὶ ἄλλως εὐμενεῖς (= και εκτός απ' αυτό και ευνοϊκοί).

Νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο ὅτι ἄλλως ἔνεκα λόγου ἐλέγετο (= ότι λεγόταν απλώς για συζήτηση).

Η φράση ἄλλως τε καί σημαίνει: και μάλιστα:

Ἄπιστον ταῖς πολιτείαις ἢ τυραννίς, ἄλλως τε κἄν ὁμορον χώραν ἔχωσι (= και μάλιστα αν έχουν γειτονική χώρα).

* Αναφέρονται εδώ και μερικά επιρρήματα που χρησιμοποιούνται εκτός από την κύρια σημασία τους και με διάφορες άλλες σημασίες.

2. **ἄν** 1) Το ἄν όταν είναι **δυνητικό** συντάσσεται:

α) με οριστική ιστορικού χρόνου (**δυνητική οριστική**) και φανερώνει κάτι που μπορούσε να γίνει στο παρελθόν, και όχι στο παρόν, ή κάτι αντίθετο του πραγματικού:

Ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὅσου ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= μπορούσε να μάθει κανείς πόσο άξιζε...).
Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Ο αόριστος ή ο παρατατικός με το ἄν δηλώνει επίσης κάτι που γινόταν στο παρελθόν με επανάληψη:
Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν κάποιος του φαινόταν ότι χάζευε, τον χτυπούσε) (βλ. §85β και γ).

β) με ευκτική κάθε χρόνου εκτός από μέλλοντα (**δυνητική ευκτική**) και φανερώνει κάτι που μπορεί να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον:

Ἐχοις ἄν με διδάξω τί ἐστὶ νόμος; (= μπορείς να με διδάξεις...).

Πανταχόθεν ἄν τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ (= από παντού θα μπορούσε να δει κανείς...) (βλ. §87β).

2) Το ἄν ως αοριστολογικό (παραλλαγή του δυνητικού ἄν) συντάσσεται με υποτακτική, και με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα εισάγει αναφορικές υποθετικές ή χρονικές προτάσεις, ενώ με τους

τελικούς συνδέσμους ὅπως και ὡς τελικές. Επίσης το ἄν με τους χρονικούς συνδέσμους ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ, ἐπειδὴ, ἐνώνεται σε μια λέξη και σχηματίζονται οι χρονικοί σύνδεσμοι: ὅταν, ὁπόταν, ἐπὶ, ἐπειδὴ που συντάσσονται ἐπίσης με υποτακτική:

Τῷ ἀνδρὶ ὃν ἂν ἔλησθε, πείσομαι (= θα πειθαρχήσω στον άντρα που θα εκλέξετε).

Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ὅπως ἂν δύνῃ καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν (= για να μπορείς να υπομένεις και τους κόπους χωρίς τη θέλησή σου).
Μαινόμεθα, ὁπόταν ὀργιζώμεθα.

3) Το ἂν ως υποθετικό συντάσσεται με υποτακτική. (Βλ. υποθετικές προτάσεις, §167).

Σημείωση. Το υποθετικό ἔάν σχηματίστηκε (πβ. και τους συνδέσμους ὅταν, ὁπόταν κτλ.) από την ένωση του υποθετικού εἰ με το ἂν· από το ἔάν με συναίρεση σχηματίστηκε το υποθετικό ἂν ή ἤν.

3. **ἄρα** Το ἄρα έχει συμπερασματική σημασία και σημαίνει: **λοιπόν**:

Οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾶ καὶ λύπη δάκρυά ἐστιν (= τα δάκρυα λοιπόν είναι κάτι κοινό για τη χαρά και τη λύπη).

Ο ειδικός σύνδεσμος ως με το ἄρα φανερώνει μια γνώμη που δε τη δέχεται αυτός που μιλά:

Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν ἐμὲ ὡς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν (= ὅτι δὴθεν ἐγώ...).

Το ἄρα σε υποθετική πρόταση σημαίνει ἴσως:

Πῶς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν (= ἐκτός ἀν ἴσως ἡ φροντίδα για την αρετή είναι...).

Επίσης ἄρα = δηλαδή, βέβαια:

Ὁ νομοθέτης διδάσκει τιμᾶν τὸ γῆρας, εἰς ὃ πάντες ἀφιζόμεθα, ἐὰν ἄρα διαγιγνώμεθα (= ἀν βέβαια ζούμε ως τότε).

4. **ἄρα** (ἢ ἄρᾱ γε, ἄρ' οὖν κτλ.). Εκφράζει απορία ή αμφιβολία και μπαίνει στην αρχή μιας ερωτηματικής προτάσεως:

Καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἄξιόν σοι ζῆν ἔσται; (= καὶ κάνοντας αυτό θα σου άξιζε άραγε να ζεις;).

Ἄρᾱ γε μὴ ἐμοῦ προμηθεῖ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων; (= μήπως φροντίζεις για μένα...;).

Ἄρ' οἴσθα γ' οἶον κνώδαλον φυλάττομεν; (= ξέρεις τι θηρίο φυλάμε;).

Το ἄρα με το γέ εισάγει ακριβέστερη ερώτηση.

5. **αὖ** Χρησιμοποιείται ως επίρρημα τοπικό και χρονικό που σημαίνει: πάλι, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Ἀπὸ το

αὖ παράγονται και τα αὖθις (= πάλι), αὐτίκα (= αμέσως, την ίδια ώρα):

Τί αὖ ὁδε ἐγκαλεῖ τῷ λόγῳ; (= για τι πάλι μας κατηγορεί αυτός...).

Ὡ πολλὰ μὲν τάλαινα πολλὰ δ' αὖ σοφή (= πολύ δυστυχισμένη αλλά και, ή από την άλλη μεριά, πολύ σοφή).

Οἱ συμπόται ἅμα μὲν ἐκρότουν, ἅμα δὲ ἐβόων αὖθις (= και χειροκροτούσαν και πάλι φώναζαν).

Ἐξίτε αὐτίκα δὴ μάλ' ἐκ τοῦ δικαστηρίου (= βγῆτε αμέσως μάλιστα τώρα από το δ.).

Αλλά το αὐτίκα χρησιμοποιείται και με τη σημασία του λόγου χάρη (λ.χ.):

Πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ᾧ οἱ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἄνδρεῖοι· αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν (= λ.χ. στον πόλεμο δέχονται να πάνε οι γενναῖοι, ενώ οι....).

Το αὖ δε βρίσκεται ποτέ στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε έπειτα από μία ή περισσότερες λέξεις.

6. γε Εγκλιτικό βεβαιωτικό και επιτατικό μόριο από τα πιο συχνά, που σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο**. Ενώνεται και σχηματίζει μια λέξη με τις προσωπικές αντωνυμίες του α' και σπανιότερα του β' προσώπου (ἔγωγε, ἔμοιγε κτλ.):

Πολλαί γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτῶν (= βέβαια πολλές είναι...).

Ἀλλὰ θεοὺς γε τοὺς αἰὲ ὄντας τούτους φοβούμενοι
μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν ποιήσητε (= ἀλλὰ τουλάχιστον
ἀπὸ φόβο στους θεοὺς...)

Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων.

Το γέ σε διάλογους κυρίως σημαίνει **μάλιστα**:

– Γίγνωσκε δέ ὡς... – Ἐπίσταμαί γε (= το ξέρω πολύ
καλά μάλιστα).

– Ἀλλὰ τιμιώτερόν ἐστιν; – Πολύ γε.

7. δεῦρο Τοπικό επίρρημα με ρήματα που δείχνουν
κυρίως κίνηση. Σημαίνει: **προς τα εδῶ**: ἴθι **δεῦρο**
(= ἔλα προς τα εδῶ).

Ἀλλὰ πολλές φορές με ρήμα στην προστακτική
χρησιμοποιεῖται ως προτρεπτικό μόριο: **εμπρός!**
λοιπὸν!:

Καί μοι **δεῦρο** εἶπέ (= εμπρός τώρα πες μου).

8. δὴ Βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, πράγ-
ματι, λοιπὸν** κτλ.

Νῦν δὲ ὁρᾶτε **δὴ** ἐν οἴῳ ἐστέ (= τώρα βλέπετε
βέβαια σε ποια κατάσταση εἰστε).

Αὕτη **δὴ**, ἔφη, ἡ Σωκράτους σοφία; (= αὐτή εἶναι
λοιπὸν ἡ σοφία του Σ.;).

Το δὴ βρίσκεται συχνά μαζί με άλλα μόρια ἢ επιρρή-
ματα, ὅπως:

δὴ που = βέβαια, υποθέτω, ἀν δὲν ἀπατώμαι,
καὶ δὴ = καὶ μάλιστα,

νῦν δὴ = τώρα πια,
 πάλαι δὴ = ἤδη προ πολλοῦ,
 πολλάκις δὴ = πολλές φορές ως τώρα:
 Οὐ **δήπου** τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρό-
 τερον προσήκει εἶναι.
 — Ἦ καὶ παρέστη; (= ἀλήθεια, ἦρθε;) — **Καὶ δὴ** ἐπὶ
 δισσαῖς ἦν πύλαις (= καὶ μάλιστα ἦταν κοντά στις...)
 Νῦν **δὴ** οἶμαι ἄμεινον ἂν μάθοις ὃ ἄρτι ἠρώτων
 (= τώρα πια νομίζω μπορείς να καταλάβεις
 καλύτερα...)
 Ἀλγῶ **πάλαι δὴ** τὰ ἐπὶ σοι κακά (= ἤδη προ πολλοῦ
 υποφέρω για τα...).

9. δῆτα Εμφατικότερος τύπος του δὴ που
 σημαίνει: **βέβαια, αναμφίβολα, συχνός στους**
διάλογους:

— Γινώσκεθ' ὑμεῖς; — Γινώσκομεν **δῆτα**.
 Καὶ **δῆτ'** ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

10. εἶεν χρησιμοποιεῖται στους διάλογους για
 τη μετάβαση από το ένα ζήτημα στο άλλο. Σημαίνει
συγκατάθεση = καλά! πάει καλά! ας είναι!

— Τελεῖ (= πληρώνει) τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τί
 γενησόμενος;
 — Δῆλον ὅτι ἀγαλματοποιός. — **Εἶεν**, ἦν δ' ἐγώ
 (= καλά, εἶπα ἐγώ).

Σημείωση. Συγγενικό με το εἶεν είναι το προτρεπτικό μόριο εἶα (όπως ἔνεκεν και ἔνεκα) που σημαίνει: εμπρός λοιπόν, έλα λοιπόν:

Ἄλλ' εἶα χώρει καὶ κόμιζ' Ἰάσονα (= εμπρός λοιπόν πήγαινε και φέρε...).

11. ἔτι Συνήθως σε καταφατικές προτάσεις σημαίνει: **ακόμη**, ενώ σε αρνητικές σημαίνει **πια**:

Ἄλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πεῖθου καὶ σώθητι.

Μᾶλλον δὲ οὐδὲ βουλευέσθαι ἔτι ὥρα, ἀλλὰ βεβουλεῦσθαι (= δεν είναι πια ώρα να σκεφτεῖς, αλλά να έχεις σκεφτεῖ).

Με άρνηση προκύπτουν οι τύποι: οὐκέτι, μηκέτι: Εἰ δέ τι περιμενοῦμεν, ἀδύνατον καὶ οὐκέτι οἶόν τε. **Μηκέτι** ἀμάρτανε (= μην κάνεις πια αμαρτίες).

12. ἦ Επίρρημα με δύο κύριες έννοιες: **βεβαιωτική** (= πράγματι, βέβαια) και **ερωτηματική** (= αλήθεια; δεν είναι έτσι;).

Το βεβαιωτικό ἦ πολύ συχνά βρίσκεται μαζί με ένα ή και δύο άλλα μόρια: ἦ ἄρα, ἦ δῆ, ἦ δῆ που, ἦ πού γε, ἦ μήν κτλ.

Εἰ ἐκεῖνος ἀπέθανεν ἦ που Ἀγόρατός γε δικαίως

ἀποθανεῖται (= νομίζω δίκαια πράγματι θα..).

Ἐξεστὶν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἢ μὴν
φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν (= μπορείτε να
έχετε ἀπὸ μας ἐγγυήσεις ὅτι πραγματικά θα σας
προσφέρουμε...).

Το ἦν μὴν ἐκφράζει ἰσχυρὴ βεβαίωση καὶ βρίσκεται
κυρίως σε ὄρκο ἢ υπόσχεση.

Το ἐρωτηματικὸ ἢ εἰσάγει εὐθείες ἐρωτηματικὲς
προτάσεις καὶ ἐκφέρεται ἐπίσης με ἄλλα μόρια: ἢ γάρ;
(= δὲν εἶναι ἐτσι; ἀλήθεια;), ἢ καί; ἢ που; (= ἀλήθεια
λοιπόν;) κτλ.:

Ἀλλὰ τίς σοι διηγεῖτο; ἢ αὐτός Σωκράτης; (= ἀλήθεια
οἶδος ο Σ.;)

Ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας;

Ἦ που σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ;

Το ἢ καὶ με τὴ βεβαιωτικὴ καὶ με τὴν ἐρωτηματικὴ
σημασία βρίσκεται στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως.

13. ἢ Αναφορικὴ ἀντωνυμία που πήρε ἐπιρρηματικὴ
σημασία καὶ σημαίνει τόπο (= ὅπου) καὶ, στοὺς Ἀττι-
κοὺς κυρίως, τρόπο (= ὅπως):

Τρέπονται ἢ ἐκείνη ὑφηγεῖται (= στρέφονται ὅπου
ἐκείνη τοὺς οδηγεῖ). Ἦι νομίζεται (= ὅπως εἶναι
ἐθιμο).

Με υπερθετικὸ ἔχει ἐπιτατικὴ σημασία:

Πορεύεται ὡς βασιλέα ἢ ἐδύνατο τάχιστα (= ὅσο
πιο γρήγορα μπορούσε).

14. **μὰ** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α' II, 3, Σημείωση).

15. **μάλιστα** Επίρρημα υπερθετικού βαθμού του μάλα. Σημαίνει: **πάρα πολύ, προπάντων** και, συνήθως με αριθμητικό, **περίπου**:

Ἀλλὰ τῷ ὄντι **μάλιστα** ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσιν (= προπάντων αὐτή τὴν ἀρετή...).

Τότε δὴ ἀπῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας **μάλιστα** τριακόσιοι (= περίπου τριακόσιοι).

Πηνίκα **μάλιστα**; (= τι ὥρα περίπου;).

(πβ. ν.ε. ξόδεψε το πολύ πολύ χίλιες δραχμές).

16. **μήν** Βεβαιωτικό μόριο (= βέβαια, λοιπόν). Το βρίσκουμε και ύστερα από άλλα μόρια: ἤ μήν (= βεβαιότατα), καὶ μήν, ἀλλὰ μήν (= πραγματικά όμως):

Ἦ μήν καὶ πόνος ἐστίν.

Καὶ μήν ἐφήμι (= καλά λοιπόν, επιτρέπω).

Το μήν σε ερωτηματικές προτάσεις σημαίνει **λοιπόν**:

Πῶς μήν παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τάναντία τούτων διδάσκετε;

Το μήν συχνά με το μόριο γε ἔχει εναντιωματική ή αντιθετική σημασία (= αλλ' όμως, αντίθετα):

Ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἡδιστον, ἡμῖν γε μήν ὡς χαλεπώτατον (= ἐκείνοι μας φέρονταν ὅπως

ήταν πιο ευχάριστα σ' εκείνους, ενώ σε μας όπως μας ήταν πιο δυσάρεστα).

17. **νή** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α', II, 3 Σημείωση).

18. **νῦν** Επίρρημα χρονικό = τώρα· νυνί = τώρα ακριβώς, πβ. οὔτοσί = αυτός εδώ, ὁδί (ὅδε-ί) κτλ.:

Ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι:

Χρῆν δῆπου νυνὶ αὐτοὺς ἐμοῦ κατηγορεῖν (= έπρεπε βέβαια...).

Ο εγκλιτικός τύπος νυν (ή νυ) μεταφράζεται: **λοιπόν**: Ἴτε νυν, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἐρωτᾶτε (= πηγαίνετε λοιπόν...).

Δεῦρο νῦν (= εμπρός λοιπόν, γρήγορα).

(Βλ. τοίνυν, §150 και Επίμετρο Β 34).

19. **ὄπη** (πβ. πῆ; και πή). Αναφορικό επίρρημα με τροπική κυρίως σημασία (= όπως) και σπανιότερα τοπική (= όπου):

Ὅπη ἂν δοκῇ ἀμφοτέροις (= όπως αποφασίσουν και οι δύο).

Ἄγων ἐμβαλοῦ μ' ὄπη θέλεις (= οδήγησε και βάλε με όπου θέλεις).

20. **ὅποι** (πβ. ποῖ; και ποί). Αναφορικό επίρρημα με τοπική σημασία (= όπου):

Ἐξεστὶν ἀπιέναι ὅποι ἂν βούλωνται (= επιτρέπεται να πάνε όπου θέλουν).

Οὐκ οἶσθ' ὅποι γῆς φέρει (= δεν ξέρεις πού πας).

21. οὖν Χρησιμοποιείται στο λόγο ως:

α) επίρρημα βεβαιωτικό και σημαίνει: **πράγματι, λοιπόν, τελοσπάντων, οπωσδήποτε κτλ.:**

Εἴτε οὖν ἀληθὲς εἴτ' οὖν ψευδὲς (= εἴτε εἶναι πράγματι αληθινό...), Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι, **ἐκ δ' οὖν** τῆς γῆς ἀνεχώρησαν (= τελοσπάντων ἔφυγαν από...).
Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς (= οπωσδήποτε ὁμῶς θα προτιμήσω εσάς).

β) συμπερασματικός σύνδεσμος (= λοιπόν, ἀρα):

Ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίωντες διεγίγνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέας).

Από το οὐκ και οὖν σχηματίζονται τα: οὔκουν (= ὄχι λοιπόν) και ούκοῦν (= λοιπόν, επομένως, ἀρα):

Οὔκουν ἐρεῖς ποτέ; (= δε θα μιλήσεις τελοσπάντων;).

Οὔκουν εἰκός γ' ἐξ ὧν σὺ λέγεις (= δεν εἶναι λοιπόν φυσικό τουλάχιστο από ὅσα εσύ λες).

Ούκοῦν φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να φοβόμαστε...).

Ούκοῦν ὁρᾷς καὶ οὐχ ὁρᾷς ἅμα ταυτόν; (= βλέπεις λοιπόν και συγχρόνως δε βλέπεις...;).

Το οὔκουν σε διάλογους σημαίνει: **όχι, καθόλου, με κανέναν τρόπο:**

– Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; – **Οὔκουν** ἔγωγε (= εγὼ τουλάχιστο όχι).

Το γοῦν (ἀπό τό γέ και οὔν) σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο, πάντως:**

Χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ τὰ ὑδάτια φαίνεται (= πάντως τα ρυάκια φαίνονται...).

Το μέν οὔν χρησιμοποιεῖται σε απαντήσεις με τη σημασία: **απεναντίας, οπωσδήποτε όμως:**

– Ἀτόπον τὸ ἐνύπνιον, ὦ Σώκρατες. – Ἐναργὲς μὲν οὔν (= — Παράξενο το ὄνειρο... — Οπωσδήποτε όμως ολοφάνερο).

Το οὔν προστίθεται σε αντωνυμίες ή επιρρήματα και επιτείνει τη σημασία τους: ὅτισσοῦν (ὅστις – οὔν) (= οποιοσδήποτε), ὅπωσοῦν (ὅπως – οὔν) (= οπωσδήποτε) κτλ.

(Βλ. και συμπερασματικούς παρατακτικούς συνδέσμους §150).

22. πέρ Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **ακριβώς, μάλιστα.** Βρίσκεται με αναφορικά ή με άλλα μόρια, όπως: ὅσπερ, οἷός περ, ἔνθαπερ, ἦπερ, ὥσπερ, καθάπερ, διόπερ, εἵπερ, καίπερ (= αν και) κτλ.:

Ὅπερ νῦν δὲ ἐλέγομεν.

Οὕτως ἔχει, ὥσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν.

Διόπερ καὶ μὴ ὀκνεῖν δεῖ (= γι' αυτό και δεν πρέπει να διστάζουν).

Γιγνώσκω σαφῶς, καίπερ σκοτεινὸς ὢν, τήν γε σὴν αὐδὴν ὅμως (= αν και είμαι τυφλός, γνωρίζω καθαρά τη φωνή σου).

23. πῆ (πβ. ὅπη, πῆ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιον τρόπο, κάπως) και **τόπο** (= σε κάποιο μέρος, κάπου):

Ἔχεις **πῆ** ἄλλη λέγειν; (= μπορείς να μιλήσεις κάπως αλλιώς;).

Πεσόντος **πῆ** τοῦ τείχους (= σε κάποιο μέρος του τείχους που έπεσε).

24. πῆ (πβ. ὅπη, πῆ). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά ποιον τρόπο; πώς;) και **τόπο** (= σε ποιο μέρος; πού;):

Πῆ σοι δοκεῖ περὶ αὐτοῦ; (= πώς σου φαίνεται, τι γνώμη έχεις γι' αυτό;).

Ἐσκόπει **πῆ** εὐαποτειχιστότατος εἴη ὁ Πειραιεύς (= σε ποια μέρη ήταν ευκολότατο να περιτειχισθεί ο Π.)

25. ποῖ (πβ. ὅποι, ποῖ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τόπο** (= κάπου):

Οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς ἀναλίσκειν, ἂν **ποι** βούλωνται

ἄλλοσε (= δε θα επιτρέπεται σ' αυτούς να ξοδεύουν, αν κάπου αλλού θέλουν).

26. **ποῖ** (πβ. ὅποι, ποί). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει κυρίως τόπο (= προς ποιο μέρος;):

Ποῖ τις ἂν τράποιτο; (= προς τα πού να στραφεί κανείς;).

27. **πολλάκις** Επίρρημα που σημαίνει πολλές φορές:

Ποιεῖ δὲ ταῦτα **πολλάκις** τοῦ μηνός.

Αλλά ὕστερα ἀπὸ τους συνδέσμους εἰ, ἔάν, ἂν, μή σημαίνει ἴσως, τυχόν:

Σεισμὸς εἰ γένοιτο **πολλάκις** (= αν τυχόν γινόταν...).

Μὴ πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος σφήλη ἐξαπατήσας (= μην τυχόν εκείνος ο Ε. μας ξεγελάσει και κάνουμε λάθος).

28. **ποτέ** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει κάποτε:

Ἰδὼν δὲ **ποτε** Νικομαχίδην ἀπιόντα ἤρετο.

Ἦν τις τοῦ τυράννου πάλαι **ποτέ** (= ἦταν κάποιος που ανήκε κάποτε παλιότερα στον τύραννο).

Ὑστερα ἀπὸ ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα σημαίνει ἄραγε, τὰχα:

Πολλάκις ἐθαύμασα **τίσι ποτέ** λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους (= με ποιους ἄραγε, λόγους...),

(πβ. το ερωτηματικό πότε).

29. που Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει κάπου, σε κάποιο μέρος:

Ὅρῳσιν ἱππέας **που** πέραν τοῦ ποταμοῦ.

Επίσης το πού σημαίνει: **κατά κάποιο τρόπο, ίσως, νομίζω κ.τ.ό.:**

Ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τίς **που** μεγάλα κακά (= κάποιος ἄλλος ἴσως).

Τῇ γάρ **που** ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (= νομίζω ὅτι πρέπει να πεθάνω...).

(πβ. το ερωτηματικό ποῦ).

30. πω Εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται σε αρνητική πρόταση ή ερωτηματική που περιέχει άρνηση και σημαίνει: **ως τώρα, ακόμη:**

Οὐκ ἴσασί **πω** τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν (= δεν ξέρουν ακόμη...).

Τίς πόλις **πω** τούτῳ ἐπεχείρησε; (= ποια πόλη επιχείρησε ως τώρα αυτό το πράγμα;).

Συχνά βρίσκεται στα κείμενα σε μια λέξη με άλλα μόρια, λ.χ. οὔπω, μήπω, οὐδέπω, πώποτε, οὐδεπώποτε κτλ.:

Ἦδη **πώποτέ** που ἤκουσας; (= ἤδη ποτέ ως τώρα άκουσες κάπου;).

Πρωταγόραν οὔτε γινώσκεις, ὥς φής, οὔτε διείλεξαι **οὐδεπώποτε** (= οὔτε ποτέ ως τώρα έχεις συζητήσει μαζί του).

(πβ. Διαφορά του πώ και ἔτι: οὕπω καιρός = δεν είναι ακόμη ο κατάλληλος καιρός, οὐκέτι καιρός = δεν είναι πια...).

31. πῶς Εγκλιτικό μόριο που δείχνει τρόπο (= κατά κάποιο τρόπο, κάπως):

Ἐνεστι γάρ πως τῇ τυραννίδι νόσημα (= υπάρχει κατά κάποιο τρόπο μια αρρώστια στο τυραννικό πολίτευμα).

Πράσσοντές πως ταῦτα... (= καθώς ασχολούνταν κάπως μ' αυτά). (πβ. το ερωτηματικό πῶς).

32. τάχα Η πρώτη σημασία του είναι ίδια με τη σημασία του επιρρήματος ταχέως (= γρήγορα). Αλλά συνήθως βρίσκεται στους αττικούς πεζογράφους με τη σημασία του ίσως:

Κραυγή τε ἐγένετο καὶ ἔφευγον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος (= και κάποιος ίσως τραυματισμένος).

33. τάχιστα Επίρρημα που σημαίνει πολύ γρήγορα. Αλλά ύστερα από χρονικούς συνδέσμους (ἐπεὶ, ἐπειδὴ κτλ.) σημαίνει αμέσως, μόλις:

Ἐπεὶ τάχιστα ἥρέθη, ἦρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν (= μόλις τον εξέλεξαν άρχισε πρώτα πρώτα από τους θεούς).

34. ΤΟΙ Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, χωρίς αμφιβολία**. Βρίσκεται συχνά ύστερα από υποθετικούς ή αιτιολογικούς συνδέσμους ή άλλα μόρια:

Εἴ τοι νομίζεις κτῆμα τὴν αὐθαδίαν, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.

Φασί γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι.

(Για τους τύπους: τοίνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν βλ. §150).

35. ὥς Το ὥς χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο ως:

α) επίρρημα αναφορικό (= ὅπως) και δεικτικό (ὥς) (= ἔτσι):

Ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας, ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο.

Σε επιφωνηματικές προτάσεις που δείχνουν θαυμασμό σημαίνει πόσο!:

Μῆτερ, ὥς καλός μοι ὁ πάππος.

Με υπερθετικό επίθετο ή επίρρημα σημαίνει όσο το δυνατό:

Οἱ ῥήτορες στοχάζονται ὅπως οἱ πολῖται ὥς **βέλτιστοι** ἔσονται.

Το ὥς με τροπικά επιρρήματα θετικού βαθμού επιτείνει ή περιορίζει τη σημασία τους:

Οἱ ὥς ἀληθῶς σύμμαχοι καὶ φίλοι ὄντες (= οἱ πραγματικά αληθινοὶ σύμμαχοι...).

Ὡς ἡπίως εἰπεῖν πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέρει (= κάπως ἡπια συμφέρει νά...).

πβ. ὡσαύτως (ὡς-αὕτως: το ἐπίρρ. τῆς αντωνυμίας αὐτός) = κατὰ τον ἴδιο τρόπο, ἔτσι.

β) σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός, τελικός, αποτελεσματικός, χρονικός (βλ. στο κεφάλαιο των ειδικών, αιτιολογικών κτλ. προτάσεων). Για τη χρήση του ως με τις αιτιολογικές και τελικές μετοχές βλ. §101, 2 και 3.

γ) πρόθεση (καταχρηστική). Βλ. Επίμετρο Α' II, 3.

Σημείωση. Με επιρρηματική σημασία χρησιμοποιούνται επίσης και μερικοί τύποι ρημάτων, όπως: ἄγε, ἴθι, φέρε που σημαίνουν **εμπρός, λοιπόν:**

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός λοιπόν, ας εξετάσουμε).

Ἴθι νυν, φράσον ὡς εἰσέρχομαι (= εμπρός λοιπόν, πες ότι...) (βλ. και §86α).

(πβ. ν.ε. Ἐ λ α , λέγε λοιπόν. Εκείνος δ ω σ ' του και ἔλεγε καί ξανάλεγε τα ἴδια).

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

Αιτιατική

- απόλυτη Β, 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 45.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 38.
- προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 41.

αναστροφή προθέσεως

Γ, Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.

αντικείμενο Α, 49 - 61.

- άμεσο Α, 49 και 57 - 61.
 - έμμεσο Α, 49 και 57 - 61.
 - εξωτερικό Α, 54.
 - εσωτερικό αποτελέσματος Α, 54.
 - σε αιτιατική Α, 54.
 - σε γενική Α, 51.
 - σε δοτική Α, 52.
 - σύστοιχο Α, 54 - 56.
- ### αντωνυμίες Β, 107 - 118.
- αλληλοπαθής Β, 112.
 - αναφορικές Β, 118.
 - αόριστες Β, 117.

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους

- αυτοπαθείς B, 110.
- δεικτικές B, 114 - 115.
- ερωτηματικές B, 116.
- κτητικές B, 113.
- οριστική η επαναληπτική B, 109.
- προσωπικές B, 108.
- αόριστος A, 81.**
 - εναρκτικός A, 81.
 - γνωμικός A, 81.
- απαρέμφατο B, 90 κ.ε.**
 - άναρθρο B, 94.
 - αποτελέσματος B, 91.
 - ειδικό B, 92 και 96.
 - έναρθρο B, 93.
 - τελικό B, 92 και 97.
- απρόσωπα ρήματα A, 73.**
- απρόσωπες εκφράσεις A, 73.**
- άρθρο B, 119 - 122.**
- αττική σύνταξη A, 14.**
- Γενική**
 - απόλυτη B, 103.
 - επιρρηματικός προσδιορισμός A, 43.
 - ετερόπτωτος προσδιορισμός A, 32 (αιτίας 32, αντικειμενική A, 32 - 33, αξίας ή τιμήματος A, 32, διαιρετική A, 32, ιδιότητας A, 32, κτητική A, 32, ύλης A, 32, υποκειμενική A, 32).
 - κατηγορηματική A, 17 (αξίας A, 17, διαιρετική A, 17, ιδιότητας A, 17, κτητική A, 17, ύλης A, 17).

— προσδιορισμός επιρρημάτων και επιφωνημάτων
Α, 39.

Δοτική

— επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 44.

— ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 36.

— προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 40.

— προσωπική Α, 53.

δυνητική ευκτική Α, 87.

— οριστική Α, 85.

Εγκλίσεις Α, 76 κ.ε.

— προτάσεων επιθυμίας Α, 89.

— προτάσεων κρίσεως Α, 89.

έλξη Β, 118 και Γ, 188.

ενεστώτας Α, 78.

— αποπειρατικός Α, 78.

— αποτελεσματικός Α, 78.

— βουλευτικός Α, 78.

— γνωμικός Α, 78.

— ιστορικός η δραματικός Α, 78.

επεξήγηση Α, 24 - 25.

επιρρηματικοί προσδιορισμοί Β, 123 - 137.

— αιτίας Β, 131.

— αναφοράς Β, 134.

— αποτελέσματος Β, 133.

— αρνήσεως Β, 137.

— βεβαιώσεως Β, 137.

— δισταγμού η πιθανότητας Β, 137.

— εναντιώσεως και παραχωρήσεως Β, 136.

— ποσού Β, 130.

- προϋποθέσεως η όρου Β, 135.
- σκοπού Β, 132.
- τόπου Β, 126 - 127.
- τρόπου Β, 129.
- χρόνου Β, 128.
- ετεροπροσωπία Β, 95.**
- ευθύς λόγος Β, 180.**
- ευκτική Α, 87.**
 - δυνητική Α, 87.
 - επαναληπτική Α, 87, Σημ. β'.
 - ευχετική Α, 87.
 - του πλάγιου λόγου Α, 87 Σημ. α'.
- Ημιπερίοδος Α, 6.**
- Κατηγορήμα Α, 7.**
- κατηγορούμενο Α, 7 και 9, 11 - 12 και 16 - 18.**
 - επιρρηματικό Α, 11.
 - μονολεκτικό Α, 7.
 - περιφραστικό Α, 7.
 - προληπτικό η του αποτελέσματος Α, 12.
- Μέλλοντας Α, 80.**
 - γνωμικός Α, 80.
 - εξακολουθητικός Α, 80.
 - συντελεσμένος Α, 84.
- μετατύπωση προθέσεως**
 - Επίμετρο Α' Σημ. β'**
- μετοχή Β, 98 - 104.**
 - απόλυτη (σε γενική και σε αιτιατική) Β, 103.
 - επιθετική η αναφορική Β, 98 - 99.
 - επιρρηματική Β, 98 και 101.

- κατηγορηματική Β, 98 και 100.
- μόρια Επίμετρο Β΄.**
- μόρια αρνητικά Β, 141 - 142.**
- Οριστική Α, 85.**
- δυνητική Α, 85.
- ευχετική Α, 85.
- Παράθεση Α, 24 - 25.**
- προεξαγγελτική Α, 26.
- παραθετικά Α, 34 - 35.**
- παρακείμενος Α, 82.**
- πράλειψη**
- κατηγορουμένου Α, 22.
- ρήματος Α, 21.
- υποκειμένου Α, 20.
- παρατατικός Α, 79.**
- βουλευτικός η αποπειρατικός Α, 79.
- επαναληπτικός Α, 79.
- περίοδος Α, 6.**
- πλάγιος λόγος Γ, 180 - 183.**
- δευτερεύουσες προτάσεις Γ, 182 - 183.
- κύριες προτάσεις Γ, 182.
- ποιητικό αίτιο Α, 68.**
- προθέσεις**
- γενικά Β, 138.
- αναλυτικά Επίμετρο Α΄.
- δίπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Β΄).
- μονόπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Α΄).
- τρίπτωτες Β, 140 και Επίμετρο Α΄ Ι (Γ΄).
- καταχρηστικές Επίμετρο Α΄ ΙΙ.

- κύριες Επίμετρο Α' I
προσδιορισμοί Α, 23 - 45 και Β, 123 - 137.
- επιθετικοί Α, 27 - 28.
- επιρρηματικοί Α, 23.
και Β, 123 - 137.
- ετερόπτωτοι Α, 23 και 31 - 38.
- κατηγορηματικοί Α, 29 - 30.
- ομοιόπτωτοι Α, 23 - 30.
- ονοματικοί Α, 23 - 38.
- προστακτική Α, 88.
- πρόταση 1. Είδη προτάσεων:
 - απλές Α, 7.
 - αρνητικές η αποφατικές Α, 3.
 - ελλειπτικές Α, 19.
 - επαυξημένες Α, 23.
 - επιθυμίας Α, 1.
 - επιφωνηματικές Α, 1.
 - ερωτηματικές 1 (διμελείς 2α, με μερική άγνοια 2, με ολική άγνοια 2).
 - καταφατικές Α, 3.
 - κρίσεως Α, 8.
 - κύριες η ανεξάρτητες Α, 4.
 - σύνθετες Α, 13.
 - δευτερεύουσες η εξαρτημένες 4 (επιρρηματικές Γ, 153 και Γ, 162 - 175 κ.ε.: αιτιολογικές Γ, 163, αναφορικές Γ, 175 κ.ε., αποτελεσματικές Γ, 165, εναντιωματικές και παραχωρητικές . Γ, 171, παραβολικές η παρομοιαστικές αναφορικές Γ, 178, τελικές Γ, 164, υποθετικές Γ, 167 - 170, χρονικές Γ, 173· ονοματικές Γ, 153 - 161 και

Γ, 175 κ.ε.: αναφορικές Γ, 175 κ.ε., ειδικές Γ, 155 - 156, ενδοιαστικές Γ, 157 - 158, πλάγιες ερωτηματικές Α, Γ, 159 - 161).

Ρήματα Α, 46 - 75.

- απρόσωπα η τριτοπρόσωπα Α, 73.
- ενεργητικά Α, 47 - 61 (αμετάβατα Α, 47 - 48, μεταβατικά Α, 47 - 61: μονόπτωτα Α, 49 - 54, δίπτωτα Α, 49 και Α, 57 - 61).
- μέσα Α, 62 - 66 (αλληλοπαθή Α, 65, αυτοπαθή η ευθέα Α, 62, διάμεσα Α, 64, δυναμικά Α, 66, περιποιητικά Α, 64, πλάγια Α, 64).
- ουδέτερα Α, 72.
- παθητικά Α, 67 - 71.
- συνδετικά Α, 7 και 10.

ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος Α, 105.

Συμφωνία όρων προτάσεως Α, 16 - 18.

σύνδεση

- απλή αντιθετική Β, 146α.
- αποφατική Β, 144β.
- επιδοτική αντιθετική Β, 148β.
- καταφατική Β, 144α.
- μετοχών Α, 104.
- προτάσεων Β, 143 κ.ε. (παρατακτική Β, 143 - 152: με αιτιολογικούς συνδέσμους Β, 151, με αντιθετικούς συνδέσμους Β, 146 - 148, με διαχωριστικούς συνδέσμους Β, 149, με συμπερασματικούς συνδέσμους Β, 150, με συμπλεκτικούς συνδέσμους Β, 144 - 145· υποτακτική Β, 143 και Γ, 153 - 179): Βλ. προτάσεις δευτερεύουσες η εξαρτημένες),

- συνδετικό ρήμα Α, 7 και 10.**
- σχήματα λόγου Γ, 184 - 191.**
- αλληγορία Γ, 191, 5,
 - ανακόλουθο Γ, 188, 3.
 - αντίφραση Γ, 191, 3.
 - από κοινού Γ, 189, 1α.
 - ασύνδετο Β, 143α και Γ, 187ζ,
 - βραχυλογία Γ, 189, 1.
 - ειρωνεία Γ, 191, 3β.
 - έλξη Β, 118 και Γ, 188, 5.
 - ένα με δύο 189, 2γ.
 - εξ αναλόγου Γ, 189, 1β.
 - ευφημισμός Γ, 191, 3γ.
 - ζεύγμα Γ, 189, 1γ.
 - καθολικού και μερικού Γ, 188, 4.
 - κατά το νοούμενο Γ, 188, 1.
 - κατεξοχήν Γ, 190β.
 - κύκλος Γ, 187δ.
 - λιτότητα Γ, 191, 3α.
 - μεταφορά Γ, 190α.
 - μετωνυμία Γ, 191, 2.
 - ομοιοτέλεuto η ομοιοκατάληκτο Γ, 187στ.
 - παραλληλίας Γ, 189, 2α.
 - παρομοίωση Γ, 191, 6.
 - παρονομασία η παρήχηση Γ, 187ε.
 - περίφραση Γ, 189, 2β.
 - πλεονασμός Γ, 189, 2.
 - πολυσύνδετο Γ, 187η.
 - πρόληψη Γ, 188, 7.

- πρωθύστερο Γ, 187β.
- σημασιολογική φθορά της λέξεως Γ, 190γ.
- σύμφυση Γ, 188, 2.
- συνεκδοχή Γ, 191, Α, 1.
- υπαλλαγή Γ, 188, 6.
- υπερβατό Γ, 187α.
- υπερβολή Γ, 191, 4.
- χιαστό Γ, 187 γ.
- Ταυτοπροσωπία Β, 95.**
- τμήση προθέσεως Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.**
- Υπερσυντέλικος 83.**
- υποκείμενο Α, 7 - 8.**
- υποθετικοί λόγοι Γ, 167 - 170.**
 - ελλειπτικοί 169.
 - εξαρτημένοι Γ, 170.
- υποτακτική Α, 86.**
 - απορηματική Α, 86.
 - βουλευτική Α, 86.
- Χρόνοι Α, 71 - 84.**
 - εξακολουθητικοί Α, 76.
 - μελλοντικοί Α, 76.
 - παρελθοντικοί Α, 76.
 - παροντικοί Α, 76.
 - συνοπτικοί Α, 76.
 - συντελικοί Α, 76.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

Σελίδα

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑ- ΣΕΩΝ	5
	(Ονοματικές προτάσεις 5. Επιρρη- ματικές προτάσεις 16. Αναφορικές προτάσεις 42).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'	Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	54

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ η ΦΡΑΣΕΩΝ	77
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α'	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	84
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β'	ΤΑ ΜΟΡΙΑ	111

ΠΙΝΑΚΕΣ

13. Οι υποθετικοί λόγοι	30
14. Σύνδεση προτάσεων	50
15. Ευθύς και πλάγιος λόγος	61
16. Οι κύριες προθέσεις	106
Αλφαβητικό ευρετήριο	130

κοσμήματα
ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.